

O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY VA O‘RTA MAXSUS TA’LIM VAZIRLIGI
TOSHKENT DAVLAT IQTISODIYOT UNIVERSITETI

B.K. TUXLIYEV. SH.I. ILXAMOV. O.A. YUSUPOV

BILVOSITA, DAVLAT VA BANDLIK
UCHUN SOLIQLAR

(Kredit-modul bo‘yicha)

**O‘zbekiston Respublikasi Oliy va o‘rta maxsus ta’lim vazirligi
tomonidan 5230800 - «Soliqlar va soliqqa tortish» bakalavriat
ta’lim yo‘nalishida tahsil olayotgan talabalar uchun darslik
sifatida tavsiya etilgan.**

TOSHKENT–2022

UO‘K: 336.2(075).

KBK 65.261

T 86

B.K.Tuxliyev, Sh.I.Ilxamov, O.A.Yusupov. Bilvosita, davlat va bandlik uchun soliqlar. (Darslik) – T.: «Innovatsion rivojlanish nashriyot-matbaa uyi», 2022, 232 b.

ISBN 978-9943-8913-8-8

Ushbu darslikda soliqlarni to‘lash tartibi, hisobot turlari, soliq bazasi, soliq obyekt manbalari, yirik korxonalarni soliqqa tortishning o‘ziga xos xususiyatlari, yirik soliq to‘lovchilarning mezonlari, yirik korxonalarining soliq to‘lovlari, yirik korxonalarning soliq hisobotlari shakllari, hisobotlarni halqaro standartlariga o‘tkazilish tartibi, soliq to‘lovchi jismoniy shaxslarni ishdan bo‘shatish va to‘lovlar, jismoniy shaxs mezoniga ta‘rif, ish beruvchining mehnat faoliyati bo‘yicha shartlari ish beruvchining talablari, ishdan bo‘shatish tartibi ish beruvchining hisoblangan soliqlarni va to‘lovlarni xuquqiy jihatlar, foyda solig‘ining undirishning umumiy asoslari, soliqlarning undirish jarayonining tarkibi, soliq qarorlari, soliqni hisoblash, sankstiyalar, foyda solig‘ining soliq kodeksi bo‘yicha shakllanish jarayoni, foyda solig‘ining mazmun va mohiyati o‘z aksini topgan.

Darslik O‘zbekiston Respublikasi Soliq Kodeksi, O‘zbekiston Respublikasining 2021 yil 30 dekabrda 2022 yil uchun O‘zbekiston Respublikasining davlat byudjeti to‘g‘risidagi O‘RQ-742-son Qonuni, O‘zbekiston Respublikasining «Soliq maslahati to‘g‘risida»gi qonuni, O‘zbekiston Respublikasining «Davlat soliq xizmati to‘g‘risida»gi qonuni, O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020 yil 30 oktyabrda «Yashirin iqtisodiyotni qisqartirish va soliq organlari faoliyati samaradorligini oshirish bo‘yicha tashkiliy chora-tadbirlar to‘g‘risida»gi PF-6098-son Farmoni, O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020 yil 30 dekabrda O‘zbekiston Respublikasining «2021 yil uchun O‘zbekiston Respublikasining davlat byudjeti to‘g‘risida»gi qonuni ijrosini ta‘minlash chora-tadbirlari to‘g‘risidagi PQ-4938-son qarori, O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2021 yil 30 dekabrda O‘zbekiston Respublikasining «2022 yil uchun O‘zbekiston Respublikasining davlat byudjeti to‘g‘risida»gi qonuni ijrosini ta‘minlash chora-tadbirlari to‘g‘risida»gi PQ-73-son qarori va soliqqa oid qonun hujjatlari asosida yoritilgan.

Darslik O‘zbekiston Respublikasi oliy va o‘rta maxsus ta‘lim vazirligi tomonidan 200000-«Ijtimoiy soha, iqtisod va huquq» bilim sohasining 230000- «Iqtisod» ta‘lim sohasidagi 5230800- «Soliqlar va soliqqa tortish» ta‘lim yo‘nalishi uchun 2021 yilda tasdiqlangan va ro‘yxatga olingan «Bilvosita, davlat va bandlik uchun soliqlar» fanidan fan dasturiga asosan tayyorlangan

Mazkur darslik «Soliqlar va soliqqa tortish» ta‘lim yo‘nalishi talabalari bilan birgalikda oliy o‘quv yurtlarining iqtisodiy ta‘lim yo‘nalishlari bakalavrlari, magistrleri, moliya va soliq mutaxassislari, bank xodimlari, buxgalterlar, auditorlar, professor-o‘qituvchilar, ilmiy tadqiqotchilari hamda shu sohaga qiziquvchi keng kitobxonlar ommasiga mo‘ljallangan.

UO‘K: 336.2(075).

KBK 65.261

Taqrizchilar: Sh.Sh.Saipnazarov – PhD, dotsent;

M.Q.Sabirov – PhD, dotsent.

ISBN 978-9943-8913-8-8

© «Innovatsion rivojlanish nashriyot-matbaa uyi», 2022.

KIRISH

Mamlakatimizda yashirin iqtisodiyot darajasini pasaytirish, tadbirkorlik faoliyatini yuritish uchun, shu jumladan tartibga solish va soliq yukini kamaytirish hisobiga teng raqobat sharoitlarini yaratish, soliq qonunchiligi talablariga rioya qilish tartib-taomillarini avtomatlashtirish va uning tartibini soddalashtirishni taqozo etadi.

Hozirgi kunda mamlakat iqtisodiyotini etakchi soha va tarmoqlarining zamon bilan hamnafas faoliyat yuritishiga barcha zarur sharoit yaratib berilmoqda. Biznes va xususiy tadbirkorlikka keng yo'l ochib berilayotgani, ilg'or axborot-kommunikatsiya texnologiyalarini qo'llagan holda biznesni soliqqa tortish hayotimizga izchillik bilan joriy etilayotgani erishilayotgan samarali yutuqlarimizning mustahkam poydevorini tashkil etmoqda.

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoevning 2020 yil 29 dekabrda Oliy Majlisga Murojaatnomasida davlat korxonalariga va 500 mingdan ziyod tadbirkorlik subyekti hamda qariyb 8 million fuqaroga jami 66 trillion so'mlik soliq imtiyozlari va moliyaviy qo'llab-quvvatlash bo'yicha amaliy yordamlar berilgani ta'kidlandi:

«Pandemiya oqibatlarini yumshatish va bartaraf etish uchun davlat tomonidan jami 82 trillion so'mlik kompleks chora-tadbirlar amalga oshirildi. Jumladan, Inqirozga qarshi jamg'arma tashkil etilib, koronavirusga qarshi kurashish, aholi va korxonalarni qo'llab-quvvatlash bilan bog'liq tadbirlarga byudjetdan 16 trillion so'mdan ortiq mablag' yo'naltirildi. Shuningdek, davlat korxonalariga va 500 mingdan ziyod tadbirkorlik subyekti hamda qariyb 8 million fuqaroga jami 66 trillion so'mlik soliq imtiyozlari, kredit muddatlarini uzaytirish va moliyaviy qo'llab-quvvatlash bo'yicha amaliy yordamlar berildi»¹

Soliq sohasida amalga oshirilayotgan keng qamrovli islohatlar natijasida mamlakatimiz iqtisodiyoti barqaror su'ratlar bilan rivojlanib ishbilarmonlik muhitini yanada yaxshilanishiga zamin yaratmoqda.

¹ 2021 yil - «Yoshlarni qo'llab-quvvatlash va aholi salomatligini mustahkamlash yili» O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoevning 2020 yil 29 dekabrda Oliy Majlisga Murojaatnomasi "Xalq so'zi", 2020 yil 30 dekabr, № 276 (7778)

I BOB. «BILVOSITA, DAVLAT VA BANDLIK UCHUN SOLIQLAR» FANIGA KIRISH

1.1. «Bilvosita, davlat va bandlik uchun soliqlar» fanining maqsadi va vazifasi

«Bilvosita, davlat va bandlik uchun soliqlar» fanining maqsadi soliqlarni to'lash tartibi, hisobot turlari, soliq bazasi, soliq obyekt manbalari, yirik korxonalarni soliqqa tortishning o'ziga xos xususiyatlari, yirik soliq to'lovchilarning mezonlari, yirik korxonalarining soliq to'lovlari, yirik korxonalarning soliq hisobotlari shakllari, hisobotlarni halqaro standartlariga o'tkazilish tartibi, soliq to'lovchi jismoniy shaxslarni ishdan bo'shatish va to'lovlar, jismoniy shaxs mezoniga ta'rif, ish beruvchining mehnat faoliyati bo'yicha shartlariish beruvchining talablari, ishdan bo'shatish tartibiish beruvchining hisoblangan soliqlarni va to'lovlarni xuquqiy jihatlari, foyda solig'ining undirishning umumiy asoslari, soliqlarning undirish jarayonining tarkibi, soliq qarorlari, soliqni hisoblash, sankstiyalar, foyda solig'ining soliq kodeksi bo'yicha shakllanish jarayoni, foyda solig'ining mazmun va mohiyati bilan yaqindan tanishtirib, bilvosita, davlat va bandlik uchun soliqlar bo'yicha bilimlarni chuqurlashtirish, fan buyicha nazariy va amaliy bilim ko'nikmalarini hosil qilishdan iborat.

Ushbu fan yuridik va jismoniy shaxslarni soliqqa tortish tushunchasi, bilvosita, davlat va bandlik uchun soliqlarni iqtisodiy mohiyati, bilvosita, davlat va bandlik uchun soliqlarning asosiy prinstiplarini o'rgatishda qo'l keladi. Shuningdek, «Bilvosita, davlat va bandlik uchun soliqlar» fani mutaxassislik fanlardan biri bo'lib, boshqa iqtisodiy fanlarni chuqur o'rganishda asos bo'lib xizmat qiladi.

Fanning vazifasi bilvosita, davlat va bandlik uchun soliqlar bo'yicha talabalar va davlat soliq xizmati organlari xodimlarini nazariy

hamda amaliy tomondan o'rgatish hamda soliq amaliyotida tadbiq etishdir.

Shuningdek, bilvosita, davlat va bandlik uchun soliqlar bo'yicha rivojlangan xorijiy mamlakatlarining soliq amaliyotidagi ilg'or tajribalarini o'rganish asosida qilingan xulosalarni iqtisodiyotimizga mos tomonlarini tadbiq etishdan iboratdir.

«Bilvosita, davlat va bandlik uchun soliqlar» fani O'zbekiston Respublikasi Davlat soliq xizmati organlariga mutaxassis kadrlarni tayyorlashda muhim ahamiyat kasb etadi.

«Bilvosita, davlat va bandlik uchun soliqlar» fanining asosiy vazifasi yuqori malakali davlat soliq xizmati organlariga mutaxassis kadrlarni tayyorlashda ularni ham nazariy, ham ilmiy, ham amaliy jihatidan o'rganishlarini va bilimga ega bo'lishlarini ta'minlashdan iboratdir.

1.2. «Bilvosita, davlat va bandlik uchun soliqlar» fanining predmeti va o'rganish usullari

«Bilvosita, davlat va bandlik uchun soliqlar» fani barcha iqtisodiy fanlar kabi o'zining predmetiga, ya'ni izlanish obyektiga ega. «Soliqqa kirish» fanining predmeti bo'lib soliqlar va soliq munosabatlarini paydo bo'lishi hamda soliqlarning harkati hisoblansa, bilvosita, davlat va bandlik uchun soliqlarning harakati, bilvosita, davlat va bandlik uchun soliqlar mexanizmini o'rganish, bilvosita va bandlik uchun soliqqa tortish jarayoni «Bilvosita, davlat va bandlik uchun soliqlar» fanining predmeti bo'lib hisoblanadi.

«Bilvosita, davlat va bandlik uchun soliqlar» fanini o'rganishdagi usullar umumiy va alohida usullarga bo'linadi.

Tabiat, jamiyat va tafakkurning rivojlanish qonunlarini tadqiq qilishning ilmiy uslubi dialektik uslubdir. Shuning uchun ham ushbu ilmiy uslub barcha fanlarning, shu jumladan «Bilvosita, davlat va bandlik uchun soliqlar» fanining nazariy va uslubiy asosini tashkil etadi. Dialektika iqtisodiy jarayonlarning o'zaro bog'liqligi, harakat

va rivojlanishida tadqiq qilishni talab etadi. Dialektik uslub shuni tadqiq etadiki, rivojlanish quyidan yuqoriga qarab sodir bo‘ladi, bilish esa oddiydan murakkabga tomon rivoj topib boradi. Shuning uchun ushbu uslub tadqiq etishning indukstiya va dedukstiya usullarini o‘z ichiga oladi.

Xususiyl, yakka fakt olinib, uning asosida umumiy qoida hosil qilinadigan bo‘lsa – indukstiya usuli vujudga keladi. Barcha xususiyl hollarni o‘z ichiga olgan umumiy qoida hosil qilinsa – dedukstiya usuli yuzaga keladi.

Hamma iqtisodiy fanlar kabi «Bilvosita, davlat va bandlik uchun soliqlar» fanining ham o‘ziga xos ilmiyl tadqiq etish usullari mavjud, ya’ni ilmiyl tadqiq etish usullari biri bu ilmiyl abstrakstiya usulidir. Ilmiyl abstrakstiya usulining mohiyati bu tahlil paytida obyektning faqat bir tomoniga, tadqiq etilayotgan jarayonning asosiy mohiyatiga e’tibor qaratilib, halal berishi mumkin bo‘lgan ikkinchi darajali elementlarning ta’siri e’tibordan chetda qoldiriladi.

Tabiat va jamiyatdagi voqea hodisalar singari iqtisodiy jarayonlarning ham tarkibiy bo‘limlarini tadqiq etmay turib, ya’ni tahlil qilmay turib, ularni ilmiyl jihatidan o‘rganib bo‘lmaydi.

«Bilvosita, davlat va bandlik uchun soliqlar» fani shuningdek, o‘z predmetini o‘rganishda tahlil va sintez usulidan ham foydalanadi.

«Tahlil» iborasi grekcha «analiz» so‘zidan olingan bo‘lib, bu qismlarga bo‘lish yoki ajratish, tahlil qilish kabi ma’nolarni bildiradi, ya’ni tahlil murakkab hodisa va predmetlarni tarkibiy bo‘laklarga bo‘lish, ajratish asosida ko‘rsatkichlarni taqqoslash va tadqiq etish demakdir.

Tahlil usuli bo‘lib, bu usul vositasida voqea hodisalar o‘rtasidagi o‘zaro bog‘liqliklar tadqiq etiladi.

Sintez usuli tadqiq etilgan bo‘limlardan olingan xulosa va natijalarni butun bir yaxlit jarayon deb hisoblab, umumiy xulosa chiqarishdan iborat. Bilvosita, davlat va bandlik uchun soliqlar va

davlat byudjetiga o'tkazish tartibining amaliy masalalari mazkur usul bilan tadqiq etiladi.

To'liq tasavvur paydo bo'lishi uchun predmetning ayrim tarkibiy elementlarining bog'liqligini va mavjud muammolarni aniqlab olish, umumlashtirish, ya'ni sintez qilish lozim. Tahlilsiz sintez ham bo'lmaydi.

Shuningdek, «Bilvosita, davlat va bandlik uchun soliqlar» fanini o'rganishda quyidagi usullardan foydalanish mumkin: foiz chiqarish, taqqoslash, koeffitsient, zanjirli bog'lanish, korrelyatsiya, matematik usullarni qo'llash, statistik, grafik, biznesni soliqqa tortishda bilvosita, davlat va bandlik uchun soliqlarni davrlar bo'yicha taqqoslash, bilvosita, davlat va bandlik uchun soliqlar tushumlarini jadvallar orqali ifodalash, o'zgarishlarni aniqlash, ularga nazariy jihatdan baho berish, bilvosita, davlat va bandlik uchun soliqlarni boshqa iqtisodiy kategoriyalarga ta'sirini grafik usulda tasvirlash va boshqalar.

Yuqorida aytib o'tilgan usullardan foydalanib biznesni soliqqa tortishni tahlil qilish iqtisodiyotdagi yangi imkoniyatlarni topishda yordam beradi, bilvosita va bandlik uchun soliqqa tortish samaradorligini yanada oshiradi.

Statistik guruhlash usuli – bu ma'lumotlarni ma'lum belgilariga ko'ra guruhlarga ajratish statistik tadqiq etishning muhim usuli hisoblanadi. Statistik usul deb atalishiga sabab shundaki, bunda ko'rsatkichlar bir qancha statistik ma'lumotlarni guruhlarga bo'lish asosida o'rganiladi. Statistik guruhlash usuli orqali iqtisodiy ko'rsatkichlar bir hil bo'lgan guruhlarga ajratiladi va ayrim ko'rsatkichlar o'rtasida bir-biriga bog'liqlik borligini hamda tadqiq etilayotgan voqea hodislarining eng zaruri, muhimi aniqlanadi.

1.3. «Bilvosita, davlat va bandlik uchun soliqlar» fanining boshqa fanlar bilan bog'liqligi

«Bilvosita, davlat va bandlik uchun soliqlar» fani bilvosita, davlat va bandlik uchun soliqlarning harakatini va bilvosita va bandlik uchun

soliqqa tortish mexanizmini chuqur o'rganish asosida xulosa qilib olingan, takrorlanib turadigan munosabatlarni tartibga solib o'rgatadi.

«Bilvosita, davlat va bandlik uchun soliqlar» fani «Soliqqa kirish» fani bilan chambarchas bog'liqdir. Chunki bilvosita va bandlik uchun soliqqa tortishda bilvosita, davlat va bandlik uchun soliqlar soliq nazariyasi qonuniyatlari va soliqqa tortish tamoyillaridan chetga chiqib ketaolmaydi, ularga asoslanadi.

Bu fan moliya fani bilan ham chambarchas bog'liqdir. Chunki bilvosita va bandlik uchun soliqqa tortishda bilvosita, davlat va bandlik uchun soliqlar moliya munosabatlarining tarkibiga kiradi. Shuning uchun moliya ham, bilvosita va bandlik uchun soliqqa tortishda bilvosita, davlat va bandlik uchun soliqlar ham pul munosabatlarini ifodalaydi. Bu ikkala fan uchun yagona asos pul munosabatlarining mavjudligidir. Lekin bilvosita va bandlik uchun soliqqa tortishda bilvosita, davlat va bandlik uchun soliqlar keyinchalik o'ziga xos bo'lgan pul munosabatlarini, ya'ni soliq to'lovchilar bilan davlat o'rtasidagi majburiy pul munosabatlarini ifodalaydi.

Shuningdek, «Bilvosita, davlat va bandlik uchun soliqlar» fani bakalavriat ta'lim yo'nalishidagi «Soliqqa kirish», «Biznesni soliqqa tortish», «Soliqqa tortish tamoyillari», «Moliya asoslari», «Buxgalteriya hisobiga kirish», «Iqtisodiyot», «Mikroiqtisodiyot», «Makroiqtisodiyot» va boshqa fanlar bilan o'zaro bog'liqdir.

1.4. Bilvosita, davlat va bandlik uchun soliqlarning asosiy prinsiplari

Davlat soliq xizmati organlari xodimlari o'zlariga soliq qonunchiligi xujjatlarida yuklangan vazifalarni muvaffaqiyatli bajarishlari uchun faqat nazariy jihatlarini o'rganib qolmasdan, bilvosita va bandlik uchun soliqqa tortishda bilvosita, davlat va bandlik uchun soliqlarni iqtisodiy mohiyati va obyektiv zarurligi, umumiy asosga ega bo'lgan soliq qonunchiligi tamoyillari, soliqlar va majburiy

to'lovlar tizimi, bilvosita va bandlik uchun soliqqa tortishda bilvosita, davlat va bandlik uchun soliqlarni turlari va bilvosita va bandlik uchun soliqqa tortish mexanizmini amaldagi holatini puxta egallagan bo'lishi zarur. Buning uchun esa, «Bilvosita, davlat va bandlik uchun soliqlar» fanini chuqur o'rganishi kerak.

«Bilvosita, davlat va bandlik uchun soliqlar» fani pul munosabatlarini ifodalovchi soliqlarning mohiyati, yuridik va jismoniy shaxslar tushunchasi, ularning soliqlari tarkibi, bilvosita va bandlik uchun soliqqa tortishda bilvosita, davlat va bandlik uchun soliqlarni davlat byudjeti daromadlarini shakllantirish va pul muomalasini mustaxkamlashdagi ahamiyati, bilvosita va bandlik uchun soliqqa tortishda bilvosita, davlat va bandlik uchun soliqlarni davlat byudjetiga to'lash tartibi, bilvosita va bandlik uchun soliqqa tortishda bilvosita, davlat va bandlik uchun soliqlar va boshqa majburiy to'lovlarning turlari, O'zbekiston Respublikasi soliqlar va yig'img'lar tizimi, soliqlarni to'lash tartibi, hisobot turlari, soliq bazasi, soliq obyekti manbalari, yirik korxonalarni soliqqa tortishning o'ziga xos xususiyatlari, yirik soliq to'lovchilarning mezonlari, yirik korxonalarining soliq to'lovlari, yirik korxonalarining soliq hisobotlari shakllari, hisobotlarni halqaro standartlariga o'tkazilish tartibi, soliq to'lovchi jismoniy shaxslarni ishdan bo'shatish va to'lovlar, jismoniy shaxs mezoniga ta'rif, ish beruvchining mehnat faoliyati bo'yicha shartlariish beruvchining talablari, ishdan bo'shatish tartibiish beruvchining hisoblangan soliqlarni va to'lovlarni xuquqiy jihatlar, foyda solig'ining undirishning umumiy asoslari, soliqlarning undirish jarayonining tarkibi, soliq qarorlari, soliqni hisoblash, sankstiyalar, foyda solig'ining soliq kodeksi bo'yicha shakllanish jarayoni, foyda solig'ining mazmun va mohiyati, davlat soliq xizmati organlari tizimida bilvosita va bandlik uchun soliqqa tortishga oid axborot-kommunikatsiya texnologiyalari, bilvosita va bandlik uchun soliqqa tortishda bilvosita, davlat va bandlik uchun soliqlarni soliq amaliyotiga

tadbiq etish uslublari, bilvosita va bandlik uchun soliqqa tortishga oid boshqa harakatlarni o'z ichiga oladi.

Bilvosita va bandlik uchun soliqqa tortishda soliq solishning majburiyligi, aniqligi, adolatliligi, soliq tizimining yagonaligi, soliq to'g'risidagi qonun hujjatlarining oshkoraligi va soliq to'lovchining haqligi prezumpsiyasi prinstiplariga asoslanadi.

Soliq solishning majburiyligi prinstipi- har bir shaxs soliq qonunchiligida belgilangan soliqlar va boshqa majburiy to'lovlarni to'lashi shart.

Hech kimning zimmasiga soliq qonunchiligida nazarda tutilmagan yoki uning normalari buzilgan holda belgilangan soliqlar va boshqa majburiy to'lovlarni to'lash majburiyati yuklatilishi mumkin emas.

Soliq solishning aniqligi prinstipi – soliqlar va boshqa majburiy to'lovlar aniq bo'lishi kerak. Soliq to'g'risidagi qonun hujjatlari har bir soliq to'lovchi qaysi soliqlar va boshqa majburiy to'lovlarni, qachon, qancha miqdorda hamda qay tartibda to'lashi kerakligini aniq biladigan tarzda ifodalangan bo'lishi kerak.

Soliq solishning adolatliligi prinstipi- soliq solish umumiydir.

Soliqlar va boshqa majburiy to'lovlar bo'yicha imtiyozlarni belgilash ijtimoiy adolat prinstiplariga mos bo'lishi kerak. Soliqlar va boshqa majburiy to'lovlar bo'yicha yakka tartibdagi xususiyatga ega bo'lgan imtiyozlar berilishiga yo'l qo'yilmaydi.

Soliqlar va boshqa majburiy to'lovlar kamsitish xususiyatiga ega bo'lishi mumkin emas hamda ijtimoiy, irqiy, milliy, diniy va boshqa shu kabi mezonlardan kelib chiqqan holda qo'llanilishi mumkin emas.

Soliq tizimining yagonaligi prinstipi- soliq tizimi O'zbekiston Respublikasining butun hududida barcha soliq to'lovchilarga nisbatan yagonadir.

O'zbekiston Respublikasining bojxona hududi doirasida tovarlarning (ishlarning, xizmatlarning) yoki moliyaviy mablag'larning erkin muomalada bo'lishini bevosita yoki bilvosita

cheklab qo'yadigan soliqlar va boshqa majburiy to'lovlar belgilanishiga yo'l qo'yilmaydi.

Soliq to'g'risidagi qonun hujjatlarining oshkoraligi prinsip-soliq solish masalalarini tartibga soluvchi normativ-huquqiy hujjatlar rasmiy nashrlarda e'lon qilinishi shart. Barchaning e'tibori uchun rasmiy e'lon qilinmagan normativ-huquqiy hujjatlar kuchga kiritilmagan hujjat sifatida huquqiy oqibatlarni keltirib chiqarmaydi va soliq sohasidagi munosabatlarni tartibga solishga, ulardagi ko'rsatmalar bajarilmaganligi uchun biron bir sankstiyani qo'llashga asos bo'lib xizmat qilishi mumkin emas.

Soliq to'lovchining haqligi prezumpstiyasi prinsip-soliq to'g'risidagi qonun hujjatlaridagi bartaraf etib bo'lmaydigan barcha qarama-qarshiliklar va noaniqliklar soliq to'lovchining foydasiga talqin qilinadi.

Takrorlash uchun savollar

1.«Bilvosita, davlat va bandlik uchun soliqlar» fanining maqsadi va vazifasi nimalardan iborat ?

2.«Bilvosita, davlat va bandlik uchun soliqlar» fanining predmeti va o'rganish usullarini tushuntirib bering ?

3.«Bilvosita, davlat va bandlik uchun soliqlar» fanining boshqa fanlar bilan qanday bog'liqligi mavjud ?

4.Soliq tizimida ro'y berayotgan hodisa va jarayonlarni ifodalashda «Bilvosita, davlat va bandlik uchun soliqlar» fanining ahamiyati qanday?

II BOB. SOLIQQA TORTISHNING ASOSLARI

2.1. O‘zbekiston Respublikasi soliqlar va yig‘imlar tizimi

Soliq deganda soliq qonunchiligida belgilangan, O‘zbekiston Respublikasining Davlat byudjetiga yoki davlat maqsadli jamg‘armasiga to‘lanadigan majburiy beg‘araz to‘lov tushuniladi.

Yig‘im deganda byudjet tizimiga soliq qonunchiligida yoki boshqa qonunchilik hujjatlarida belgilangan majburiy to‘lov tushuniladi, bu yig‘imning to‘lanishi uni to‘lovchi shaxsga nisbatan vakolatli organ yoki uning mansabdor shaxsi tomonidan yuridik ahamiyatga ega harakatlarni amalga oshirish, shu jumladan unga muayyan huquqlarni yoxud ruxsat etuvchi hujjatlarni berish shartlaridan biri bo‘ladi.

Shaxsning zimmasiga sud tartibida yuklatilgan jarimalar va boshqa to‘lovlar, shuningdek qonunda belgilangan hollarda mol-mulkni musodara qilish hamda boshqacha tarzda olib qo‘yish soliqlar yoki yig‘imlar jumlasiga kirmaydi.

O‘zbekiston Respublikasi hududida quyidagi soliqlar belgilanadi:

1. Qo‘shilgan qiymat solig‘i.
2. Akstiz solig‘i.
3. Foyda solig‘i.
4. Jismoniy shaxslardan olinadigan daromad solig‘i.
5. Yer qa‘ridan foydalanganlik uchun soliq.
6. Foydali qazilmalarni qazib olganlik uchun maxsus renta solig‘i.
7. Suv resurslaridan foydalanganlik uchun soliq.
8. Mol-mulk solig‘i.
9. Yer solig‘i.
10. Ijtimoiy soliq.

O‘zbekiston Respublikasi hududida yig‘imlar belgilanishi mumkin. Yig‘imlarni joriy etish, hisoblab chiqarish va to‘lash tartibi soliq qonunchiligida hamda boshqa qonunchilik hujjatlarida belgilanadi.

2.1.1- jadval

2021 yil uchun O‘zbekiston Respublikasi Davlat byudjeti daromadlari prognozi

mlrd so‘m

T/r	Ko‘rsatkichlar	Summa
Jami — daromadlar		147 202,3
1.	Bevosita soliqlar	46 845,2
1.1	Foyda solig‘i	27 779,4
1.2	Aylanmadan olinadigan soliq	2 160,0
1.3	Jismoniy shaxslardan olinadigan daromad solig‘i	16 905,8
2.	Bilvosita soliqlar	62 526,7
2.1	Qo‘shilgan qiymat solig‘i	46 955,4
2.2	Akstiz solig‘i	11 820,1
2.3	Bojxona boji	3 751,2
3.	Resurs soliqlari va mol-mulk solig‘i	19 426,8
3.1	Mol-mulk solig‘i	2 510,3
3.2	Yer solig‘i	2 941,0
3.3	Yer qa‘ridan foydalanganlik uchun soliq	13 588,2
3.4	Suv resurslaridan foydalanganlik uchun soliq	387,3
4.	Boshqa daromadlar va soliq bo‘lmagan boshqa tushumlar	18 403,6

Manba. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020 yil 30 dekabrda O‘zbekiston Respublikasining «2021 yil uchun O‘zbekiston Respublikasining davlat byudjeti to‘g‘risida»gi qonuni ijrosini ta‘minlash chora-tadbirlari to‘g‘risidagi PQ-4938-son qarori

2.1.2- jadval

2022 yil uchun O‘zbekiston Respublikasi Davlat byudjeti daromadlari prognozi

mlrd so‘m

T/r	Ko‘rsatkichlar	Summa
Jami — daromadlar		200 000,0
1.	Bevosita soliqlar	63 330,5
1.1	Foyda solig‘i	38 557,2
1.2	Aylanmadan olinadigan soliq	2 728,3

1.3	Jismoniy shaxslardan olinadigan daromad solig'i	22 045,0
2.	Bilvosita soliqlar	73 164,9
2.1	Qo'shilgan qiymat solig'i	53 300,0
2.2	Akstiz solig'i	15 038,3
2.3	Bojxona boji	4 826,6
3.	Resurs soliqlari va mol-mulk solig'i	22 740,5
3.1	Mol-mulk solig'i	3 173,8
3.2	Yer solig'i	4 253,3
3.3	Yer qa'ridan foydalanganlik uchun soliq	14 403,5
3.4	Suv resurslaridan foydalanganlik uchun soliq	910,0
4.	Boshqa daromadlar va soliq bo'lmagan boshqa tushumlar	40 764,1

Manba. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2021 yil 30 dekabrda O'zbekiston Respublikasining «2022 yil uchun O'zbekiston Respublikasining davlat byudjeti to'g'risida»gi qonuni ijrosini ta'minlash chora-tadbirlari to'g'risida»gi PQ-73-son qarori

2.1.3- jadval 2022 yil uchun O'zbekiston Respublikasining respublika byudjeti daromadlari prognozi

mlrd so'm

T/r	Ko'rsatkichlar	Summa
O'zbekiston Respublikasining respublika byudjeti daromadlari		162 587,0
1.	Bevosita soliqlar	44 342,0
1.1.	Foyda solig'i	35 448,6
	<i>shundan, «Navoiy kon-metallurgiya kombinati» va «Olmaliq kon-metallurgiya kombinati» akstiyadorlik jamiyatlari bo'yicha</i>	22 886,2
1.2.	Jismoniy shaxslardan olinadigan daromad solig'i	8 893,4
2.	Bilvosita soliqlar	69 814,4
2.1.	Qo'shilgan qiymat solig'i	53 300,0
2.2.	Akstiz solig'i	11 687,8
2.3.	Bojxona boji	4 826,6
3.	Resurs to'lovlari	13 760,3
3.1.	Yer qa'ridan foydalanganlik uchun soliq	13 760,3

4.	Dividendlar (dividendlar ko‘rinishidagi daromadlardan olinadigan foyda solig‘ini hisobga olmagan holda)	30 222,3
	<i>shundan</i> , «Navoiy kon-metallurgiya kombinati» va «Olmaliq kon-metallurgiya kombinati» akstiyadorlik jamiyatlari bo‘yicha	27 031,9
5.	Boshqa daromadlar va soliq bo‘lmagan boshqa tushumlar	4 448,0

Manba. O‘zbekiston Respublikasining 2021 yil 30 dekabrda
2022 yil uchun O‘zbekiston Respublikasining davlat byudjeti
to‘g‘risidagi O‘RQ-742-son Qonuni

Chet davlatlar avtotransport vositalarining O‘zbekiston Respublikasi hududiga kirganligi va uning hududi orqali tranziti uchun yig‘imni hamda alkohol mahsulotlarini realizatsiya qilish huquqi uchun yig‘imlarni hisoblab chiqarish va to‘lash tartibi soliq qonunchiligi bilan tartibga solinadi.

Davlat bojini hisoblab chiqarish va undirish tartibi davlat boji to‘g‘risidagi qonunchilikda belgilanadi.

Soliq to‘lovchilarning ayrim toifalari uchun O‘zbekiston Respublikasi hududida quyidagi maxsus soliq rejimlari belgilanadi:

1. Aylanmadan olinadigan soliq.
2. Mahsulot taqsimotiga oid bitimlar ishtirokchilariga soliq solishning alohida tartibi.
3. Maxsus iqtisodiy zonalar ishtirokchilariga va ayrim toifadagi soliq to‘lovchilarga soliq solishning alohida tartibi.
4. O‘zbekiston Respublikasining ayrim hududlarida soliq solishning alohida tartibi.

Maxsus iqtisodiy zonalar ishtirokchilariga va ayrim toifadagi soliq to‘lovchilarga soliq solishning alohida tartibi qonunchilikda yoki investitsiya bitimlarida nazarda tutilgan investitsiyalarni amalga oshirish hamda boshqa shartlarni bajarish bilan bog‘liq holda muayyan muddat uchun belgilanadi.

Maxsus soliq rejimlari ayrim soliqlarni to‘lashdan ozod etishni, pasaytirilgan soliq stavkalarini va boshqa soliq imtiyozlarini qo‘llashni nazarda tutishi mumkin.

2.2. Soliq to‘lovchilarning huquqlari

Soliq to‘lovchilar, soliq agentlari va vakolatli organlar soliq munosabatlarining subyektlaridir.

Soliq organlari hujjatlarni elektron hujjat tarzida soliq to‘lovchining shaxsiy kabinetiga yuboradi. Yuborilgan hujjatlar soliq to‘lovchi tomonidan o‘qib chiqilganidan keyin, lekin ushbu hujjat jo‘natilgan sanadan e‘tiboran uch kundan kechiktirmay olingan deb hisoblanadi.

Agar soliq to‘lovchida soliq to‘lovchining shaxsiy kabinet mavjud bo‘lmasa, hujjatlar buyurtma xat qilib pochta orqali yuboriladi va ular jo‘natilganidan so‘ng besh kundan keyin olingan deb hisoblanadi.

Hujjatlar soliq to‘lovchiga yoki uning vakiliga shaxsan mazkur hujjatlar olingan sana ko‘rsatilgan holda imzo qo‘ydirib topshirilishi mumkin.

Soliq to‘lovchilar soliq organlariga hujjatlarni yuboradi. Bunda ushbu hujjatlar soliq organlariga soliq to‘lovchining shaxsiy kabinet orqali yuborilganda jo‘natilgan kun, pochta orqali yuborilganda besh kundan keyin olingan deb hisoblanadi.

Hujjatlarning, elektron hujjat aylanishini ta‘minlash uchun zarur bo‘lgan hujjatlarning shakllari, mazkur hujjatlarning shakllarini to‘ldirish tartibi, bunday hujjatlarni qog‘ozda yoki telekommunikatsiya kanallari orqali elektron shaklda yoxud soliq to‘lovchining shaxsiy kabinet orqali yuborish hamda olish tartibi O‘zbekiston Respublikasi Davlat soliq qo‘mitasi tomonidan tasdiqlanadi.

Soliq qonunchiligiga muvofiq zimmasiga belgilangan soliqlar hamda yig‘imlarni to‘lash majburiyati yuklatilgan yuridik va jismoniy shaxslar soliq to‘lovchilar deb e‘tirof etiladi.

Yuridik shaxslarning alohida bo‘linmalari mazkur shaxslarning soliqlar va yig‘imlarni to‘lash bo‘yicha majburiyatlarini soliq qonunchiligida nazarda tutilgan hollarda va tartibda ushbu alohida bo‘linmalar joylashgan eri bo‘yicha bajaradi.

Yirik soliq to‘lovchilar toifasiga kiritilgan soliq to‘lovchilar alohida bo‘linmalarni hisobga olib markazlashgan holda soliq hisobotini taqdim etadi va soliqlarni (yig‘imlarni) to‘laydi.

Soliq qonunchiligida nazarda tutilgan hollarda yuridik shaxs tashkil etmagan holdagi chet el tuzilmalari soliq to‘lovchilar deb e’tirof etiladi.

Soliq to‘lovchilar quyidagi huquqlarga ega:

- soliq organlaridan va boshqa vakolatli organlardan (ularning vakolatlari doirasida) amaldagi soliqlar to‘g‘risida, soliq to‘g‘risidagi qonunchilikdagi o‘zgarishlar haqida, soliqlarni hisoblab chiqarish va to‘lash tartibi to‘g‘risida axborotni, soliq hisobotining va arizalarning shakllarini, shuningdek ularni to‘ldirish tartibi haqida tushuntirishlarni bepul olish.

- o‘z soliq majburiyatlarini bajarish yuzasidan soliq organlarida va boshqa vakolatli organlarda mavjud bo‘lgan ma’lumotlarni olish.

- Soliq qonunchiligida belgilangan asoslar mavjud bo‘lganda va tartibda soliq imtiyozlaridan foydalanish yoxud ulardan foydalanishni rad etish.

- soliqlar, penyalar va jarimalarning ortiqcha to‘langan yoki ortiqcha undirilgan summalarini o‘z vaqtida hisobga o‘tkazish yoki qaytarish.

- Soliq qonunchiligida belgilangan tartibda va shartlarda soliqlarni to‘lashni kechiktirish yoki bo‘lib-bo‘lib to‘lash.

- soliq solish obyektlarini hisobga olishda, soliqlarni hisoblab chiqarish va to‘lashda o‘zlari yo‘l qo‘ygan xatolarni mustaqil ravishda tuzatish.

○ Soliq qonunchiligiga muvofiq o'z hududida o'tkaziladigan sayyor soliq tekshiruvini va soliq auditini o'tkazish chog'ida hozir bo'lish.

○ sayyor soliq tekshiruvi va soliq audit materiallari bilan tanishish, shuningdek ushbu tekshiruvlarning dalolatnomalarini olish.

○ soliq tekshiruvini amalga oshiruvchi soliq organlariga soliq to'g'risidagi qonunchilikning ijrosiga taalluqli masalalar bo'yicha tushuntirishlar berish.

○ soliq organlari va boshqa vakolatli organlarning hamda ular mansabdor shaxslarining soliq qonunchiligiga va soliq to'g'risidagi boshqa qonunchilik hujjatlariga muvofiq bo'lmagan talablarini bajarmaslik.

○ soliq organlari va boshqa vakolatli organlarning normativ tusga ega bo'lmagan hujjatlari hamda qarorlari, ular mansabdor shaxslarining harakatlari (harakatsizligi) ustidan belgilangan tartibda shikoyat qilish.

○ soliq organlari va boshqa vakolatli organlarning qonunga xilof qarorlari yoki ular mansabdor shaxslarining noqonuniy harakatlari (harakatsizligi) tufayli etkazilgan zararlarning o'rni qoplanishini belgilangan tartibda talab qilish.

○ Soliq qonunchiligida nazarda tutilgan hollarda, soliq tekshiruvi materiallarini yoki soliq organlarining boshqa hujjatlarini ko'rib chiqish jarayonida ishtirok etish.

○ soliq munosabatlari masalalariga oid o'z manfaatlarini shaxsan yoxud soliq maslahatchilari tashkiloti yoki boshqa o'z vakillari orqali ifodalash.

○ soliq siriga rioya etish va uni saqlash.

Soliq to'lovchilar soliq qonunchiligida va soliq to'g'risidagi boshqa qonunchilik hujjatlarida belgilangan o'zga huquqlarga ham ega bo'lishi mumkin.

Soliq to'lovchining soliq munosabatlarida shaxsan ishtirok etishi uni vakilga ega bo'lish huquqidan mahrum etmaydi, xuddi shuningdek

vakilning ishtirok etishi soliq to'lovchini bunday munosabatlarda shaxsan ishtirok etish huquqidan mahrum etmaydi.

Soliq to'lovchilarning huquqlari soliq organlari va boshqa vakolatli organlar mansabdor shaxslarining tegishli majburiyatlari bilan ta'minlanadi.

Soliq to'lovchilarning huquqlarini ta'minlashga oid majburiyatlarni bajarmaganlik yoki lozim darajada bajarmaganlik O'zbekiston Respublikasining qonunchiligida nazarda tutilgan javobgarlikka sabab bo'ladi.

2.3. Soliq to'lovchilarning majburiyatlari

Soliq to'lovchilar:

- belgilangan soliqlar va yig'implarni o'z vaqtida hamda to'liq hajmda hisoblab chiqarishi va to'lashi.

- hujjatlarni ko'rib chiqish yoki tushuntirishlar berish zaruriyati to'g'risida chaqiruv xatini olganida soliq organiga kelishi.

- tovarlarni (xizmatlarni) realizastiya qilishda xaridorga hisobvara-fakturalarni, cheklarni yoki ularga tenglashtirilgan boshqa hujjatlarni berishi.

- soliq tekshiruvini o'tkazayotgan soliq organlarining mansabdor shaxslariga soliqlarni hisoblab chiqarish va to'lash uchun asos bo'lib xizmat qiladigan hujjatlar, shuningdek elektron manbalarda saqlanadigan tegishli axborot bilan tanishish imkoniyatini ta'minlashi.

- soliq organlari va boshqa vakolatli organlarning qonuniy talablarini bajarishi, ko'rsatilgan organlarning va ular mansabdor shaxslarining qonuniy faoliyatiga to'sqinlik qilmasligi.

- Soliq hisobotlarining va soliqlarni hisoblab chiqarish hamda to'lash uchun zarur bo'lgan boshqa hujjatlarning tegishli soliqlarni to'lash uchun belgilangan kalendar yildan keyingi besh yil mobaynida but saqlanishini ta'minlashi.

- o'zi soliq bo'yicha hisobga olingan joydagi soliq organlarini O'zbekiston Respublikasi yuridik shaxslaridagi va chet el yuridik

shaxslaridagi ishtiroki to'g'risida, agar ustav fondidagi (ustav kapitalidagi) ulushi 10 foizdan ortiq bo'lsa, xabardor etishi shart.

Yuridik shaxs bo'lgan soliq to'lovchilar soliq qonunchiligida nazarda tutilgan majburiyatlardan tashqari, o'zlari hisobga olingan joydagi soliq organlariga o'zlarining barcha alohida bo'linmalari to'g'risida va alohida bo'linmalarga oid ilgari xabar qilingan ma'lumotlaridagi o'zgarishlar to'g'risida alohida bo'linma tashkil etilgan yoki mazkur ma'lumotlar o'zgartirilgan kundan e'tiboran bir oy ichida xabar qilishi shart.

Soliq qonunchiligi bilan zimmasiga soliq hisobotini elektron shaklda taqdim etish majburiyati yuklatilgan shaxslar soliq organlari tomonidan soliq to'g'risidagi qonunchilik bilan tartibga solinadigan munosabatlardagi o'z vakolatlarini amalga oshirish chog'ida foydalaniladigan hujjatlarning soliq organidan telekommunikatsiya aloqa tarmoqlari orqali elektron shaklda olinishini ta'minlashi kerak.

Soliq qonunchiligiga muvofiq soliq solish obyekti deb e'tirof etiladigan ko'chmas mulkka ega bo'lgan chet el yuridik shaxslari soliq qonunchiligida nazarda tutilgan majburiyatlardan tashqari, ko'chmas mulk obyekti turgan joydagi soliq organiga ushbu chet el yuridik shaxsining ishtirokchilari to'g'risidagi ma'lumotlarni soliq qonunchiligida nazarda tutilgan hollarda va tartibda xabar qilishi shart. Yuridik shaxs tashkil etmagan holdagi chet el tuzilmalari ko'rsatilgan holatlarda o'z muassislari, benefistlarlari va boshqaruvchilari haqidagi ma'lumotlarni xabar qilishi kerak. Chet el yuridik shaxsida bir nechta mol-mulk obyekti mavjud bo'lgan taqdirda, ushbu shaxs tanloviga ko'ra, xabar mol-mulk obyektlarining biri turgan erdagi soliq organiga taqdim etiladi.

O'zbekiston Respublikasining bojxona chegarasi orqali tovarlar olib o'tilishi munosabati bilan soliqlar to'laydigan soliq to'lovchilar zimmasida O'zbekiston Respublikasining bojxona to'g'risidagi qonun hujjatlarida nazarda tutilgan majburiyatlar ham bo'ladi.

Soliq to'lovchilarning zimmasida qonun hujjatlariga muvofiq boshqa majburiyatlar ham bo'lishi mumkin.

2.4. Soliq agentlari va soliq to'lovchining vakillari

Soliq qonunchiligiga muvofiq zimmasiga soliqlarni hisoblab chiqarish, soliq to'lovchidan ushlab qolish va byudjet tizimiga o'tkazish majburiyati yuklatilgan shaxslar soliq agentlari deb e'tirof etiladi.

Soliq agentlari soliq to'lovchilar kabi huquqlarga ega bo'ladi.

Soliq agentlari:

- soliqlarni to'g'ri va o'z vaqtida hisoblab chiqarishi, ushlab qolishi hamda byudjet tizimiga o'tkazishi.

- soliq organlariga soliqni ushlab qolish imkoniyati yo'qligi va soliq to'lovchining soliq qarzi summasi to'g'risida bunday holatlar soliq agentiga ma'lum bo'lgan kundan e'tiboran bir oy ichida yozma ravishda yoki elektron shaklda xabar qilishi.

- hisoblangan va to'langan daromadlarning, hisoblab chiqarilgan, ushlab qolingani va byudjet tizimiga o'tkazilgan soliqlarning hisobini har bir soliq to'lovchi bo'yicha alohida yuritishi.

- soliqlarning to'g'ri hisoblab chiqarilishi, ushlab qolinishi va o'tkazilishi ustidan nazoratni amalga oshirish uchun zarur bo'lgan hujjatlarni soliq organlariga taqdim etishi.

- soliq hisobotlarining hamda soliqlarni hisoblab chiqarish, ushlab qolish va o'tkazish uchun zarur bo'lgan boshqa hujjatlarning soliq qonunchiligida nazar tutilgan da'vo muddati mobaynida but saqlanishini ta'minlashi shart.

Soliq agentlarining zimmasida qonunchilikka muvofiq boshqa majburiyatlar ham bo'lishi mumkin.

Soliq to'lovchi soliq munosabatlarida qonuniy yoki vakolatli vakil orqali ishtirok etishga haqli.

Vakilning vakolatlari soliq qonunchiligiga va boshqa qonunchilikka muvofiq hujjatlar bilan tasdiqlangan bo'lishi kerak.

Yuridik shaxs bo'lgan soliq to'lovchining qonuniy vakili deb ushbu yuridik shaxsga qonun yoki uning ta'sis hujjatlari asosida vakillik qilishga vakolatli shaxslar e'tirof etiladi.

Jismoniy shaxs bo'lgan soliq to'lovchining qonuniy vakili deb fuqarolik qonunchilikka muvofiq uning vakillari sifatida faoliyat olib boradigan shaxslar e'tirof etiladi.

Yuridik shaxs qonuniy vakillarining mazkur yuridik shaxsning soliq munosabatlarida ishtirok etishi munosabati bilan sodir etilgan harakatlari (harakatsizligi) ushbu yuridik shaxsning harakati (harakatsizligi) hisoblanadi.

Soliq to'lovchi tomonidan belgilangan tartibda soliq organlari, bojxona organlari va soliq munosabatlarining boshqa ishtirokchilari bilan munosabatlarda o'z manfaatlarini ifodalash vakolati berilgan soliq maslahatchilari tashkilotlari yoki boshqa shaxslar soliq to'lovchining vakolatli vakillari bo'lishi mumkin.

Yuridik shaxs bo'lgan soliq to'lovchining vakolatli vakili o'z vakolatlarini tuzilgan shartnoma yoki fuqarolik qonunchilikda belgilangan tartibda beriladigan ishonchnoma asosida amalga oshiradi.

Jismoniy shaxs bo'lgan soliq to'lovchining vakolatli vakili o'z vakolatlarini fuqarolik qonunchilikka muvofiq notarial tasdiqlangan ishonchnoma asosida amalga oshiradi.

Soliq, moliya, bojxona va boshqa davlat organlarining mansabdor shaxslari soliq to'lovchining vakolatli vakillari bo'la olmaydi.

Soliq to'lovchilar konsolidastiyalashgan guruhining mas'ul ishtirokchisi qonun asosida soliq to'lovchilar konsolidastiyalashgan guruhi barcha ishtirokchilarining vakolatli vakili hisoblanadi.

Soliq to'lovchilarning konsolidastiyalashgan guruhini tuzish to'g'risidagi shartnoma qoidalaridan qat'i nazar, ushbu guruhning mas'ul ishtirokchisi quyidagilar bilan bog'liq huquqiy munosabatlarda mazkur konsolidastiyalashgan guruh ishtirokchilarining manfaatlarini ifodalashga haqli:

- soliq to'lovchilarning konsolidastiyalashgan guruhini tuzish to'g'risidagi shartnomani soliq organlarida ro'yxatdan o'tkazish, shuningdek ushbu shartnomaga o'zgartirish kiritish, shartnomaning amal qilish muddatini uzaytirish to'g'risidagi qaror va uni tugatish bilan bog'liq huquqiy munosabatlarda.

- soliq to'lovchilarning konsolidastiyalashgan guruhi ishtirokchisidan soliq to'lovchilarning konsolidastiyalashgan guruhi uchun foyda solig'I bo'yicha qarzlarini majburiy undirish bilan bog'liq huquqiy munosabatlarda.

- soliq organining mansabdor shaxsi tomonidan amalga oshirilgan harakatlar (harakatsizlik) xususiyati bo'yicha ular soliq to'lovchilar konsolidastiyalashgan guruhining ishtirokchisi bo'lgan yuridik shaxsning huquqlariga bevosita ta'sir qilsa.

Amal qilish muddati tugashi bilan soliq to'lovchilarning konsolidastiyalashgan guruhini tuzish to'g'risidagi shartnoma muddatidan oldin bekor qilinganda yoki tugatilganda ushbu guruhning mas'ul ishtirokchisi bo'lgan shaxs vakolatlarini saqlab qoladi.

Soliq to'lovchilar konsolidastiyalashgan guruhining mas'ul ishtirokchisi bo'lgan shaxslar mazkur guruh ishtirokchilarining manfaatlarini ifodalash bo'yicha soliq qonunchiligi bilan o'zlariga berilgan vakolatlarni qonunchilikda belgilangan tartibda tuzilgan shartnoma yoki berilgan ishonchnoma asosida uchinchi shaxslarga berishga haqlidir.

2.5. Soliqlarning elementlari

Soliq to'g'risidagi qonunchilikda soliqning barcha elementlari aniqlab qo'yilgan taqdirdagina ushbu soliq belgilangan deb hisoblanadi.

Bunday soliq elementlariga quyidagilar kiradi:

- ❖ soliq solish obyekti.
- ❖ soliq bazasi.
- ❖ soliq stavkasi.

- ❖ soliq davri.
- ❖ soliqni hisoblab chiqarish tartibi.
- ❖ soliq hisobotini taqdim etish tartibi.
- ❖ soliqni to'lash tartibi.

Soliqni belgilashda soliq imtiyozlari va ularning qo'llanilishi uchun asoslar nazarda tutilishi mumkin.

Soliq solish obyekti mol-mulk, harakat, harakat natijasi yoki qiymat, miqdoriy yoki fizik xususiyatga ega bo'lgan boshqa holat bo'lib, u mavjud bo'lganda soliq to'g'risidagi qonunchilik soliq to'lovchida soliq majburiyatini vujudga keltiradi.

Har bir soliq belgilanadigan mustaqil soliq solish obyektiga ega bo'ladi.

Soliq bazasi soliq solish obyektining qiymat, fizik yoki boshqa xususiyatini ifodalaydi.

Har bir soliq uchun soliq bazasi va uni aniqlash tartibi belgilanadi.

Soliq stavkasi soliq bazasining o'lchov birligiga nisbatan hisoblanadigan soliqning foizlardagi yoki mutlaq summadagi miqdorini ifodalaydi.

Soliq stavkalari belgilanadi. Akstiz solig'ining stavkalari, mahsulot narxi dinamikasidan va uni realizastiya qilish, shu jumladan import qilish hajmidan kelib chiqib, O'zbekiston Respublikasi Prezidentining qarorlari bilan yil davomida qayta ko'rib chiqilishi mumkin.

Soliq davri deganda tugagandan keyin soliq bazasi aniqlanadigan hamda to'lanishi lozim bo'lgan soliq summasi hisoblab chiqariladigan kalendar yil yoki boshqa davr tushuniladi.

Soliq davri bir necha hisobot davrlaridan iborat bo'lishi mumkin.

Kalendar yil soliq davri hisoblanadigan soliqlarga nisbatan o'ziga xos xususiyatlarni hisobga olgan holda qo'llaniladi.

Agar yuridik shaxs kalendar yil boshlanganidan keyin, lekin shu yilning 1 dekabriga qadar tashkil etilgan bo'lsa, uning uchun u tashkil

etilgan kundan e'tiboran shu yilning oxiriga qadar bo'lgan davr birinchi soliq davri deb e'tirof etiladi.

Agar yuridik shaxs 1 dekabrda 31 dekabrga qadar bo'lgan davrda tashkil etilgan bo'lsa, tashkil etilgan kundan e'tiboran tashkil etilgan yildan keyingi kalendar yilning oxirigacha bo'lgan davr uning uchun birinchi soliq davri deb e'tirof etiladi. Bunda yuridik shaxs davlat ro'yxatidan o'tkazilgan kun u tashkil etilgan kun deb e'tirof etiladi.

2.6. Soliqlar va yig'implarni hisoblash va to'lash tartibi

Soliqni hisoblab chiqarish tartibi soliq bazasidan, soliq Stavkasidan, shuningdek mavjud bo'lgan taqdirda, soliq imtiyozlaridan kelib chiqqan holda soliq davri uchun soliq summasini hisob-kitob qilish qoidalarini belgilaydi.

Soliqni hisoblab chiqarish soliq to'lovchi tomonidan mustaqil ravishda amalga oshiriladi.

Bu majburiyat soliq organiga yoki soliq agentiga yuklatilishi mumkin.

Soliq to'lovchilar va soliq agentlari soliqlar hamda yig'implarni mustaqil ravishda to'laydi.

Soliqni to'lash soliqning to'liq summasi bo'yicha yoki boshqacha tartibda amalga oshiriladi.

Agar soliq bo'yicha soliq davri bir necha hisobot davrini tashkil etsa, ulardan har birining natijalari bo'yicha joriy to'lovlar to'lanadi. Joriy to'lovlarni to'lash majburiyati soliqni to'lash bo'yicha majburiyatga tenglashtiriladi.

Alohida soliq turlari uchun bo'nak to'lovlari nazarda tutilishi mumkin. Bo'nak to'lovlarni to'lash majburiyati soliqni to'lash bo'yicha majburiyatga tenglashtiriladi.

Yuridik shaxslar va yakka tartibdagi tadbirkorlar soliqlarni banklar orqali naqd pulsiz shaklda to'laydi.

Soliq to'lovchilarning ayrim toifalariga boshqa soliq to'lovchilarga nisbatan soliq to'g'risidagi qonunchilikda nazarda tutilgan afzalliklar, shu jumladan soliqni to'lamaslik yoki ularni kamroq miqdorda to'lash imkoniyati soliq imtiyozlari deb e'tirof etiladi.

Soliq to'lovchiga soliqlarni to'lash bo'yicha muddatni kechiktirish (bo'lib-bo'lib to'lash) imkoniyati berilishi soliq imtiyozlari hisoblanmaydi.

Soliq imtiyozlari individual xususiyatga ega bo'lishi mumkin emas.

Soliq to'lovchilar soliqlar bo'yicha imtiyozlardan tegishli huquqiy asoslar yuzaga kelgan paytdan e'tiboran ularning butun amal qilish davri mobaynida foydalanishga yoki soliq imtiyozidan foydalanishdan voz kechishga yoxud undan foydalanishni bir yoki bir necha soliq davrlarida to'xtatib turishga haqli.

Soliqlar bo'yicha imtiyozlar soliq solishdan bo'shagan mablag'larni aniq maqsadlarga yo'naltirishi sharti bilan berilishi mumkin. Bunday mablag'lar maqsadli ishlatilmagan taqdirda maqsadsiz ishlatilgan mablag'lar summasi belgilangan tartibda penya hisoblangan holda byudjetga undirilishi lozim.

Soliqlar bo'yicha imtiyozlar berilishi munosabati bilan bo'shagan va mazkur imtiyozlarning amal qilish davrida foydalanilmagan mablag'lar summasi berilgan imtiyozlarning amal qilish muddati tugaganidan so'ng bir yil davomida ularni taqdim etishda belgilangan maqsadlar uchun yo'naltirilishi mumkin. Bunda belgilangan muddatda foydalanilmagan mablag'lar byudjetga o'tkazilishi lozim.

Qo'shilgan qiymat solig'i bo'yicha imtiyozlar, shu jumladan tovarlar O'zbekiston Respublikasining hududiga olib kirilishida (importida) soliq solishdan bo'shagan mablag'larni aniq maqsadlarga yo'naltirish sharti bilan, berilishi mumkin emas.

Qoraqalpog'iston Respublikasi Jo'qorg'i Kengesi va viloyatlar xalq deputatlari Kengashlari turistik zonalarda joylashgan alohida

sanatoriy-kurort obyektlari egallagan er uchastkalariga nisbatan mol-mulk solig'i va Yer solig'ining kamaytirilgan soliq stavkalarini belgilash yoki soliq to'lashdan ozod qilish huquqiga ega.

Soliq imtiyozlarini hisobga olish soliq organlari tomonidan axborot tizimlaridan foydalangan va soliq imtiyozlarining har bir turiga maxsus identifikatsiya kodini bergan holda amalga oshiriladi.

2.7. Soliq hisobi va soliq hisobotlari

Soliq solish obyektlari va soliq solish bilan bog'liq obyektlar to'g'risidagi axborotni umumlashtirish hamda tizimlashtirish, shuningdek soliqlarni, yig'implarni hisoblab chiqarish va soliq hisobotini tuzish soliq to'lovchi yoki soliq agenti tomonidan hisob hujjatlarini yuritish soliq solish maqsadlarida hisobga olish deb e'tirof etiladi.

Hisob hujjatlari soliq solish obyektlarini va soliq solish bilan bog'liq obyektlarni aniqlash, shuningdek soliqlar va yig'implarni hisoblab chiqarish uchun asos bo'lgan boshlang'ich hujjatlar, buxgalteriya hisobi registrlari hamda boshqa hujjatlardan iboratdir.

Soliq solish maqsadlarida hisobga olish buxgalteriya hisobi ma'lumotlariga asoslanadi. Buxgalteriya hisobi va hisob hujjatlarini yuritish tartibi buxgalteriya hisobi to'g'risidagi qonunchilik bilan belgilanadi.

Buxgalteriya hisobi to'g'risidagi qonunchilikka muvofiq zimmasiga buxgalteriya hisobini yuritish majburiyati yuklatilmagan shaxslar soliq solish maqsadlarida hisobga olishni tashkil etadi va yuritadi.

Soliq solish maqsadlarida hisobga olishga nisbatan soliq organlarining axborot tizimlaridan majburiy foydalanishga doir talablar O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi tomonidan aniqlanadigan tartibda belgilanishi mumkin.

Soliq to'lovchi yoki soliq agenti soliq solish maqsadlarida hisobni hisoblash usuli bo'yicha milliy valyutada yuritadi.

Hisob hujjatlari qog'ozda va elektron shakllarda tuziladi hamda soliq majburiyati bo'yicha da'vo muddati tugagunga qadar saqlanadi.

Soliq to'lovchi qayta tashkil etilganda qayta tashkil etilgan shaxsning hisob hujjatlarini saqlash majburiyati uning huquqiy vorisiga (huquqiy vorislariga) yuklatiladi.

Yuridik shaxs tugatilganda hisob hujjatlari tegishli davlat arxiviga qonunchilikda belgilangan tartibda topshiriladi.

Soliq to'lovchining har bir soliq turi yoki to'langan daromadlar bo'yicha hisob-kitoblarni va soliq deklarastiyalarini, shuningdek hisob-kitoblarga hamda soliq deklarastiyalariga doir ilovalarni o'z ichiga oladigan, soliq to'lovchilarning va soliq agentlarining soliq majburiyatlarini aniqlash uchun asos bo'lib xizmat qiladigan hujjatlari soliq hisobotidir.

Soliq hisoboti O'zbekiston Respublikasi Davlat soliq qo'mitasi tomonidan O'zbekiston Respublikasi Moliya vazirligi bilan kelishilgan holda tasdiqlanadigan shakllarda tuziladi.

Soliq hisoboti soliq organlariga shaxs faqat soliq to'lovchi deb e'tirof etiladigan soliqlar bo'yicha taqdim etiladi.

Soliq hisobotida ko'rsatilgan ma'lumotlarning to'g'riligi uchun javobgarlik soliq to'lovchining yoki soliq agentining zimmasiga yuklanadi.

Soliq hisoboti soliq to'lovchi hisobga olingan joydagi soliq organiga belgilangan shaklda qog'oz yoki elektron shaklda soliq hisobotiga ilova qilinishi lozim bo'lgan hujjatlar bilan birga taqdim etiladi.

Soliq to'lovchi soliq hisobotiga ilova qilinishi lozim bo'lgan hujjatlarni электрон shaklda taqdim etishga haqli.

Yuridik shaxs bo'lgan soliq to'lovchilar va yakka tartibdagi tadbirkorlar soliq hisobotini o'zi hisobga olingan joydagi soliq organiga belgilangan shakllar bo'yicha elektron hujjat tarzida taqdim etadi.

Yirik soliq to'lovchilar, joylashgan eridan qat'i nazar, soliq hisobotini Yirik soliq to'lovchilar bo'yicha hududlararo davlat soliq inspeksiyasiga taqdim etadi.

Soliq hisoboti blankalari soliq organlari tomonidan bepul taqdim etiladi.

Soliq hisoboti soliq to'lovchi tomonidan soliq organiga shaxsan yoki vakil orqali taqdim etilishi yoxud pochta jo'natmasi tarzida joylanmalar ro'yxati bilan yuborilishi mumkin.

Soliq maslahatchilari tashkiloti soliq hisobotini soliq to'lovchi nomidan soliq to'lovchining shaxsiy kabineti orqali elektron hujjat tarzida taqdim etishga haqli.

Soliq organi soliq to'lovchi tomonidan belgilangan shaklda taqdim etilgan soliq hisobotini qabul qilishni rad etishga haqli emas.

Soliq hisoboti qog'ozda olingan taqdirda, soliq organi soliq to'lovchining iltimosiga ko'ra, soliq hisobotining ko'chirma nusxasiga uning qabul qilib olingani to'g'risida belgi qo'yishi va u olingan sanani ko'rsatishi shart.

Soliq hisoboti soliq to'lovchining identifikatsiya raqami ko'rsatilgan holda taqdim etiladi.

Soliq to'lovchi va uning vakolatli vakili soliq hisobotida ko'rsatilgan ma'lumotlarning to'g'riligi va to'liqligini tasdiqlab, unga imzo qo'yadi.

Agar soliq hisobotida ko'rsatilgan ma'lumotlarning to'g'riligi va to'liqligini soliq to'lovchining vakolatli vakili tasdiqlasa, soliq hisobotida bu haqda tegishli belgi qo'yiladi. Bunda soliq hisobotiga ushbu vakilning uni imzolashga bo'lgan vakolatini tasdiqlovchi hujjatning ko'chirma nusxasi ilova qilinadi.

Soliq hisoboti elektron shaklda taqdim etilganda vakilning uni imzolashga bo'lgan vakolatini tasdiqlovchi hujjatning ko'chirma nusxasi telekommunikatsiya aloqa kanallari orqali elektron shaklda taqdim etilishi mumkin.

Soliq hisoboti soliq to'g'risidagi qonunchilikda belgilangan muddatlarda taqdim etiladi.

Soliq to'lovchilar va soliq agentlari soliq organlariga soliq hisobotini va unga ilova qilinadigan hujjatlarni, ushbu hisobot taqdim etilgan yildan keyin kamida besh yil saqlashi shart.

Agar soliq to'g'risidagi qonunchilik soliq stavkasini qo'llashni, to'lanadigan soliq miqdorini, soliq imtiyozini yoki soliq chegirmasini qo'llashni va soliqni to'lash muddatini o'zgartirishni soliq to'lovchining muayyan shartlarga rioya etishi bilan bog'lasa, ushbu soliq to'lovchi barcha tasdiqlovchi hujjatlarni mazkur shartlarning amal qilishi tugaydigan yildan keyin kamida besh yil saqlashi kerak. Bunday tasdiqlovchi hujjatlar jumlasiga, xususan, ushbu soliq bo'yicha soliq hisoboti, unga ilova qilinadigan hujjatlar, shuningdek ko'rsatilgan shartlarga yoki majburiyatlarga rioya etilganligini tasdiqlovchi hujjatlar kiradi.

2.8. Soliq majburiyatini bajarish

Soliq to'g'risidagi qonunchilik bilan soliq to'lovchilar zimmasiga yuklatilgan soliqlarni va yig'implarni to'g'ri hisoblab chiqarish hamda o'z vaqtida to'lash majburiyati ularning soliq majburiyatidir.

Soliq to'g'risidagi qonunchilik bilan soliq agentlarining zimmasiga yuklatilgan, o'ziga nisbatan ushbu shaxslar soliq agentlari deb e'tirof etiladigan munosabatlar doirasida soliqlarni to'g'ri hisoblab chiqarish, ushlab qolish va o'z vaqtida o'tkazish majburiyati soliq majburiyatiga tenglashtiriladi.

Soliq majburiyati soliq qonunchiligi yoki boshqa soliq to'g'risidagi qonunchilikda belgilangan asoslar mavjud bo'lganda yuzaga keladi, o'zgartiriladi va tugatiladi.

Har bir soliqqa nisbatan soliq majburiyati soliq to'lovchiga soliq to'g'risidagi qonunchilikda belgilangan ushbu soliqni to'lashni nazarda tutuvchi holatlar yuzaga kelgan paytdan e'tiboran yuklatiladi.

Soliq to'lovchi o'zining soliq majburiyatini mustaqil ravishda bajaradi.

Yakka tartibdagi tadbirkor hisoblanmaydigan jismoniy shaxs bo'lgan soliq to'lovchining soliq majburiyati o'zga jismoniy shaxs tomonidan bajarilishi mumkin. Bunda soliq to'lovchi uning soliq majburiyati o'zga jismoniy shaxs tomonidan bajarilishi natijasida olgan moddiy naf soliq solish maqsadlarida shu soliq to'lovchining daromadi deb e'tirof etilmaydi. O'zga shaxs o'zi tomonidan soliq to'lovchi uchun to'langan soliqning qaytarilishini talab qilishga haqli emas.

Soliq majburiyati soliq to'g'risidagi qonunchilikda belgilangan muddatda bajarilishi kerak.

Soliq majburiyatini bajarish muddatlari kalendar sana yoki vaqt davri (yil, chorak, oy, o'n kunlik va kun) o'tishi bilan belgilanadi.

Muddatning o'tishi kalendar sanadan yoki muddatning boshlanishi belgilab qo'yilgan voqea yuz berganidan keyingi kundan boshlanadi. Soliq majburiyati ushbu majburiyatni bajarish muddatining so'nggi kuni soat yigirma to'rtga qadar bajarilishi kerak.

Agar soliq majburiyatini bajarish muddatining so'nggi kuni dam olish (ishlanmaydigan) kuniga to'g'ri kelsa, undan keyingi birinchi ish kuni muddatning tugash kuni hisoblanadi.

Soliq to'lovchi soliq majburiyatini muddatidan oldin bajarishga haqli.

Soliq to'lovchi tomonidan soliq majburiyatining bajarilmaganligi yoki lozim darajada bajarilmaganligi unga soliq organi tomonidan soliq qarzini to'lash to'g'risida talabnoma yuborilishi uchun asos bo'ladi.

Soliq majburiyati quyidagi hollarda tugatiladi:

- ❖ soliq to'lovchi tomonidan soliq to'langanda yoki soliq agenti tomonidan o'tkazib berilganda.

- ❖ soliq to'g'risidagi qonunchilikka muvofiq soliq majburiyatini tugatish bilan bog'liq boshqa holatlar yuzaga kelganda.

Jismoniy shaxsning soliq majburiyati quyidagi hollarda tugatiladi:

- ❖ mazkur shaxs vafot etganda.
- ❖ uni vafot etgan deb e'lon qilish to'g'risidagi sud qarori qonuniy kuchga kirganda.

Vafot etgan yoki vafot etgan deb e'lon qilingan jismoniy shaxsning soliq qarzi belgilangan tartibda meros mol-mulkning qiymati doirasida merosxo'rlardan undiriladi.

Yuridik shaxsning soliq majburiyati quyidagi hollarda tugatiladi:

- ❖ byudjet tizimi bilan barcha hisob-kitoblar amalga oshirilgandan keyin u tugatilganda.
- ❖ byudjet tizimi bilan barcha hisob-kitoblar amalga oshirilgandan keyin u qayta tashkil etilganda.

Soliq organi yoki boshqa vakolatli organ soliq tekshiruvini o'tkazishga, tekshiruv natijalari bo'yicha soliq to'lovchiga soliq qarzini uzish to'g'risida talabnoma yuborishga yoki soliq to'g'risidagi qonunchilikka muvofiq to'lanishi lozim bo'lgan soliqlar miqdorini qayta ko'rib chiqishga haqli bo'lgan muddat soliq majburiyati bo'yicha da'vo qilish muddati hisoblanadi.

Soliq majburiyati bo'yicha da'vo qilish muddati, natijalariga ko'ra soliq majburiyati aniqlanadigan soliq davri tugaganidan keyin besh yilni tashkil etadi. Agar soliq majburiyatining yuzaga kelishi muayyan voqea yoki harakat bilan bog'liq bo'lsa, soliq majburiyati bo'yicha da'vo qilish muddati shu voqea yoki harakat sodir bo'lgan paytdan e'tiboran besh yilni tashkil etadi.

Da'vo qilish muddati soliq to'g'risidagi qonunchilikka ko'ra soliq to'lovchi tomonidan soliq stavkasi, to'lanadigan soliq miqdori, soliq imtiyozi yoki soliq chegirmasi qo'llanilishi va soliqni to'lash muddati o'zgarishi bilan bog'liq shartlarning amal qilish muddatiga uzaytiriladi.

Soliq majburiyati bo'yicha da'vo qilish muddatining o'tishi fuqarolik qonunchiligiga muvofiq to'xtatib turiladi, uziladi va qayta tiklanadi.

2.9. Soliqlar va yig'implarni to'lash

Soliqni to'lash milliy valyutada amalga oshiriladi.

Chet el valyutasida hisoblab chiqarilgan soliq summasini milliy valyutada qaytadan hisoblash O'zbekiston Respublikasi Markaziy bankining soliqni to'lash sanasidagi rasmiy kursi bo'yicha amalga oshiriladi.

Soliq to'lovchining soliqni to'lash bo'yicha majburiyati quyidagi hollarda bajarilgan deb e'tirof etiladi:

- ✓ pul mablag'larini soliq to'lovchining bankdagi hisobvarag'idan byudjet tizimiga tegishli g'aznachilik hisobvarag'iga o'tkazishga doir topshiriqnoma bankka taqdim etilgan paytdan e'tiboran – soliq to'lovchining hisobvarag'ida to'lov kunida etarlicha pul qoldig'I mavjud bo'lgan taqdirda.

- ✓ bankda hisobvaraqlar ochmasdan tegishli g'aznachilik hisobvarag'iga byudjet tizimiga o'tkazish uchun bank kassasiga naqd pul mablag'lari topshirilgan paytdan e'tiboran. Bunday qoida soliqni to'lash uchun pul mablag'lari etarlicha bo'lgan taqdirda, faqat jismoniy shaxslar tomonidan soliqni to'lashda qo'llaniladi.

- ✓ bank yoki aloqa bo'limiga byudjet tizimiga o'tkazish uchun naqd pul mablag'lari kiritilgan kundan e'tiboran. Bunday qoida soliqni to'lash uchun pul mablag'lari etarlicha bo'lgan taqdirda, faqat jismoniy shaxslar tomonidan soliqni to'lashda qo'llaniladi.

- ✓ g'aznachilikda shaxsiy hisobvarag'I ochilgan yuridik shaxsning shaxsiy hisobvarag'ida tegishli pul mablag'larini byudjet tizimiga o'tkazishga doir operatsiya aks ettirilgan paytdan e'tiboran.

- ✓ ortiqcha to'langan summalarini yoki ortiqcha undirilgan soliqlar, penyalari, jarimalar summalarini tegishli soliq turi bo'yicha

majburiyatning bajarilishi hisobiga hisobga olish to'g'risida soliq organi tomonidan qaror chiqarilgan kundan e'tiboran.

✓ soliqni hisoblab chiqarish va soliq to'lovchining pul mablag'laridan ushlab qolishga doir majburiyat soliq agentiga yuklatilgan bo'lsa, soliq summalari soliq agenti tomonidan ushlab qolinganda kundan e'tiboran.

Soliq to'lovchining soliqni to'lash bo'yicha majburiyati quyidagi hollarda bajarilgan deb e'tirof etilmaydi:

- tegishli pul mablag'larini byudjet tizimiga o'tkazishga doir bajarilmagan topshiriqnoma soliq to'lovchi tomonidan qaytarib olinganda yoki bank tomonidan unga qaytarilganda.

- g'aznachilikda shaxsiy hisobvarag'I ochilgan yuridik shaxs tomonidan tegishli pul mablag'larini byudjet tizimiga o'tkazishga doir bajarilmagan topshiriqnoma qaytarib olinganda yoki g'aznachilik tomonidan unga qaytarilganda.

- pul mablag'lari ushbu pul mablag'larini byudjet tizimiga o'tkazishga doir to'lov topshiriqnomasida bank rekvizitlari noto'g'ri ko'rsatilganligi sababli byudjet tizimining tegishli g'aznachilik hisobvarag'iga o'tkazilmay qolganda.

- agar soliq to'lovchi soliq to'lovi uchun bankka pul mablag'larini o'tkazish uchun topshiriqnoma taqdim etgan kuni uning fuqarolik qonunchiligiga muvofiq birinchi navbatda bajariladigan hisobvarag'iga taqdim etilgan bajarib bo'lmaydigan boshqa talablar mavjud bo'lsa, agar ushbu hisobvaraqda barcha talablarni qanoatlantirish uchun etarlicha qoldiqqa ega bo'lmasa.

Banklar soliq to'lovchining pul mablag'lari hisobidan soliqni byudjet tizimiga o'tkazishga doir to'lov topshiriqnomasini, shuningdek soliq organining soliqni byudjet tizimiga o'tkazishga doir inkasso topshiriqnomasini bajarishi shart.

Soliq to'lovchining topshiriqnomalari va soliq organining inkasso topshiriqnomalari fuqarolik qonunchiligida belgilangan navbat bo'yicha bajarilishi lozim.

Soliq to'lovchining topshiriqnomasi yoki soliq organining inkasso topshiriqnomasi bunday topshiriqnoma olingan kundan keyingi bir operastiya kuni ichida bank tomonidan bajariladi.

Soliq to'lovchining hisobvarag'ida pul mablag'lari mavjud bo'lgan va to'lov hujjatida rekvizitlari to'g'ri ko'rsatilgan taqdirda bank soliq to'lovchining topshiriqnomasini yoki soliq organining inkasso topshiriqnomasini bajarishni kechiktirishga haqli emas.

Soliq to'lovchining hisobvarag'ida pul mablag'larining yo'qligi (etarli emasligi) sababli soliq organining inkasso topshiriqnomasini belgilangan muddatda bajarishning imkoni bo'lmaganda, bank belgilangan muddat tugaganidan keyingi kundan kechiktirmay inkasso topshiriqnomasini yuborgan soliq organiga uning topshiriqnomasi bajarilmaganligi (qisman bajarilganligi) to'g'risida xabar qilishi shart.

Soliq to'lovchining topshiriqnomasi yoki soliq organining inkasso topshiriqnomasi bajarilmaganligi (qisman bajarilganligi) to'g'risidagi bank xabarnomasining shakli va uni elektron shaklda uzatish tartibi O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi tomonidan tasdiqlanadi.

Javobgarlik choralarining qo'llanilishi bankni soliq to'lovchining topshiriqnomasini yoki soliq organining inkasso topshiriqnomasini bajarish majburiyatidan ozod etmaydi.

Banklar soliq to'lovchilarning topshiriqnomalarini va soliq organlarining inkasso topshiriqnomalarini ko'rsatilgan operastiyalar bo'yicha xizmat ko'rsatilganligi uchun haq undirmasdan bajaradi. Soliq to'lovchilarga yoki soliq agentlariga ortiqcha to'langan (undirilgan) soliqlar, penyalar va jarimalar summalarini qaytarish bo'yicha banklar tomonidan topshiriqnomalar bajarilganda ko'rsatilgan operastiyalar bo'yicha xizmat ko'rsatilganligi uchun ham haq undirilmaydi.

Tugatilayotgan yuridik shaxsning soliq majburiyati mazkur yuridik shaxsning pul mablag'lari, shu jumladan uning mol-mulkini

realizatsiya qilishdan olingan pul mablagʻlari hisobidan tugatuvchi tomonidan bajariladi.

Agar tugatilayotgan yuridik shaxsning pul mablagʻlari, shu jumladan uning mol-mulkini realizatsiya qilishdan olingan pul mablagʻlari uning soliq qarzini toʻliq hajmda uzish uchun etarli boʻlmasa, toʻlanmay qolgan qarz mazkur yuridik shaxsning ishtirokchilari tomonidan qonunchilikda belgilangan miqdorda va tartibda uzilishi mumkin.

Yuridik shaxs tugatilayotganda soliq majburiyatini mazkur yuridik shaxsning boshqa kreditorlari bilan hisob-kitoblari oʻrtasida bajarish navbati fuqarolik qonunchiligi bilan belgilanadi.

Tugatilayotgan yuridik shaxs tomonidan ortiqcha toʻlangan yoki undan ortiqcha undirilgan soliqlar (penyalar, jarimalar) summolari soliq organi tomonidan soliq qonunchiligida belgilangan tartibda boshqa soliqlar boʻyicha soliq qarzini uzish hisobiga hisobga olinishi lozim.

Ortiqcha toʻlangan yoki ortiqcha undirilgan soliqlarning (penyalarning, jarimalarning) hisobga olinishi lozim boʻlgan summasi boshqa soliqlar boʻyicha soliq qarziga mutanosib ravishda yoki tugatuvchining qaroriga binoan taqsimlanadi.

Tugatilayotgan yuridik shaxsning soliqlar boʻyicha qarzi boʻlmagan taqdirda, ortiqcha toʻlangan yoki undan ortiqcha undirilgan soliqlar (penyalar, jarimalar) summasi shu yuridik shaxsga soliq qonunchiligida belgilangan tartibda u ariza bergan kundan eʼtiboran oʻn besh kundan kechiktirmay qaytarilishi lozim.

Soliq toʻlovchi tomonidan ortiqcha toʻlangan yoki undan ortiqcha undirilgan soliq summasi soliq toʻlovchining qarzi boʻlmagan taqdirda shu soliq toʻlovchiga qaytarilishi yoxud ushbu soliq boʻyicha kelgusi toʻlovlar hisobiga hisobga olinishi lozim.

Soliq toʻlovchida soliq qarzi mavjud boʻlgan taqdirda, ortiqcha toʻlangan yoki ortiqcha undirilgan soliq summasi ushbu qarzni uzish hisobiga quyidagi ketma-ketlikda hisobga olinishi lozim:

- mazkur soliq turining penyasi bo'yicha qarz hisobiga.
- boshqa soliqlar va ularning penyalari bo'yicha qarzni uzish hisobiga.
- soliqqa oid huquqbuzarliklar uchun jarimalarni to'lash hisobiga.

Ortiqcha to'langan soliq summasi soliq to'lovchining arizasiga ko'ra soliq to'lovchiga to'liq yoki qisman qaytarilishi mumkin.

Soliqlarning ortiqcha to'langani ehtimolidan dalolat beruvchi faktlar aniqlangan taqdirda, soliq organining yoki soliq to'lovchining taklifiga ko'ra soliqlar, penyalar va jarimalar bo'yicha hisob-kitoblarni birgalikda o'zaro solishtirish o'tkazilishi mumkin.

Soliqning ortiqcha to'langan summalarini hamda hisoblangan foizlarini hisobga olish yoki qaytarish milliy valyutada amalga oshiriladi.

Ortiqcha to'langan soliq summasini soliq qarzini qoplash hisobiga hisobga olish to'g'risidagi qaror soliq organi tomonidan soliqning ortiqcha to'langanligi fakti aniqlagan kundan e'tiboran yoki agar soliq organi va soliq to'lovchi tomonidan u to'lagan soliqlarni birgalikda o'zaro solishtirish o'tkazilgan bo'lsa, bunday birgalikdagi solishtirish dalolatnomasi soliq organi va soliq to'lovchi tomonidan imzolangan kundan e'tiboran yoxud sudning tegishli qarori qonuniy kuchga kirgan kundan e'tiboran o'n kun ichida qabul qilinadi.

Ortiqcha to'langan soliq summasi soliq to'lovchiga uning yozma arizasiga binoan soliq organi tomonidan bunday ariza olingan kundan e'tiboran o'n besh kun ichida qaytarilishi lozim.

Ortiqcha to'langan soliq summasini hisobga olish yoki qaytarish to'g'risidagi ariza ko'rsatilgan summa to'langan kundan e'tiboran besh yil ichida berilishi mumkin.

Ortiqcha to'langan soliq summasini qaytarish to'g'risidagi qaror soliq organi tomonidan soliq to'lovchining tegishli arisasi olingan kundan e'tiboran yoki, agar birgalikda o'zaro solishtirish o'tkazilgan bo'lsa, soliq organi soliq to'lovchi bilan u to'lagan soliqlarning

birgalikdagi o‘zaro solishtirish dalolatnomasini imzolagan kundan e’tiboran o‘n kun ichida qabul qilinadi.

Takrorlash uchun savollar

1. Soliq deganda qanday to‘lov tushuniladi?
2. Yig‘im deganda qanday belgilangan majburiy to‘lov tushuniladi?
3. O‘zbekiston Respublikasida soliqlar va yig‘imlar qanday turlari mavjud?
4. O‘zbekiston Respublikasi hududida qanday soliqlar belgilangan?
5. Soliq to‘lovchilar bo‘lib kimlar hisoblanadi?
6. Soliq to‘lovchilarning qanday huquqlari mavjud?
7. Soliq to‘lovchilarning qanday majburiyatlari belgilangan?
8. Soliq agentlari bo‘lib kimlar hisoblanadi ?
9. Soliq to‘lovchining vakillari bo‘lib kimlar hisoblanadi ?
10. Soliqlarning elementlarini tushuntirib bering?
11. Soliqlar va yig‘imlarni hisoblash va to‘lash tartibi qanday?
12. Soliq hisobi va soliq hisobotlari nimalardan iborat?
13. Soliq majburiyatini bajarish qanday amalga oshiriladi?
14. Soliqlar va yig‘imlarni to‘lash tartibi qanday?

III BOB. YIRIK KORXONALARNI SOLIQQA TORTISHNING O‘ZIGA XOS XUSUSIYATLARI

3.1. Yuridik shaxslarni yirik soliq to‘lovchilar toifasiga kiritishning mezonlari

Yirik soliq to‘lovchilar toifasiga kiritilgan soliq to‘lovchilar alohida bo‘linmalarni hisobga olib markazlashgan holda soliq hisobotini taqdim etadi va soliqlarni (yig‘imlarni) to‘laydi.

Yirik soliq to‘lovchilar, joylashgan eridan qat’i nazar, soliq hisobotini Yirik soliq to‘lovchilar bo‘yicha hududlararo davlat soliq inspeksiya toifasiga taqdim etadi.

O‘zbekiston Respublikasi Davlat soliq qo‘mitasi va Moliya vazirligi soliq organlarida yirik soliq to‘lovchilarni hisobga olishning o‘ziga xos xususiyatlarini belgilashga haqli.

Quyidagilar yirik soliq to‘lovchilar toifasiga kiritiladi:

a) akstiz solig‘iga tortiladigan tovarlarni ishlab chiqaruvchi va akstiz to‘lanadigan xizmat ko‘rsatuvchi korxonalar;

b) tijorat banklari, tovar -xom ashyo, fond va valyuta birjalari;

v) «Navoiy KMK» DK, «Olmaliq KMK» AJ hamda ularning tarkibiga kiruvchi tashkilotlar;

g) mahsulot taqsimotiga oid bitim bo‘yicha ishlarni bajarishda ishtirok etayotgan tashkilotlar;

d) mahsulot (tovar, ish va xizmat) larni sotishdan olingan sof tushumi o‘tgan kalendar yil yakuni bo‘yicha 100,0 milliard so‘mdan yuqori bo‘lgan yoki ketma-ket keladigan o‘n ikki oylik davr yakuni bo‘yicha ushbu miqdordan oshgan yuridik shaxslar, chet el yuridik shaxslarining O‘zbekiston Respublikasidagi doimiy muassasalari (bo‘linmalari);

e) uglevodorod hom ashyosi va mineral resurslarni qazib oluvchi, qayta ishlovchi, etkazib beruvchi va sotuvchi hamda elektr energiyasini ishlab chiqaruvchi va etkazib beruvchi yuridik shaxslar va ularga tovar (ish va xizmat) etkazib beruvchi chet el yuridik shaxslarining O‘zbekiston Respublikasidagi doimiy muassasalari

(bo‘linmalari), bundan avtomobillarga yoqilg‘i quyish shahobchalari mustasno;

j) O‘zbekiston Respublikasining havo bo‘shlig‘idan yo‘lovchilarni tashish maqsadlarida foydalanuvchi, xalqaro havo aloqalarini amalga oshiruvchi va ularning tarkibiga kiruvchi yuridik shaxslar.

z) realizastiya qilish joyi O‘zbekiston Respublikasi bo‘lgan elektron shakldagi xizmatlarni realizastiya qilishni amalga oshiruvchi chet el yuridik shaxslari.

Yirik soliq to‘lovchilar toifasini belgilashda mahsulot (tovar, ish va xizmat) larni sotishdan olingan sof tushumi o‘tgan kalendar yil yakuni bo‘yicha 100,0 milliard so‘mdan yuqori bo‘lgan yoki ketma-ket keladigan o‘n ikki oylik davr yakuni bo‘yicha ushbu miqdordan oshgan yuridik shaxslar, chet el yuridik shaxslarining O‘zbekiston Respublikasidagi doimiy muassasalari (bo‘linmalari) o‘tgan kalendar yil yakuni yoki ketma-ket keladigan o‘n ikki oylik davr bo‘yicha soliq organlariga taqdim etgan soliq va moliyaviy hisobotlaridagi ko‘rsatkichlariga asosan aniqlanadi.

Yirik soliq to‘lovchilar toifasiga kiritilgan yuridik shaxslar kalendar yil yakuni bilan yirik soliq to‘lovchilar toifasiga ko‘rsatilgan mezonlarga javob bermasa, ushbu xo‘jalik yurituvchi subyektlar navbatdagi uch yil mobaynida yirik soliq to‘lovchilar toifasida qoladi.

Yuridik shaxslarni yirik soliq to‘lovchilar toifasiga kiritishning mezonlari talablari tatbiq etiladigan yirik soliq to‘lovchilar ro‘yxati har yili keyingi soliq davri boshlangunga qadar bir oydan kechikmay O‘zbekiston Respublikasi Davlat soliq qo‘mitasi tomonidan tasdiqlanadi.

Yirik soliq to‘lovchilar ro‘yxatiga kiritilgan yoki ro‘yxatidan chiqarilgan yuridik shaxslar O‘zbekiston Respublikasi Davlat soliq qo‘mitasi tomonidan tegishli buyruq qabul qilingan kundan e‘tiboran besh kun ichida yozma ravishda, shu jumladan soliq to‘lovchining shaxsiy kabineti orqali xabardor qilinadi.

Yuridik shaxslarni yirik soliq to'lovchilar toifasiga kiritishning mezonlari talablari buzilishida aybdor bo'lgan shaxslar qonunchilik hujjatlarida belgilangan tartibda javobgar bo'ladi.

3.2. Moliyaviy hisobotning xalqaro standartlariga o'tish tartibi

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020 yil 24 fevraldagi "Moliyaviy hisobotning xalqaro standartlariga o'tish bo'yicha qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida"gi PQ-4611-son qarori muvofiq moliyaviy hisobotning xalqaro standartlariga o'tishni jadallashtirish orqali xorijiy investorlarni zarur axborot muhiti bilan ta'minlash va xalqaro moliya bozorlariga kirish imkoniyatlarini kengaytirish, shuningdek, hisob va audit sohalari mutaxassislarini xalqaro standartlar bo'yicha tayyorlash tizimini takomillashtirish maqsadida akstiyadorlik jamiyatlari, tijorat banklari, sug'urta tashkilotlari va yirik soliq to'lovchilar toifasiga kiritilgan yuridik shaxslar 2021 yil 1 yanvardan boshlab, moliyaviy hisobotning xalqaro standartlari asosida buxgalteriya hisobi yuritilishini tashkil etadi va 2021 yil yakunlaridan boshlab moliyaviy hisobotni moliyaviy hisobotning xalqaro standartlari asosida tayyorlaydi.

O'zbekiston Respublikasi Moliya vazirligi moliyaviy hisobotning xalqaro standartlarini joriy etish bo'yicha vakolatli organ etib belgilandi.

O'zbekiston Respublikasi Davlat soliq qo'mitasi, Davlat aktivlarini boshqarish agentligi bilan birgalikda moliyaviy hisobotning xalqaro standartlarining joriy etilishini, shu jumladan tadbirkorlik subyektlari tomonidan moliyaviy hisobotlar moliyaviy hisobotning xalqaro standartlari asosida o'z vaqtida e'lon qilinishini monitoring qilish vazifasi yuklatildi.

3.3.Yirik soliq to'lovchilar bo'yicha hududlararo davlat soliq inspekstiyasining asosiy vazifalari va funkstiyalari

Hududlararo inspekstiya O'zbekiston Respublikasi Davlat soliq qo'mitasining mustaqil tarkibiy tuzilmasi hisoblanadi va bevosita Qo'mita raisiga bo'ysunadi.

Hududlararo inspekstiyaga joylashgan joyi va amalga oshirayotgan faoliyatidan qat'i nazar, yirik soliq to'lovchilarning soliq ma'muriyatchiligini amalga oshirish vazifasi yuklanadi.

Soliq to'lovchilarni yirik soliq to'lovchilar toifasiga kiritish mezonlari Qo'mita tomonidan belgilanadi.

Quyidagilar Hududlararo inspekstiyaning asosiy vazifalari hisoblanadi:

- ❖ yirik soliq to'lovchilar hisobini tashkil etish va ulardan soliq to'g'risidagi qonun hujjatlarida ko'zda tutilgan soliqlar va yig'implarning to'liq tushishini ta'minlash.

- ❖ yirik soliq to'lovchilar faoliyatida soliq to'g'risidagi qonun hujjatlariga rioya qilinishi bo'yicha soliq nazoratini tashkil etish.

- ❖ yirik soliq to'lovchilarga soliq majburiyatlarini bajarish bo'yicha o'zaro hamkorlik asosida servis-texnik xizmat ko'rsatilishini amalga oshirish.

- ❖ yirik soliq to'lovchilar ma'muriyatchiligi doirasida soliqqa oid huquqbuzarliklarni profilaktika qilish, aniqlash va oldini olish bo'yicha kompleks tadbirlarni amalga oshirish.

Hududlararo inspekstiya o'ziga yuklangan vazifalarga muvofiq quyidagi funkstiyalarni bajaradi:

- yirik soliq to'lovchilar hisobini tashkil etish va ulardan soliq to'g'risidagi qonun hujjatlarida ko'zda tutilgan soliqlar va yig'implarning to'liq tushishini ta'minlash sohasida:

- qonun hujjatlarida belgilangan yirik soliq to'lovchilar mezonlariga mos keladigan yuridik shaxslarni aniqlash va hisobga qo'yish ishlarini yuritadi.

- yuridik shaxslarga ular yirik soliq to'lovchilar jumlasiga kiritilganligi va qonun hujjatlarida belgilangan tartibda hisobga qo'yilganligi to'g'risida xabarnomalar yuboradi.

- yirik soliq to'lovchilar reestrini shakllantiradi va yuritadi.
- yirik soliq to'lovchilar hisobotlarining qabul qilinishi va qayta ishlanishini amalga oshiradi.

- yirik soliq to'lovchilarning shaxsiy kartochkalari yuritilishini amalga oshiradi.

O'zbekiston Respublikasi Davlat byudjeti va davlat maqsadli jamg'armalariga to'lanishi lozim bo'lgan va haqiqatda to'langan soliqlar va yig'imlar summolari, shu jumladan ular bo'yicha imtiyozlar, shuningdek, yirik soliq to'lovchilar bo'yicha moliyaviy jarimalar summolari hisobini yuritadi.

Yirik soliq to'lovchilar bo'yicha Davlat byudjeti va davlat maqsadli jamg'armalariga soliqlar va yig'imlar tushumi prognozining ishlab chiqilishida ishtirok etadi.

Soliq to'g'risidagi qonun hujjatlarini va soliq ma'muriyatchiligini yanada takomillashtirish bo'yicha takliflar tayyorlashda qatnashadi.

Makroiqtisodiy ko'rsatkichlar dinamikasining tizimli tahlili asosida soliq solinadigan bazani kengaytirish bo'yicha samarali tadbirlarni amalga oshiradi.

b) yirik soliq to'lovchilar faoliyatida soliq to'g'risidagi qonun hujjatlariga rioya qilinishi bo'yicha soliq nazoratini tashkil etish sohasida:

- o'tkazilayotgan kameral soliq tekshiruvini xolisona amalga oshirish maqsadida qo'shimcha ma'lumotlar olish zarurati yuzaga kelganda qonun hujjatlarida belgilangan tartibda sayyor soliq tekshiruvlarini amalga oshiradi.

- hisobotlarda ko'rsatilgan ishchilar soni bilan haqiqatda ishlovchilar soni, shuningdek, ishlab chiqarish hajmlarining mos kelishi masalalari bo'yicha yirik soliq to'lovchilar faoliyati monitoringini olib boradi. Soliq to'g'risidagi qonun hujjatlari

buzilganligi aniqlangan holatlarda qonun hujjatlarida belgilangan tartibda ularni oldini olish va bartaraf etish choralarini ko‘radi.

- eksport-import operastiyalari to‘g‘risidagi qonun hujjatlariga rioya qilinishi yuzasidan o‘z vakolatlari doirasida nazoratni amalga oshiradi.

- qo‘shilgan qiymat solig‘i bo‘yicha nol darajali stavka qo‘llanilishining asosliligi yuzasidan nazoratni amalga oshiradi.

- soliq nazoratini amalga oshirishda zamonaviy usullarni qo‘llaydi hamda tashqi va ichki manbalardan kelib tushadigan ma‘lumotlarni tahlil qilishning ilg‘or avtomatlashtirilgan usullarini joriy etadi.

- yirik soliq to‘lovchilar faoliyatining soliq tekshiruvlarini belgilangan tartibda o‘tkazadi

- soliq to‘lovchilardan yoki ularning mansabdor shaxslaridan tushuntirishlar oladi, yirik soliq to‘lovchilarning mol-mulki mavjudligini tekshiradi, shuningdek, hududlarni, ishlab chiqarish, omborxona, savdo binolarini va boshqa binolarni, shu jumladan, yirik soliq to‘lovchi tomonidan daromadlar olish uchun foydalaniladigan yoxud soliq solish obyektni saqlash bilan bog‘liq joylarni ko‘zdan kechiradi yoki tekshiradi.

- xo‘jalik yurituvchi subyektlar tomonidan pul mablag‘lari va moddiy boyliklarning buxgalteriya hisobini yuritishning belgilangan tartibiga rioya qilinishini, korxonalar hududiga moddiy boyliklarni olib kirish va u erdan olib chiqishda korxonalarda ruxsat berish tizimi ishlarining tashkil etilishi holatini tekshiradi.

- yirik soliq to‘lovchining moliya-xo‘jalik faoliyatini tekshirish (taftish qilish) jarayonida hisobotdagi ma‘lumotlarning ishonchliligi va to‘g‘riligini aniqlash, davlat soliq xizmati organlariga taqdim etilgan moliyaviy hisobotlar va soliq hisob-kitoblarida faktlarning buzib ko‘rsatilishini aniqlash va ularni bartaraf etish uchun buxgalteriya hisoblarini va moliyaviy hisobotlarni tekshiradi.

- moliya-xo‘jalik faoliyatini tekshirish (taftish qilish) davomida xom ashyo, materiallar, yarim fabrikatlar va tayyor buyumlarni tortib ko‘radi va o‘lchaydi, ishlab chiqarilgan mahsulotning haqiqiy tannarxini va taqdim etilgan soliq hisob-kitoblarining to‘g‘riligini aniqlash uchun xom ashyo va materiallar sarfi normalari, ularning mahsulot ishlab chiqarish uchun to‘g‘ri hisobdan chiqarilishini, tayyor mahsulotning to‘liq kirim qilinishini, mahsulot chiqishi normalari hamda moddiy boyliklarni saqlash va tashishda tabiiy yo‘qotishlar normalari to‘g‘ri belgilanishini aniqlash uchun xom ashyo va materiallarni ishlab chiqarishda nazorat tariqasida ishlatib ko‘radi, xom ashyo, materiallar va tayyor mahsulotlarni nazorat tariqasida tekshiradi.

v) yirik soliq to‘lovchilarga soliq majburiyatlarini bajarish bo‘yicha o‘zaro hamkorlik asosida servis-texnik xizmat ko‘rsatilishini amalga oshirish sohasida:

- soliq to‘lovchining shaxsiy kabineti, shu jumladan, Yagona interaktiv davlat xizmatlari portali orqali yirik soliq to‘lovchilarga elektron xizmatlar ko‘rsatilishini amalga oshiradi.

- qonun hujjatlarida belgilangan tartibda o‘zaro tuzilgan kelishuv asosida, soliq monitoringida ishtirok etayotgan yirik soliq to‘lovchi tomonidan soliq to‘g‘risidagi qonun hujjatlariga rioya etilishi, soliqlar va yig‘imlarning to‘g‘ri hisoblanishi, to‘liq va o‘z vaqtida to‘lanishi yuzasidan soliq monitoringini amalga oshiradi.

- soliq to‘g‘risidagi qonun hujjatlari normalari, shuningdek, elektron hisobvara-q-fakturalarni shakllantirishning axborot tizimlarini qo‘llash bo‘yicha yirik soliq to‘lovchilarga maslahat xizmatlari ko‘rsatadi.

- qonun hujjatlarida belgilangan tartibda soliqlar va yig‘imlarning ayrim turlarini hisoblab chiqarishda yirik soliq to‘lovchilarga servis xizmatlari ko‘rsatadi.

- soliq to‘lovchilar bilan ishlashda axborot-kommunikatsiya texnologiyalari keng qo‘llanilishini ta‘minlaydi.

○ soliqlar va yig'imglar, shuningdek, moliyaviy jarimalar bo'yicha yirik soliq to'lovchilarning ortiqcha to'langan yoki ortiqcha undirilgan summalarini (nol darajali stavkani qo'llash natijasida hosil bo'lgan qo'shilgan qiymat solig'ining ortiqcha summasi bundan mustasno) qonun hujjatlarida belgilangan tartibda qaytarilishi yoki hisobga olinishini amalga oshiradi.

○ yirik soliq to'lovchilarning soliq sohasidagi huquqlari va qonun bilan qo'riqlanadigan manfaatlari himoyasini ta'minlaydi.

○ yirik soliq to'lovchilar to'g'risidagi ma'lumotlarning qonun hujjatlariga muvofiq sir saqlanishi bo'yicha ishlarni tashkil qiladi.

g) yirik soliq to'lovchilarning ma'muriyatchiligi doirasida soliqqa oid huquqbuzarliklarni profilaktika qilish, aniqlash va oldini olish bo'yicha kompleks tadbirlarni amalga oshirish sohasida:

○ hududiy davlat soliq xizmati organlari bilan o'zaro hamkorlik qilish orqali yirik soliq to'lovchilarning soliq solish bazasini, shuningdek, soliq solinadigan obyektlar va soliq solish bilan bog'liq obyektlarning o'z vaqtida, to'liq va ishonchli hisobga olinishini ta'minlaydi.

○ soliqqa oid huquqbuzarliklar profilaktikasini amalga oshiradi, shu jumladan, ushbu huquqbuzarliklar sodir etilishi sabablarini aniqlaydi va bartaraf etadi, shuningdek, huquqbuzarliklar profilaktikasini bevosita amalga oshiradigan va ishtirok etadigan boshqa organlar va tashkilotlar bilan hamkorlik qiladi.

○ qonun hujjatlarida belgilangan tartibda ma'muriy huquqbuzarliklar bo'yicha ishlarni yuritadi.

○ soliqqa oid huquqbuzarliklar sodir etgan yirik soliq to'lovchilar hisobini yuritadi, ushbu ma'lumotlarni tahlil qiladi.

○ yirik soliq to'lovchilarning soliq qarzini undirish bo'yicha majburiy choralar qo'llanilishini amalga oshiradi.

○ yirik soliq to'lovchilarning majburiyatlari yuzaga kelganligi (bekor bo'lganligi) to'g'risida ma'lumotlar taqdim etadigan organlar va tashkilotlar bilan o'zaro hamkorlik qiladi.

- boshqa vazirlik va idoralar bilan birgalikda yirik soliq to'lovchilarning moliya-xo'jalik faoliyati yuzasidan tahliliy o'rganish o'tkazadi va ushbu o'rganish doirasida soliqqa oid huquqbuzarliklar bilan kurashish bo'yicha uzoq muddatli va joriy dasturlarni ishlab chiqadi va amalga oshiradi.

- yirik soliq to'lovchilarning soliq solish masalalari va soliq to'g'risidagi qonun hujjatlari buzilishi to'g'risidagi murojaatlarini belgilangan tartibda ko'rib chiqadi.

- soliq solishga oid me'yoriy-huquqiy hujjatlarni ommaviy axborot vositalari va seminarlar, brifinglar, matbuot konferenstiyalar, «davra suhbatlari» va boshqa tadbirlarni tashkil etish orqali yirik soliq to'lovchilarga etkazish va tanishtirish bo'yicha ishlarni amalga oshiradi.

3.4. Yirik soliq to'lovchilar bo'yicha hududlararo davlat soliq inspekstiyasining huquqlari va majburiyatlari

Hududlararo inspekstiya o'ziga yuklangan vazifalar va funkstiyalarni bajarish uchun quyidagi huquqlarga ega:

- yirik soliq to'lovchilardan Hududlararo inspekstiya vakolatiga kiruvchi masalalar bo'yicha qarorlar qabul qilish uchun zarur bo'lgan ma'lumotlar va materiallarni so'rash va olish.

- qonun hujjatlarida belgilangan tartibda yirik soliq to'lovchilarning buxgalteriya va soliq hisobi axborot tizimlaridan, shuningdek, hisob hujjatlaridan foydalanish.

- davlat va xo'jalik boshqaruvi organlari, mahalliy davlat hokimiyati organlari va boshqa tashkilotlardan Hududlararo inspekstiya vakolatiga kiruvchi masalalarni hal qilish uchun zarur bo'lgan axborotlar, ma'lumotlar va ma'lumotnomalarni so'rash va bepul olish.

- yirik soliq to'lovchilarda o'tkazilayotgan kameral soliq tekshiruvini xolisona amalga oshirish maqsadida qo'shimcha

ma'lumotlar olish zarurati yuzaga kelganda qonun hujjatlarida belgilangan tartibda sayyor soliq tekshiruvlarini amalga oshirish.

- hisobotlarda ko'rsatilgan ishchilar soni bilan haqiqatda ishlovchilar soni, shuningdek, ishlab chiqarish hajmlari va ishlab chiqarish faoliyatida aktivlardan foydalanishning mos kelishi masalalari bo'yicha yirik soliq to'lovchilar faoliyati monitoringini amalga oshirish.

- soliq monitoringini amalga oshirishda soliq to'lovchidan qonun hujjatlarida belgilangan tartibda soliqlar va yig'implarning to'g'ri hisoblanishi, to'liq va o'z muddatida to'lanishi bilan bog'liq bo'lgan zarur hujjatlar, ma'lumotlar, tushuntirishlarni talab qilib olish.

- yirik soliq to'lovchilarga faoliyatida o'tkazilgan xronometraj ko'zdan kechirish natijalariga ko'ra tovar (ish, xizmat)lar realizastiyasidan kamaytirib ko'rsatilgan tushumni qayta hisob-kitob qilgan holda soliqlarni hisoblashni amalga oshirish haqida belgilangan tartibda talabnoma yuborish.

- hududiy davlat soliq xizmati organlari bilan o'zaro hamkorlik qilish orqali soliqlar va yig'implarni hisoblash uchun asos bo'luvchi kuzatuv dalolatnomalarini tuzgan holda yirik soliq to'lovchilar hisobini yuritish.

Belgilangan tartibda quyidagilarni olish:

- vakolatli organlardan yirik soliq to'lovchilarga listenziya va boshqa ruxsat beruvchi hujjatlar berilganligi, shuningdek, ularning bekor qilinganligi, amal qilishi to'xtatilganligi yoki tugatilganligi to'g'risidagi ma'lumotlar.

- qurilish sohasida nazorat qiluvchi davlat organlaridan er maydonlari va obyektlarni qurishga ruxsat beruvchi hujjatlarning mavjudligi, jumladan, loyiha-smeta hujjatlari va qurilishni yakunlash muddatlari to'g'risidagi ma'lumotlar.

- ko'chmas mulkka bo'lgan huquqni davlat ro'yxatidan o'tkazuvchi organlardan tegishli hududda joylashgan er maydoni yoki

boshqa ko'chmas mulkdan foydalanish huquqi to'g'risidagi ma'lumotlar.

- suv resurslari hisobini yurituvchi organlardan yirik soliq to'lovchilar tomonidan foydalanilgan suv hajmlari to'g'risidagi ma'lumotlar.

- notarial idoralardan yirik soliq to'lovchilar bo'yicha amalga oshirilgan notarial harakatlar to'g'risidagi ma'lumotlar.

- foydalanishga berilgan er qa'ri maydonlarining davlat hisobi va er qa'ri maydonlaridan foydalanish huquqini davlat ro'yxatidan o'tkazishni amalga oshiruvchi organlardan er qa'ri maydoni joylashgan joy va mazkur er qa'ri maydonidan foydalanish huquqi berilgan shaxs to'g'risidagi ma'lumotlar.

- Qimmatli qog'ozlar markaziy depozitariysidan u va investitsion vositachilar tomonidan ro'yxatga olingan akstiyalar bilan bitimlar to'g'risida axborot.

- bank va boshqa kredit-moliya muassasalaridan yirik soliq to'lovchilarning hisob va boshqa raqamlarida amalga oshirilgan operatsiyalar to'g'risidagi ma'lumotlar.

- bojxona va boshqa vakolatli organlardan import-eksport operatsiyalari bajarilishi to'g'risidagi ma'lumotlar va yirik soliq to'lovchilar to'g'risidagi boshqa zarur axborot.

- tegishli vazirlik va idoralardan Hududlararo inspeksiya vakolati doirasida yuklangan vazifalarni bajarishi uchun zarur bo'lgan ma'lumotlar va boshqa turdagi axborotlar.

- soliq ma'muriyatchiligi sohasidagi xorijiy davlatning vakolatli organidan Qo'mita bilan kelishilgan holda yirik soliq to'lovchilar va ularning o'zaro aloqador yuridik shaxslari tomonidan soliq to'g'risidagi qonun hujjatlari, shuningdek, xalqaro shartnomalar bo'yicha majburiyatlarining bajarilishi to'g'risidagi ma'lumotlar.

- huquqbuzarlik holatlari aniqlanganda mansabdor shaxslar hamda fuqarolarni tushuntirish berish uchun Hududlararo inspeksiya belgilangan tartibda taklif qilish.

○ soliq majburiyati bo'yicha da'vo qilish muddati mobaynida soliqlar va yig'implarning hisoblab chiqilgan summasini hisoblab chiqarish yoki qayta ko'rib chiqish.

○ yirik soliq to'lovchilar qayd etilgan manzilda bo'lmaganda, shuningdek, soliq hisoboti va moliyaviy hisobot, kameral soliq tekshiruvlari natijalari bo'yicha tafovutlarning asoslari yoxud aniqlashtirilgan soliq hisoboti belgilangan muddatda taqdim etilmaganda ularning bankdagi hisobraqamlari bo'yicha operatsiyalarini O'zbekiston Respublikasining Soliq kodeksida belgilangan tartibda to'xtatish.

Qonun hujjatlarida belgilangan tartibda:

✓ soliqqa oid huquqbuzarliklar to'g'risidagi ishlarni ko'rib chiqish hamda yirik soliq to'lovchilarga nisbatan moliyaviy jarimalar qo'llash.

✓ ma'muriy huquqbuzarliklarga doir ishlarni ko'rib chiqish hamda ma'muriy choralar ko'rish.

✓ yirik soliq to'lovchilar tomonidan noqonuniy olingan mablag'larni davlat daromadiga undirish bo'yicha sudga da'vo kiritish.

✓ yirik soliq to'lovchilar tomonidan kameral soliq tekshiruvi natijalari bo'yicha aniqlangan tafovutlarning asoslari taqdim etilmagan taqdirda soliqlar va yig'implarni sud tartibida undirish.

✓ davlat ulushlari bo'yicha dividendlarni va yirik soliq to'lovchi hisoblangan davlat unitar korxonalarining sof foydasidan Davlat byudjetiga ajratmalarni undirish.

✓ yirik soliq to'lovchilarga ularning majburiyatlari bajarilishi lozimligi hamda soliq qarzdorligini majburiy undirish bo'yicha qo'llanilayotgan choralar to'g'risidagi talabnomani qonun hujjatlarida belgilangan tartibda yuborish.

✓ yirik soliq to'lovchi tomonidan soliq hisoboti taqdim etilgan sanadan e'tiboran o'n kun mobaynida yozma ariza berilmagan taqdirda, soliqlar va yig'implarning ortiqcha to'langan summalarini soliq qarzini, shu jumladan, ular bo'yicha penya va jarimalarni uzish

hisobiga hisobga olishni amalga oshirish to'g'risida O'zbekiston Respublikasi Moliya vazirligi G'aznachiligiga mustaqil ravishda xulosa taqdim etish.

Foyda solig'i, suv resurslaridan foydalanganlik uchun soliq, mol-mulk solig'i bo'yicha joriy to'lovlar summasi hisob-kitob bo'yicha byudjetga to'lanadigan soliq summasiga nisbatan 10 foizdan ko'proq kamaytirilgan taqdirda, joriy to'lovlarni soliqlarning haqiqiy summasidan kelib chiqib, penya hisoblagan holda qayta hisoblash.

Hududlararo inspektsiya vakolatlari doirasida masalalarni ishlab chiqish uchun belgilangan tartibda shartnoma asosida ekspertiza tayinlash, shuningdek, soliq nazoratining shakllarini amalga oshirish uchun ilmiy va boshqa tashkilotlar, mutaxassislar, shu jumladan, tarjimonlar va ekspertlarni jalb qilish.

Yirik soliq to'lovchilarga nisbatan soliq nazoratining shakllarini amalga oshirish bo'yicha o'zaro hamkorlikni ta'minlash uchun Qo'mita markaziy apparati tarkibiy tuzilmalarining xodimlarini jalb qilish, shu maqsadda ekspert hamda ishchi guruhlar tashkil etish.

Nazorat tadbirlari natijasida nazorat obyektlari mansabdor shaxslari harakatlarida jinoyat alomatlari mavjud huquqbuzarlik holatlari aniqlanganda, hujjatlarni huquqni muhofaza qiluvchi organlarga taqdim etish.

Davlat soliq xizmati organlarining tizimidagi mavjud hujjatlardan foydalanish huquqini olish.

Davlat soliq xizmati organlarining axborot-kommunikatsiya texnologiyalari ma'lumotlar bazasidan foydalanish huquqini olish.

Foydalanish huquqi faqat Hududlararo inspektsiya xodimlariga beriladigan lokal axborot tarmoqlardan foydalanish, o'zining dasturiy mahsulotlari va axborot tizimlarini yaratish.

Faoliyatining asosiy ko'rsatkichlari bo'yicha parametrlar bajarilishini hisobga olib, Hududlararo inspektsiya xodimlarini Qo'mita bilan kelishilgan holda moddiy rag'batlantirish, individual ustamalarni belgilash.

Qonun hujjatlariga asosan davlat soliq xizmati organlarining vakolat doirasiga kiradigan boshqa huquqlaridan foydalanish.

Hududlararo inspekstiya quyidagilar uchun javobgardir:

- ❖ Hududlararo inspekstiyaga yuklangan funkstiya va vazifalarning sifatli va o‘z vaqtida bajarilishini ta‘minlash.

- ❖ yirik soliq to‘lovchilar tomonidan soliqlar va yig‘imlarning Davlat byudjeti va davlat maqsadli jamg‘armalariga tushishini ta‘minlash, shuningdek, ularning soliq solinadigan bazasini kengaytirishga yo‘naltirilgan takliflar ishlab chiqish.

- ❖ Qo‘mitaga kiritiladigan hujjat loyihalari hamda takliflar, shuningdek, ular tomonidan qabul qilinadigan qarorlarning sifati, natijalari va oqibati.

- ❖ davlat soliq xizmati organlarini rivojlantirish bo‘yicha dasturlar, chora-tadbirlar rejalari, «yo‘l xaritalari» va boshqa dasturiy hujjatlarning samarali amalga oshirilishi, muammoli masalalar hal etilishi.

- ❖ yirik soliq to‘lovchilarning huquqlari va qonuniy manfaatlarini himoya qilish va ularga rioya qilishlarini ta‘minlash.

Quyidagilar Hududlararo inspekstiya boshlig‘ining asosiy funkstional majburiyatlari hisoblanadi:

- ❖ O‘zbekiston Respublikasi Konstitustiyasi va qonunlari, O‘zbekiston Respublikasi Soliq kodeksi, shuningdek, boshqa normativ-huquqiy hujjatlar talablariga rioya qilish.

- ❖ Hududlararo inspekstiya faoliyati yuzasidan umumiy rahbarlikni amalga oshirish, qonun hujjatlari bilan Hududlararo inspekstiyaga yuklangan funkstiya va vazifalarning bajarilishini tashkil qilish.

- ❖ Hududlararo inspekstiya faoliyati bilan bog‘liq bo‘lgan prognoz ko‘rsatkichlarini so‘zsiz ta‘minlash bo‘yicha amaliy choralar ishlab chiqish va qabul qilish.

- ❖ O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti va O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi hujjatlari va topshiriqlarining

bajarilishini ta'minlash, Hududlararo inspekstiya xodimlarining ijro intizomini mustahkamlash bo'yicha amaliy kompleks chora-tadbirlarni amalga oshirish, shuningdek, O'zbekiston Respublikasi Prezidentining «O'zbekiston Respublikasi Prezidentining hujjatlari va topshiriqlari samarali va natijali ijro etilishi, shuningdek ijro intizomi mustahkamlanishi uchun O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Davlat maslahatchilarining, Vazirlar Mahkamasi va uning komplekslari, davlat va xo'jalik boshqaruvi organlari hamda barcha darajalardagi hokimliklar rahbarlarining shaxsiy javobgarligi to'g'risida» 2017 yil 11 apreldagi PQ-2881-son qarori va Vazirlar Mahkamasining «Ijro intizomini mustahkamlash chora-tadbirlari to'g'risida» 1999 yil 12 yanvardagi 12-son qaroriga muvofiq topshiriqlarning o'z vaqtida va sifatli bajarilishi uchun shaxsiy javobgarligini oshirish bo'yicha choralar ko'rish.

- ❖ Qo'mita Hay'ati qarorlari, Qo'mita raisi va uning o'rinbosarlari buyruqlari va topshiriqlarining o'z vaqtida va sifatli ijrosini ta'minlash.

- ❖ o'z o'rinbosarlari vakolatlarini belgilash, ular o'rtasida vazifalarni taqsimlash, Hududlararo inspekstiyaning boshqa mansabdor shaxslari vakolatlarini belgilash, Hududlararo inspekstiya faoliyatining alohida uchastkalariga rahbarlik qilish uchun o'z o'rinbosarlari va boshqa mansabdor shaxslarning shaxsiy mas'uliyati darajasini belgilash.

- ❖ Hududlararo inspekstiyaning faoliyatini rejalashtirilishni tashkil qilish hamda inspekstiyaning va o'z o'rinbosarlarining har choraklik ishlar rejalarini tasdiqlash, ularning bajarilishi yuzasidan nazoratni ta'minlash.

- ❖ Hududlararo inspekstiya tizimidagi kadrlarni tanlash va joy-joyiga qo'yish, ularning samarali faoliyati uchun zarur shart-sharoitlar yaratish, Hududlararo inspekstiyaning kadrlar zaxirasini shakllantirish.

- ❖ Qo'mita nomenklaturasiga kiradigan vakant lavozimlarga taklif etilgan kadrlar, shuningdek, Hududlararo inspekstiyaga ishga

qabul qilinayotgan boshqa kadrlarning professionalligi, o'z ishini bilishi, amaliy tajribasi, yuqori darajadagi ishchanlik va ma'naviy-axloqiy fazilatlarini kafolatini ta'minlash.

❖ Hududlararo inspekstiya boshlig'i va xodimlari xizmat safarlarini qonun hujjatlari talablariga to'la muvofiq ravishda tashkil etish, xizmat safarlarining asoslanganligi, samaradorligi va natijadorligini, safar uchun ajratiladigan mablag'lardan maqsadli va oqilona foydalanilishini ta'minlash.

❖ Hududlararo inspekstiya xodimlarini rag'batlantirish va intizomiy javobgarlikka tortish masalalarini hal qilish, o'z o'rinbosarlarini rag'batlantirish hamda intizomiy javobgarlikka tortish, shu jumladan, ularning egallab turgan lavozimida qolishi maqsadga muvofiqligiga doir masalalarni ko'rib chiqish bo'yicha takliflar kiritish, ularning shaxsiy javobgarligini oshirishga doir tizimli choralarini amalga oshirish.

❖ Hududlararo inspekstiya xodimlarining Qo'mita tomonidan belgilangan tartibda tasdiqlanadigan xodimlarning odob-axloq qoidalariga rioya qilishlarini ta'minlash.

❖ O'zbekiston Respublikasining «Korruptsiyaga qarshi kurashish to'g'risida»gi Qonuni talablariga muvofiq Hududlararo inspekstiya faoliyati doirasida korruptsiya va boshqa huquqbuzarliklarning oldini olish choralarini ko'rish, shuningdek, huquqni qo'llash amaliyotini va qonun hujjatlarini takomillashtirish bo'yicha chora-tadbirlarni ishlab chiqish hamda amalga oshirish yo'li bilan ularning sodir etilishiga ko'maklashuvchi sabablar va shart-sharoitlarni aniqlash, tahlil qilish, bartaraf etish.

❖ Hududlararo inspekstiya xodimlarining faoliyati samaradorligini hamda natijadorligini tizimli tanqidiy tahlil qilish, majlislarda ularning shaxsiy hisobotlarini eshitish, yakunlari bo'yicha zarur choralar ko'rish.

❖ Hududlararo inspekstiya faoliyatiga oid masalalar bo'yicha qonun hujjatlarini takomillashtirish, shuningdek, davlat xizmatlari

ko'rsatishning samaradorligi, sifatligi va ochiqqligini oshirish bo'yicha takliflar ishlab chiqish hamda ularni ko'rib chiqish uchun Qo'mita rahbariyatiga kiritish.

- ❖ Hududlararo inspekstiya xodimlarini tizimli qayta tayyorlash va malakasini oshirish bo'yicha tashabbus ko'rsatish.

- ❖ belgilangan tartibda rahbarlar va mutaxassislarni attestatsiyadan o'tkazish bo'yicha ishchi komissiyani tashkil qilish, shuningdek, ularga belgilangan tartibda maxsus unvonlar berish to'g'risida takliflar kiritish.

- ❖ yirik soliq to'lovchilarning murojaatlarini ko'rib chiqish bo'yicha samarali ishlarni tashkil qilish.

- ❖ O'zbekiston Respublikasi Prezidentining Xalq qabulxonalari bilan samarali hamkorlik qilish, qonun hujjatlariga muvofiq ularning faoliyatida faol ishtirok etish, O'zbekiston Respublikasi Prezidentining Virtual qabulxonasidan tushadigan yirik soliq to'lovchilarning murojaatlarini o'z vaqtida va to'laqonli ko'rib chiqish.

- ❖ davlat sirlariga kiritilgan axborot va maxfiy axborot bilan ishlashda qonun hujjatlari talablariga rioya qilish.

Quyidagilar Hududlararo inspekstiya boshlig'I o'rinbosarlarining asosiy funkstional majburiyatlari hisoblanadi:

- ✓ O'zbekiston Respublikasi Konstitustiyasi va qonunlari, O'zbekiston Respublikasi Soliq kodeksi, shuningdek, boshqa normativ-huquqiy hujjatlar talablariga rioya qilish.

- ✓ boshliq vaqtincha bo'lmaganda tegishli buyruq asosida uning vazifalarini bajarish.

- ✓ Hududlararo inspekstiyaning mutasaddilik qilinadigan tarkibiy bo'linmalari faoliyatini muvofiqlashtirish, nazorat qilish va unga bevosita rahbarlik qilish, ularning xodimlari o'rtasida vazifalarni taqsimlash.

- ✓ mutasaddilik qilinadigan tarkibiy bo'linmalar tomonidan prognoz ko'rsatkichlariga so'zsiz erishishni ta'minlash choralarini ko'rish, tarkibiy bo'linmalar rahbarlarining hisobotlarini muntazam

ravishda eshitib borish va qayd etilgan ko'rsatkichlarga erishish uchun ularning shaxsiy javobgarligini oshirish.

✓ mutasaddilik qilinadigan tarkibiy bo'linmalar rahbarlarining har choraklik rejalarini tasdiqlash, ularning bajarilishi yuzasidan nazoratni ta'minlash.

✓ O'zbekiston Respublikasi Prezidenti va O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi hujjatlari va topshiriqlarining bajarilishini ta'minlash, Hududlararo inspektiyada tarkibiy bo'linmalar rahbarlarining ijro intizomini mustahkamlash bo'yicha amaliy kompleks chora-tadbirlarni amalga oshirish, shuningdek, O'zbekiston Respublikasi Prezidentining «O'zbekiston Respublikasi Prezidentining hujjatlari va topshiriqlari samarali va natijali ijro etilishi, shuningdek ijro intizomi mustahkamlanishi uchun O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Davlat maslahatchilarining, Vazirlar Mahkamasi va uning komplekslari, davlat va xo'jalik boshqaruvi organlari hamda barcha darajalardagi hokimliklar rahbarlarining shaxsiy javobgarligi to'g'risida» 2017 yil 11 apreldagi PQ-2881-son qarori va Vazirlar Mahkamasining «Ijro intizomini mustahkamlash chora-tadbirlari to'g'risida» 1999 yil 12 yanvardagi 12-son qaroriga muvofiq topshiriqlarning o'z vaqtida va sifatli bajarilishi uchun shaxsiy javobgarligini oshirish bo'yicha choralar ko'rish.

✓ Qo'mita Hay'ati qarorlari, Qo'mita raisi va uning o'rinbosarlari, shuningdek, Hududlararo inspektiya boshlig'ining buyruqlari va topshiriqlarining ijrosini ta'minlash.

✓ mutasaddilik qilinadigan tarkibiy bo'linmalarda kadrlarni tanlash va joy-joyiga qo'yish bo'yicha boshliqqa takliflar taqdim etish, ularning professionalligi, o'z ishini bilishi, amaliy tajriba, yuqori darajadagi ishchanlik va ma'naviy-axloqiy fazilatlarga ega ekanligi kafolatini ta'minlash, ularning kasbiy malakasini oshirish bo'yicha choralar ko'rish.

✓ xizmat safarlarini qonun hujjatlari talablariga to'la muvofiq ravishda tashkil etish, xizmat safarlarining asoslanganligi,

samaradorligi va natijadorligini, safar uchun ajratiladigan mablag'lardan maqsadli va oqilona foydalanilishini ta'minlash.

✓ mutasaddilik qilinadigan tarkibiy bo'linmalar rahbarlari va xodimlarining faoliyati samaradorligini hamda natijadorligini tizimli tanqidiy tahlil qilish, majlislarida ularning shaxsiy hisobotlarini eshitish.

✓ mutasaddilik qilinadigan tarkibiy bo'linmalar rahbarlari va xodimlarini rag'batlantirish va intizomiy javobgarlikka tortish, shu jumladan ularning egallab turgan lavozimida qolishi maqsadga muvofiqligiga doir masalalarni ko'rib chiqish bo'yicha takliflarni Hududlararo inspektsiya boshlig'iga kiritish, funkstional majburiyatlar va yuklangan vazifalar bajarilishi uchun ularning shaxsiy mas'uliyatini oshirish bo'yicha tizimli choralarni amalga oshirish.

✓ O'zbekiston Respublikasining «Korruptsiyaga qarshi kurashish to'g'risida»gi Qonuni talablariga muvofiq Hududlararo inspektsiya faoliyati doirasida korruptsiya va boshqa huquqbuzarliklarning oldini olish choralari ko'rish, shuningdek, huquqni qo'llash amaliyotini va qonun hujjatlarini takomillashtirish bo'yicha chora-tadbirlarni ishlab chiqish hamda amalga oshirish yo'li bilan ularning sodir etilishiga ko'maklashuvchi sabablar va shart-sharoitlarni aniqlash, tahlil qilish, bartaraf etish.

✓ yirik soliq to'lovchilarning murojaatlarini ko'rib chiqish bo'yicha samarali ishlarni tashkil qilish.

✓ O'zbekiston Respublikasi Prezidentining Xalq qabulxonalari bilan samarali hamkorlik qilish, qonun hujjatlariga muvofiq ularning faoliyatida faol ishtirok etish, O'zbekiston Respublikasi Prezidentining Virtual qabulxonasidan tushadigan yirik soliq to'lovchilarning murojaatlarini o'z vaqtida va to'laqonli ko'rib chiqish.

✓ davlat sirlariga kiritilgan axborot va maxfiy axborot bilan ishlashda qonun hujjatlari talablariga rioya qilish.

Quyidagilar Hududlararo inspektsiya tarkibiy bo'linmalari rahbarlarining asosiy funkstional majburiyatlari hisoblanadi:

✓ O‘zbekiston Respublikasi Konstitustiyasi va qonunlari, O‘zbekiston Respublikasi Soliq kodeksi, shuningdek, boshqa normativ-huquqiy hujjatlar talablariga rioya qilish.

✓ tarkibiy bo‘linmalar faoliyatiga bevosita rahbarlik qilishni amalga oshirish, ushbu bo‘linmalarga yuklangan vazifalar va funkstiyalarning bajarilishini tashkil etish.

✓ prognoz ko‘rsatkichlarining bajarilishini muntazam ravishda tahlil qilish hamda tarkibiy bo‘linmalarning ushbu ko‘rsatkichlarga so‘zsiz erishishini ta‘minlashga qaratilgan qo‘shimcha choralar ko‘rish bo‘yicha takliflarni mutasaddilik qiladigan Hududlararo inspekstiya boshlig‘i o‘rinbosarlariga kiritish.

✓ O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti va O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi hujjatlari va topshiriqlarining bajarilishini ta‘minlash, Hududlararo inspekstiya xodimlarining ijro intizomini mustahkamlash bo‘yicha amaliy kompleks chora-tadbirlarni amalga oshirish, shuningdek, tarkibiy bo‘linmalar xodimlarining O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining «O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining hujjatlari va topshiriqlari samarali va natijali ijro etilishi, shuningdek ijro intizomi mustahkamlanishi uchun O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Davlat maslahatchilarining, Vazirlar Mahkamasi va uning komplekslari, davlat va xo‘jalik boshqaruvi organlari hamda barcha darajalardagi hokimliklar rahbarlarining shaxsiy javobgarligi to‘g‘risida» 2017 yil 11 apreldagi PQ-2881-son qarori va Vazirlar Mahkamasining «Ijro intizomini mustahkamlash chora-tadbirlari to‘g‘risida» 1999 yil 12 yanvardagi 12-son qaroriga muvofiq topshiriqlarning o‘z vaqtida va sifatli bajarilishi uchun shaxsiy javobgarligini oshirish bo‘yicha choralar ko‘rish.

✓ Qo‘mita Hay‘ati qarorlari, Qo‘mita raisi va uning o‘rinbosarlari, Hududlararo inspekstiya boshlig‘i va uning o‘rinbosarlari buyruqlari va topshiriqlarining o‘z vaqtida va sifatli bajarilishini ta‘minlash.

✓ tarkibiy bo‘linmalarning har choraklik ish rejalari ishlab chiqilishini ta’minlash, tasdiqqa kiritish, ularda belgilangan vazifalar va tadbirlarning o‘z vaqtida va sifatli bajarilishini ta’minlash.

✓ tarkibiy bo‘linmalarga yuklangan vazifalarning ijrosini muvofiqlashtirish va nazorat qilishni amalga oshirish.

✓ tarkibiy bo‘linmalar faoliyati masalalaridagi qonun hujjatlarini takomillashtirish bo‘yicha takliflar ishlab chiqish va ularni Hududlararo inspekstiya rahbariyatiga ko‘rib chiqish uchun kiritish.

✓ boshliq o‘rinbosarlariga kadrlarni tanlash va joy-joyiga qo‘yishda takliflar berish, ularning professionalligi, o‘z ishini bilishi, amaliy tajriba, yuqori darajadagi ishchanlik va ma’naviy-axloqiy fazilatlarga ega ekanligi kafolatini ta’minlash, ularning kasbiy malakasini oshirish bo‘yicha choralar ko‘rish, bo‘linmalarda kadrlar zaxirasini shakllantirish.

✓ xizmat safarlarini qonun hujjatlari talablariga to‘la muvofiq ravishda tashkil etish, xizmat safarlarining asoslanganligi, samaradorligi va natijadorligini, safar uchun ajratiladigan mablag‘lardan maqsadli va oqilona foydalanilishini ta’minlash.

✓ tarkibiy bo‘linmalar xodimlari faoliyatining samaradorligini va natijadorligini tizimli tanqidiy tahlil qilish, majlislarida ularning shaxsiy hisobotlarini eshitish, natijalari bo‘yicha zaruriy choralar ko‘rish.

✓ O‘zbekiston Respublikasining «Korruptsiyaga qarshi kurashish to‘g‘risida»gi Qonuni talablariga muvofiq Hududlararo inspekstiya faoliyati doirasida korruptsiya va boshqa huquqbuzarliklarning oldini olish choralari ko‘rish, shuningdek, huquqni qo‘llash amaliyotini va qonun hujjatlarini takomillashtirish bo‘yicha chora-tadbirlar ishlab chiqish hamda amalga oshirish yo‘li bilan ularning sodir etilishiga ko‘maklashuvchi sabablar va shart-sharoitlarni aniqlash, tahlil qilish, bartaraf etish.

✓ yirik soliq to‘lovchilarning murojaatlarini ko‘rib chiqish.

✓ O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining Xalq qabulxonalari bilan samarali hamkorlik qilish, qonun hujjatlariga muvofiq ularning faoliyatida faol ishtirok etish, O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining Virtual qabulxonasidan tushadigan yirik soliq to‘lovchilarning murojaatlarini o‘z vaqtida va to‘laqonli ko‘rib chiqish.

✓ davlat sirlariga kiritilgan axborot va maxfiy axborot bilan ishlashda qonun hujjatlari talablariga rioya qilish.

Hududlararo inspekstiya boshlig‘i Hududlararo inspekstiyaning faoliyati to‘g‘risida Qo‘mita raisi oldida muntazam ravishda hisobot beradi.

Qo‘mita raisining o‘rinbosarlari Hududlararo inspekstiya rahbarlariga yuklangan vazifalarni samarali bajarishlari bo‘yicha ularning faoliyatini doimiy nazorat qilib boradilar.

Har choraklik baho natijalari bo‘yicha Hududlararo inspekstiyaning alohida o‘rnak ko‘rsatgan rahbarlari va xodimlari rag‘batlantiriladi yoki yo‘l qo‘yilgan jiddiy kamchiliklari uchun egallab turgan lavozimidan ozod qilishgacha bo‘lgan javobgarlikka tortiladi.

Takrorlash uchun savollar

1.Yuridik shaxslarni yirik soliq to‘lovchilar toifasiga kiritishning mezonlarini tushuntirib bering ?

2.Moliyaviy hisobotning xalqaro standartlariga o‘tish tartibi nimalardan iborat ?

3.Yirik soliq to‘lovchilar bo‘yicha hududlararo davlat soliq inspekstiyasining asosiy vazifalari va funkstiyalarini tushuntirib bering ?

4.Yirik soliq to‘lovchilar bo‘yicha hududlararo davlat soliq inspekstiyasining qanday huquqlari va majburiyatlari mavjud ?

IV BOB. SOLIQ TO‘LOVCHI JISMONIY SHAXSLARNI ISHDAN BO‘SHATISH VA TO‘LOVLAR. JISMONIY SHAXSLARDAN OLINADIGAN DAROMAD SOLIG‘I

4.1. Ishga joylashish huquqi va ishga qabul qilish vaqtida talab qilinadigan hujjatlar

Unumli va ijodiy mehnat qilishga bo‘lgan o‘z qobiliyatlarini tasarruf etish va qonunchilik bilan taqiqlanmagan har qanday faoliyat bilan shug‘ullanish har kimning mutlaq huquqidir. Ixtiyoriy ravishda ish bilan band bo‘lmaslik javobgarlikka tortish uchun asos bo‘lolmaydi.

Har kim ish beruvchiga bevosita murojaat qilish yoki mehnat organlarining bepul vositachiligi orqali, shuningdek xususiy bandlik agentliklarining xizmatlari vositasida ish joyini erkin tanlash huquqiga egadir.

Ishsizlar o‘n olti yoshdan to pensiya bilan ta‘minlanish huquqini olishgacha bo‘lgan yoshdagi, haq to‘lanadigan ishga yoki daromad keltiradigan mashg‘ulotga ega bo‘lmagan, ish qidirayotgan va ish taklif etilsa, unga kirishishga tayyor bo‘lgan yoxud kasbga tayyorlashdan, qayta tayyorlashdan o‘tishga yoki malakasini oshirishga tayyor bo‘lgan mehnatga layoqatli shaxslar.

Ishga joylashishda ko‘mak olish uchun mahalliy mehnat organlariga murojaat qilgan va ular tomonidan ish qidiruvchi sifatida ro‘yxatga olingan shaxslar ishsiz deb e‘tirof etiladi.

Birinchi marta ish qidirayotgan, kasbi (mutaxassisligi) bo‘lmagan shaxslar uchun dastlabki kasb tayyorgarligini talab qilmaydigan ish, bunday ishni topib berish imkoniyati bo‘lmagan taqdirda esa, ularning yoshi va boshqa xususiyatlarini hisobga olgan holda haq to‘lanadigan boshqa ish, shu jumladan vaqtinchalik ish maqbul keladigan ish deb hisoblanadi.

Ishdan va ish haqidan (mehnat daromadidan) mahrum bo‘lgan shaxslar uchun ularning kasb tayyorgarligiga mos bo‘lgan, yoshini,

sogʻligʻi holatini, mehnat stajini va avvalgi mutaxassisligi boʻyicha tajribasini, yangi ish joyining transportda qatnash jihatidan qulayligini inobatga oluvchi ish maqbul keladigan ish deb hisoblanadi.

Ishsizlik nafaqasini olish davri tugaganidan soʻng kasbi (mutaxassisligi) boʻyicha ish topib berish mumkin boʻlmagan taqdirda, ishsiz shaxsning qobiliyatini, uning sogʻligʻi holatini, oldingi ish tajribasini va uning uchun qulay boʻlgan oʻqitish vositalarini inobatga olgan holda kasbini (mutaxassisligini) oʻzgartirishni talab qiladigan ish maqbul keladigan ish deb hisoblanishi mumkin.

Ishga qabul qilish vaqtida ishga kirayotgan shaxs quyidagi hujjatlarni:

- ❖ pasport yoki uning oʻrnini bosadigan boshqa hujjatni, oʻn olti yoshgacha boʻlgan shaxslar esa, tugʻilganlik toʻgʻrisidagi guvohnomani.

- ❖ mehnat daftarchasini.

Oʻrindoshlik asosida ishga kirayotgan shaxslar mehnat daftarchasi oʻrniga asosiy ish joyidan olgan maʼlumotnomani.

Harbiy xizmatga majburlar yoki chaqiriluvchilar tegishincha harbiy biletni yoki harbiy hisobda turganlik haqidagi guvohnomani.

Qonunchilikka muvofiq maxsus maʼlumotga yoki maxsus tayyorgarlikka ega shaxslargina bajarishi mumkin boʻlgan ishlarga kirayotganda oliy yoki oʻrta maxsus, kasb-hunar oʻquv yurtini tamomlaganligi toʻgʻrisidagi diplomni yoxud mazkur ishni bajarish huquqini beradigan guvohnomani yoki boshqa tegishli hujjatni taqdim etadi.

Ishga qabul qilish vaqtida ishga kirayotgan shaxsdan qonunchilikda koʻrsatilmagan hujjatlarni talab qilish taqiqlanadi.

Agar ishga kirayotgan shaxsning pasporti yoki shaxsini tasdiqlovchi boshqa hujjati haqiqiy boʻlmasa, uni ishga qabul qilish rad etilishi mumkin.

Mehnat daftarchasi xodimning mehnat stajini tasdiqlovchi asosiy hujjatdir.

Ish beruvchi korxonada besh kundan ortiq ishlagan barcha xodimlarga mehnat daftarchasini tutishi shart.

Ish beruvchi mehnat daftarchasiga ishga qabul qilish, boshqa doimiy ishga o'tkazish va mehnat shartnomasini bekor qilish to'g'risidagi ma'lumotlarni yozishi shart. Xodimning iltimosiga ko'ra mehnat daftarchasiga o'rindoshlik asosida ishlagan va vaqtincha boshqa ishga o'tkazilgan davrlar haqidagi yozuvlar kiritiladi. Mehnat shartnomasini bekor qilish asoslari (sabablari) mehnat daftarchasiga yozilmaydi.

4.2. Ishga qabul qilishni rasmiylashtirish tartibi

Ishga qabul qilish ish beruvchining buyrug'i bilan rasmiylashtiriladi. Buyruq chiqarish uchun xodim bilan tuzilgan mehnat shartnomasi asos bo'ladi.

Korxona rahbarini ishga qabul qilish korxona mulki egasining huquqi bo'lib, bu huquqni u bevosita, shuningdek o'zi vakil qilgan organlar orqali yoki korxonani boshqarish huquqi berilgan korxona kengashi, boshqaruvi yoxud boshqa organlar orqali amalga oshiradi.

Korxona rahbari korxona mulkdori unga bergan vakolatlar doirasida xodimlar bilan mehnat shartnomalari tuzadi.

Ishga qabul qilish haqidagi buyruq tuzilgan mehnat shartnomasining mazmuniga to'la muvofiq ravishda chiqariladi.

Buyruq xodimga ma'lum qilinib, tilxat olinadi.

Ishga qabul qilish huquqiga ega bo'lgan mansabdor shaxs tomonidan yoki uning ijozati bilan xodimga haqiqatda ishlashga ruxsat etilgan bo'lsa, ishga qabul qilish tegishli ravishda rasmiylashtirilgan yoki rasmiylashtirilmaganligidan qat'i nazar, ish boshlangan kundan e'tiboran mehnat shartnomasi tuzilgan deb hisoblanadi.

Qonunchilikka muvofiq tuzilgan mehnat shartnomasi u imzolangan paytdan boshlab kuchga kiradi. Xodim shartnomada belgilab qo'yilgan kundan boshlab o'zining mehnat vazifalarini bajarishga kirishmog'i lozim.

Agar mehnat shartnomasida ishning boshlanish kuni haqida shartlashilmagan bo'lsa, xodim mehnat shartnomasi imzolangan ish kunining (smenaning) ertasidan kechikmay ishga tushmog'i lozim.

Mehnat shartnomasi quyidagi maqsadda dastlabki sinov sharti bilan tuzilishi mumkin:

- ✓ xodimning topshirilayotgan ishga layoqatliligini tekshirib ko'rish.

- ✓ xodim mehnat shartnomasida shartlashilgan ishni davom ettirishning maqsadga muvofiqligi haqida bir qarorga kelishi.

Dastlabki sinovni o'tash haqida mehnat shartnomasida shartlashilgan bo'lishi lozim. Bunday shartlashuv bo'lmagan taqdirda xodim dastlabki sinovsiz ishga qabul qilingan deb hisoblanadi.

Homilador ayollar, uch yoshga to'lmagan bolasi bor ayollar, korxona uchun belgilangan minimal ish joylari hisobidan ishga yuborilgan shaxslar, o'rta maxsus, kasb-hunar ta'limi muassasalarining hamda oliy o'quv yurtlarining tegishli ta'lim muassasasini tamomlagan kundan e'tiboran uch yil ichida birinchi bor ishga kirayotgan bitiruvchilari ishga qabul qilinganda, shuningdek xodimlar bilan olti oygacha muddatga mehnat shartnomasi tuzilib, ishga qabul qilinganda dastlabki sinov belgilanmaydi.

Dastlabki sinov muddati uch oydan oshib ketishi mumkin emas.

Vaqtincha mehnatga qobiliyatsizlik davri va xodim uzrli sabablarga ko'ra ishda bo'lmagan boshqa davrlar dastlabki sinov muddatiga kiritilmaydi.

Dastlabki sinov davrida xodimlarga mehnat to'g'risidagi qonunchilik va korxonada o'rnatilgan mehnat shartlari to'liq tatbiq etiladi.

Dastlabki sinov davri mehnat stajiga kiritiladi.

Dastlabki sinov muddati tugagunga qadar har bir taraf ikkinchi tarafni uch kun oldin yozma ravishda ogohlantirib, mehnat shartnomasini bekor qilishga haqlidir. Bunday holda ish beruvchi

mehnat shartnomasini sinov natijasi qoniqarsiz bo'lgandagina bekor qilishi mumkin.

Mehnat shartnomasini bekor qilish to'g'risida ogohlantirish muddatini qisqartirishga faqat shartnoma taraflarining kelishuvi bilan yo'l qo'yiladi.

Mehnat shartnomasi taraflarining kelishuvi bilan belgilab olingan ogohlantirish muddati mobaynida xodim mehnatga oid munosabatlarni bekor qilish to'g'risida berilgan arizani qaytarib olishga haqlidir.

Agar dastlabki sinov muddati tugagunga qadar taraflardan birortasi ham mehnat shartnomasini bekor qilishni talab qilmagan bo'lsa, shartnomaning amal qilishi davom etadi va bundan keyin uni bekor qilishga umumiy asoslarda yo'l qo'yiladi.

4.3. Mehnat shartnomasining tushunchasi va mazmuni

Mehnat shartnomasi xodim bilan ish beruvchi o'rtasida muayyan mutaxassislik, malaka, lavozim bo'yicha ishni ichki mehnat tartibiga bo'ysungan holda taraflar kelishuvi, shuningdek mehnat to'g'risidagi qonun hujjatlari va boshqa normativ hujjatlar bilan belgilangan shartlar asosida haq evaziga bajarish haqidagi kelishuvdir.

Xodim va ish beruvchi mehnat shartnomasining taraflari bo'lib hisoblanadilar.

Mehnat shartnomasini tuzish haqidagi kelishuvdan oldin qo'shimcha holatlar (tanlovdan o'tish, lavozimga saylanish va boshqalar) bo'lishi mumkin.

Xodim o'rindoshlik asosida ishlash to'g'risida qonunchilikda belgilangan tartibda mehnat shartnomalari tuzishi mumkin.

Mehnat shartnomasining mazmuni taraflar kelishuvi bo'yicha, shuningdek mehnat to'g'risidagi qonun hujjatlari va boshqa normativ hujjatlar bilan belgilanadi.

Mehnat shartnomasi taraflarining kelishuvi bilan quyidagilar belgilanadi:

- ish joyi (korxona yoki uning bo'linmasi).

- xodimning mehnat vazifasi mutaxassisligi, malakasi, u ishlaydigan lavozim.

- ishning boshlanish kuni.

- mehnat shartnomasi muayyan muddatga tuzilganda uning amal qilish muddati.

- mehnat haqi miqdori va mehnatning boshqa shartlari.

Mehnat shartnomasini tuzish paytida xodimlarning qonun hujjatlari va boshqa normativ hujjatlar bilan belgilangan mehnat huquqlari va kafolatlari darajasi pasaytirilishi mumkin emas.

Mehnat shartnomasi yozma shaklda tuziladi.

Mehnat shartnomasining shakli O'zbekiston Respublikasi Hukumati tomonidan belgilangan tartibda tasdiqlanadigan namunaviy shartnomani hisobga olgan holda ishlab chiqiladi.

Mehnat shartnomasi bir xil kuchga ega bo'lgan kamida ikki nusxada tuziladi va har bir tarafga saqlash uchun topshiriladi.

Mehnat shartnomasida taraflarning manzillari ko'rsatiladi.

Mehnat shartnomasi xodim va ishga qabul qilish huquqiga ega bo'lgan mansabdor shaxsning imzolari bilan mustahkamlanib, imzolangan muddati qayd etib qo'yiladi. Mansabdor shaxsning imzosi imzoning haqiqiy va vakolatli ekanligini ta'kidlash tariqasida korxona muhri bilan (muhr mavjud bo'lgan taqdirda) tasdiqlanadi.

Mehnat shartnomalari:

- nomuayyan muddatga.
- besh yildan ortiq bo'lmagan muayyan muddatga.
- muayyan ishni bajarish vaqtiga mo'ljallab tuzilishi mumkin.

Agar mehnat shartnomasida uning amal qilish muddati ko'rsatilmagan bo'lsa, mehnat shartnomasi nomuayyan muddatga tuzilgan deb hisoblanadi.

Nomuayyan muddatga tuzilgan mehnat shartnomasi xodimning roziligisiz muayyan muddatga, shuningdek muayyan ishni bajarish vaqtiga mo'ljallab qayta tuzilishi mumkin emas.

Muddatli mehnat shartnomalari:

❖ bajarilajak ishning xususiyati, uni bajarish shartlari yoki xodimning manfaatlarini hisobga olgan tarzda, nomuayyan muddatga mo'ljallangan mehnat shartnomalarini tuzish mumkin bo'lmagan hollarda.

❖ korxona rahbari, uning o'rinbosarlari, bosh buxgalter bilan, korxonada bosh buxgalter lavozimi bo'lmagan taqdirda esa, bosh buxgalter vazifasini bajaruvchi xodim bilan.

❖ qonunda nazarda tutilgan boshqa hollarda tuzilishi mumkin.

Ishga qabul qilishga o'n olti yoshdan yo'l qo'yiladi.

Yoshlarni mehnatga tayyorlash uchun umumta'lim maktablari, o'rta maxsus, kasb-hunar o'quv yurtlarining o'quvchilarini ularning sog'lig'iga hamda ma'naviy va axloqiy kamol topishiga ziyon etkazmaydigan, ta'lim olish jarayonini buzmaydigan engil ishni o'qishdan bo'sh vaqtida bajarishi uchun ular o'n besh yoshga to'lganidan keyin ota-onasidan birining yoki ota-onasining o'rnini bosuvchi shaxslardan birining yozma roziligi bilan ishga qabul qilishga yo'l qo'yiladi.

O'n sakkiz yoshga to'lmagan shaxslarni ishga qabul qilish talablarga rioya etilgan holda amalga oshiriladi.

Ishga qabul qilishni g'ayriqonuniy ravishda rad etishga yo'l qo'yilmaydi.

Quyidagilar ishga qabul qilishni g'ayriqonuniy ravishda rad etish deb hisoblanadi:

- ✓ talablarining buzilishi.
- ✓ ish beruvchi tomonidan taklif qilingan shaxslarni ishga qabul qilmaslik.
- ✓ ish beruvchi qonunga muvofiq mehnat shartnomasi tuzishi shart bo'lgan shaxslarni (belgilangan minimal ish joylari hisobidan ishga yuborilgan shaxslarni. Homilador ayollarni va uch yoshga to'lmagan bolalari bor ayollarni tegishincha ularning homiladorligi yoki bolasi borligini vaj qilib) ishga qabul qilmaslik.

✓ muqaddam sudlangan shaxslarni ishga qabul qilmaslik yoxud shaxslarni ularning yaqin qarindoshlari sudlanganligi munosabati bilan ishga qabul qilmaslik.

✓ qonunchilikda nazarda tutilgan boshqa hollar.

Ishga qabul qilish rad etilgan taqdirda, xodimning talabi bilan ish beruvchi ishga qabul qilishni rad etishning sababini asoslab uch kun muddat ichida yozma javob berishi shart, bu javob ishga qabul qilish huquqiga ega bo'lgan mansabdor shaxs tomonidan imzolangan bo'lishi lozim. Asoslantirilgan javob berish haqidagi talablarni qondirishni rad etish xodimning ishga qabul qilish g'ayriqonuniy ravishda rad etilganligi ustidan shikoyat qilishiga to'siq bo'lmaydi.

4.4. Mehnat shartnomasini bekor qilish asoslari

Mehnat shartnomasi quyidagi sabablarga ko'ra bekor qilinishi mumkin:

❖ taraflarning kelishuviga ko'ra. Ushbu asosga binoan mehnat shartnomasining barcha turlari istalgan vaqtda bekor qilinishi mumkin.

❖ taraflardan birining tashabbusi bilan.

❖ muddatning tugashi bilan.

❖ taraflar ixtiyoriga bog'liq bo'lmagan holatlarga ko'ra.

❖ mehnat shartnomasida nazarda tutilgan asoslarga ko'ra. Mehnatga oid munosabatlarni bekor qilish to'g'risidagi shart mehnat shartnomasida bu shartnoma ish beruvchi tomonidan korxona rahbari, uning o'rinbosarlari, bosh buxgalter bilan, korxonada bosh buxgalter lavozimi bo'lmagan taqdirda esa, bosh buxgalter vazifasini amalga oshiruvchi xodim bilan tuzilganda, shuningdek qonunda yo'l qo'yiladigan boshqa hollarda ham nazarda tutilishi mumkin.

❖ yangi muddatga saylanmaganligi (tanlov bo'yicha o'tmaganligi) yoxud saylanishda (tanlovda) qatnashishni rad etganligi munosabati bilan.

Korxona mulkdori almashganda, xuddi shuningdek korxona qayta tashkil etilganda (qo'shib yuborilgan, birlashtirilgan, bo'lib

yuborilgan, qayta tuzilgan, ajratilganda) mehnat munosabatlari xodimning roziligi bilan davom etaveradi.

Yangi mulkdor korxonaning rahbari uning o‘rinbosarlari, bosh buxgalter bilan, korxonada bosh buxgalter lavozimi bo‘lmagan taqdirda esa, bosh buxgalter vazifasini amalga oshiruvchi xodim tuzilgan mehnat shartnomasini bekor qilishga haqlidir. Korxonaning boshqa xodimlari bilan esa, mehnat shartnomasi qonunchilikka muvofiq holda bekor qilinishi mumkin.

Korxonaning bir organ bo‘ysunuvidan boshqa organ bo‘ysunuviga o‘tkazilishi mehnat shartnomasining amal qilishini to‘xtatmaydi.

Xodim nomuayyan muddatga tuzilgan mehnat shartnomasini ham, muddati tugagunga qadar muddatli mehnat shartnomasini ham, ikki hafta oldin ish beruvchini yozma ravishda ogohlantirib, bekor qilishga haqlidir. Ogohlantirish muddati tugagandan so‘ng xodim ishni to‘xtatishga haqli, ish beruvchi esa, xodimga mehnat daftarchasini berishi va u bilan hisob-kitob qilishi shart.

Xodim bilan ish beruvchi o‘rtasidagi kelishuvga binoan mehnat shartnomasi ogohlantirish muddati tugamasdan oldin ham bekor qilinishi mumkin.

Taraflar kelishuvi bo‘yicha belgilangan ogohlantirish muddati davomida xodim bergan arizani qaytarib olishga haqlidir.

Agar ogohlantirish muddati tugagandan keyin xodim bilan mehnat shartnomasi bekor qilinmagan va mehnat munosabatlari davom etayotgan bo‘lsa, xodimning tashabbusi bilan mehnat shartnomasini bekor qilish haqidagi ariza o‘z kuchini yo‘qotadi, bunday holda mehnat shartnomasini shu arizaga muvofiq bekor qilishga esa yo‘l qo‘yilmaydi.

Mehnati shartnomasini xodimning tashabbusi bilan bekor qilish haqidagi ariza u o‘z ishini davom ettirishining imkoni yo‘qligi (o‘quv yurtiga qabul qilinganligi, pensiyaga chiqqanligi, saylab qo‘yiladigan lavozimga saylanganligi va boshqa hollar) bilan bog‘liq bo‘lsa, ish

beruvchi mehnat shartnomasini xodim iltimos qilgan muddatda bekor qilishi kerak.

Muddatli mehnat shartnomasi xodimning tashabbusi bilan muddatidan oldin bekor qilinganda xodimning neustoyka to'lashi belgilab qo'yilishi mumkin.

Nomuayyan muddatga tuzilgan mehnat shartnomasini ham, muddati tugagunga qadar muddatli mehnat shartnomasini ham ish beruvchining tashabbusi bilan bekor qilish asosli bo'lishi shart.

Quyidagi sabablardan birining mavjudligi mehnat shartnomasini bekor qilishning asosli ekanligini bildiradi:

- ❖ texnologiyadagi, ishlab chiqarish va mehnatni tashkil etishdagi o'zgarishlar, xodimlar soni (shtati) yoki ish xususiyatining o'zgarishiga olib kelgan ishlar hajmining qisqarganligi yoxud korxonaning tugatilganligi.

- ❖ xodimning malakasi etarli bo'lmaganligi yoki sog'lig'i holatiga ko'ra bajarayotgan ishiga noloyiq bo'lib qolishi.

- ❖ xodimning o'z mehnat vazifalarini muntazam ravishda buzganligi. Avval mehnat vazifalarini buzganligi uchun xodim intizomiy yoki moddiy javobgarlikka tortilgan yoxud unga nisbatan mehnat to'g'risidagi qonun hujjatlari va boshqa normativ hujjatlarda nazarda tutilgan ta'sir choralari qo'llanilgan kundan e'tiboran bir yil mobaynida xodim tomonidan takroran intizomga xilof nojo'ya harakat sodir qilinishi mehnat vazifalarini muntazam ravishda buzish hisoblanadi.

- ❖ xodimning o'z mehnat vazifalarini bir marta qo'pol ravishda buzganligi.

Xodim bilan tuzilgan mehnat shartnomasini bekor qilishga olib kelishi mumkin bo'lgan mehnat vazifalarini bir marta qo'pol ravishda buzishlarning ro'yxati:

- ❖ ichki mehnat tartibi qoidalari.
- ❖ korxona mulkdori bilan korxona rahbari o'rtasida tuzilgan mehnat shartnomasi.

❖ ayrim toifadagi xodimlarga nisbatan qo'llaniladigan intizom haqidagi nizom va ustavlar bilan belgilanadi.

Xodimning o'z mehnat vazifalarini buzishi qo'pol tusga egaligi yoki ega emasligi har bir muayyan holda sodir qilingan nojo'ya harakatning og'ir-engilligiga hamda bunday buzish tufayli kelib chiqqan yoki kelib chiqishi mumkin bo'lgan oqibatlarga qarab hal etiladi.

❖ o'rindoshlik asosida ishlamaydigan boshqa xodimning ishga qabul qilinishi munosabati bilan, shuningdek mehnat shartlariga ko'ra o'rindoshlik ishi cheklanishi sababli o'rindoshlar bilan mehnat shartnomasining bekor qilinganligi.

❖ korxona rahbari, uning o'rinbosarlari, bosh buxgalter bilan, korxonada bosh buxgalter lavozimi bo'lmagan taqdirda esa, bosh buxgalter vazifasini amalga oshiruvchi xodim bilan tuzilgan mehnat shartnomasi mulkdorning almashishi sababli bekor qilinganligi. Mazkur asos bo'yicha mehnat shartnomasini korxona mulk qilib olingan kundan boshlab uch oy mobaynida bekor qilishga yo'l qo'yiladi. Xodimning vaqtincha mehnatga qobiliyatsizlik davri, mehnat to'g'risidagi qonunchilik hamda boshqa normativ hujjatlarda nazarda tutilgan ta'tillarda bo'lgan vaqti, uzrli sabablarga ko'ra ishda bo'lmagan boshqa davrlari bu muddatga kiritilmaydi.

❖ xodimning pensiya yoshiga to'lganligi, qonunchilikka muvofiq yoshga doir davlat pensiyasini olish huquqi mavjud bo'lganda.

Xodim vaqtincha mehnatga qobiliyatsizlik davrida va mehnat to'g'risidagi qonun hujjatlari va boshqa normativ hujjatlarda nazarda tutilgan ta'tillarda bo'lgan davrida mehnat shartnomasini ish beruvchining tashabbusi bilan bekor qilishga yo'l qo'yilmaydi.

Basharti jamoa kelishuvi yoki jamoa shartnomasida mehnat shartnomasini ish beruvchining tashabbusi bilan bekor qilish uchun kasaba uyushmasi qo'mitasi yoki xodimlar boshqa vakillik organining oldindan roziligini olish nazarda tutilgan bo'lsa, shartnomani bunday

rozilikni olmay turib bekor qilishga yo'l qo'yilmaydi. Mehnat shartnomasi:

- ✓ korxona tugatilishi munosabati bilan.

- ✓ korxona rahbari bilan tuzilgan shartnomani quyidagi asoslardan biriga ko'ra.

Quyidagi sabablardan birining mavjudligi mehnat shartnomasini bekor qilishning asosli ekanligini bildiradi:

- texnologiyadagi, ishlab chiqarish va mehnatni tashkil etishdagi o'zgarishlar, xodimlar soni (shtati) yoki ish xususiyatining o'zgarishiga olib kelgan ishlar hajmining qisqarganligi yoxud korxonaning tugatilganligi.

- xodimning malakasi etarli bo'lmaganligi yoki sog'lig'i holatiga ko'ra bajarayotgan ishiga noloyiq bo'lib qolishi.

- xodimning o'z mehnat vazifalarini muntazam ravishda buzganligi. Avval mehnat vazifalarini buzganligi uchun xodim intizomiy yoki moddiy javobgarlikka tortilgan yoxud unga nisbatan mehnat to'g'risidagi qonun hujjatlari va boshqa normativ hujjatlarda nazarda tutilgan ta'sir choralari qo'llanilgan kundan e'tiboran bir yil mobaynida xodim tomonidan takroran intizomga xilof nojo'ya harakat sodir qilinishi mehnat vazifalarini muntazam ravishda buzish hisoblanadi.

- xodimning o'z mehnat vazifalarini bir marta qo'pol ravishda buzganligi.

- o'rindoshlik asosida ishlamaydigan boshqa xodimning ishga qabul qilinishi munosabati bilan, shuningdek mehnat shartlariga ko'ra o'rindoshlik ishi cheklanishi sababli o'rindoshlar bilan mehnat shartnomasining bekor qilinganligi.

- korxona rahbari, uning o'rinbosarlari, bosh buxgalter bilan, korxonada bosh buxgalter lavozimi bo'lmagan taqdirda esa, bosh buxgalter vazifasini amalga oshiruvchi xodim bilan tuzilgan mehnat shartnomasi mulkdorning almashishi sababli bekor qilinganligi.

○ xodimning pensiya yoshiga to'lganligi, qonunchilikka muvofiq yoshga doir davlat pensiyasini olish huquqi mavjud bo'lganda.

Ish beruvchining tashabbusi bilan bekor qilingan taqdirda kasaba uyushmasi qo'mitasi yoki xodimlar boshqa vakillik organining roziligini olish talab etilmaydi.

Kasaba uyushmasi qo'mitasi yoki xodimlarning boshqa vakillik organi xodim bilan mehnat shartnomasini bekor qilishga rozilik berish masalasi bo'yicha qabul qilgan qarori haqida ish beruvchiga yozma ravishda xabar berishi kerak, bunday xabar mehnat shartnomasini bekor qilish huquqiga ega bo'lgan mansabdor shaxsning yozma taqdimnomasi olingan kundan boshlab o'n kunlik muddat ichida ma'lum qilinadi.

Ish beruvchi kasaba uyushmasi qo'mitasi yoki xodimlar boshqa vakillik organining xodim bilan mehnat shartnomasini bekor qilishga rozilik berish to'g'risidagi qarori qabul qilingan kundan boshlab bir oydan kechiktirmay, mehnat shartnomasini bekor qilishga haqlidir.

Mehnat intizomini buzganlik uchun mehnat shartnomasini ish beruvchi tomonidan bekor qilishga intizomiy jazolarni qo'llanish uchun belgilangan muddatlar o'tib ketgandan keyin yo'l qo'yilmaydi.

Ish beruvchi mehnat shartnomasini bekor qilish niyati haqida xodimni quyidagi muddatlarda yozma ravishda (imzo chektirib) ogohlantirishi shart:

❖ mehnat shartnomasi texnologiyadagi, ishlab chiqarish va mehnatni tashkil etishdagi o'zgarishlar, xodimlar soni (shtati) yoki ish xususiyatining o'zgarishiga olib kelgan ishlar hajmining qisqarganligi yoxud korxonaning tugatilganligi munosabati bilan, shuningdek xodimning pensiya yoshiga to'lganligi munosabati bilan, qonunchilikka muvofiq yoshga doir davlat pensiyasini olish huquqi mavjud bo'lgan taqdirda bekor qilinganda kamida ikki oy oldin.

❖ mehnat shartnomasi xodimning malakasi etarli bo'lmaganligi yoki sog'lig'i holatiga ko'ra bajarayotgan ishga noloyiq bo'lib qolishi munosabati bilan bekor qilinganda kamida ikki hafta oldin.

Xodim bilan ish beruvchi o'rtasidagi kelishuvga binoan ogohlantirish uning muddatiga muvofiq keladigan pullik kompensasiya bilan almashtirilishi mumkin.

Agar tibbiy xulosaga ko'ra mazkur ishni bajarish xodimning sog'lig'iga to'g'ri kelmasa, mehnat shartnomasi xodimning sog'lig'i holatiga ko'ra bajarayotgan ishiga noloyiq bo'lib qolishi munosabati bilan bekor qilinganda, ogohlantirish qilinmaydi. Bunday holda xodimga ikki haftalik ish haqi miqdorida kompensasiya to'lanadi.

Xodim bilan tuzilgan mehnat shartnomasi korxona mulkdori almashishi sababli bekor qilinganda yangi mulkdor uni mehnatga oid munosabatlarning kelgusida bekor qilinishi to'g'risida kamida ikki oy oldin yozma ravishda (imzo chektirib) ogohlantirishi yoki unga shunga mutanosib kompensasiya to'lashi shart.

Mehnati shartnomasi xodim aybli xatti-harakatlar sodir etganligi munosabati bilan bekor qilingan hollarda, ish beruvchi xodimni mehnatga oid munosabatlarning bekor qilinishi to'g'risida kamida uch kun oldin xabardor qiladi yoki unga shunga mutanosib kompensasiya to'laydi.

Ogohlantirish muddati davomida, mehnatga oid munosabatlar xodimning aybli xatti-harakatlar sodir etganligi munosabati bilan bekor qilish to'g'risidagi ogohlantirishni istisno etganda, xodimga boshqa ish qidirish uchun haftada kamida bir kun shu vaqt uchun ish haqi saqlangan holda ishga chiqmaslik huquqi beriladi. Xodimni ogohlantirish muddatiga vaqtincha mehnatga qobiliyatsizlik davri, shuningdek uning davlat yoki jamoat vazifalarini bajargan vaqti qo'shilmaydi.

Ish beruvchi xodimlarni ommaviy ravishda ishdan ozod etish ehtimoli to'g'risida o'z vaqtida, lekin kamida ikki oy oldin tegishli kasaba uyushmasi organi yoki xodimlarning boshqa vakillik organiga axborot taqdim etadi va ishdan ozod etish oqibatlarini engillashtirishga qaratilgan maslahatli ishlarni amalga oshiradi. Ish beruvchi, shuningdek kamida ikki oy oldin har bir xodimning kasbi,

mutaxassisligi, malakasi va mehnat haqi miqdorini ko'rsatgan holda, bo'lajak ishdan ozod qilish to'g'risidagi ma'lumotlarni mahalliy mehnat organiga ham ma'lum qilishi shart.

Muddatli mehnat shartnomasi muddati tugashi bilan bekor qilinadi.

Agar muddat tugagandan keyin ham mehnatga oid munosabatlar davom etaversa va taraflardan birortasi bir hafta davomida uning bekor qilinishini talab qilmagan bo'lsa, shartnoma nomuayyan muddatga uzaytirilgan deb hisoblanadi.

Ish joyi (lavozimi) saqlanishi lozim bo'lgan xodimning ishda bo'lmagan vaqtiga mo'ljallab tuzilgan mehnat shartnomasi shu xodim ishga qaytgan kundan e'tiboran bekor qilinadi.

Mehnat shartnomasi quyidagi hollarda bekor qilinadi:

- ✓ xodim harbiy yoki muqobil xizmatga chaqirilgan taqdirda.
- ✓ shu ishni ilgari bajarib kelgan xodim ishga tiklangan taqdirda, shuningdek O'zbekiston Respublikasi Oliy Majlisining Qonunchilik palatasi deputati va Senatida doimiy asosda ishlagan Senat a'zosi vakolatlari muddati tugaganligi yoki O'zbekiston Respublikasi Oliy Majlisining Qonunchilik palatasi hamda Senati tarqatib yuborilganligi munosabati bilan avvalgi lavozimiga (ishiga) qaytgan taqdirda.
- ✓ xodimni jazoga mahkum etgan sudning hukmi qonuniy kuchga kirgan taqdirda, basharti buning natijasida xodim avvalgi ishini davom ettirish imkoniyatidan mahrum etilgan bo'lsa, shuningdek xodim sudning qaroriga binoan ixtisoslashtirilgan davolash-profilaktika muassasasiga yo'llangan taqdirda.
- ✓ ishga qabul qilish yuzasidan belgilangan qoidalar buzilganligi munosabati bilan, agar yo'l qo'yilgan qoidabuzarlikni bartaraf etishning imkoni bo'lmasa va u ishni davom ettirishga to'sqinlik qilsa.
- ✓ xodimning vafoti munosabati bilan.
- ✓ qonunda nazarda tutilgan boshqa hollarda.

4.5. Mehnat shartnomasini bekor qilishni rasmiylashtirish

Mehnat shartnomasini bekor qilish ishga qabul qilish huquqiga ega bo'lgan shaxslar tomonidan amalga oshiriladi va buyruq bilan rasmiylashtiriladi.

Oxirgi ish kuni mehnat shartnomasi bekor qilingan kun deb hisoblanadi.

Ish beruvchining buyrug'ida mehnat shartnomasini bekor qilish asoslari mehnat shartnomasini bekor qilishning qo'shimcha asoslarini nazarda tutuvchi boshqa normativ hujjatlar ta'rifiga to'la muvofiq holda yozilib, hujjatlarning tegishli bandi dalil qilib ko'rsatiladi.

Mehnat shartnomasi xodimning tashabbusi bilan uning kasalligi, nogironligi, yoshga doir pensiyaga chiqishi, ova yoki o'rta maxsus, kasb-hunar o'quv yurti yoxud tayanch doktoranturaga yoki doktoranturaga qabul qilinishi va qonunchilikka ko'ra muayyan imtiyozlar va afzalliklar beriladigan boshqa sabablar tufayli bekor qilinganda mehnat shartnomasini bekor qilish haqidagi buyruqda shu sabablar ko'rsatiladi.

Mehnat shartnomasi bekor qilingan kuni ish beruvchi xodimga uning mehnat daftarchasini va mehnat shartnomasining bekor qilinishi haqidagi buyruqning nusxasini berishi shart.

Mehnat shartnomasi bekor qilingan quyidagi hollarda ishdan bo'shatish nafaqasi to'lanadi:

- ✓ ish beruvchining tashabbusi bilan.
- ✓ xodim yangi mehnat shartlari asosida ishni davom ettirishni rad etganligi sababli.

Ishdan bo'shatish nafaqasining miqdori o'rtacha oylik ish haqidan kam bo'lishi mumkin emas.

Mehnat shartnomasi ish beruvchining tashabbusi bilan bekor qilinganda xodimga tegishli ish haqi, uning miqdori xususida nizo bo'lmasa:

- ❖ mehnat shartnomasi bekor qilingan kunga qadar ishlayotgan xodimga, mehnat shartnomasi bekor qilingan kuni.

❖ mehnat shartnomasi bekor qilingan kuni ishlamayotgan xodimga, u hisob-kitob qilishni talab etgan kuni to‘lanishi kerak.

Mehnat shartnomasi xodimning tashabbusi bilan bekor qilinganda unga tegishli ish haqi, uning miqdori xususida nizo bo‘lmasa:

- qonun bo‘yicha yoki shartnomaga muvofiq mehnat shartnomasini bekor qilish haqida ish beruvchini ogohlantirishi shart bo‘lgan xodimga, ogohlantirishiga ko‘ra u ishni tashlab ketishga haqli bo‘lgan kundan kechiktirmasdan.

- mehnat shartnomasini bekor qilishi haqida ish beruvchini ogohlantirishi shart bo‘lmagan xodimga, ishdan ketgan kunining ertasidan kechiktirmasdan to‘lanishi lozim.

Mehnat shartnomasi bekor qilinganda xodimga tegishli haqning miqdori yuzasidan nizo chiqqan taqdirda, xodimga shak-shubhasiz tegadigan summani ish beruvchi belgilangan muddatlarda to‘lashi shart.

Mehnat shartnomasi g‘ayriqonuniy ravishda bekor qilingan yoki xodim g‘ayriqonuniy ravishda boshqa ishga o‘tkazilgan hollarda, u ish beruvchining o‘zi, sud yoki boshqa vakolatli organ tomonidan avvalgi ishiga tiklanishi lozim.

Nizoni ko‘rish vaqtida ish beruvchiga mehnat shartnomasini bekor qilish yoki xodimni boshqa ishga o‘tkazishning asosliligini isbotlab berish mas’uliyati yuklatiladi.

Agar jamoa kelishuvi yoki jamoa shartnomasida mehnat shartnomasini ish beruvchining tashabbusi bilan bekor qilishni kasaba uyushmasi qo‘mitasi yoki xodimlarning boshqa vakillik organi bilan oldindan kelishib olish nazarda tutilgan bo‘lsa, sud kasaba uyushmasi qo‘mitasi yoki xodimlar boshqa vakillik organining oldindan roziligi olingan-olinmaganligini aniqlaydi.

Ishga tiklanganda ish beruvchiga xodimga etkazilgan zararni qoplash majburiyati yuklatiladi.

Zararni qoplash:

- ✓ majburiy progul vaqti uchun haq to‘lash shartligidan.

✓ mehnat shartnomasi bekor qilinganligi yoki xodim boshqa ishga o'tkazilganligi ustidan shikoyat qilish bilan bog'liq qo'shimcha xarajatlar (mutaxassislardan maslahat olish, ish yuritish uchun ketgan xarajatlar va boshqalar) uchun kompensastiya to'lashdan.

✓ ma'naviy zarar uchun kompensastiya to'lashdan iboratdir. Ma'naviy zarar uchun to'lanadigan kompensastiyaning miqdori ish beruvchining xatti-harakatiga berilgan bahoni hisobga olib, sud tomonidan belgilanadi, lekin bu miqdor xodimning oylik ish haqidan kam bo'lishi mumkin emas.

Xodimning iltimosiga ko'ra sud ishga tiklash o'rniga uning foydasiga kamida uch oylik ish haqi miqdorida qo'shimcha haq undirib berishi mumkin.

Mehnat shartnomasini g'ayriqonuniy ravishda bekor qilishda yoki xodimni g'ayriqonuniy ravishda boshqa ishga o'tkazishda aybdor bo'lgan mansabdor shaxslar xodimga ish haqi to'lanishi munosabati bilan ish beruvchiga etkazilgan zarar uchun moddiy javobgar bo'ladilar.

Xodimni ishdan chetlashtirishga, qonunda nazarda tutilgan hollardan tashqari, yo'l qo'yilmaydi.

Alkogolli ichimlikdan, giyohvandlik yoki toksik modda ta'siridan mastlik holatida ishga kelgan xodim shu kuni (smenada) ishga qo'yilmaydi.

Xodim majburiy tibbiy ko'rikdan o'tishdan bo'yin tovlagan yoki o'tkazilgan tekshirishlar natijalari bo'yicha tibbiy komissiyalar tomonidan berilgan tavsiyalarni bajarmagan, shuningdek karantinli va odam uchun xavfli bo'lgan boshqa yuqumli kasalliklar tarqalishi tahdidi mavjud bo'lgan taqdirda O'zbekiston Respublikasi Bosh davlat sanitariya vrachining qarori asosida qonunchilikda belgilangan tartibda joriy etiladigan profilaktik emlashdan o'tishni rad etgan taqdirda (sog'lig'ining holatiga ko'ra qarshi ko'rsatma mavjud bo'lmaganda) ish beruvchi uni ishga qo'ymaslikka haqli.

Xodim ishdan chetlashtirilgan davrda unga ish haqi hisoblanmaydi.

Xodim ish beruvchining aybi bilan g'ayriqonuniy ravishda ishdan chetlashtirilganda xodimga etkazilgan zararni to'lash majburiyati ish beruvchiga yuklatiladi.

4.6. Jismoniy shaxslardan olinadigan daromad solig'ini to'lovchilar tarkibi va soliq solish obyekti

Jismoniy shaxslardan olinadigan daromad solig'ining soliq to'lovchilari deb quyidagilar e'tirof etiladi:

- ❖ O'zbekiston Respublikasining rezidentlari bo'lgan jismoniy shaxslar.

- ❖ O'zbekiston Respublikasidagi manbalardan daromad oluvchi O'zbekiston Respublikasining norezidenti bo'lgan jismoniy shaxslar.

Soliq to'lovchining jami daromadi jismoniy shaxslardan olinadigan daromad solig'ining soliq solish obyekti deb hisoblanadi.

Qat'iy belgilangan miqdorda to'lash xohishini bildirgan yakka tartibdagi tadbirkorlar uchun soliqqa tortish obyekti bo'lib amalga oshirilayotgan faoliyat turini tavsiflovchi fizik ko'rsatkichlar hisoblanadi.

Soliq bazasi quyidagilar hisoblanadi:

- ❖ O'zbekiston Respublikasining rezidentlari bo'lgan jismoniy shaxslar uchun soliq imtiyozlarini hisobga olgan holdagi jami daromadlari.

- ❖ O'zbekiston Respublikasining norezidentlari bo'lgan jismoniy shaxslar uchun soliq imtiyozlari qo'llanmagan holdagi jami daromadlari.

4.6.1- jadval

2021 yil uchun O'zbekiston Respublikasi Davlat byudjeti daromadlari prognozi

mlrd so'm

T/r	Ko'rsatkichlar	Summa
Jami — daromadlar		147 202,3
1.	Bevosita soliqlar	46 845,2
1.1	Foyda solig'i	27 779,4
1.2	Aylanmadan olinadigan soliq	2 160,0
1.3	Jismoniy shaxslardan olinadigan daromad solig'i	16 905,8
2.	Bilvosita soliqlar	62 526,7
2.1	Qo'shilgan qiymat solig'i	46 955,4
2.2	Akstiz solig'i	11 820,1
2.3	Bojxona boji	3 751,2
3.	Resurs soliqlari va mol-mulk solig'i	19 426,8
3.1	Mol-mulk solig'i	2 510,3
3.2	Yer solig'i	2 941,0
3.3	Yer qa'ridan foydalanganlik uchun soliq	13 588,2
3.4	Suv resurslaridan foydalanganlik uchun soliq	387,3
4.	Boshqa daromadlar va soliq bo'lmagan boshqa tushumlar	18 403,6

Manba. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020 yil 30 dekabrda O'zbekiston Respublikasining «2021 yil uchun O'zbekiston Respublikasining davlat byudjeti to'g'risida»gi qonuni ijrosini ta'minlash chora-tadbirlari to'g'risidagi PQ-4938-son qarori

4.6.2- jadval

2022 yil uchun O'zbekiston Respublikasi Davlat byudjeti daromadlari prognozi

mlrd so'm

T/r	Ko'rsatkichlar	Summa
Jami — daromadlar		200 000,0
1.	Bevosita soliqlar	63 330,5
1.1	Foyda solig'i	38 557,2
1.2	Aylanmadan olinadigan soliq	2 728,3

1.3	Jismoniy shaxslardan olinadigan daromad solig'i	22 045,0
2.	Bilvosita soliqlar	73 164,9
2.1	Qo'shilgan qiymat solig'i	53 300,0
2.2	Akstiz solig'i	15 038,3
2.3	Bojxona boji	4 826,6
3.	Resurs soliqlari va mol-mulk solig'i	22 740,5
3.1	Mol-mulk solig'i	3 173,8
3.2	Yer solig'i	4 253,3
3.3	Yer qa'ridan foydalanganlik uchun soliq	14 403,5
3.4	Suv resurslaridan foydalanganlik uchun soliq	910,0
4.	Boshqa daromadlar va soliq bo'lmagan boshqa tushumlar	40 764,1

Manba. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2021 yil 30 dekabrda O'zbekiston Respublikasining «2022 yil uchun O'zbekiston Respublikasining davlat byudjeti to'g'risida»gi qonuni ijrosini ta'minlash chora-tadbirlari to'g'risida»gi PQ-73-son qarori

4.6.3- jadval

2022 yil uchun O'zbekiston Respublikasining respublika byudjeti daromadlari prognozi

mlrd so'm

T/r	Ko'rsatkichlar	Summa
O'zbekiston Respublikasining respublika byudjeti daromadlari		162 587,0
1.	Bevosita soliqlar	44 342,0
1.1.	Foyda solig'i	35 448,6
	<i>shundan</i> , «Navoiy kon-metallurgiya kombinati» va «Olmaliq kon-metallurgiya kombinati» akstiyadorlik jamiyatlari bo'yicha	22 886,2
1.2.	Jismoniy shaxslardan olinadigan daromad solig'i	8 893,4
2.	Bilvosita soliqlar	69 814,4
2.1.	Qo'shilgan qiymat solig'i	53 300,0
2.2.	Akstiz solig'i	11 687,8
2.3.	Bojxona boji	4 826,6
3.	Resurs to'lovlari	13 760,3
3.1.	Yer qa'ridan foydalanganlik uchun soliq	13 760,3
4.	Dividendlar (dividendlar ko'rinishidagi daromadlardan)	30 222,3

	olinadigan foyda solig'ini hisobga olmagan holda)	
	shundan, «Navoiy kon-metallurgiya kombinati» va «Olmaliq kon-metallurgiya kombinati» akstiyadorlik jamiyatlari bo'yicha	27 031,9
5.	Boshqa daromadlar va soliq bo'lmagan boshqa tushumlar	4 448,0

Manba. O'zbekiston Respublikasining 2021 yil 30 dekabrda
2022 yil uchun O'zbekiston Respublikasining davlat byudjeti
to'g'risidagi O'RQ-742-son Qonuni

Soliq bazasini aniqlashda soliq to'lovchining ham pul shaklida, ham natura shaklida olgan daromadlari yoki daromadlarni tasarruf etish uchun yuzaga kelgan huquqlari, shuningdek moddiy naf tarzidagi daromadlari hisobga olinadi. Bunda soliq to'lovchining alohida turdagi daromadlari jami daromad tarkibida hisobga olinishi yoki hisobga olinmasligi mumkin.

Soliq to'lovchining chet el valyutasida ifodalangan daromadlari, haqiqatda daromadlar olingan sanadagi O'zbekiston Respublikasi Markaziy bankining kursi bo'yicha milliy valyutaga qayta hisob-kitob qilinadi.

Turli soliq stavkalari bo'yicha solinadigan soliq bazasi alohida aniqlanadi.

Soliq bazasi soliq davri boshidan e'tiboran o'sib boruvchi yakun bilan aniqlanadi.

4.7. Jami daromad va uning tarkibi

Jami daromad soliq to'lovchi tomonidan hisobot (soliq) davri davomida olingan quyidagi daromatlardan tashkil topadi:

❖ O'zbekiston Respublikasining rezidentlari uchun O'zbekiston Respublikasidagi va uning tashqarisidagi manbalardan olingan daromatlardan.

❖ O‘zbekiston Respublikasining norezidentlari uchun O‘zbekiston Respublikasidagi manbalardan olingan daromadlardan.

Quyidagilar jami daromad tarkibiga kiritilmaydi:

❖ O‘zbekiston Respublikasining davlat mukofotlariga va davlat pul mukofotlariga sazovor bo‘lgan soliq to‘lovchi olgan bir yo‘la beriladigan davlat pul mukofoti yoki shunga teng bahodagi esdalik sovg‘alarining qiymati, shuningdek O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining yoki O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining qarori asosida bir yo‘la beriladigan pul mukofoti va sovg‘alar.

❖ donorlik uchun pul mukofotlari, shuningdek tibbiyot muassasalarining xodimlari tomonidan qon olganlik uchun olinadigan summalar.

❖ olingan alimentlar.

❖ fuqarolar tomonidan olinadigan sug‘urta to‘lovi summalari.

❖ qonunchilikda belgilangan miqdorlarda va tartibda to‘lanadigan stipendiyalar.

❖ qonunchilikka muvofiq uy-joy-kommunal xizmatlar haqini to‘lash bo‘yicha har oylik kompensatsiya pul to‘lovlari.

❖ davlat pensiyalari, qonun hujjatlarida belgilangan nafaqalar.

❖ majburiy jamg‘arib boriladigan pensiya badallari, ular bo‘yicha foizli daromadlar, shuningdek jamg‘arib boriladigan pensiya to‘lovlari.

❖ qonunchilikda belgilanadigan tartibda o‘zini o‘zi band qilgan shaxslarning mehnat faoliyati natijasida olingan daromadlar.

❖ O‘zbekiston Respublikasi va O‘zbekiston Respublikasi rezidentlari bo‘lgan yuridik shaxslar tomonidan chiqarilgan xalqaro obligatsiyalar bo‘yicha daromadlar.

Soliq agentlarining jismoniy shaxs foydasiga amalga oshiradigan quyidagi xarajatlariga soliq to‘lovchining daromadi sifatida qaralmaydi:

1.Mehnat sharoitlari noqulay bo‘lgan ishlarda band bo‘lgan xodimlarni qonunchilikda belgilangan tartibda sut, davolash-

profilaktika oziq-ovqati, gazlangan sho‘r suv, shaxsiy himoya va gigiena vositalari bilan ta‘minlash bo‘yicha xarajatlari.

2.Kasaba uyushmasi qo‘mitasi tomonidan amalga oshiriladigan to‘lovlar, shu jumladan a‘zolik badallari hisobidan kasaba uyushmasi a‘zolariga beriladigan moddiy yordam.

3.Favqulodda holatlar munosabati bilan etkazilgan zararlar summasi doirasida beriladigan moddiy yordam summolari.

4.Xodimlarni ish joyiga olib borish va olib qaytish bo‘yicha xarajatlari.

5.Diniy rasm-rusumlar va marosimlarni, bayram tantanalarini o‘tkazish, vakillik xarajatlari, shahar yo‘lovchilar transportida xodimlarning xizmat qatnovlari uchun foydalaniladigan yo‘l kartochkalarini olish, shuningdek yuridik shaxsning xodimlarning mehnat va dam olish sharoitlarini ta‘minlash bilan bog‘liq hamda muayyan jismoniy shaxslarning daromadi hisoblanmaydigan boshqa xarajatlari.

6.Xodimga xizmat vazifalarini bajarish uchun zarur bo‘lgan maxsus kiyim-bosh, maxsus poyabzal, formali kiyim-bosh berish xarajatlari yoki ularni pasaytirilgan baholarda sotish munosabati bilan qilingan xarajatlar, shuningdek qonunchilikda nazarda tutilgan hollarda ayrim toifadagi xodimlarni o‘z xizmat vazifalarini bajarishi chog‘ida oziq-ovqat bilan ta‘minlash bo‘yicha xarajatlari.

7.Xodim boshqa joyga ishga o‘tkazilganda yoxud ko‘chib borganda ko‘chish, mol-mulkini ko‘chirib borishga, joy ijarasiga (yo‘l xarajatlari uchun beriladigan pul) oid xarajatlarni to‘lash yoki bu xarajatlarning o‘rnini qoplash xarajatlari, shu jumladan O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi tomonidan aniqlanadigan olis va borish qiyin bo‘lgan hududlarda joylashgan byudjet tashkilotlariga oliy ta‘lim muassasalari bitiruvchilari orasidan bakalavriatni yoki magistraturani tamomlagandan so‘ng uch yil ichida ishga qabul qilingan xodimlarga, shuningdek mazkur olis va borish qiyin bo‘lgan hududlarda joylashgan oilaviy shifokorlik punktlariga va oilaviy

poliklinikalarga hamda ta'lim muassasalariga ishga qabul qilingan, boshqa hududlarda yashaydigan oliy ma'lumotli shifokorlarga va mutaxassislariga to'lanadigan boshlang'ich yordam puli.

8.Xizmat safarlariga oid quyidagi kompensastiya to'lovlari:

- tasdiqlovchi hujjatlar asosida xizmat safari joyiga borish va u erdan qaytib kelish uchun, shu jumladan joy band qilish uchun haq to'lashni qo'shgan holda haqiqatda amalga oshirilgan to'lovlar. Yo'l hujjatlari bo'lmagan taqdirda, temir yo'l transportidagi (agar temir yo'l qatnovi bo'lmasa, shaharlararo avtobusdagi) yo'l haqi qiymati miqdorida, lekin aviachipta qiymatining 30 foizidan oshmaydigan miqdorda.

- uy-joyni ijaraga olish bo'yicha haqiqatda amalga oshirilgan to'lovlar. Yashaganligini tasdiqlovchi hujjatlar bo'lmagan taqdirda, qonunchilikda belgilangan normalar doirasida.

- tasdiqlovchi hujjatlar asosida uy-joyni band qilish uchun to'lovlar.

- qonunchilikda belgilangan normalar doirasida xizmat safarida bo'lingan vaqt uchun to'lanadigan kundalik xarajatlar uchun haq (sutkalik pullar).

- qonunchilikda belgilangan va hujjatlar bilan tasdiqlangan boshqa to'lovlar.

9.Qonunchilikda nazarda tutilgan normalar doirasida xodimga to'lanadigan kompensastiya to'lovlari (kompensastiyalar):

- doimiy ishi yo'lda kechadigan, harakatlanish va qatnov tusiga ega bo'lgan, shuningdek vaxta usulida ishlarni bajarishda xodimga kompensastiya to'lovlari (kompensastiyalar).

- xizmat ishlarida shaxsiy avtomobildan foydalanganlik uchun kompensastiya to'lovlari.

- dala ta'minoti.

- O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi tomonidan aniqlanadigan olis va borish qiyin bo'lgan hududlarda joylashgan byudjet tashkilotlariga oliy ta'lim muassasalari bitiruvchilari orasidan

bakalavriatni yoki magistraturani tamomlagandan so'ng uch yil ichida ishga qabul qilingan xodimlarga, shuningdek mazkur olis va borish qiyin bo'lgan hududlarda joylashgan oilaviy shifokorlik punktlariga va oilaviy poliklinikalarga hamda ta'lim muassasalariga ishga qabul qilingan, boshqa hududda yashaydigan oliy ma'lumotli shifokorlarga va mutaxassislarga uy-joy ijarasi uchun har oylik pul kompensastiyasi.

- qonunchilikda nazarda tutilgan tartibda va normalar bo'yicha boshqa kompensastiya to'lovlari (kompensastiyalar).

10.Mehnatda mayib bo'lganlik yoki sog'liqqa boshqacha tarzda shikast etganlik bilan bog'liq zararning o'rnini qoplash bo'yicha quyidagi miqdordagi to'lovlar:

- jabrlanuvchi mehnatda mayib bo'lguniga qadar olgan o'rtacha oylik ish haqiga nisbatan foiz hisobidagi, uning kasbga oid mehnat qobiliyatini yo'qotganlik darajasiga muvofiq belgilanadigan har oylik to'lovlar (voyaga etmagan shaxs mehnatda mayib bo'lib qolgan taqdirda, zararning o'rnini uning ish haqi (daromadi) miqdoridan kelib chiqqan holda, lekin qonunchilikda belgilangan mehnatga haq to'lashning eng kam miqdorining 1,76 baravaridan kam bo'lmagan miqdorda qoplanadi).

- maxsus tibbiy parvarishga muhtoj jabrlanuvchilarga qo'shimcha xarajatlar uchun oyiga mehnatga haq to'lashning eng kam miqdorining 70,3 foizi miqdoridagi to'lovlar.

- jabrlanuvchining maishiy parvarishi uchun qo'shimcha xarajatlar tariqasida har oyda mehnatga haq to'lashning eng kam miqdorining 17,6 foizi miqdoridagi to'lovlar.

- xodimning sog'lig'iga shikast etkazilganligi munosabati bilan ish beruvchi tomonidan bir yo'la to'lanadigan nafaqa tariqasida jabrlanuvchining yillik o'rtacha ish haqi miqdoridagi to'lovlar.

11.Boquvchisi vafot etganligi munosabati bilan quyidagi miqdordagi to'lovlar:

- marhumning o'rtacha ish haqining vafot etgan boquvchining qaramog'ida bo'lgan va uning vafoti munosabati bilan zararni

undirishga haqli bo'lgan mehnatga qobiliyatsiz shaxslarga to'g'ri keladigan ulushi miqdoridagi to'lovlar.

- boquvchisi vafot etganligi munosabati bilan zararni undirishga haqli bo'lgan shaxslarga bir yo'la to'lanadigan nafaqa tariqasida marhumning o'rtacha yillik ish haqining olti baravari miqdoridagi to'lovlar.

12.Talabalarning ta'lim olishi uchun O'zbekiston Respublikasining ova o'quv yurti bilan to'g'ridan-to'g'ri shartnomalar bo'yicha pulli-kontrakt asosida o'tkaziladigan to'lovlar.

13.Xodimlarning malakasini oshirish va ularni qayta tayyorlash xarajatlari.

14.Soliq to'lovchining mijozlarning tovarlar va xizmatlarni sotib olish faolligini oshirishga qaratilgan va bonuslar (ballar, mijozni ushbu tashkilotlardan tovarlar (xizmatlar) sotib olish faolligini belgilovchi boshqa birliklar) hisoblanishini nazarda tutuvchi dasturlarda ishtiroki natijasida ushbu dasturda belgilangan asoslar bo'yicha olingan pul va natura shaklidagi daromadlari. Daromadlar soliq to'lovchining jami daromadiga quyidagi hollarda qo'shiladi:

- soliq to'lovchining dasturlarda ishtirok etishi ochiq oferta shartlarisiz amalga oshirilganda.

- soliq to'lovchi mamlakatimizdagi va chet el tashkilotlarining dasturlariga, ularda akstept muddati o'ttiz kundan kam va ularda ommaviy ofertani muddatidan oldin chaqirib olish imkoniyati nazarda tutilgan shartlar asosidagi ochiq ofertaga qo'shilganda.

- tashkilotchi bilan lavozim majburiyatlarini bajarishda mehnat munosabatlarida bo'lgan, shuningdek soliq to'lovchi tomonidan tovarlar etkazib berganlik (ishlar bajarganlik, xizmatlar ko'rsatganlik) uchun haq (mukofot) yoki moddiy yordam sifatidagi to'lov shaklidagi daromad to'langanda.

15.Fuqarolarning o'zini o'zi boshqarish organlari, kasaba uyushmalari, xayriya, ekologiya jamg'armalari va O'zbekiston

Respublikasi Prezidentining qarorlari bilan tashkil etilgan boshqa jamg'armalar tomonidan ko'rsatilgan yordam:

- Ustavda nazarda tutilgan faoliyat doirasida bajarilgan ishlar va ko'rsatilgan xizmatlar.
- davolash va tibbiy xizmatlar qiymati, nogironligi bo'lgan shaxslarni profilaktika va reabilitatsiya qilish uchun texnik asbob-uskunalar olish.
- jismoniy shaxsning manfaatlarini ko'zlab, tovarlar va xizmatlarni etkazib beruvchidan olish.
- xayriya maqsadida boshqa shakllarda qo'llab-quvvatlash.

16.Soliq to'lovchining O'zbekiston Respublikasi Prezidentining yoki O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining qarorlari bilan belgilanadigan dasturlarda ishtirok etishi natijasida olingan bonuslar, pul mukofotlari tarzidagi pul to'lovlaridan iborat daromadlari.

Quyidagilar jami daromadga kiradi:

- ❖ mehnatga haq to'lash tarzidagi daromadlar.
- ❖ muvofiq mulkiy daromadlar.
- ❖ moddiy naf tarzidagi daromadlar.
- ❖ boshqa daromadlar.

Ish beruvchi bilan mehnatga oid munosabatlarda bo'lgan va tuzilgan mehnat shartnomasiga (kontraktiga) muvofiq ishlarni bajarayotgan xodimlarga hisoblanadigan hamda to'lanadigan quyidagi barcha to'lovlar mehnatga haq to'lash tarzidagi daromadlar deb e'tirof etiladi:

✓ mehnatga haq to'lashning qabul qilingan shakllari va tizimlariga muvofiq ishbay narxlardan, tarif stavkalaridan va mansab maoshlaridan kelib chiqqan holda hisoblab chiqarilgan, haqiqatda bajarilgan ish uchun hisoblangan ish haqi.

- ✓ ilmiy daraja va faxriy unvon uchun ustamalar.
- ✓ rag'batlantirish xususiyatiga ega to'lovlar.
- ✓ kompensatsiya to'lovlari (kompensatsiya).
- ✓ ishlanmagan vaqt uchun haq to'lash.

✓ haqiqatda bajarilgan ish uchun haq hisoblangan boshqa to'lovlar.

Mehnatga haq to'lash tarzidagi daromadlar jumlasiga quyidagilar ham kiradi:

✓ predmeti ishlarni bajarish va xizmatlar ko'rsatishdan iborat bo'lgan, tuzilgan fuqarolik-huquqiy tuzdagi shartnomalarga muvofiq jismoniy shaxslarga to'lovlar.

✓ yuridik shaxsning boshqaruv organi (kuzatuv kengashi yoki boshqa shunga o'xshash organi) a'zolariga yuridik shaxsning o'zi tomonidan amalga oshiriladigan to'lovlar.

✓ O'zbekiston Respublikasining Mudofaa, Ichki ishlar va Favqulodda vaziyatlar vazirliklarining, O'zbekiston Respublikasi Davlat xavfsizlik xizmati, O'zbekiston Respublikasi Milliy gvardiyasi, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Davlat xavfsizlik xizmatining, harbiy xizmatchilariga, ichki ishlar organlarining, O'zbekiston Respublikasi Milliy gvardiyasining oddiy askarlar, serjantlar va ofisterlar tarkibiga hamda O'zbekiston Respublikasi Davlat bojxona qo'mitasining va boshqa harbiy xizmat nazarda tutilgan idoralar xodimlariga xizmatni o'tashi (xizmat majburiyatlarini bajarishi) munosabati bilan to'lanadigan pul ta'minoti, pul mukofotlari va boshqa to'lovlar.

Rag'batlantirish xususiyatiga ega to'lovlar jumlasiga quyidagilar kiradi:

❖ yillik ish yakunlari bo'yicha pul mukofoti.

❖ yuridik shaxsning mukofotlash to'g'risidagi nizomida nazarda tutilgan rag'batlantirish xususiyatiga ega to'lovlar.

❖ kasb mahorati, murabbiylik uchun tarif stavkalariga va maoshlarga ustamalar.

❖ ta'tilga qo'shimcha haqlar hamda moddiy yordam.

❖ ko'p yil ishlaganlik uchun pul mukofoti va to'lovlar.

❖ rastionalizatorlik taklifi uchun to'lov.

❖ mehnat natijalari bilan bog'liq bo'lmagan bir yo'la beriladigan mukofotlar.

Mehnatga haq to'lash tarzidagi daromadga kiritiladigan kompensatsiya to'lovlari (kompensatsiyalar) jumlasiga quyidagilar kiradi:

✓ tabiiy-iqlim sharoitlari noqulay bo'lgan joylardagi ishlar bilan bog'liq qo'shimcha to'lovlar (ish staji uchun ustamalar, baland tog'li, cho'l va suvsiz hududlarda ishlaganlik uchun belgilangan koefitsientlar bo'yicha to'lovlar). Bunda yuridik shaxslar xodimlarining cho'l va suvsiz joylarda, baland tog'li va tabiiy-iqlim sharoiti noqulay hududlarda ishlaganlik uchun ish haqiga koefitsientlar hisoblashning eng yuqori summasini aniqlash hisoblash sanasida belgilangan mehnatga haq to'lash eng kam miqdorining 1,41 baravari miqdorida belgilanadi.

✓ O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi tomonidan tasdiqlangan kasblar va ishlar ro'yxati bo'yicha og'ir, zararli, o'ta zararli mehnat sharoitlarida ishlaganlik uchun ustamalar, shu jumladan shunday sharoitlardagi uzluksiz ish staji uchun ish haqiga ustamalar.

✓ texnologik jarayon jadvalida nazarda tutilgan tungi vaqtda, ish vaqtidan tashqari, dam olish kunlarida va bayram (ishlanmaydigan) kunlarida ishlaganlik uchun tarif stavkalariga hamda maoshlarga ustamalar va qo'shimcha to'lovlar.

✓ ko'p smenali rejimda ishlaganlik, shuningdek bir necha kasbda, lavozimda ishlaganlik, xizmat ko'rsatish doirasi kengayganligi, bajariladigan ishlar hajmi ortganligi, o'zining asosiy ishi bilan bir qatorda ishda vaqtincha bo'lmagan xodimlarning vazifalarini bajarganlik uchun ustamalar.

✓ doimiy ishi yo'lda kechadigan, harakatlanish va qatnov tusiga ega bo'lgan xodimlarning, shuningdek doimiy ishi ishlarning vaxta usulida bajarilishini nazarda tutadigan xodimlarning ish haqiga qonunchilikda belgilangan normalardan ortiqcha to'lanadigan ustamalar.

✓ ish beruvchi joylashgan erdan (yig'ilish punktidan) ishlash joyigacha borish va u erdan qaytish uchun vaxtada ishlash jadvalida nazarda tutilgan ishlar vaxta usulida bajarilgan holda yo'lga ketadigan kunlar, shuningdek xodimlar meteorologik sharoitlar sababli va transport tashkilotlarining aybi bilan yo'lda ushlanib qolgan kunlar uchun tarif stavkasi yoki maosh miqdorida to'lanadigan summalar.

✓ yer osti ishlarida doimiy band bo'lgan xodimlarga ularning stvoldan ishlash joyiga borish va u erdan qaytish uchun shaxtada (konda) harakatlanishining me'yoriy vaqti uchun to'lanadigan qo'shimcha haqlar.

✓ qonunchilikda belgilangan normalardan ortiqcha dala ta'minoti.

✓ xizmat safarlari vaqtida qonunchilikda belgilangan normalardan ortiqcha kundalik xarajatlar uchun haq (sutkalik pullar).

✓ ishlar vaxta usulida tashkil etilganda, ish vaqti umumlashtirilgan holda hisobga olinayotganda va qonunchilikda belgilangan boshqa hollarda xodimlarga ish vaqtining belgilangan davomiyligidan ortiq ishlaganligi munosabati bilan beriladigan dam olish kunlari (otgullar) uchun to'lovlar.

✓ xizmat safarlari uchun xodimning shaxsiy avtomobilidan yoki xizmat maqsadlari uchun uning boshqa mol-mulkidan qonunchilikda belgilangan normalardan ortiqcha foydalanganlik uchun to'lovlar.

✓ mehnatda mayib bo'lganlik yoki sog'liqqa boshqacha tarzda shikast etganlik bilan bog'liq zararining o'rnini qoplash uchun ortiqcha olingan summalar.

✓ oziq-ovqat va yo'l chiptalarining qiymati yoki oziq-ovqat va yo'l chiptalarining qiymatini qoplash.

Ishlanmagan vaqt uchun haq to'lash jumlasiga quyidagilar kiradi:

❖ qonunchilikka muvofiq:

✓ yillik asosiy (uzaytirilgan asosiy) ta'til uchun to'lov, shuningdek ushbu ta'tildan foydalanilmaganda, shu jumladan xodim

bilan mehnat shartnomasi bekor qilinganda pullik kompensatsiya to'lovi.

- ✓ noqulay va o'ziga xos mehnat sharoitlarida, shuningdek og'ir va noqulay tabiiy-iqlim sharoitlarida ishlaganligi uchun ayrim tarmoqlarning xodimlariga beriladigan qo'shimcha ta'til uchun to'lov.

- ✓ o'qish bilan bog'liq ta'til va ijodiy ta'tillar uchun to'lov.

- ✓ o'n ikki yoshga to'lmagan ikki va undan ortiq bolasi yoki o'n olti yoshga to'lmagan nogironligi bo'lgan bolasi bor ayollarga berilgan qo'shimcha ta'til uchun to'lov.

- ❖ asosiy ish haqi qisman saqlab qolingan holda majburiy ta'tilda bo'lgan xodimlarga beriladigan to'lovlar.

- ❖ donor xodimlarga ko'rikdan o'tish, qon topshirish va qon topshirilgan har bir kundan keyin beriladigan dam olish kunlari uchun to'lov.

- ❖ O'zbekiston Respublikasining Mehnat kodeksiga muvofiq davlat yoki jamoat vazifalarini bajarganlik uchun mehnatga to'lov.

- ❖ qishloq xo'jaligi va boshqa ishlarga jalb qilinadigan xodimlarning asosiy ish joyi bo'yicha saqlab qolinadigan ish haqi.

- ❖ ma'lum muddatga avvalgi ish joyi bo'yicha lavozim maoshi miqdori saqlab qolingan holda boshqa yuridik shaxslardan ishga joylashtirilgan, shuningdek vaqtinchalik vazifani bajarib turgan xodimlarga maoshdagi farq to'lovi.

- ❖ xodimlarga kadrlarni qayta tayyorlash va ularning malakasini oshirish tizimida ishdan ajralgan holda o'qishlari vaqtida asosiy ish joyi bo'yicha ularga to'lanadigan ish haqi.

- ❖ xodimning aybisiz bekor turib qolingan vaqt uchun to'lov.

- ❖ mehnat layoqatini vaqtincha yo'qotgan xodimlarga qo'shimcha to'lov.

- ❖ qonunchilikka muvofiq yoki ish beruvchining qarori bilan majburiy progul vaqti uchun yoki kam haq to'lanadigan ishni bajarganlik uchun to'lov.

❖ o‘n sakkiz yoshga to‘lmagan shaxslarning imtiyozli soatlariga, onalarga bolani ovqatlantirishi uchun ishda beriladigan tanaffuslarga, shuningdek tibbiy ko‘rikdan o‘tish bilan bog‘liq vaqt uchun to‘lov.

❖ asosiy ishidan ozod qilingan va ozod qilinmagan holda xodimlar tayyorlash, ularni qayta tayyorlash va ularning malakasini oshirish uchun hamda o‘quvchilar va talabalarning ishlab chiqarish amaliyotiga rahbarlik qilish uchun jalb qilinadigan yuqori malakali xodimlari mehnatiga to‘lov.

❖ ish beruvchining mablag‘lari hisobidan to‘lanadigan pensiyalar va nafaqalarga qo‘shimchalar, stipendiyalar.

❖ ova o‘quv yurtini tamomlaganidan keyin yosh mutaxassislarga ta‘til vaqti uchun ish beruvchi hisobidan to‘lanadigan nafaqalar.

Mulkiy daromadlar tarkibiga quyidagilar kiradi:

- ✓ foizlar.
- ✓ dividendlar.
- ✓ mol-mulkni ijaraga berishdan olingan daromadlar.

Soliq to‘lovchiga mulk huquqi asosida tegishli bo‘lgan mol-mulkni realizastiya qilishdan olingan daromadlar. Mol-mulkni realizastiya qilishdan olingan daromadlar mazkur mol-mulkni realizastiya qilish summasining hujjatlar bilan tasdiqlangan uni olish qiymatidan oshgan qismi sifatida aniqlanadi. Mazkur qiymatni tasdiqlovchi hujjatlar mavjud bo‘lmagan taqdirda, mol-mulkni realizastiya qilish qiymati, ko‘chmas mulk bo‘yicha esa – kadastr qiymati hamda realizastiya qilish narxi o‘rtasidagi ijobiy farq daromad deb e‘tirof etiladi.

✓ sanoat mulki obyektlariga, selekstiya yutug‘iga oid patent (listenziya) egasi bo‘lgan soliq to‘lovchining patentdan boshqa shaxs foydasiga voz kechganda yoki listenziya shartnomasi tuzganda olgan daromadi.

- ✓ royalti.

✓ ishonchli boshqaruvga berilgan mol-mulk bo'yicha ishonchli boshqaruvchidan olingan daromad.

✓ REPO operastiyalari bo'yicha daromad.

✓ qimmatli qog'ozlar va muddatli bitimlarning hosila moliyaviy vositalari bilan operastiyalar bo'yicha daromad.

✓ nazorat qilinadigan chet el kompaniyasining foyda tarzidagi daromadi.

✓ oddiy shirkat shartnomasiga (birgalikdagi faoliyat to'g'risidagi shartnomaga) muvofiq ishtirok etishdan olingan daromadlar.

✓ mulkiy xususiyatga ega boshqa daromadlar.

Soliq to'lovchi tomonidan moddiy naf tarzida olingan daromadlar quyidagilardan iborat:

1.Soliq agenti tomonidan soliq to'lovchi manfaatlarini ko'zlab, tovarlar (xizmatlar), mulkiy huquqlar haqini to'lash, shu jumladan:

✓ soliq to'lovchining bolalarini maktabgacha ta'lim tashkilotlarida o'qitish, tarbiyalash haqini to'lash.

✓ soliq to'lovchilarga berilgan uy-joyning kommunal xizmatlar haqini, uy-joydan foydalanish xarajatlarini, yotoqxonadagi joylar haqini yoki ularning o'rnini qoplash qiymatini to'lash.

✓ sanatoriy-kurortlarda davolanish yo'llanmalari qiymatini, dam olish, stasionar va ambulator davolanish haqini yoki ularning o'rnini qoplash qiymatini to'lash.

✓ soliq agentining soliq to'lovchi daromadi bo'lgan boshqa xarajatlarini to'lash.

2.Soliq to'lovchining manfaatlarini ko'zlab tekin, shu jumladan hadya shartnomasi bo'yicha berilgan mol-mulkning va ko'rsatilgan xizmatlarning qiymati.

3.Tovarlarni (xizmatlarni) soliq to'lovchilarga realizastiya qilish narxi hamda shu tovarlarning (xizmatlarning) hisoblab chiqarilgan qiymati o'rtasidagi salbiy farq.

4.Qonunchilikka muvofiq xodimlarga temir yo‘l, aviastiya, daryo, avtomobil transporti va shahar elektr transportida yurish bo‘yicha beriladigan imtiyozlar summasi.

5.Jismoniy shaxsning soliq agenti oldidagi qarzining yuridik shaxs qarori bilan hisobdan chiqarilgan summalari.

6.Soliq agenti tomonidan to‘lovlar hisobiga to‘lanib, soliq to‘lovchidan ushlab qolinishi lozim bo‘lgan, lekin ushlab qolinmagan summalar.

Soliq to‘lovchi tomonidan soliq agentidan tovarlar (xizmatlar) olingan taqdirda, ushbu tovarlarning (xizmatlarning) qiymati ularni sotib olish narxidan yoki tannarxidan kelib chiqqan holda aniqlanadi.

Soliq to‘lovchi tomonidan soliq agentidan akstiz to‘lanadigan tovarlar yoki qo‘shilgan qiymat solig‘i solinadigan tovarlar (xizmatlar) olingan taqdirda, bunday tovarlarning (xizmatlarning) qiymatida akstiz solig‘ining va qo‘shilgan qiymat solig‘ining tegishli summasi hisobga olinadi.

Soliq to‘lovchining boshqa daromadlariga quyidagilar kiradi:

❖ fuqarolarning o‘zini o‘zi boshqarish organlari, xayriya va ekologiya jamg‘armalari tomonidan soliq to‘lovchilarga beriladigan nafaqalar hamda boshqa turlardagi yordam.

❖ hayvonlarni (qoramollarni, parrandalarni, mo‘ynali va boshqa hayvonlarni, baliqlarni va boshqalarni) tirik holda hamda ularni so‘yib, mahsulotlarini xom yoki qayta ishlangan holda sotishdan, ipak qurtini, chorvachilik, asalarichilik va dehqonchilik mahsulotlarini tabiiy va qayta ishlangan holda sotishdan olingan daromadlar.

❖ jismoniy shaxslardan tekin (shu jumladan hadya shartnomalari bo‘yicha) olingan mol-mulkning, mulkiy huquqlarning qiymati.

❖ musobaqalarda, ko‘riklarda, tanlovlarda sovrinli o‘rinlar uchun beriladigan sovrinlar, pul mukofotlari.

❖ yutuqlar.

- ❖ grant beruvchidan olingan grantlarning, shu jumladan chet davlatlar grantlarining summalari.
- ❖ soliq to'lovchilarning yaratilgan ilm-fan, adabiyot va san'at asarlari (predmetlari) uchun olgan daromadlari.
- ❖ xalqaro sport musobaqalaridagi sovrinli o'rinlarni egallaganligi uchun sportchilar olgan bir yo'la beriladigan pul mukofoti.
- ❖ xodim bilan tuzilgan mehnat shartnomasi (kontrakti) bekor qilinganda mehnat to'g'risidagi qonunchilikka muvofiq beriladigan ishdan bo'shatish nafaqasi va boshqa to'lovlar.
- ❖ quyidagicha ko'rsatiladigan moddiy yordam:
 - ✓ vafot etgan xodimning oila a'zolariga yoki oila a'zosi vafot etganligi munosabati bilan xodimga ko'rsatiladigan.
 - ✓ xodimga mehnatda mayib bo'lganligi, kasb kasalligi yoxud sog'lig'iga boshqacha tarzda shikast etganligi bilan bog'liq holda ko'rsatiladigan.
 - ✓ bola tug'ilishi, xodim yoki uning farzandlari nikohdan o'tishi munosabati bilan ko'rsatiladigan.
 - ✓ qishloq xo'jaligi mahsulotlarini berish yoki ularni sotib olish uchun mablag'lar berish tarzida ko'rsatiladigan moddiy yordam.
- ❖ ishlamaydigan pensionerlarga soliq agenti tomonidan to'lanadigan to'lovlar.
- ❖ ma'naviy zararni kompensatsiya qilish bo'yicha pullik to'lovlar.
- ❖ narxlarga tuzatish kiritish tufayli olingan daromad.
- ❖ talab qilish huquqidan o'zganing foydasiga voz kechish shartnomasi bo'yicha olingan daromad.
- ❖ boshqa daromadlari.

4.8. Jismoniy shaxslardan olinadigan daromad solig'i bo'yicha imtiyozlar va soliq stavkalari

Quyidagi daromad turlariga soliq solinmaydi:

1.Moddiy yordam summolari:

✓ vafot etgan xodimning oila a'zolariga yoki oila a'zosi vafot etganligi munosabati bilan xodimga beriladigan moddiy yordam summolari mehnatga haq to'lashning eng kam miqdorining 4,22 baravarigacha miqdorda.

✓ boshqa hollarda, soliq davri uchun mehnatga haq to'lashning eng kam miqdorining 4,22 baravarigacha miqdorda.

2.Soliq agenti tomonidan quyidagi yo'llanmalar qiymatini to'liq yoki qisman qoplash summolari, bundan turistik yo'llanmalar mustasno:

✓ O'zbekiston Respublikasi hududida joylashgan sanatoriy-kurort va sog'lomlashtirish muassasalariga yo'llanmalar qiymatini nogironligi bo'lgan shaxslarga, shu jumladan ushbu ish beruvchida ishlamaydigan nogironligi bo'lgan shaxslarga to'liq yoki qisman qoplash summolari.

✓ O'zbekiston Respublikasi hududida joylashgan bolalar oromgohlari va boshqa sog'lomlashtirish oromgohlari, shuningdek sanatoriy-kurort hamda sog'lomlashtirish muassasalariga o'z xodimlarining o'n olti yoshgacha bolalari (o'qiydiganlarga o'n sakkiz yoshgacha) uchun yo'llanmalar qiymatini to'liq yoki qisman qoplash summolari.

3.O'z xodimlariga hamda ularning bolalariga ambulatoriya va stasionar tibbiy xizmat ko'rsatilganligi uchun ish beruvchi tomonidan to'langan summalar, shuningdek ish beruvchining davolashga hamda tibbiy xizmat ko'rsatishga, nogironlik profilaktikasi va nogironligi bo'lgan shaxslarning salomatligini tiklashga doir texnik vositalarni olishga oid xarajatlari. Xodimlarni davolaganlik, ularga tibbiy xizmat ko'rsatganlik uchun ish beruvchilar tomonidan sog'liqni saqlash muassasalariga naqd pulsiz haq to'langan taqdirda, shuningdek sog'liqni saqlash tashkilotlari tomonidan yozib berilgan hujjatlar asosida ushbu maqsadlar uchun mo'ljallangan naqd pul mablag'lari bevosita xodimga, xodim yo'qligida esa uning oila a'zolariga, ota-

onasiga berilgan yoki mazkur maqsadlar uchun mo'ljallangan mablag'lar xodimning bankdagi hisobvarag'iga kiritilgan taqdirda, bu daromadlar soliq solishdan ozod qilinadi.

4.O'zbekiston Respublikasi fuqarolarining O'zbekiston Respublikasidan tashqariga ishlash uchun yuborilishi munosabati bilan qonunchilikda belgilangan summalar doirasida byudjet tashkilotlaridan chet el valyutasida olingan ish haqi summolari va boshqa summalar.

5.Vaqtinchalik bir martalik ishlarni bajarishdan olingan daromadlar, agar bunday ishlarga yollash vaqtinchalik bir martalik ish bilan ta'minlash markazlari ko'magida amalga oshirilayotgan bo'lsa.

6.Xalqaro sport musobaqalarida sovrinli o'rinlarni egallaganligi uchun sportchilar olgan bir yo'la beriladigan pul mukofoti.

7.Soliq to'lovchilarga xususiy mulk huquqi asosida tegishli bo'lgan mol-mulkni sotishdan olinadigan daromadlar, bundan quyidagilarni sotishdan olingan daromadlar mustasno:

- ✓ qimmatli qog'ozlarni, yuridik shaxslarning ustav fondidagi (ustav kapitalidagi) ulushlarini (paylarini).

- ✓ noturar joylarni.

- ✓ o'ttiz olti kalendar oydan kam muddatda soliq to'lovchining mulkida bo'lgan turar joylarni.

8.Uy xo'jaligida, shu jumladan dehqon xo'jaligida etishtirilgan hayvonlarni (qoramollarni, parrandalarni, mo'ynali va boshqa hayvonlarni, baliqlar va hokazolarni) tirik holda hamda ularni so'yib mahsulotlarini xom yoki qayta ishlangan holda sotishdan chorvachilik, asalarichilik va dehqonchilik mahsulotlarini tabiiy va qayta ishlangan holda sotishdan olinadigan daromadlar.

9.Xalqaro hamda respublika tanlovlari va musobaqalarida olingan buyum tarzidagi sovrinlarning qiymati.

10.Ish beruvchidan soliq davri mobaynida mehnatga haq to'lashning eng kam miqdorining 2,11 baravarigacha bo'lgan qiymatdagi:

- ✓ xodimlar natura shaklida olgan sovg'alar.

✓ ilgari mazkur ish beruvchining xodimlari bo'lgan ishlamayotgan pensionerlar va mehnat qobiliyatini yo'qotgan shaxslar, vafot etgan xodimning oila a'zolari tomonidan olingan sovg'alar hamda boshqa turlardagi yordam.

11.Jismoniy shaxslardan meros yoki hadya tartibida, shuningdek tekinga olingan pul va natura shaklidagi daromadlar, bundan quyidagilar mustasno:

✓ ilm-fan, adabiyot va san'at asarlarining, adabiyot hamda san'at asarlari ijrochilarining, shuningdek kashfiyotlar, ixtirolar va sanoat namunalari mualliflarining merosxo'rlariga (huquqiy vorislariga) to'lanadigan pul mukofotlari.

✓ yaqin qarindosh bo'lmagan shaxslar o'rtasidagi ko'chmas mulk, avtotransport vositalari, qimmatli qog'ozlar, yuridik shaxslarning ustav fondlaridagi (ustav kapitallaridagi) ulushlar.

12.Davlat zayomining obligastiyalari bo'yicha yutuqlar, shuningdek O'zbekiston Respublikasining davlat qimmatli qog'ozlari bo'yicha foizlar.

13.Jamg'arma sertifikatlari, davlat qimmatli qog'ozlari bo'yicha daromadlar, shuningdek banklardagi omonatlar bo'yicha foizlar va yutuqlar.

14.Nodavlat notijorat tashkilotlaridan, xalqaro hamda chet el tashkilotlari va fondlaridan, shuningdek vakolatli organning xulosasi mavjud bo'lsa, O'zbekiston Respublikasining ilmiy-texnika hamkorligi sohasidagi xalqaro shartnomalari doirasida soliq to'lovchi grant beruvchidan bevosita olgan grantning summasi.

15.Soliq to'lovchilarning ish haqi va boshqa daromadlarining hayotni uzoq muddatli sug'urtalash (hayot sug'urtasi sohasining barcha toifalarida) bo'yicha sug'urta mukofotlarini to'lash uchun O'zbekiston Respublikasida sug'urta faoliyatini amalga oshirishga listenziyasi bo'lgan yuridik shaxslarga yo'naltiriladigan qismi, quyidagi shartlarda:

✓ sug'urta badallari o'sib bormaydigan tartibda to'langanda va bir yo'la to'lanadigan sug'urta summasi shartnoma bo'yicha sug'urta davri boshlanishi sanasidan 12 oydan so'ng olinganda. Sug'urtalangan shaxsning muayyan yoshgacha yashashi yoki hayotni uzoq muddatli sug'urtalash shartnomasida ko'rsatilgan muddatdan boshqacha tarzda sug'urta hodisasi sodir bo'lgan taqdirda, sug'urta summasi ushbu ko'rsatilgan shartlarga amal qilmagan xolda to'lanishi mumkin.

✓ shartnoma bo'yicha sug'urta davri boshlanish sanasidan kamida 12 oydan so'ng renta (annuitet) olinganda va rentani (annuitetni) to'lash sanasida shartnoma bo'yicha haqiqatda jamlangan mablag'lar (zaxira) summasi ko'rsatib o'tilgan rentaning (annuitetning) to'rt baravaridan kam bo'lmaganda.

✓ renta (annuitet) to'lash shartnoma bo'yicha sug'urta davri boshlanishi sanasidan 12 oy o'tmasdan boshlanganda, bunda dastlabki rentani (annuitetni) to'lash boshlanadigan vaqtda haqiqatda to'langan sug'urta badallari summasi shartnoma bo'yicha sug'urta mukofotining yillik miqdoridan kam bo'lmasligi kerak va rentalarni (annuitetlarni) to'lash sanasiga haqiqatda jamlangan mablag'lar (zaxira) summasi ko'rsatib o'tilgan rentaning (annuitetning) to'rt baravaridan kam bo'lmaganda.

Mazkur shartlar buzilganda yoxud shartnoma muddatidan oldin bekor qilinganda va sug'urtachi sug'urta badalini to'liq yoki qisman qaytarganda, qaytarilgan sug'urta badali sug'urtachi tomonidan soliqqa tortiladi.

16.Soliq to'lovchining quyidagilarga yo'naltiriladigan, soliq solinishi lozim bo'lgan ish haqi va boshqa daromadlari:

✓ O'zbekiston Respublikasining professional va ova ta'lim tashkilotlarida ta'lim olish (o'zining, shuningdek yigirma olti yoshga to'lmagan farzandlarining yoki erining (xotinining) ta'lim olishi) uchun to'lov. Mazkur imtiyoz soliq to'lovchining professional va ova ta'lim tashkilotlarida o'qish uchun tijorat banklari tomonidan

ajratilgan ta'lim kreditlariga (foizlari bilan) qoplashga yo'naltirilgan daromadlariga nisbatan ham qo'llaniladi.

- ✓ soliq bazasining 50 foizidan oshmagan holda, mestenatlik ko'magini ko'rsatish.

- ✓ olingan ipoteka kreditlarini va ular bo'yicha hisoblangan foizlarni soliq davri davomida jami o'n besh million so'mgacha bo'lgan miqdorda qoplashga, basharti yakka tartibdagi uy-joyning yoki ko'p qavatli uydagi xonadonning qiymati uch yuz million so'mdan oshmasa hamda u dastlabki badalning va ipoteka krediti bo'yicha foizlarning bir qismini qoplash uchun byudjetdan ajratilgan subsidiyalarni hisobga olgan holda olingan bo'lsa. Mazkur imtiyoz qarz oluvchiga va birga qarz oluvchilarga, imtiyoz olish huquqiga ega bo'lgan barcha soliq to'lovchilarga berilgan, soliq solinishi lozim bo'lgan daromadlarni kamaytirish summasi soliq davri davomida jami o'n besh million so'mdan oshmagan taqdirda, tatbiq etiladi. Bunda yosh oila bo'lgan er-xotinning olgan ipoteka kreditlarini hamda ular bo'yicha hisoblangan foizlarni to'lashga yo'naltirilgan ish haqiga va boshqa daromadlariga nisbatan soliq imtiyozi er-xotin yoki ulardan biri belgilangan yoshga to'lguniga qadar, ushbu xatboshida kvartiralarining qiymati va byudjetdan ajratilgan subsidiyalar bo'yicha belgilangan shartlar inobatga olinmagan holda qo'llaniladi.

- ✓ fuqarolarning O'zbekiston Respublikasi Xalq bankidagi ixtiyoriy ravishda shaxsiy jamg'arib boriladigan pensiya hisobvaraqlariga.

17. Jismoniy shaxslardan tekin (shu jumladan hadya shartnomalari bo'yicha) olingan ulushlar, paylar va akstiyalar tarzidagi daromadlar, agar bu ulushlarni, paylarni va akstiyalarni berish yaqin qarindoshlar o'rtasida amalga oshirilsa.

Yuridik shaxs tashkil etmagan chet el tuzilmasiga nisbatan yoki qaysi chet el yuridik shaxsi uchun ro'yxatdan o'tish mamlakatining qonunchiligiga muvofiq kapitalda ishtirok etish nazarda tutilmagan bo'lsa, o'sha chet el yuridik shaxsiga nisbatan nazorat qilish huquqi,

agar bunday huquqlar ularni bir oilaning a'zolari va yaqin qarindoshlar bo'lgan shaxslar o'rtasida o'tkazish natijasida olingan bo'lsa, daromad olish yoki daromadni tasarruf etish huquqining yuzaga kelishi deb e'tirof etilmaydi.

18.Paxta yig'im-terimi bo'yicha qishloq xo'jaligi ishlariga jalb qilinadigan soliq to'lovchilarning bu ishlarni bajarganlik uchun olgan daromadlari.

19.Soliq to'lovchi bo'lgan qimmatbaho metallar qidiruvchilarning qonunchilikda belgilangan tartibda qazib olish yo'li bilan ega bo'lgan qimmatbaho metallarni realizastiya qilishdan olgan daromadlari.

Soliq to'lovchining uy-joylarni talabalarga ijaraga berishdan olingan daromadlari.

20.Fuqarolarning o'zini o'zi boshqarish organlari, kasaba uyushmalari, xayriya va ekologiya jamg'armalari tomonidan soliq to'lovchilarga beriladigan nafaqalar, shuningdek pul mablag'lari tarzidagi yordamning boshqa turlari, biroq soliq davri mobaynida o'n besh million so'mdan oshmagan holda.

21.Soliq to'lovchining soliq davri davomida quyidagilarni to'lash uchun yo'naltiriladigan, bazaviy hisoblash miqdorining sakkiz baravarigacha bo'lgan miqdordagi ish haqi summolari va boshqa daromadlari:

✓ xalqaro tashkilotlarga a'zolik badallarini, tegishli xalqaro tashkilot a'zosi sifatida bunday badallarning to'langanligi to'g'risida hujjat mavjud bo'lganda.

✓ qayta tayyorlash va malaka oshirish uchun nodavlat ta'lim tashkilotlariga to'lovlarni, kursni tugatganlik to'g'risida shunday tashkilotlar tomonidan berilgan hujjat mavjud bo'lganda.

Quyidagilarning daromadlariga soliq solinmaydi:

1.Chet davlatlar diplomatik vakolatxonalarining boshliqlari va xodimlari, konsullik muassasalarining mansabdor shaxslari, ularning o'zlari bilan birga yashaydigan oila a'zolari, agar ular O'zbekiston

Respublikasining fuqarosi bo'lmasa O'zbekiston Respublikasidagi manbalardan olinadigan, diplomatik va konsullik xizmati bilan bog'liq bo'lmagan daromadlaridan tashqari barcha daromadlari bo'yicha.

2.Chet davlatlar diplomatik vakolatxonalari va konsullik muassasalarining ma'muriy-texnik xodimlari hamda ularning o'zlari bilan birga yashaydigan oila a'zolari, agar ular O'zbekiston Respublikasi fuqarosi bo'lmasa yoki O'zbekiston Respublikasida doimiy yashamasa, O'zbekiston Respublikasidagi manbalardan olinadigan, diplomatik va konsullik xizmati bilan bog'liq bo'lmagan daromadlaridan tashqari barcha daromadlari bo'yicha.

3.Chet davlatlarning diplomatik vakolatxonalariga, konsullik muassasalariga xizmat ko'rsatadigan xodimlar tarkibiga kirgan shaxslar, agar ular O'zbekiston Respublikasi fuqarosi bo'lmasa yoki O'zbekiston Respublikasida doimiy yashamasa o'z xizmati yuzasidan oladigan barcha daromadlari bo'yicha.

4.Chet davlatlar diplomatik vakolatxonalari va konsullik muassasalari xodimlarining uylarida ishlovchilar, agar ular O'zbekiston Respublikasining fuqarosi bo'lmasa yoki O'zbekiston Respublikasida doimiy yashamasa o'z xizmati yuzasidan oladigan barcha daromadlari bo'yicha.

5.Xalqaro nohukumat tashkilotlarining mansabdor shaxslari — agar ular O'zbekiston Respublikasining fuqarosi bo'lmasa, ularning ushbu tashkilotlarda olgan daromadlari bo'yicha.

Quyidagi soliq to'lovchilar soliq solishdan qisman (daromadlar qaysi oyda olingan bo'lsa, o'sha oyda har bir uchun mehnatga haq to'lashning eng kam miqdorining 1,41 baravari miqdoridagi daromadlar, bolalikdan nogironligi bo'lgan shaxslar, shuningdek I va II guruh nogironligi bo'lgan shaxslar uchun esa mehnatga haq to'lashning eng kam miqdorining 3 baravari miqdoridagi daromadlar bo'yicha) ozod etiladi:

✓ «O‘zbekiston Qahramoni», Sovet Ittifoqi Qahramoni, Mehnat Qahramoni unvonlariga sazovor bo‘lgan shaxslar, uchala darajadagi Shuhrat ordeni bilan taqdirlangan shaxslar. Bu imtiyoz tegishincha «O‘zbekiston Qahramoni» unvoni berilganligi to‘g‘risidagi guvohnoma, Sovet Ittifoqi Qahramoni, Mehnat Qahramoni daftarchalari, orden daftarchasi yoki mudofaa ishlari bo‘yicha bo‘limning ma’lumotnomasi asosida beriladi.

✓ urush nogironlari va qatnashchilari, shuningdek doirasi qonunchilik bilan belgilanadigan, ularga tenglashtirilgan shaxslar. Mazkur imtiyoz urush nogironining (qatnashchisining) tegishli guvohnomasi yoki mudofaa ishlari bo‘yicha bo‘limning yoxud boshqa vakolatli organning ma’lumotnomasi asosida, nogironligi bo‘lgan boshqa shaxslarga (qatnashchilarga) nogironligi bo‘lgan shaxsning (qatnashchining) imtiyozlarga bo‘lgan huquqi to‘g‘risidagi guvohnomasi asosida beriladi.

✓ bolalikdan nogironligi bo‘lgan shaxslar, shuningdek I va II guruh nogironligi bo‘lgan shaxslar. Bu imtiyoz pensiya guvohnomasi yoki tibbiy-ijtimoiy ekspert komissiyasining ma’lumotnomasi asosida beriladi.

✓ sobiq SSSRni, O‘zbekiston Respublikasining konstitustiyaviy tuzumini himoya qilish yoxud harbiy xizmatning yoki ichki ishlar organlaridagi va O‘zbekiston Respublikasi Milliy gvardiyasidagi xizmatning boshqa majburiyatlarini bajarish chog‘ida yaralanganligi, kontuziya yoki mayib bo‘lganligi oqibatida yoxud frontda bo‘lish bilan bog‘liq kasallik tufayli halok bo‘lgan harbiy xizmatchilarning hamda ichki ishlar organlari, O‘zbekiston Respublikasi Milliy gvardiyasi xodimlarining ota-onalari va beva xotinlari (beva erlari). Bu imtiyoz «Halok bo‘lgan askarning beva xotini (beva eri, onasi, otasi)» yoki «Ichki ishlar organlari halok bo‘lgan xodimining beva xotini (beva eri, onasi, otasi)», «O‘zbekiston Respublikasi Milliy gvardiyasi halok bo‘lgan xodimining beva xotini (beva eri, onasi, otasi)» shtampi qo‘yilgan yoxud pensiya guvohnomasini bergan muassasa rahbarining

imzosi va ushbu muassasa muhri bilan tasdiqlangan tegishli yozuvli pensiya guvohnomasi asosida beriladi. Agar mazkur shaxslar pensioner bo'lmasa, imtiyoz ularga sobiq SSSR Mudofaa vazirligi, Davlat xavfsizlik qo'mitasi yoki Ichki ishlar vazirligining, shuningdek O'zbekiston Respublikasi Mudofaa vazirligi, Davlat xavfsizlik xizmati, Ichki ishlar vazirligi, Favqulodda vaziyatlar vazirligi, Milliy gvardiyasi, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Davlat xavfsizlik xizmati, O'zbekiston Respublikasi Davlat bojxona qo'mitasining tegishli organlari va boshqa harbiy xizmat nazarda tutilgan idoralar tomonidan berilgan harbiy xizmatchining yoki ichki ishlar organlari va O'zbekiston Respublikasi Milliy gvardiyasi xodimining halok bo'lganligi to'g'risidagi ma'lumotnoma asosida beriladi. Sobiq SSSRni, O'zbekiston Respublikasining konstitutsiyaviy tuzumini himoya qilish yoxud harbiy xizmatning yoki ichki ishlar organlaridagi va O'zbekiston Respublikasi Milliy gvardiyasidagi xizmatning boshqa majburiyatlarini bajarish chog'ida yoxud frontda bo'lish bilan bog'liq kasallik tufayli halok bo'lgan harbiy xizmatchilarning yoki ichki ishlar organlari va O'zbekiston Respublikasi Milliy gvardiyasi xodimlarining beva xotinlariga (beva erlariga) imtiyoz faqat ular yangi nikohdan o'tmagan taqdirda beriladi.

✓ ikki va undan ortiq o'n olti yoshga to'lmagan bolalari bor yolg'iz onalar. Bu imtiyoz har bir bola uchun fuqarolik holati dalolatnomalarini yozish organlari tomonidan taqdim etiladigan ma'lumotnoma asosida beriladi.

✓ ikki va undan ortiq o'n olti yoshga to'lmagan bolalari bor hamda boquvchisini yo'qotganlik uchun pensiya olmaydigan beva ayol va beva erkaklar. Bu imtiyoz urning (xotinning) vafot etganligi to'g'risidagi guvohnoma, bolalar tug'ilganligi to'g'risidagi guvohnomalar, yangi nikohdan o'tmaganlik hamda O'zbekiston Respublikasi Moliya vazirligi huzuridagi byudjetdan tashqari Pensiya jamg'armasi tuman (shahar) bo'limining boquvchisini yo'qotganlik uchun pensiya olinmasligi haqidagi ma'lumotnomasi taqdim etilgan taqdirda beriladi.

✓ bolaligidan nogironligi bo'lgan shaxs, doimiy parvarishni talab etadigan farzandi bilan birga yashab, uni tarbiyalayotgan ota yoki ona. Bu imtiyoz pensiya guvohnomasi yoki sog'liqni saqlash muassasasining doimiy parvarish zarurligini tasdiqlovchi tibbiy ma'lumotnomasi asosida beriladi.

Soliq imtiyozlari tegishli hujjatlar taqdim etilgan taqdirda qo'llaniladi.

Soliq imtiyoziga bo'lgan huquq kalendar yil davomida vujudga kelgan taqdirda, soliq imtiyozi unga bo'lgan huquqlar vujudga kelgan paytdan e'tiboran qo'llaniladi.

Agar soliq to'lovchi bir nechta asos bo'yicha soliq imtiyoziga doir huquqqa ega bo'lsa, unga xohishiga qarab faqat bitta soliq imtiyozi beriladi.

Soliq imtiyozini qo'llash soliq to'lovchining asosiy ish (xizmat, o'qish) joyi bo'yicha, asosiy ish joyi mavjud bo'lmagan taqdirda esa yashash joyidagi soliq organlari tomonidan jami yillik daromad to'g'risidagi deklarasiya asosida soliqni hisoblab chiqarish chog'ida amalga oshiriladi. Soliq imtiyoziga bo'lgan huquq yo'qotilgan taqdirda, soliq to'lovchi imtiyozga bo'lgan huquqni yo'qotgan paytidan e'tiboran o'n besh kun ichida bu haqda undan soliqni ushlab qoladigan yuridik shaxsga ma'lum qilishi kerak.

Soliq imtiyozlari soliq to'lovchining foizlar va dividendlar tarzida olingan daromadlariga, shuningdek mol-mulkni ijaraga topshirishdan olingan daromadlariga nisbatan ham tatbiq etiladi. Agar foizlar va dividendlar asosiy ish joyi bo'yicha hisoblansa, soliq imtiyozini qo'llash asosiy ish joyi bo'yicha amalga oshiriladi. Agar foizlar va dividendlar asosiy bo'lmagan ish joyi bo'yicha hisoblansa, soliq imtiyozi jami yillik daromad to'g'risidagi deklarasiya asosida jismoniy shaxslardan olinadigan daromad solig'ini hisoblab chiqarish chog'ida soliq to'lovchining yashash joyidagi soliq organlari tomonidan qo'llaniladi. Shunga o'xshash tartib mol-mulkni ijaraga berishdan olingan daromadlarga nisbatan ham qo'llaniladi.

O‘zbekiston Respublikasi rezidenti bo‘lgan jismoniy shaxsning daromadlariga 12 foizlik soliq stavkasi bo‘yicha soliq solinadi.

Dividendlar va foizlar tarzidagi daromadlarga 5 foizlik soliq stavkasi bo‘yicha soliq solinadi.

O‘zbekiston Respublikasining norezidenti bo‘lgan jismoniy shaxsning O‘zbekiston Respublikasidagi manbalardan olingan daromadlariga quyidagi soliq stavkalar bo‘yicha soliq solinadi:

4.8. 1- jadval

O‘zbekiston Respublikasining norezidenti bo‘lgan jismoniy shaxsning O‘zbekiston Respublikasidagi manbalardan olingan daromadlariga soliq stavkalari

T/r	Soliq obyekti	Soliq stavkalari, foizlarda
1	Dividendlar va foizlar	10
2	xalqaro tashishlarda transport xizmatlari taqdim etishdan olinadigan daromadlar (fraxtdan olinadigan daromadlar).	6
3	Mehnat shartnomalari (kontraktlari) va fuqarolik-huquqiy xususiyatdagi shartnomalar bo‘yicha olingan daromadlar, boshqa daromadlar	20

4.9. Jismoniy shaxslardan olinadigan daromad solig‘ini hisoblash va to‘lash tartibi

Kalendar yil soliq davridir. Soliq agentlari uchun hisobot davri bir oydir.

Soliq quyidagilar tomonidan hisoblab chiqariladi va to‘lanadi:

❖ soliq to‘lovchiga daromad to‘laydigan soliq agentlari tomonidan.

❖ soliq to‘lovchi tomonidan mustaqil ravishda.

Soliq to‘lovchilarning alohida toifalari soliqni:

✓ belgilangan tartibda qat’iy belgilangan miqdorda to‘lashni.

✓ belgilangan tartibda jami yillik daromadi to'g'risidagi deklaratsiya asosida to'lashni tanlashga haqli.

Quyidagi toifadagi soliq to'lovchilarga tatbiq etiladi:

❖ tovarlar (xizmatlar) realizastiyasidan daromadi kalendar yilida yuz million so'mdan oshmaydigan yakka tartibdagi tadbirkorlarga. Agar kalendar yilida tovarlar (xizmatlar) realizastiyasidan daromadi belgilangan miqdordan oshsa, yakka tartibdagi tadbirkor aylanmadan soliq yoxud qo'shilgan qiymat solig'I va foyda solig'I to'lashga o'tadi.

❖ yuridik shaxs tashkil etmagan holda oilaviy tadbirkorlik shaklida faoliyatni amalga oshirayotgan oila a'zolariga.

❖ «Hunarmand» uyushmasi a'zolari bo'lgan hunarmandchilik faoliyati subyektlariga.

Soliq to'lovchilar soliq to'lash tartibini quyidagilar orqali tanlashga haqli:

✓ tadbirkorlik subyektining davlat ro'yxatidan o'tkazilishi chog'ida tanlangan soliq to'lash tartibini ko'rsatish.

✓ doimiy yashash joyi bo'yicha soliq organlariga joriy yilning 25 yanvaridan kechiktirmasdan tanlangan soliq to'lash tartibi to'g'risida bildirish xati taqdim etish.

Soliq to'lovchi tomonidan bildirish xati ko'rsatilgan muddatlarda taqdim etilmasligi uning soliqni qat'iy belgilangan miqdorda to'lashga roziligini bildiradi.

Soliq soliq organi tomonidan ham hisoblab chiqarilishi mumkin.

Hisoblab chiqarilgan soliq summasi qonunchilikda belgilangan tartibda hisoblangan jismoniy shaxslarning shaxsiy jamg'arib boriladigan pensiya hisobvaraqlariga o'tkaziladigan majburiy oylik badallar summasiga kamaytiriladi.

Yakka tartibdagi tadbirkor bilan mehnat munosabatlarida bo'lgan jismoniy shaxslardan olinadigan soliq soliq agenti tomonidan hisoblab chiqariladi va to'lov manbaida ushlab qolinadi.

Soliqni to'lov manbaida hisoblab chiqarish, ushlab qolish va byudjetga o'tkazish majburiyati soliq to'lovchiga daromad to'laydigan va soliq agentlari deb e'tirof etilgan quyidagi shaxslarning zimmasiga yuklatiladi:

- ✓ O'zbekiston Respublikasining yuridik shaxslariga.
- ✓ yakkalardagi tadbirkorlarga.
- ✓ O'zbekiston Respublikasida faoliyatini doimiy muassasa orqali amalga oshiradigan O'zbekiston Respublikasining norezidenti bo'lgan yuridik shaxslarga.
- ✓ O'zbekiston Respublikasi norezidenti bo'lgan yuridik shaxslarning vakolatxonalariga.
- ✓ mol-mulkni sotib olgan jismoniy shaxslarga.
- ✓ soliq to'lovchining mol-mulkini ishonchli boshqarishni amalga oshiruvchi ishonchli boshqaruvchiga.

Soliq summasi ushlab qolinmagan taqdirda, soliq agenti ushlab qolinmagan summani va u bilan bog'liq penyani byudjetga o'tkazishi shart.

Soliq agentlari jismoniy shaxsning talabiga binoan unga daromadlarining summalari va turlari haqida, shuningdek jismoniy shaxslardan olinadigan daromad solig'ining ushlab qolingani summasi to'g'risida O'zbekiston Respublikasi Davlat soliq qo'mitasi tomonidan O'zbekiston Respublikasi Moliya vazirligi bilan kelishilgan holda tasdiqlanadigan shaklda ma'lumotnoma berishi shart.

- Soliq agentida soliq solinadigan daromadlarga quyidagilar kiradi:
- jismoniy shaxslarning mehnatga haq to'lash tarzidagi daromadlari.
 - moddiy naf tarzidagi daromadlar.
 - mulkiy daromadlar.
 - boshqa daromadlar.

O'zi bilan mehnatga oid munosabatlarda bo'lmagan O'zbekiston Respublikasining rezidenti bo'lgan jismoniy shaxsga moddiy naf tarzida daromad to'lovchi soliq agenti jismoniy shaxsning yozma

arizasi asosida soliqni ushlab qolmaslikka haqli. Bunda soliq to'lovchi moddiy naf tarzidagi daromad bo'yicha soliqni to'lashi shart.

Soliq agentlari soliq hisobining registrlarida jismoniy shaxslarining ulardan soliq davrida olgan daromadlari, jismoniy shaxslarga to'lov manbaida qo'llanilgan soliq imtiyozlari, hisoblab chiqarilgan va ushlab qolingani soliq hisobini yuritadi.

Soliq hisobi registrlarining shakllari, ularda soliq hisobining tahliliy ma'lumotlarini hamda birlamchi hisobga olish hujjatlari ma'lumotlarini aks ettirish tartibi soliq agenti tomonidan mustaqil ravishda ishlab chiqiladi. Mazkur shakllarda soliq to'lovchini identifikatsiya qilish imkonini beradigan ma'lumotlar, soliq to'lovchilarga to'lanadigan daromad turlari va to'lov manbaida unga qo'llanilgan soliq imtiyozlari, ularni to'lash sanasi, soliq to'lovchining maqomi, soliqni ushlab qolish va to'lash sanasi ko'rsatilishi kerak.

O'zbekiston Respublikasi norezidentlari bo'lgan jismoniy shaxslar uchun O'zbekiston Respublikasidagi manbalardan olingan daromadlarga soliq solish soliq agentlari tomonidan soliq bazasi hamda belgilangan stavkadan kelib chiqqan holda amalga oshiriladi.

Soliq agentlari soliq to'lovchining daromadlaridan hisoblangan soliq summasini ushlab qolishi shart.

Soliqning hisoblangan summasini soliq to'lovchidan ushlab qolish, soliq agenti soliq to'lovchiga to'layotgan har qanday pul mablag'lari hisobidan, bu pul mablag'lari soliq to'lovchiga yoki uning topshirig'iga binoan uchinchi shaxslarga to'lanayotganda amalga oshiriladi.

Soliqni hisoblab chiqarish va ushlab qolish belgilangan soliq bazasi hamda soliq stavkalaridan kelib chiqqan holda, daromad hisoblanishiga qarab, yil boshidan e'tiboran har oyda ortib boruvchi yakun bilan soliq to'lovchining ish joyi bo'yicha soliq agenti tomonidan amalga oshiriladi.

Asosiy bo'lmagan ish joyidan yoki boshqa soliq agentlaridan sovg'a, moddiy yordam va boshqa turlardagi yordam olgan jismoniy

shaxslarning soliq summasini qayta hisob-kitob qilish jismoniy shaxs yillik jami daromadi to'g'risida deklarasiya topshirganda soliq organlari tomonidan amalga oshiriladi.

Yil mobaynida asosiy ish (xizmat, o'qish) joyi o'zgargan taqdirda, soliq to'lovchi joriy yilda o'ziga to'langan daromadlar va ushlab qolingani soliq summalari to'g'risidagi ma'lumotnomani yangi asosiy ish (xizmat, o'qish) joyidagi soliq agentiga dastlabki ish haqi hisoblanguniga qadar taqdim etishi shart. Ilgarigi ish (xizmat, o'qish) joyidan ma'lumotnoma taqdim etilmagan yoki soliq to'lovchining identifikatsiya raqami taqdim etilmagan taqdirda, soliq imtiyozlar qo'llanilmagan holda ushlab qolinadi. Ma'lumotnoma va soliq to'lovchining identifikatsiya raqami taqdim etilgan taqdirda, soliq summasi ilgari asosiy ish (xizmat, o'qish) joyida olingan daromadlar inobatga olingan holda qayta hisob-kitob qilinadi.

Yangi asosiy ish (xizmat, o'qish) joyida soliqni hisoblab chiqarish kalendar yil boshidan e'tiboran ilgarigi va yangi asosiy ish (xizmat, o'qish) joylaridan olingan jami daromadlardan kelib chiqqan holda amalga oshiriladi.

Mehnat shartnomasi (kontrakt) bekor qilingandan keyin xodimga ilgarigi ish joyidan to'lov amalga oshirilganda soliq imtiyozlari qo'llanilmagan holda soliqqa tortiladi.

Jismoniy shaxslarning asosiy bo'lmagan ish joyidan olgan daromadlaridan soliqning yakuniy summasi jami yillik daromad to'g'risida taqdim etilgan deklaratsiyaning ma'lumotlari bo'yicha soliq organi tomonidan hisoblab chiqariladi.

Soliq agentlari o'zlarining soliq bo'yicha hisobda turgan joydagi soliq organiga quyidagilarni taqdim etishi shart:

❖ soliq davri tugaganidan keyin o'ttiz kun ichida soliq organlariga to'lov manbaidan soliq solinmagan moddiy naf tarzida daromadlar olgan jismoniy shaxslar to'g'risida O'zbekiston Respublikasi Davlat soliq qo'mitasi tomonidan O'zbekiston

Respublikasi Moliya vazirligi bilan kelishilgan holda tasdiqlanadigan shakldagi ma'lumotnomani.

❖ har oyda, hisobot davridan keyingi oyning o'n beshinchi kunidan kechiktirmay, yil yakunlari bo'yicha esa yillik moliyaviy hisobotni taqdim etish muddatida hisoblangan va haqiqatda to'langan daromadlar summolari hamda ushlab qolingani soliqning summolari to'g'risidagi O'zbekiston Respublikasi Davlat soliq qo'mitasi tomonidan O'zbekiston Respublikasi Moliya vazirligi bilan kelishilgan holda tasdiqlanadigan shakldagi ma'lumotlarni. O'zbekiston Respublikasida faoliyatni doimiy muassasa orqali amalga oshirayotgan O'zbekiston Respublikasining norezidenti bo'lgan yuridik shaxslar yil yakunlari bo'yicha hisoblangan va amalda to'langan daromadlarning summolari hamda ushlab qolingani, soliq summolari to'g'risidagi ma'lumotlarni hisobot yilidan keyingi yilning 25 martiga qadar taqdim etadi.

O'zbekiston Respublikasining yuridik shaxslari bo'lgan, xodimlari 25 nafardan ortiq bo'lgan alohida bo'linmalarga va filiallarga ega soliq agentlari, ushbu alohida bo'linmalar va filiallar xodimlariga nisbatan soliq hisobotini alohida bo'linmalar va filiallar hisobda turgan joydagi soliq organiga taqdim etadi.

Yakka tartibdagi tadbirkor bo'lgan soliq agentlari o'zlarining yollanma xodimlariga oid soliq hisobotini o'zi soliq bo'yicha hisobda turgan joydagi soliq organiga taqdim etadi.

To'lov manbaida hisoblab chiqarilgan soliq summasi soliq to'lovchiga daromadlarni to'lash bilan bir vaqtda, lekin soliq hisobotini taqdim etish muddatlaridan kechiktirmay soliq agenti tomonidan to'lanadi.

Daromadlar natura shaklida amalga oshirilganda soliq natura tarzidagi to'lov amalga oshirilgan oy tugaganidan keyin besh kun ichida to'lanadi.

4.10. Jami yillik daromad to'g'risidagi deklarasiya asosida daromadlarga soliq solish tartibi

Deklarasiya asosida soliq solinadigan daromadlarga O'zbekiston Respublikasi rezidentlari bo'lgan jismoniy shaxslarning quyidagi daromadlari kiradi:

- mulkiy daromadlar
- ilm-fan, adabiyot va san'at asarlarini yaratganlik hamda ulardan foydalanganlik uchun mualliflik haqi tariqasida olingan daromadlar.
- moddiy naf tarzidagi daromadlar, agar bu daromadlarga soliq agentida soliq solinmagan bo'lsa.
- O'zbekiston Respublikasi hududidan tashqaridagi manbalardan olingan daromadlar.
- soliq agentlari bo'lmagan manbalardan olingan daromadlar.
- jismoniy shaxslar tomonidan olingan daromadlar, ular tomonidan jami yillik daromad to'g'risidagi deklarasiya asosida soliq to'lash tartibi tanlanganda.
- soliq agenti tomonidan soliq ushlab qolinmagan soliq solinadigan boshqa daromadlar.

Jami yillik daromad to'g'risidagi deklarasiya, agar soliq to'lovchining asosiy bo'lmagan ish joyidan olingan daromadlaridan soliq uning arizasi bo'yicha ushlab qolingani bo'lsa taqdim qilinmaydi.

O'zbekiston Respublikasining rezidenti bo'lgan yoki joriy yilning 1 apreligacha rezidentga aylangan chet el jismoniy shaxsi jami yillik daromadi to'g'risida deklarasiya taqdim etadi.

Jami yillik daromad to'g'risidagi deklarasiya asosida soliq to'laydigan soliq to'lovchilar daromadlarni olish bilan bog'liq bo'lgan daromadlar va xarajatlar hisobini yuritishi shart hamda tadbirkorlik faoliyatini amalga oshirish bilan bog'liq bo'lgan haqiqatda amalga oshirilgan va hujjatlar bilan tasdiqlangan xarajatlarni daromaddan chegirib tashlash huquqiga ega. Bunda soliq to'lovchilarning jami

daromadi tovarlarni (xizmatlarni) realizatsiya qilinishidan olingan daromadlardan, shuningdek boshqa daromadlardan iborat.

Ilm-fan, adabiyot va san'at asarlarini yaratganlik hamda ulardan foydalanganlik uchun mualliflik haqi tarzida daromad oluvchi soliq to'lovchilar bunday faoliyatni yakka tartibdagi tadbirkor sifatida davlat ro'yxatidan o'tmagan holda amalga oshirish huquqiga ega.

Daromadlariga soliq solinadigan soliq to'lovchilar soliqni soliq organining yozma xabarnomasi asosida to'laydi.

Ilm-fan, adabiyot va san'at asarlarini yaratganlik hamda ulardan foydalanganlik uchun mualliflik haqi olayotgan soliq to'lovchi daromadlar olish bilan bog'liq daromadlar va xarajatlar hisobini yuritishi shart hamda u ijodiy faoliyatni amalga oshirish bilan bog'liq bo'lgan, haqiqatda sarflangan va hujjatlar bilan tasdiqlangan xarajatlarni daromaddan chegirish huquqiga ega, lekin chegirma olingan jami daromad summasining 30 foizidan ko'p bo'lmasligi kerak.

Ijodiy faoliyatni amalga oshirish bilan bog'liq bo'lgan xarajatlarga quyidagilar kiradi:

✓ ilm-fan, adabiyot va san'at asarlarini yaratish hamda ulardan foydalanish uchun zarur materiallar sotib olishga doir xarajatlar.

✓ faqat ilm-fan, adabiyot va san'at asarlarini yaratish, nashr qilish, ijro etish yoki ulardan boshqacha tarzda foydalanish maqsadida foydalaniladigan bino va mol-mulk ijarasiga doir xarajatlar.

Jami yillik daromad to'g'risidagi deklaratsiya soliq to'lovchining olingan yillik daromadi to'g'risidagi yozma arizasidan iborat bo'ladi.

Jami yillik daromad to'g'risidagi deklaratsiyaga to'langan daromadlar va ushlab qolingan soliq summolari to'g'risida soliq agentining O'zbekiston Respublikasi Davlat soliq qo'mitasi tomonidan O'zbekiston Respublikasi Moliya vazirligi bilan kelishilgan holda tasdiqlangan shakldagi ma'lumotnomasi ilova qilinadi.

Jami yillik daromad to'g'risidagi deklarastiyaning shakli O'zbekiston Respublikasi Davlat soliq qo'mitasi tomonidan O'zbekiston Respublikasi Moliya vazirligi bilan kelishilgan holda tasdiqlanadi.

Soliq organi tomonidan soliq to'lovchi taqdim etgan jami yillik daromadi to'g'risidagi deklarastiyada to'lanishi lozim bo'lgan soliq summasining kamayishiga olib keluvchi xatolar aniqlangan taqdirda, soliq organi jami yillik daromad haqidagi taqdim etilgan deklarastiyada aniqlangan xatolar to'g'risida soliq to'lovchiga bildirish xati yuboradi.

Soliq organining xabarnomasini olgan soliq to'lovchi o'n kun ichida jami yillik daromadi to'g'risidagi deklarastiyaga zarur bo'lgan o'zgartirishlarni kiritishi shart.

Agar jami yillik daromad to'g'risidagi deklarastiyani o'zgartirish haqidagi ariza soliqni to'lash muddati o'tguniga qadar berilsa, soliq to'lovchi javobgarlikdan ozod etiladi.

Agar jami yillik daromad to'g'risidagi deklarastiyani o'zgartirish haqidagi ariza soliqni to'lash muddati o'tganidan keyin, lekin xatolar soliq organi tomonidan aniqlanguniga qadar berilsa, soliq to'lovchi soliqning etishmayotgan summasini hamda unga tegishli penyani to'lagan taqdirda, javobgarlikdan ozod etiladi.

Soliq to'lovchi soliq organining taqdim etilgan jami yillik daromad to'g'risidagi deklarastiyada aniqlangan xato to'g'risidagi bildirish xatini olgan kun soliq organi tomonidan xato aniqlangan kun, deb hisoblanadi.

Soliq to'lovchilar daromadlar bo'yicha jami yillik daromad to'g'risidagi deklarastiyani doimiy yashash joyidagi soliq organiga hisobot yilidan keyingi yilning 1 aprelidan kechiktirmay taqdim etadi.

Deklarastiya qilinishi shart bo'lmagan daromadlarni olgan soliq to'lovchilar doimiy yashash joyidagi soliq organiga jami yillik daromadi to'g'risidagi deklarastiyani ixtiyoriy ravishda taqdim etishi mumkin.

Har qanday ketma-ketlikdagi o‘n ikki oylik davr ichida jami bir yuz sakson uch kun va undan ortiq muddat O‘zbekiston Respublikasining tashqarisida turgan O‘zbekiston Respublikasining fuqarolari O‘zbekiston Respublikasiga qaytgan sanadan e‘tiboran bir oydan kechiktirmay doimiy yashash joyidagi soliq organiga O‘zbekiston Respublikasidagi va uning tashqarisidagi manbalardan olgan daromadlari bo‘yicha jami yillik daromadi to‘g‘risidagi deklarastiyani ixtiyoriy ravishda taqdim etishi mumkin. Bunda O‘zbekiston Respublikasidan tashqarida olingan daromadlar bo‘yicha jismoniy shaxs O‘zbekiston Respublikasining soliq rezidenti deb e‘tirof etish mezonlariga muvofiq kelmagan davr uchun soliq to‘lanmaydi.

Grant olgan soliq to‘lovchi jami yillik daromadi to‘g‘risidagi deklarastiyani topshirayotganda grant bo‘yicha olingan daromad summasini, soliq miqdorini ko‘rsatadi, shuningdek vakolatli organning tegishli xulosasini ilova qiladi.

Mol-mulkini ijaraga berishdan to‘lov manbaida soliq solinmaydigan daromadlar olayotgan soliq to‘lovchilar, shuningdek jami yillik daromad to‘g‘risidagi deklarastiya asosida soliq to‘laydigan jismoniy shaxslar jami yillik daromad to‘g‘risidagi deklarastiyani belgilangan muddatlarda taqdim etish bilan bir qatorda dastlabki tarzidagi deklarastiyani ham quyidagi muddatlarda taqdim etadi:

- ✓ mol-mulkni ijaraga berishdan daromad oladigan soliq to‘lovchilar ijaradan daromadlar paydo bo‘lgan kundan e‘tiboran birinchi oy tugaganidan keyin besh kun muddatda.

- ✓ Jami yillik daromad to‘g‘risidagi deklarastiya asosida soliqni to‘laydigan jismoniy shaxslar joriy yilning 1 fevralidan kechiktirmay. Yangi ro‘yxatdan o‘tgan tadbirkorlik subyektlari tadbirkorlik subyekti davlat ro‘yxatidan o‘tkazilgan oyning oxiriga qadar dastlabki deklarastiyani taqdim etadi.

Ko‘chmas mulkning ijara shartnomasi soliq organlarida hisobga qo‘yilayotganda dastlabki deklarastiya taqdim etilmaydi.

Mol-mulkni ijaraga berishdan daromad olish tugagan taqdirda soliq to'lovchi doimiy yashash joyidagi soliq organini bu haqda yozma shaklda xabardor etadi.

Joriy yilning 1 apreliga qadar O'zbekiston Respublikasining rezidentiga aylangan chet ellik jismoniy shaxs oldingi soliq davri uchun jami yillik daromadi to'g'risida deklarasiya topshiradi.

O'zbekiston Respublikasining rezidenti bo'lgan chet ellik jismoniy shaxs belgilangan tartibga muvofiq soliq solinishi lozim bo'lgan daromad keltirayotgan faoliyatini kalendar yili ichida tugatgan va O'zbekiston Respublikasi hududidan tashqariga chiqib ketayotgan bo'lsa, uning O'zbekiston Respublikasi hududida turgan davrda joriy soliq davrida haqiqatda olgan daromadlari to'g'risidagi deklarasiya bu jismoniy shaxs O'zbekiston Respublikasi hududidan tashqariga chiqib ketishidan bir oy avval taqdim etilishi lozim. Agar O'zbekiston Respublikasining norezidenti bo'lgan chet ellik jismoniy shaxs joriy yilning 1 fevraliga qadar chet elga doimiy yashashga chiqib ketsa, joriy yil uchun daromadlar bo'yicha deklarasiya taqdim etilmaydi.

Jami yillik daromad to'g'risidagi deklarasiya bo'yicha hisoblangan va taqdim etish tartibi belgilangan soliqni to'lash deklarasiya taqdim etilgan sanadan e'tiboran o'n besh kun ichida amalga oshiriladi.

Agar soliq to'lovchi jami yillik daromadi to'g'risidagi deklarasiyani taqdim etmagan bo'lsa, shuningdek oldin taqdim etilgan deklarasiyada noto'g'ri ma'lumotlar aniqlangan va soliq to'lovchi tomonidan jami yillik daromadi to'g'risidagi deklarasiyaning o'zgarganligi haqidagi arizani belgilangan muddatlarda taqdim etmagan taqdirda, soliq organi soliq summasini o'zidagi mavjud axborot asosida hisoblashga va to'lanishi lozim bo'lgan, hisoblangan soliq summasi to'g'risida soliq to'lovchiga o'n kunlik muddatda to'lov xabarnomasini topshirishga haqli. Soliq to'lovchi tomonidan jami yillik daromadi to'g'risidagi deklarasiya yoki to'g'rilangan

deklarastiya taqdim etilgan taqdirda, soliqning yakuniy summasi ushbu deklarastiyaning hisobga olgan holda aniqlanadi.

O'zbekiston Respublikasining rezidenti bo'lgan jismoniy shaxslar jami yillik daromad to'g'risidagi deklarastiyaning ma'lumotlariga ko'ra hisoblab chiqarilgan soliqni o'tgan soliq davridan keyingi yilning 1 iyunidan kechiktirmay to'laydi.

O'zbekiston Respublikasining rezidenti bo'lgan jismoniy shaxslar hisoblab chiqarilgan soliqni chet davlatda joylashgan bank hisobvarag'idan chet el valyutasida to'lashi mumkin. Bunda milliy valyutada ifodalangan soliq O'zbekiston Respublikasining Markaziy banki tomonidan belgilangan soliq to'langan sanadagi kurs bo'yicha chet el valyutasida qayta hisoblab chiqariladi.

Mol-mulkni ijaraga berishdan daromad oladigan jismoniy shaxslar, shuningdek jami yillik daromad to'g'risidagi deklarastiya asosida soliq to'lovchi jismoniy shaxslar soliqni taqdim etilgan dastlabki deklarastiya yoki soliq organining xabarnomasi asosida, daromad olingan oydan keyingi oyning o'n beshinchi kunigacha har oyda to'laydi. Yil tugagach, soliqning yillik summasi haqiqatda olingan daromad bo'yicha hisoblab chiqariladi. Bu summa bilan yil mobaynida to'langan summalar o'rtasidagi farq kelgusi yilning 1 iyunidan kechiktirmay soliq to'lovchidan undirilishi yoki unga qaytarilishi lozim.

Quyidagilar soliq to'langan sana deb hisoblanadi:

✓ soliq soliq agentlari yoki jismoniy shaxslar tomonidan bankdagi hisobvarag'idan to'langan taqdirda bankdagi hisobvarag'idan mablag'lar hisobdan chiqarilgan kun.

✓ jismoniy shaxslar tomonidan naqd pul mablag'lari kiritilgan taqdirda bank kassasiga mablag'lar to'langan sana.

Soliq organlari tomonidan hisoblab chiqariladigan soliqni to'lash to'lov xabarnomasida ko'rsatilgan muddatlarda amalga oshirilishi kerak.

O‘zbekiston Respublikasidan tashqarida to‘langan, O‘zbekiston Respublikasining rezidenti bo‘lgan jismoniy shaxslardan olinadigan daromad solig‘I summolari O‘zbekiston Respublikasida soliq to‘lashda hisobga olinadi.

Soliqni hisobga olish soliq davri yakuni bo‘yicha jismoniy shaxs tomonidan taqdim etilgan jami yillik daromad to‘g‘risidagi deklarasiya asosida amalga oshiriladi.

4.11. Qat’iy belgilangan miqdorda soliq to‘lashning xususiyatlari

Qat’iy belgilangan miqdorda soliq to‘lash xohishini bildirgan soliq to‘lovchi soliqni har oyda, tadbirkorlik faoliyati amalga oshirilgan oyning o‘n beshinchi sanasidan kechiktirmay, qonun hujjatlarida belgilangan miqdorlarda to‘laydi.

Soliq to‘lovchi qat’iy belgilangan miqdorda soliq to‘lashni u tadbirkorlik subyekti sifatida davlat ro‘yxatidan o‘tkazilgan oydan yoki yakka tartibdagi tadbirkor yoxud oilaviy tadbirkorlik subyekti bilan mehnat shartnomasi tuzilgan oydan keyingi oydan e‘tiboran amalga oshiradi.

Bir nechta faoliyat turi bilan shug‘ullanayotgan soliq to‘lovchilar har bir faoliyat turi bo‘yicha qat’iy belgilangan miqdorda soliqni alohida, shu faoliyat turi uchun belgilangan miqdorda to‘laydi.

Qat’iy belgilangan miqdorda soliq to‘lash qo‘llaniladigan faoliyatdan olinadigan daromadlar bilan birga boshqa daromadlar oluvchi soliq to‘lovchilar bu daromad turlari bo‘yicha alohida hisob yuritishi shart va bu daromadlar bo‘yicha jami yillik daromadlar to‘g‘risidagi deklarasiya asosida, belgilangan stavkalar bo‘yicha soliq to‘laydi.

Agar yakka tartibdagi tadbirkor (oilaviy tadbirkorlik subyekti) o‘z faoliyatini muayyan muddatga to‘xtatsa, u o‘z faoliyatini to‘xtatguniga qadar tadbirkorlik subyektini ro‘yxatdan o‘tkazuvchi organga faoliyatni vaqtinchalik to‘xtatish to‘g‘risida ariza berish bilan bir vaqtning o‘zida davlat ro‘yxatidan o‘tganlik haqidagi guvohnomani

topshiradi. Bunda xodimlarni yollagan holda tadbirkorlik faoliyatini amalga oshiruvchi yakka tartibdagi tadbirkor (oilaviy tadbirkorlik subyekti) har bir yollangan xodimga belgilangan tartibda berilgan hisobga olish kartochkalarini ham belgilangan muddatlarda soliq hisobida turgan joyidagi soliq organiga topshiradi.

Yakka tartibdagi tadbirkorning (oilaviy tadbirkorlik subyektining) faoliyati vaqtincha to'xtatilganligi yoki qayta tiklanganligi to'g'risidagi arizani olgan tadbirkorlik subyektini davlat ro'yxatidan o'tkazishni amalga oshiruvchi organ navbatdagi ish kuni tugaguniga qadar soliq hisobida turgan joyidagi soliq organlariga yakka tartibdagi tadbirkorning (oilaviy tadbirkorlik subyektining) faoliyati vaqtincha to'xtatilganligi yoki qayta tiklanganligi to'g'risida O'zbekiston Respublikasi Davlat soliq qo'mitasi va O'zbekiston Respublikasi Moliya vazirligi tomonidan tasdiqlanadigan shaklda axborot taqdim etadi.

Qat'iy belgilangan miqdorda soliq to'lashni to'xtatib turish uchun quyidagilar asos bo'ladi:

- ❖ soliq organlari tomonidan olingan tadbirkorlik subyektini davlat ro'yxatidan o'tkazishni amalga oshiruvchi organning yakka tartibdagi tadbirkorning (oilaviy tadbirkorlik subyektining) faoliyati vaqtinchalik to'xtatilganligi to'g'risidagi axborot.

- ❖ soliq organlari tomonidan olingan yakka tartibdagi tadbirkorning har bir yollangan xodimga berilgan hisobga olish kartochkalari.

Qat'iy belgilangan miqdorda soliq to'lash xohishini bildirgan soliq to'lovchilar daromadlarni va xarajatlarni hisobga olish registrlarida daromadlarni olish bilan bog'liq bo'lgan daromadlar va xarajatlar hisobini yuritishi shart.

Daromadlarni va xarajatlarni hisobga olish registrlari quyidagilardir:

- ❖ Yakka tartibdagi tadbirkorning (oilaviy tadbirkorlik subyektining) daromadlarini va xarajatlarini hisobga olish kitobi.

❖ Tovar cheklari kitobi.

Daromadlarni va xarajatlarni hisobga olish registrilarining shakli O'zbekiston Respublikasi Davlat soliq qo'mitasi tomonidan tasdiqlanadi.

Daromadlarni va xarajatlarni hisobga olish registrilari yakka tartibdagi tadbirkorni (oilaviy tadbirkorlik subyektini) soliq hisobida turgan joyidagi soliq organlari tomonidan yakka tartibdagi tadbirkorning (oilaviy tadbirkorlik subyektining) arizasi asosida ro'yxatdan o'tkaziladi.

Yakka tartibdagi tadbirkorning (oilaviy tadbirkorlik subyektining) faoliyati to'g'risidagi hisobotlar soliq hisobida turgan joyidagi soliq organlariga yilning har bir choragi yakunlari bo'yicha, hisobot choragidan keyingi oyning o'ninchi kunidan kechiktirmay taqdim etiladi.

4.12. Qat'iy belgilangan miqdorlardagi soliq stavkalari

Qat'iy belgilangan miqdorlarda soliqni to'lovchi jismoniy shaxslar uchun soliq stavkasi quyidagi miqdorlarda belgilanadi:

4.12.1-jadval

T/r	Faoliyat turi	Bir oylik soliq stavkalari (so'mda)			
		Toshkent shahri	Nukus shahri va viloyat markazlari bo'lgan shaharlar	boshqa shaharlar	boshqa aholi punktlari
1.	Chakana savdo:				
	oziq-ovqat tovarlari va nooziq-ovqat tovarlari bilan	750 000	600 000	300 000	200 000
	dehqon bozorlarida qishloq xo'jaligi mahsulotlari bilan	250 000	150 000	100 000	50 000

	gazetalar, jurnallar va kitob mahsulotlari bilan	250 000	150 000	100 000	50 000
2.	Maishiy xizmatlar	250 000	150 000	100 000	50 000
3.	Boshqa faoliyat turlari	225 000	150 000	100 000	50 000
4.	Avtomobil transportida yuk tashish xizmatlari:				
	3 tonnagacha yuk ko'tarish quvvatiga ega yuk avtomobillari uchun	150 000			
	3 tonnadan ortiq yuk ko'tarish quvvatiga ega yuk avtomobillari uchun	225 000			

Soliq to'lovchi:

✓ bir nechta faoliyat turi bilan shug'ullanganida, har bir faoliyat turi uchun alohida-alohida qat'iy belgilangan miqdordagi soliqni to'laydi, faoliyat bilan ikki va undan ortiq aholi punktlarida shug'ullanganida esa, ushbu aholi punktlari uchun o'rnatilgan yuqori stavkada soliq to'lanadi.

✓ tadbirkorlik faoliyatini ijaraga olingan uskunalarda va binoda amalga oshirgan taqdirda, yashash joyidagi soliq organiga ijaraga beruvchi to'g'risida ma'lumotnoma (axborot) taqdim etishga majbur.

I yoki II guruh nogironligi bo'lgan shaxs hisoblanganida faoliyat turidan va uni amalga oshirish joyidan qat'i nazar, oyiga qat'iy belgilangan miqdordagi soliqning 50 foizini, biroq bazaviy hisoblash miqdorining 50 foizidan ko'p bo'lmagan miqdorda to'laydi.

«Hunarmand» uyushmasi a'zosi bo'lgan va hunarmandchilik mahsulotlarini (tovarlarini, xizmatlarini) ishlab chiqarish hamda realizatsiya qilishni amalga oshirganida qat'iy belgilangan miqdordagi soliqni to'lashdan ozod etiladi.

Bolalar o'yin avtomatlari bilan bog'liq xizmatlarni ko'rsatsa, har bir jihozlangan joy (birlik) uchun qat'iy belgilangan miqdordagi soliqni to'laydi.

Jismoniy shaxslarning mol-mulkini ijaraga berishdan olingan daromadlariga belgilangan stavkada soliq solinadi.

Xalq deputatlari tumanlar va shaharlar Kengashlari yakka tartibdagi tadbirkorlar uchun qat'iy belgilangan miqdordagi soliq summalariga faoliyat amalga oshiriladigan joylarning xususiyatlariga, shuningdek faoliyat amalga oshiriladigan turlarining mavsumiyligi qarab 0,7 dan 1,3 gacha kamaytiruvchi yoki oshiruvchi koeffitsientlar belgilashga haqli.

4.13. Ijtimoiy soliqni to'lovchilar va soliq solish obyekti

Ijtimoiy soliqni soliq to'lovchilari deb quyidagilar e'tirof etiladi:

- ❖ O'zbekiston Respublikasining yuridik shaxslari.
- ❖ O'zbekiston Respublikasida faoliyatni doimiy muassasa orqali amalga oshiruvchi O'zbekiston Respublikasi norezidentlari bo'lgan yuridik shaxslar, chet el yuridik shaxslarining vakolatxonalari va filiallari.
- ❖ ijtimoiy soliq to'laydigan jismoniy shaxslarning ayrim toifalari.

Ish beruvchining xodimlar mehnatiga haq to'lashga doir xarajatlari ijtimoiy soliqning soliq solish obyekti.

O'zbekiston Respublikasi hududida ishlash uchun chet ellik xodimlar bilan ta'minlash yuzasidan xizmatlar ko'rsatishga doir shartnomalar bo'yicha O'zbekiston Respublikasi norezidenti bo'lgan yuridik shaxsga to'lanadigan chet ellik xodimlarning daromadlari ham soliq solish obyekti.

Jismoniy shaxslarning ayrim toifalari uchun ular tomonidan tadbirkorlik faoliyatini va yakka tartibdagi mehnat faoliyatini amalga oshirish soliq solish obyekti.

Quyidagilar soliq solish obyekti hisoblanmaydi:

❖ ish beruvchining xodimga mehnatda mayib bo'lganligi yoki sog'ligiga boshqacha shikast etganligi bilan bog'liq zararning o'rnini qoplash tarzidagi xarajatlari.

❖ paxta yig'im-terimi bo'yicha mavsumiy qishloq xo'jaligi ishlariga jalb qilingan jismoniy shaxslarning bu ishlarni bajarganligi uchun mehnat haqi to'lashga doir xarajatlar.

Soliqni hisoblab chiqarish uchun soliq bazasi ish beruvchi bilan mehnatga oid munosabatlarda bo'lgan va tuzilgan mehnat shartnomasiga (kontraktiga) muvofiq ishlarni bajarayotgan xodimlarga hisoblanadigan hamda to'lanadigan quyidagi barcha to'lovlar mehnatga haq to'lash tarzidagi to'lanadigan xarajatlar summasi sifatida aniqlanadi.

O'zbekiston Respublikasining diplomatik vakolatxonalari va konsullik muassasalari xodimlari, shuningdek O'zbekiston Respublikasi Tashqi ishlar vazirligi tomonidan xalqaro hukumatlararo tashkilotlarga kvota qilingan lavozimlarga xizmat safariga yuborilgan shaxslar uchun soliqni hisoblab chiqarish maqsadida soliq bazasi ularning O'zbekiston Respublikasida byudjet tashkilotlari xodimlari uchun ish haqi miqdorining oshishi inobatga olingan holda qayta hisoblab chiqariladigan, ular O'zbekiston Respublikasi hududidan tashqariga ishga yuborilguniga qadar oxirgi ish joyida mehnatga haq to'lash tarzida olgan daromadlaridan kelib chiqib aniqlanadi.

O'zbekiston Respublikasi hududida ishlash uchun chet ellik xodimlar bilan ta'minlash yuzasidan xizmatlar ko'rsatishga doir shartnomalar bo'yicha O'zbekiston Respublikasi norezidenti bo'lgan yuridik shaxsga to'lanadigan chet ellik xodimlarning daromadlari bo'yicha soliqni hisoblab chiqarish uchun soliq bazasi chet ellik xodimlarga to'lanadigan daromadlar summasi sifatida, biroq O'zbekiston Respublikasi hududida ishlash uchun chet ellik xodimlar bilan ta'minlash yuzasidan xizmatlar ko'rsatishga doir shartnoma bo'yicha xarajatlar umumiy summasining 90 foizidan kam bo'lmagan summada belgilanadi.

4.14. Ijtimoiy soliq stavkalari

Soliq stavkalari quyidagi miqdorlarda belgilanadi:

4.14. 1-jadval

T/r	Soliq to'lovchilar	Soliq stavkalari, foizlarda
1.	Soliq to'lovchilar	12
2.	Byudjet tashkilotlari	25
3.	«SOS — O'zbekiston Bolalar mahallalari» uyushmalari	7
4.	Ixtisoslashtirilgan stexlar, uchastkalar va korxonalarda ishlovchi nogironligi bo'lgan shaxslar mehnatidan foydalanuvchi soliq to'lovchilar	4,7

Soliq to'lovchilarning ayrim toifalari uchun O'zbekiston Respublikasi Prezidenti qarori bilan pasaytirilgan soliq stavkalari belgilanishi mumkin.

4.15. Ijtimoiy soliqni hisoblash va to'lash tartibi

Kalendar yil soliq davridir. Yil oyi hisobot davridir.

Soliq soliq bazasidan va belgilangan soliq stavkalaridan kelib chiqqan holda har oyda hisoblab chiqariladi.

Soliq ish beruvchining va ayrim toifadagi jismoniy shaxslarning mablag'lari hisobidan to'lanadi.

O'zbekiston Respublikasining diplomatik vakolatxonalari va konsullik muassasalari xodimlari bo'yicha, shuningdek O'zbekiston Respublikasi Tashqi ishlar vazirligi tomonidan xalqaro hukumatlararo tashkilotlarga kvota qilingan lavozimlarga xizmat safariga yuborilgan shaxslar bo'yicha soliqni to'lash majburiyati O'zbekiston Respublikasi Tashqi ishlar vazirligining zimmasiga yuklatiladi.

Soliq hisoboti soliq hisobida turilgan joydagi soliq organlariga soliq to'lovchi tomonidan ortib boruvchi yakun bilan har oyda hisobot davridan keyingi oyning 15 kunidan kechiktirmay, yil yakunlari

bo'yicha esa yillik moliyaviy hisobot topshiriladigan muddatda taqdim etiladi. O'zbekiston Respublikasida faoliyatni doimiy muassasa orqali amalga oshirayotgan O'zbekiston Respublikasining norezidentlari bo'lgan yuridik shaxslar tomonidan yil yakunlari bo'yicha soliqning hisoboti hisobot yilidan keyingi yilning 25 martiga qadar taqdim etiladi.

Soliqni to'lash har oyda, soliq hisobotini taqdim etish muddatlaridan kechiktirmay amalga oshiriladi.

4.16. Ayrim toifadagi jismoniy shaxslar tomonidan ijtimoiy soliqni hisoblash va to'lashning o'ziga xos xususiyatlari

Soliq soliq to'lovchining kalendar oyda ishlagan kunlari sonidan qat'i nazar:

- ✓ yakka tartibdagi tadbirkorlar tomonidan oyiga bazaviy hisoblash miqdorining bir baravaridan kam bo'lmagan miqdorda.

- ✓ yakka tartibdagi tadbirkor bilan mehnat munosabatlarida bo'lgan jismoniy shaxslar tomonidan oyiga bazaviy hisoblash miqdorining 50 foizi miqdorida.

Faoliyatni yuridik shaxs tashkil etmagan holda, oilaviy tadbirkorlik shaklida amalga oshiruvchi oila a'zolari tomonidan:

- ✓ yakka tartibdagi tadbirkor sifatida ro'yxatdan o'tgan oila a'zosi tomonidan oyiga bazaviy hisoblash miqdorining bir baravaridan kam bo'lmagan miqdorda.

- ✓ oilaning boshqa a'zolari tomonidan oyiga bazaviy hisoblash miqdorining 50 foizi miqdorida.

Mehnat staji hisoblanishi uchun o'zini o'zi band qilgan shaxslar, mehnat shartnomasi asosida chet elda ishlayotgan O'zbekiston Respublikasi fuqarolari, O'zbekiston Respublikasi davlat organlari va boshqa tashkilotlar tomonidan chet davlatlarda tashkil etilgan (ochilgan) savdo uylarida, vakolatxonalarda (shu jumladan yuridik shaxs tashkil etmasdan), tashkilotlarda ishlayotgan O'zbekiston Respublikasi fuqarolari, shuningdek ishlamaydigan eri (xotini) uchun

soliq to'lovini amalga oshiruvchi ishlayotgan fuqarolar tomonidan yiliga bazaviy hisoblash miqdorining kamida bir baravari miqdorida ixtiyoriy tartibda, quyidagi soliq to'lovchilar tomonidan esa majburiy tartibda to'lanadi:

«Hunarmand» uyushmasining a'zosi bo'lgan hunarmandchilik faoliyati subyektlari.

«Usta-shogird» maktablari o'quvchilari ular yigirma besh yoshga to'lguniga qadar ishlagan davrda.

Dehqon xo'jaliklari, shuningdek maydoni to'rt sotixdan kam bo'lmagan dehqon xo'jaligida, tomorqa er uchastkasida band bo'lgan yoki ushbu maydonda qoramol yoxud ellik boshdan kam bo'lmagan xonaki parranda parvarishlayotgan jismoniy shaxslar. Bunda dehqon xo'jaligi rahbari soliqni majburiy tartibda to'laydi, boshqa a'zolari va ko'rsatilgan jismoniy shaxslar esa ixtiyoriy asosda to'laydi.

Yoshga doir pensiya va nafaqa oluvchi hunarmandchilik faoliyati subyektlari bo'lgan «Hunarmand» uyushmasining a'zolari soliq to'lashdan ozod etiladi, yoshga doir pensiya olish huquqiga ega bo'lgan qolgan shaxslar, shuningdek I va II guruh nogironligi bo'lgan shaxslar uchun esa soliq miqdori uning belgilangan eng kam miqdorining kamida 50 foizini tashkil etishi kerak. Mazkur imtiyozlar pensiya guvohnomasi yoki tibbiy-mehnat ekspert komissiyasining ma'lumotnomasi asosida beriladi. Imtiyozlarga bo'lgan huquq kalendar yil davomida vujudga kelgan yoki tugatilgan taqdirda, soliqni qayta hisob-kitob qilish ushbu huquq yuzaga kelgan yoki tugatilgan oydan e'tiboran amalga oshiriladi.

Soliqni to'lash quyidagicha amalga oshiriladi:

✓ yakka tartibdagi tadbirkorlar tomonidan har oyda tadbirkorlik faoliyati amalga oshirilgan oyning o'n beshinchi kunidan kechiktirmay.

✓ yakka tartibdagi tadbirkor bilan mehnat munosabatlarida bo'lgan jismoniy shaxslar tomonidan hisobot yilining 1 dekabrigacha amalga oshiriladi. Bunda soliqning miqdori to'lov kunida belgilangan

bazaviy hisoblash miqdoridan kelib chiqqan holda hisoblab chiqariladi.

Yangi ro'yxatdan o'tgan yakka tartibdagi tadbirkorlar va yuridik shaxs tashkil etmagan holda oilaviy tadbirkorlik shaklidagi faoliyatni amalga oshiruvchi oila a'zolari tomonidan soliqni to'lash ular yakka tartibdagi tadbirkor sifatida davlat ro'yxatidan o'tkazilgan oydan keyingi oydan e'tiboran amalga oshiriladi.

Soliqni to'lash majburiyati:

✓ yuridik shaxs tashkil etmagan holda oilaviy tadbirkorlik shaklidagi faoliyatni amalga oshirayotgan oila a'zolari uchun oilaviy tadbirkorlik subyekti nomidan ish yuritadigan, yakka tartibdagi tadbirkor sifatida ro'yxatdan o'tgan oila a'zosining.

✓ yakka tartibdagi tadbirkorning xodimlari uchun ushbu xodimlar bilan mehnat shartnomasini tuzgan yakka tartibdagi tadbirkorning zimmasiga yuklatiladi.

To'lov topshiriqnomasida (kirim orderida) soliq to'lovchining familiyasi, ismi, otasining ismi, identifikatsiya raqami va to'lov kiritilayotgan davr ko'rsatilishi shart. Bunda oila a'zolari oilaviy tadbirkorlik ishtirokchilari va xodim yollagan yakka tartibdagi tadbirkorlar bo'yicha to'lov topshiriqnomasi (kirim orderi) har bir oila a'zosi uchun va yakka tartibdagi tadbirkorning har bir yollangan xodimi uchun alohida-alohida yoziladi. Agar to'lov topshiriqnomasida (kirim orderida) davr ko'rsatilmagan bo'lsa, to'lov u amalga oshirilayotgan oy (dehqon xo'jaliklari a'zolari uchun yil) uchun to'langan deb hisoblanadi.

Yakka tartibdagi tadbirkorning faoliyati vaqtinchalik to'xtatib turilganligi to'g'risida soliq organlari tomonidan olingan axborot yakka tartibdagi tadbirkor o'z faoliyatini amalga oshirmaydigan davr uchun soliqni hisoblashni to'xtatib turish uchun asos bo'ladi.

Soliq organlari tomonidan olingan, har bir yollangan xodim uchun belgilangan tartibda berilgan hisobga olish kartochkalari yakka tartibdagi tadbirkor o'z faoliyatini amalga oshirmaydigan davr uchun

yakka tartibdagi tadbirkorning har bir xodimiga soliqni hisoblashni to'xtatib turish uchun asos bo'ladi.

Agar faoliyatini to'xtatib turgan yakka tartibdagi tadbirkor yakka tartibdagi tadbirkorning har bir xodimi uchun hisobga olish kartochkasini soliq organiga belgilangan muddatlarda topshirmasa, yakka tartibdagi tadbirkorning majburiyatlari bo'yicha soliqni hisoblash to'xtatilmaydi.

Yakka tartibdagi tadbirkorlar tomonidan soliqni ijtimoiy soliq stavkalari bo'yicha jami yillik daromad to'g'risida deklarasiyada ko'rsatilgan mehnatga haq to'lash tarzida olingan daromadlar summasidan kelib chiqib, biroq uning eng kam miqdoridan kam bo'lmagan holda, soliqni ixtiyoriy ravishda to'lash haqida jami yillik daromad to'g'risidagi deklarasiyani taqdim etish bilan bir vaqtda beriladigan ariza asosida to'lashga haqli. Bunda to'lanishi lozim bo'lgan soliqning uzil-kesil summasi to'langan summalarni hisobga olgan holda aniqlanadi.

Qonunchilikka muvofiq soliqni hisoblab chiqarish va ushlab qolish majburiyati zimmasiga yuklatilmagan ish beruvchidan daromadlar oluvchi jismoniy shaxslar soliqni jami yillik daromad to'g'risidagi deklarasiyada ko'rsatilgan mehnatga haq to'lash tarzidagi daromadlar summasidan kelib chiqqan holda, soliqni ixtiyoriy ravishda to'lash haqida jami yillik daromad to'g'risidagi deklarasiyani taqdim etish bilan bir vaqtda beriladigan ariza asosida ixtiyoriy asosda to'laydi.

Yakka tartibdagi tadbirkorlar tomonidan soliqni to'lash jami yillik daromad to'g'risidagi deklarasiya ma'lumotlari bo'yicha soliq organlari tomonidan hisoblab chiqariladigan jismoniy shaxslardan olinadigan daromad solig'ini to'lash muddatlarida amalga oshiriladi.

Takrorlash uchun savollar

1. Jismoniy shaxslardan olinadigan daromad solig'ini to'lovchilar tarkibini tushuntirib bering?

2. Jismoniy shaxslardan olinadigan daromad solig'i soliq solish obyekti nimalardan iborat?

3. Jami daromad va uning tarkibi nimalardan iborat?

4. Jismoniy shaxslardan olinadigan daromad solig'i bo'yicha imtiyozlar va soliq stavkalarini tushuntirib bering?

5. Jismoniy shaxslardan olinadigan daromad solig'ini hisoblab chiqarish, soliq hisobotini taqdim etish va to'lash tartibi qanday?

6. Jismoniy shaxslardan olinadigan daromad solig'ini to'lovchilar tarkibi, soliq solish obyekti va soliq bazasi farqlab bering?

7. Jami yillik daromad to'g'risidagi deklarasiya asosida daromadlarga soliq solish tartibini tushuntirib bering ?

8. Qat'iy belgilangan miqdorda soliq to'lashning xususiyatlari nimalardan iborat?

9. Qat'iy belgilangan miqdorlardagi soliq stavkalarini tushuntirib bering ?

10. Ijtimoiy soliqni to'lovchilar va soliq solish obyekti tushuntirib bering?

11. Ijtimoiy soliq stavkalari va imtiyozlari nimalardan iborat?

12. Ijtimoiy soliqni hisoblash va to'lash qanday amalga oshiriladi?

13. Ayrim toifadagi jismoniy shaxslar tomonidan soliqni hisoblab chiqarish va to'lashning o'ziga xos xususiyatlarini tushuntirib bering?

14. Ixtiyoriy ravishda soliqni hisoblab chiqarish va to'lashning o'ziga xos xususiyatlari nimalardan iborat?

V BOB. FOYDA SOLIG'I

5.1. Foyda solig'ini to'lovchilar va soliq solish obyekti

Quyidagilar foyda solig'ining soliq to'lovchilari deb e'tirof etiladi:

✓ O'zbekiston Respublikasining soliq rezidentlari bo'lgan yuridik shaxslar.

✓ O'zbekiston Respublikasining norezidentlari bo'lgan yuridik shaxslar, shuningdek O'zbekiston Respublikasida faoliyatni doimiy muassasalar orqali amalga oshiradigan, yuridik shaxs tashkil etmagan holdagi chet el tuzilmalari.

✓ O'zbekiston Respublikasidagi manbalardan daromadlar oluvchi O'zbekiston Respublikasi norezidentlari bo'lgan yuridik shaxslar.

✓ Soliq to'lovchilar konsolidastiyalashgan guruhining mas'ul ishtirokchilari bo'lgan yuridik shaxslar.

✓ Soliq davrida tovarlarni (xizmatlarni) realizastiya qilishdan olgan daromadlari bir milliard so'mdan ortiq bo'lgan yoki o'z ixtiyori bilan foyda solig'ini to'lashga o'tgan yakka tartibdagi tadbirkorlar.

✓ Oddiy shirkat shartnomasi (birgalikdagi faoliyat to'g'risidagi shartnoma) doirasida amalga oshiriladigan faoliyat bo'yicha oddiy shirkatning ishonchli shaxsi.

Soliq to'lovchilarning konsolidastiyalashgan guruhi ishtirokchilari soliq to'lovchilarning konsolidastiyalashgan guruhi bo'yicha foyda solig'ining mazkur guruh mas'ul ishtirokchisi tomonidan hisoblab chiqarish uchun zarur bo'lgan qismi bo'yicha soliq to'lovchilarning majburiyatlarini bajaradi.

Aylanmadan soliq to'lovchi shaxslar soliq to'lovchilar hisoblanmaydi.

Soliq to'lovchi tomonidan olingan foyda foyda solig'I bo'yicha soliq solish obyekti hisoblanadi.

Quyidagilar foyda deb e'tirof etiladi:

❖ yuridik shaxs uchun jami daromad va xarajatlar o'rtasidagi farq.

❖ faoliyatni doimiy muassasa orqali amalga oshiruvchi norezident uchun o'ziga xos xususiyatlar inobatga olingan holda, doimiy muassasaning faoliyati bilan bog'liq bo'lgan jami daromad (shu jumladan bunday doimiy muassasaning faoliyati bilan bog'liq bo'lgan, O'zbekiston Respublikasidan tashqaridagi manbalardan olingan daromadlar) va xarajatlar o'rtasidagi farq.

❖ norezident uchun belgilangan xususiyatlar inobatga olingan holda, O'zbekiston Respublikasidagi manbalardan olingan daromadlar.

❖ yakka tartibdagi tadbirkor uchun belgilangan o'ziga xos xususiyatlar inobatga olingan holda, jami daromad va xarajatlar o'rtasidagi farq.

❖ zimmasiga oddiy shirkat ishlarini yuritish yuklatilgan shaxs uchun birgalikda ishlab chiqarilgan tovarni (ko'rsatilgan xizmatni) realizatsiya qilishdan olingan daromad va birgalikda ishlab chiqarilib realizatsiya qilingan tovarga (xizmatga) to'g'ri keladigan birgalikdagi faoliyatga kiritilgan mablag'lar summasi o'rtasidagi farq.

Soliq solinishi lozim bo'lgan foyda summasi soliq bazasi hisoblanadi.

Soliq bazasini aniqlashda soliq to'lovchi daromadlarining va xarajatlarning (zararlarining) ayrim turlari maxsus qoidalar bo'yicha inobatga olinishi yoki inobatga olinmasligi mumkin.

Soliq to'lovchi foydani va zararni hisobga olishning umumiy tartibidan farq qiladigan tartibi nazarda tutilgan operatsiyalar bo'yicha daromadlarning (xarajatlarning) alohida-alohida hisobini yuritadi.

Soliq bazasi soliq davri boshlanganidan e'tiboran ortib boruvchi yakun bilan aniqlanadi.

Soliq to'lovchi tomonidan hisobot (soliq) davrida ko'rilgan zararlar soliq solish maqsadlarida soliq bazasini kamaytiradi.

Soliq bazasi nazorat qilinadigan chet el kompaniyalarining umumiy foydasini ham o'z ichiga oladi.

Natura shaklidagi daromadlar va xarajatlar soliq to'lovchi tomonidan bitimning haqiqiy narxidan kelib chiqqan holda inobatga olinadi. Agar bunday bitimdagi tovarlarning (xizmatlarning) narxi ularning bozor narxidan farq qilsa va bunday farqlanish soliq to'lovchining soliq bazasi kamayishiga yoki zarari ko'payishiga olib kelsa, soliq bazasi bozor narxlaridan kelib chiqqan holda aniqlanadi.

5.1.1- jadval

2021 yil uchun O'zbekiston Respublikasi Davlat byudjeti daromadlari prognozi

mlrd so'm

T/r	Ko'rsatkichlar	Summa
	Jami — daromadlar	147 202,3
1.	Bevosita soliqlar	46 845,2
1.1	Foyda solig'i	27 779,4
1.2	Aylanmadan olinadigan soliq	2 160,0
1.3	Jismoniy shaxslardan olinadigan daromad solig'i	16 905,8
2.	Bilvosita soliqlar	62 526,7
2.1	Qo'shilgan qiymat solig'i	46 955,4
2.2	Akstiz solig'i	11 820,1
2.3	Bojxona boji	3 751,2
3.	Resurs soliqlari va mol-mulk solig'i	19 426,8
3.1	Mol-mulk solig'i	2 510,3
3.2	Yer solig'i	2 941,0
3.3	Yer qa'ridan foydalanganlik uchun soliq	13 588,2
3.4	Suv resurslaridan foydalanganlik uchun soliq	387,3
4.	Boshqa daromadlar va soliq bo'lmagan boshqa tushumlar	18 403,6

Manba. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020 yil 30 dekabrda O'zbekiston Respublikasining «2021 yil uchun O'zbekiston Respublikasining davlat byudjeti to'g'risida»gi qonuni ijrosini ta'minlash chora-tadbirlari to'g'risidagi PQ-4938-son qarori

5.1.2- jadval

2022 yil uchun O‘zbekiston Respublikasi Davlat byudjeti daromadlari prognozi

mlrd so‘m

T/r	Ko‘rsatkichlar	Summa
Jami — daromadlar		200 000,0
1.	Bevosita soliqlar	63 330,5
1.1	Foyda solig‘i	38 557,2
1.2	Aylanmadan olinadigan soliq	2 728,3
1.3	Jismoniy shaxslardan olinadigan daromad solig‘i	22 045,0
2.	Bilvosita soliqlar	73 164,9
2.1	Qo‘shilgan qiymat solig‘i	53 300,0
2.2	Akstiz solig‘i	15 038,3
2.3	Bojxona boji	4 826,6
3.	Resurs soliqlari va mol-mulk solig‘i	22 740,5
3.1	Mol-mulk solig‘i	3 173,8
3.2	Yer solig‘i	4 253,3
3.3	Yer qa‘ridan foydalanganlik uchun soliq	14 403,5
3.4	Suv resurslaridan foydalanganlik uchun soliq	910,0
4.	Boshqa daromadlar va soliq bo‘lmagan boshqa tushumlar	40 764,1

Manba. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2021 yil 30 dekabrda O‘zbekiston Respublikasining «2022 yil uchun O‘zbekiston Respublikasining davlat byudjeti to‘g‘risida»gi qonuni ijrosini ta‘minlash chora-tadbirlari to‘g‘risida»gi PQ-73-son qarori

5.1.3- jadval

2022 yil uchun O‘zbekiston Respublikasining respublika byudjeti daromadlari prognozi

mlrd so‘m

T/r	Ko‘rsatkichlar	Summa
O‘zbekiston Respublikasining respublika byudjeti daromadlari		162 587,0
1.	Bevosita soliqlar	44 342,0
1.1.	Foyda solig‘i	35 448,6

	shundan, «Navoiy kon-metallurgiya kombinati» va «Olmaliq kon-metallurgiya kombinati» akstiyadorlik jamiyatlari bo'yicha	22 886,2
1.2.	Jismoniy shaxslardan olinadigan daromad solig'i	8 893,4
2.	Bilvosita soliqlar	69 814,4
2.1.	Qo'shilgan qiymat solig'i	53 300,0
2.2.	Akstiz solig'i	11 687,8
2.3.	Bojxona boji	4 826,6
3.	Resurs to'lovlari	13 760,3
3.1.	Yer qa'ridan foydalanganlik uchun soliq	13 760,3
4.	Dividendlar (dividendlar ko'rinishidagi daromadlardan olinadigan foyda solig'ini hisobga olmagan holda)	30 222,3
	shundan, «Navoiy kon-metallurgiya kombinati» va «Olmaliq kon-metallurgiya kombinati» akstiyadorlik jamiyatlari bo'yicha	27 031,9
5.	Boshqa daromadlar va soliq bo'lmagan boshqa tushumlar	4 448,0

Manba. O'zbekiston Respublikasining 2021 yil 30 dekabrda 2022 yil uchun O'zbekiston Respublikasining davlat byudjeti to'g'risidagi O'RQ-742-son Qonuni

5.2. Jami daromad tarkibi

Jami daromad yuridik shaxs tomonidan O'zbekiston Respublikasidagi va uning hududidan tashqaridagi manbalardan hisobot (soliq) davri mobaynida olingan daromadlardan iboratdir.

Jami daromad qo'shilgan qiymat solig'ini va akstiz solig'ini inobatga olmagan holda aniqlanadi.

Jami daromadga har qanday shaklda va har qanday faoliyatdan olinishi lozim bo'lgan daromadlar, xususan, quyidagi daromadlar kiradi:

- ❖ tovarlarni (xizmatlarni) realizatsiya qilishdan olingan daromad.

- ❖ kredit (qarz, mikrokredit va boshqa moliyaviy operatsiyalar) bo'yicha mukofot tarzidagi daromad.

- ❖ sugʻurta, qayta sugʻurta tashkilotining sugʻurta, qayta sugʻurta qilish shartnomalari boʻyicha daromadi.
- ❖ REPO operastiyalari boʻyicha daromad.
- ❖ qimmatli qogʻozlar va muddatli bitimlarning moliyaviy vositalariga doir operastiyalar boʻyicha olingan daromad.
- ❖ amortizastiya qilinadigan aktivlarning va boshqa mol-mulkning chiqib ketishidan olingan daromad.
- ❖ moliyaviy ijara (lizing) shartnomasiga binoan mol-mulkni berish boʻyicha pul mukofoti tarzidagi daromad.
- ❖ mol-mulkni mulk ijarasiga (ijaraga) berishdan olingan daromad.
- ❖ royalti.
- ❖ tekin olingan mol-mulk (olingan xizmatlar).
- ❖ inventarizastiya natijasida aniqlangan ortiqcha tovar-moddiy zaxiralarning va boshqa mol-mulkning qiymati tarzidagi daromad.
- ❖ qonunchilikda belgilangan tartibda majburiyatlarni hisobdan chiqarishdan olingan daromad.
- ❖ talab qilish huquqidan oʻzganing foydasiga voz kechish shartnomasi boʻyicha olingan daromad.
- ❖ ilgari chegirib tashlangan xarajatlar yoki zararlarning oʻrnini qoplash tarzidagi daromad.
- ❖ xizmat koʻrsatuvchi xoʻjaliklardan olinadigan daromad.
- ❖ birgalikdagi faoliyatda ishtirok etishdan olingan daromad.
- ❖ qarzdor tomonidan eʼtirof etilgan yoxud qarzdor tomonidan sudning qonuniy kuchga kirgan hujjati asosida shartnoma majburiyatlarini buzganlik uchun toʻlanishi lozim boʻlgan jarimalar, penyalar va boshqa sankstiyalar, shuningdek zararlarning (ziyonning) oʻrnini qoplash summalari.
- ❖ kursdagi ijobiy farq.
- ❖ dividendlar va foizlar.
- ❖ ishonchli boshqaruv muassisi tomonidan mol-mulkni ishonchli boshqarishdan olingan daromad.

❖ shakllantirilish xarajatlari xarajatlar tarkibiga qabul qilingan, qayta tiklangan zaxiralar summalari.

❖ akstiyador, ishtirokchi yuridik shaxs foydasiga o'z ulushining (ulushi bir qismining) qiymatini olishdan voz kechgan taqdirda, mazkur yuridik shaxsning ustav fondi (ustav kapitali) kamayishi munosabati bilan olgan daromad.

❖ korxonani mol-mulk majmui sifatida sotishdan olingan daromad.

❖ narxlarga tuzatishlar kiritish tufayli olingan daromad.

❖ chet el kompaniyasining foyda tarzidagi daromadi.

❖ soliq bazasiga tovarlarning (xizmatlarning) bozor qiymatidan kelib chiqqan holda tuzatish kiritish natijasida olingan daromad.

❖ alohida hisobi mavjud bo'lmagan va ulardan maqsadli foydalanilmagan maqsadli mablag'lar tarzidagi daromad.

❖ boshqa daromadlar.

Daromadlar soliq to'lovchi tomonidan olingan daromadlarni tasdiqlovchi birlamchi hujjatlar va boshqa hujjatlar, shu jumladan elektron hujjatlar, shuningdek soliqni hisobga olishga doir hujjatlar asosida aniqlanadi.

Jami daromad pul, natura shaklida va boshqa shakllarda kelib tushgan barcha tushumlardan kelib chiqqan holda aniqlanadi.

Soliq to'lovchi tomonidan olingan, qiymati chet el valyutasida ifodalangan daromadlar qiymati milliy valyutada ifodalangan daromadlar bilan birgalikda hisobga olinadi.

Yuridik shaxs qayta tashkil etilganda, mol-mulkning va pulda ifodalanadigan bahoga ega bo'lgan nomulkiy huquqlarning qiymati va yuridik shaxslarni qayta tashkil etish chog'ida huquqiy vorislik tartibida olinadigan (o'tkaziladigan), qayta tashkil etilayotgan yuridik shaxslar o'zining qayta tashkil etilish sanasiga qadar olgan majburiyatlarining qiymati yangi tashkil etilgan, qayta tashkil etilayotgan va qayta tashkil etilgan yuridik shaxslarning daromadlari deb e'tirof etilmaydi.

Agar daromadni buxgalteriya hisobi to'g'risidagi qonunchilik talablariga muvofiq e'tirof etish daromadni aniqlash va e'tirof etish tartibidan farq qilsa, mazkur daromad soliq solish maqsadlarida hisobga olinadi.

Buxgalteriya hisobi to'g'risidagi qonunchilikni qo'llash chog'ida aktivlar va majburiyatlarning qiymati o'zgarganligi munosabati bilan buxgalteriya hisobida aks ettirilgan daromadlarga soliq solish maqsadidagi daromadlar sifatida qaralmaydi.

Daromadni e'tirof etish sanasi buxgalteriya hisobi to'g'risidagi qonunchilik talablariga muvofiq aniqlanadi.

Agar muayyan bir daromad daromadlarning bir nechta moddasida nazarda tutilgan bo'lsa, jami daromadni aniqlashda mazkur daromad faqat bir marta kiritiladi.

5.3. Xarajatlarni guruhlash

Yuridik shaxslarning soliq bazasini aniqlashda ushbu shaxslarning jami daromadidan daromad olish bilan bog'liq barcha xarajatlar chegirib tashlanadi.

Soliq to'lovchi tomonidan O'zbekiston Respublikasida ham, uning hududidan tashqarida ham hisobot (soliq) davri davomida amalga oshirilgan (ko'rilgan), asoslangan va hujjatlar bilan tasdiqlangan chiqimlari xarajatlar deb e'tirof etiladi.

Asoslangan xarajatlar deganda bahosi pul shaklida ifodalangan, iqtisodiy jihatdan o'zini oqlagan chiqimlar tushuniladi.

Har qanday chiqimlar, basharti ular hech bo'lmaganda quyidagi shartlardan biriga muvofiq kelgan taqdirda, iqtisodiy jihatdan o'zini oqlagan chiqimlar deb e'tirof etiladi:

- daromad olishga qaratilgan faoliyatni amalga oshirish maqsadida qilingan bo'lsa.

- shunday tadbirkorlik faoliyatini saqlab turish yoki rivojlantirish uchun zarur bo'lsa yoxud xizmat qilsa va xarajatlarning tadbirkorlik faoliyati bilan aloqasi aniq asoslangan bo'lsa.

➤ qonunchilikning qoidalaridan kelib chiqsa.

Tasdiqlangan xarajatlar deganda quyidagi hujjatlar bilan tasdiqlangan chiqimlar tushuniladi:

✓ O‘zbekiston Respublikasining qonunchiligiga muvofiq rasmiylashtirilgan hujjatlar.

✓ tegishli xarajatlar amalga oshirilgan chet davlat hududida qo‘llaniladigan tartibga muvofiq rasmiylashtirilgan hujjatlar.

✓ boshqa shaklda rasmiylashtirilgan, shu jumladan xizmat safari to‘g‘risidagi buyruq, yo‘l hujjatlari, shartnomaga muvofiq ko‘rsatilgan xizmat haqidagi hisobot bilan rasmiylashtirilgan hujjatlar.

Jumladan amortizastiya qilinadigan aktivlarni sotib olish va hisobga olinadigan qo‘shilgan qiymat solig‘ining summasi, shu xarajat sifatida e‘tirof etilmaydi.

Agar ayni bir xarajatlar xarajatlarning bir nechta moddasida nazarda tutilgan bo‘lsa, soliq bazasini hisob-kitob qilishda mazkur xarajatlar faqat bir marta chegirib tashlanadi.

Soliq to‘lovchining qiymati chet el valyutasida ifodalangan xarajatlari milliy valyutada qiymati ifodalangan xarajatlar bilan birgalikda hisobga olinadi.

Agar buxgalteriya hisobi to‘g‘risidagi qonunchilik talablariga muvofiq xarajatni e‘tirof etish xarajatni aniqlash va e‘tirof etish tartibidan farq qilsa, mazkur xarajat soliq solish maqsadlarida hisobga olinadi.

Soliq solish maqsadlarida, buxgalteriya hisobi to‘g‘risidagi qonunchilikni qo‘llash chog‘ida aktivlar va majburiyatlarning qiymati o‘zgarganligi munosabati bilan buxgalteriya hisobida aks ettirilgan chiqimlarga xarajatlar sifatida qaralmaydi.

Buxgalteriya hisobi to‘g‘risidagi qonunchilik talablariga muvofiq, uzoq muddatli aktivlarning dastlabki qiymatiga va zaxiralarning tannarxiga kiritiladigan xarajatlar amortizastiya ajratmalari vositasida va bunday zaxiralarning tannarxi orqali chegirmalar jumlasiga kiritilishi lozim.

Amortizastiya ajratmalari hisoblanmaydigan uzoq muddatli aktivlarning qiymati mazkur aktivlar chiqib ketayotganda soliq bazasini aniqlashda hisobga olinadi.

Soliq to'lovchi amortizastiya qilinadigan aktivlar sifatida hisobga oladigan asosiy vositalar va nomoddiy aktivlar amortizastiya qilinadigan aktivlar deb e'tirof etiladi.

O'zbekiston Respublikasida birlik (to'plam) uchun belgilangan (asosiy vosita sifatida e'tirof etilgan sanadagi), qiymati bazaviy hisoblash miqdorining ellik baravari miqdoridan yuqori bo'lgan, soliq to'lovchida mulk huquqi asosida turgan va soliq to'lovchi tomonidan tovarlarni ishlab chiqarishda (xizmatlar ko'rsatishda) yoki ma'muriy-boshqaruv ehtiyojlari uchun uzoq vaqt (davomiyligi o'n ikki oydan ortiq vaqt) mobaynida foydalaniladigan mol-mulk soliq solish maqsadlarida asosiy vosita deb e'tirof etiladi.

Soliq to'lovchi soliq davri uchun soliq solish maqsadlaridagi hisob siyosatida mol-mulk qiymatini asosiy vositalar tarkibida hisobga olish uchun mol-mulkning eng kam chegarasini belgilashga haqli.

Unitar korxona amortizastiya qilinadigan aktivni unitar korxona mulkdoridan operativ boshqaruvga yoki xo'jalik yurituviga olganda bunday aktiv shu unitar korxonada amortizastiya qilinishi lozim.

Ijaraga beruvchining (qarz beruvchining) roziligi bilan ijaraga va bepul foydalanishga berilgan amortizastiya qilinadigan aktivga ijaraga oluvchi (qarz oluvchi) tomonidan amalga oshirilgan ajratib bo'lmaydigan yaxshilash shaklidagi kapital qo'yilmalar ham amortizastiya qilinadigan aktiv deb e'tirof etiladi.

Moliyaviy ijara shartnomasi (lizing shartnomasi) bo'yicha olingan amortizastiya qilinadigan aktiv ijara (lizing) obyektni oluvchida amortizastiya qilinadigan aktivlar tarkibiga kiritiladi.

Quyidagi aktivlar amortizastiya qilinmaydi:

- ❖ er va tabiatdan foydalanishga doir boshqa obyektlar (suv, er osti boyliklari va boshqa tabiiy resurslar).

- ❖ mahsuldor chorva mollari.

- ❖ axborot-kutubxona fondi.
- ❖ muzey ashyolari.
- ❖ moddiy madaniy meros obyektlari.
- ❖ umumiy foydalanishdagi avtomobil yo'llari, yo'lklar, sayilgohlar, xiyobonlar, mahalliy davlat hokimiyati organlari tasarrufida bo'lgan obodonlashtirish inshootlari.

- ❖ qiymati soliq solish maqsadida ushbu soliq to'lovchida ilgari to'liq xarajatlar jumlasiga kiritilgan amortizastiya qilinadigan aktiv.

- ❖ soliq to'lovchi tomonidan amortizastiya qilinadigan aktivlar tarkibiga o'tkazilmagan kapital qo'yilmalar.

- ❖ byudjet tashkilotlarining amortizastiya qilinadigan aktivlari.

- ❖ maqsadli moliyalashtirishning byudjet mablag'lari hisobiga sotib olingan (yaratilgan) amortizastiya qilinadigan aktivlar (tegishli qismi bo'yicha). Mazkur norma soliq to'lovchi tomonidan xususiylashtirish chog'ida olingan amortizastiya qilinadigan aktivga nisbatan qo'llanilmaydi.

- ❖ kelib tushgan mablag'lar hisobidan olingan yoki sotib olingan (yaratilgan), shuningdek soliq va bojxona imtiyozlari berilishi natijasida bo'shagan mablag'lar hisobidan olingan yoki sotib olingan (yaratilgan) amortizastiya qilinadigan aktiv (tegishli qismi bo'yicha).

Quyidagilar amortizastiya qilinadigan aktivlar tarkibidan chiqarib tashlanadi:

- konservastiya davri uchun qonunchilikda belgilangan tartibda konservastiya qilingan amortizastiya qilinadigan aktiv.

- soliq to'lovchining qaroriga ko'ra o'n ikki oydan ortiq vaqt rekonstruksiya qilishda yoki modernizastiyalashda bo'lgan amortizastiya qilinadigan aktiv.

2021 yil 31 dekabrda keyin sotib olingan (olingan, yaratilgan) amortizastiya qilinadigan aktivning boshlang'ich qiymati uni sotib olishga, qurishga, ishlab chiqarishga, etkazib berishga va foydalanish uchun yaroqli bo'lgan holatga keltirishga doir xarajatlar summasi sifatida aniqlanadi.

Moliyaviy ijara va lizing predmeti bo'lgan amortizastiya qilinadigan aktivning boshlang'ich qiymati aniqlanadi.

Akstiyadorning (ishtirokchining, mulkdorning) ustav fondiga (ustav kapitaliga) hissasi hisobidan olingan, amortizastiya qilinadigan aktivlarning boshlang'ich qiymati deb mazkur aktivlarning akstiyadorlar (ishtirokchilar, mulkdorlar) tomonidan kelishilgan, aniqlanadigan bozor qiymatidan yuqori bo'lmagan puldagi bahosi e'tirof etiladi.

Soliq to'lovchining o'zi barpo etgan (tayyorlagan, yaratgan), amortizastiya qilinadigan aktivning boshlang'ich qiymati deb bunday aktivni barpo etish (qurish, qo'shimcha qurish, tayyorlash, yaratish) bo'yicha haqiqiy xarajatlar summasi e'tirof etiladi.

Amortizastiya qilinadigan aktivning boshlang'ich qiymati quyidagilar hisobga olinmagan holda aniqlanadi:

- xarajatlar tarkibida hisobga olinadigan qo'shilgan qiymat solig'i.
- foizlar bo'yicha xarajatlarni va soliq qonunchiligiga muvofiq chegirib tashlanishi lozim bo'lgan yoki xarajatlar tarkibida hisobga olinadigan amortizastiya qilinadigan aktivni sotib olish bilan bog'liq boshqa xarajatlar.

Sotish uchun mo'ljallangan zaxiralar yoki aktivlar tarkibidan o'tkazilgan amortizastiya qilinadigan aktivning boshlang'ich qiymati ushbu aktivning buxgalteriya hisobi to'g'risidagi qonunchilikka muvofiq bunday kelib tushish sanasida aniqlangan balans qiymatidir.

Agar amortizastiya qilinadigan aktiv soliq to'lovchi tomonidan qayta tashkil etish natijasida olingan bo'lsa, bunday aktivning topshirish dalolatnomasida yoki taqsimlash balansida ko'rsatilgan balans qiymati uning boshlang'ich qiymati bo'ladi.

2021 yil 1 yanvar holatiga ko'ra buxgalteriya hisobi ma'lumotlariga ko'ra soliq to'lovchida mavjud bo'lgan, amortizastiya qilinadigan aktivning boshlang'ich (qayta tiklanish) qiymati soliq

solish maqsadlarida ilgari o'tkazilgan qayta baholashlarni hisobga olgan holda uning boshlang'ich qiymati sifatida aniqlanadi.

Amortizastiya qilinadigan aktivning qayta tiklanish qiymatini aniqlashda soliq to'lovchining qarori bo'yicha 2020 yilning 1 yanvar holatiga ko'ra amalga oshirilgan va soliq to'lovchining buxgalteriya hisobida 2020 yil 1 yanvardan keyin aks ettirilgan amortizastiya qilinadigan aktivning qayta baholanishi hisobga olinadi.

Soliq to'lovchi tomonidan 2021 yil 1 yanvardan keyin amortizastiya qilinadigan aktiv qiymatini qayta baholash (narxini pasaytirish) amalga oshirilganda, bunday qayta baholashning ijobiy (salbiy) summasi daromad (xarajat) deb e'tirof etilmaydi, amortizastiya qilinadigan aktivning qayta tiklanish qiymatini aniqlashda va amortizastiyaning hisoblashda hisobga olinmaydi.

Amortizastiya qilinadigan aktivning boshlang'ich qiymati bunday aktivga soliq to'lovchi tomonidan kapital qo'yilmalar amalga oshirilgan taqdirda, bosharti ular iqtisodiy jihatdan o'rinli bo'lsa, o'zgaradi.

Amortizastiya qilinadigan aktivning boshlang'ich qiymati tegishli obyektlar qo'shimcha qurilgan, qo'shimcha jihozlangan, rekonstruktsiya qilingan, modernizastiya qilingan, texnologik jihatdan qayta jihozlangan, qisman tugatilgan hollarda va boshqa shunga o'xshash asoslarga, shu jumladan tabiatni muhofaza qilish maqsadlariga ko'ra o'zgaradi.

Asbob-uskunalar, binolar, inshootlarning yoki boshqa amortizastiya qilinadigan aktivning texnologik yoki xizmat ko'rsatish jihatidan belgilangan maqsadining o'zgarishi va boshqa yangi sifatlarning olinishi bilan bog'liq ishlar, qo'shimcha qurish, qo'shimcha jihozlash, modernizastiya qilishga doir ishlar jumlasiga kiradi.

Ishlab chiqarishni takomillashtirish va uning texnik-iqtisodiy ko'rsatkichlarini oshirish bilan bog'liq bo'lgan hamda ishlab

chiqarish quvvatlarini ko'paytirish, tovarlar (xizmatlar) sifatini yaxshilash va ularning nomenklaturasini o'zgartirish maqsadida amortizastiya qilinadigan aktivni rekonstruktsiya qilish loyihasi bo'yicha amalga oshiriladigan, mavjud amortizastiya qilinadigan aktivni qayta qurish rekonstruktsiya qilish jumlasiga kiradi.

Amortizastiya qilinadigan aktivning yoki uning ayrim qismlarining texnik-iqtisodiy ko'rsatkichlarini texnika va texnologiyani o'zgartirish, ishlab chiqarishni mexanizastiyalashtirish va avtomatlashtirish, ma'nan eskirgan hamda jismonan ishdan chiqqan asbob-uskunalarni modernizastiyalash va almashtirish asosida oshirishga doir kompleks tadbirlar texnik jihatdan qayta jihozlash jumlasiga kiradi. Texnik jihatdan qayta jihozlash yangi ishlab chiqarishlarni barpo etishni va amaldagilarini kengaytirishni ham o'z ichiga oladi.

Ijaraga olingan amortizastiya qilinadigan aktivlarga va bepul foydalanish shartnomasi bo'yicha olingan amortizastiya qilinadigan aktivlarga kapital qo'yilmalar quyidagi tartibda amortizastiya qilinadi:

- ✓ ijaraga beruvchi tomonidan ijaraga oluvchiga (qarz beruvchi tomonidan qarz oluvchiga) qiymatining o'zni qoplanadigan kapital qo'yilmalar ijaraga beruvchi (qarz beruvchi) tomonidan amortizastiya qilinadi.

- ✓ ijaraga oluvchi ijaraga beruvchining roziligi bilan (qarz beruvchining roziligi bilan qarz oluvchi) amalga oshirgan, qiymatining o'zni ijaraga beruvchi (qarz beruvchi) tomonidan qoplab berilmaydigan kapital qo'yilmalar ijaraga oluvchi (qarz oluvchi) tomonidan amortizastiya qilinadi.

2020 yil 31 dekabr holatiga ko'ra soliq to'lovchida mavjud bo'lgan amortizastiya qilinadigan aktivlarning qoldiq qiymati bunday amortizastiya qilinadigan aktivlarning boshlang'ich (tiklanish) qiymati va 2021 yil 1 yanvargacha hisoblangan

(jamg'arilgan) amortizastiya summasi o'rtasidagi farq sifatida aniqlanadi.

2020 yilning 31 dekabridan keyin ishga tushirilgan amortizastiya qilinadigan aktivning qoldiq qiymati uning boshlang'ich qiymati va soliqni hisoblab chiqarish maqsadida hisoblangan (jamg'arilgan) amortizastiya summasi o'rtasidagi farq sifatida aniqlanadi. Investistiyaviy chegirma bekor qilingan taqdirda, jamg'arilgan amortizastiya investistiyaviy chegirma chegirib tashlangan holda aniqlanadi.

Amortizastiya qilinadigan aktivning qiymati amortizastiya ajratmalari va investistiyaviy chegirmalar orqali xarajatlar jumlasiga kiritiladi.

Amortizastiya qilinadigan aktivning qiymati amortizastiya ajratmalarini qayta baholash hisobga olinmagan holda boshlang'ich qiymatdan hisoblanadigan amortizastiya ajratmalari orqali xarajatlar jumlasiga kiritiladi.

Amortizastiya qilinadigan aktivlar amortizastiyani hisoblash maqsadida, O'zbekiston Respublikasi asosiy fondlarining statistik tasniflari hisobga olingan holda aktivni ishga tushirish sanasida amortizastiya guruhleri (kichik guruhleri) bo'yicha taqsimlanadi.

Amortizastiya qilinadigan barcha aktivlar bo'yicha amortizastiyani hisoblash amortizastiyaning quyidagi eng yuqori normalari qo'llanilgan holda to'g'ri chiziqli usul orqali amalga oshiriladi:

Soliq to'lovchi soliqni hisoblab chiqarish maqsadida amortizastiyani pastroq normalar bo'yicha hisoblashga haqli.

Soliq solish maqsadi uchun amortizastiya summasi soliq to'lovchilar tomonidan har oyda aniqlanadi. Amortizastiya har bir amortizastiya qilinadigan aktiv bo'yicha alohida hisoblanadi hamda uning boshlang'ich qiymatining va ushbu obyekt uchun belgilangan amortizastiya normasining ko'paytmasi sifatida aniqlanadi.

5.3.1-jadval

Guruhlar tartib raqami	Kichik guruhlar tartib raqami	Amortizastiya guruhlarining (kichik guruhlarining) nomi	Amortizastiyaning normasi, foizlarda
I		Binolar va inshootlar	
	1	Binolar	5
	2	Inshootlar	10
II		Quvurlar, elektr uzatish va telekommunikastiyalar liniyalari	15
III		Mashinalar va uskunalar (transport uskunalaridan tashqari)	20
IV		Transport uskunolari	
	1	Havo va kosmik uchish apparatlari va ular bilan bog‘liq uskunalar, kemalar va qayiqalar, lokomotivlar va harakatdagi tarkib (temir yo‘l tarkibi)	10
	2	Avtotransport vositalari, avtomobil kuzovlari (korpuslari), tirkamalar va yarim tirkamalar, boshqa transport uskunolari	20
V		Kompyuterlar va periferiya uskunolari	40
VI		Boshqa guruhlariga kiritilmagan amortizastiya qilinadigan aktivlar	15

Amortizastiya qilinadigan aktiv, shu jumladan qonunchilikka muvofiq huquqlari davlat ro‘yxatidan o‘tkazilishi lozim bo‘lgan amortizastiya qilinadigan aktivlar bo‘yicha amortizastiyani hisoblash ushbu aktiv, u davlat ro‘yxatidan o‘tkazilgan sanadan qat’i nazar, foydalanishga topshirilgan sanadan e’tiboran boshlanadi.

Agar soliq to'lovchi biror-bir kalendar oy ichida ta'sis etilgan, tugatilgan yoki qayta tashkil etilgan bo'lsa, amortizastiya quyidagi xususiyatlar hisobga olingan holda hisoblanadi:

❖ amortizastiya ta'sis etilayotgan, qayta tashkil etish natijasida tashkil etilayotgan soliq to'lovchi tomonidan u davlat ro'yxatidan o'tkazilgan sanadan e'tiboran hisoblanadi.

❖ amortizastiya tugatilayotgan soliq to'lovchi tomonidan tugatish yakunlanadigan sanagacha, qayta tashkil etilayotgan soliq to'lovchi tomonidan esa qayta tashkil etish tugatiladigan sanagacha hisoblanadi.

Amortizastiyani hisoblash amortizastiya qilinadigan aktivning qiymati to'liq hisobdan chiqarilgan sanadan e'tiboran yoki bunday aktiv soliq to'lovchining amortizastiya qilinadigan aktivlari tarkibidan har qanday asoslarga ko'ra chiqarilganda tugatiladi.

Amortizastiya qilinadigan aktiv tarkibidan chiqarib tashlangan aktivlar bo'yicha amortizastiyani hisoblash ushbu aktiv amortizastiya qilinadigan aktiv tarkibidan chiqarib tashlangan sanadan e'tiboran tugatiladi va amortizastiya qilinadigan aktiv raskonservastiya qilingan yoki uni rekonstruktsiya qilish (modernizastiyalash) yakunlangan sanadan e'tiboran qayta tiklanadi.

Soliq to'lovchining tovarlar ishlab chiqarishda (xizmatlar ko'rsatishda) yoki ma'muriy-boshqaruv ehtiyojlari uchun uzoq vaqt (davomiyligi o'n ikki oydan ortiq vaqt) mobaynida foydalaniladigan intellektual faoliyat natijalari va boshqa intellektual mulk obyektlari (ularga bo'lgan mutlaq huquqlar) soliq solish maqsadlarida nomoddiy aktivlar deb e'tirof etiladi.

Soliq to'lovchi aniqlanadigan aktivning boshlang'ich qiymatidan kelib chiqqan holda amortizastiya qilinishi lozim bo'lgan amortizastiya qilinadigan aktivlar bo'yicha investistiyaviy chegirmalarni soliq qonunchiligida belgilangan tartibda va shartlarda qo'llashga haqli.

Investistiyaviy chegirma amortizastiya xarajati deb e'tirof etiladi.

Soliq solish maqsadlarida soliq to'lovchi tomonidan amortizatsiya qilinadigan aktivlarni ta'mirlash uchun amalga oshirilgan xarajatlar qaysi hisobot (soliq) davrida amalga oshirilgan bo'lsa, o'sha hisobot (soliq) davrida haqiqiy chiqimlar miqdorida xarajatlar jumlasiga kiritiladi.

Soliq to'lovchining qarz majburiyatlari (kreditlar, tovar va tijorat kreditlari, qarzlar, bank omonatlari, bank hisobvaraqlari yoki rasmiylashtirish usulidan qat'ii nazar, boshqa jalb qilingan mablag'lar) bo'yicha foizlar tarzidagi xarajatlari o'ziga xos xususiyatlar inobatga olingan holda, haqiqiy stavkadan kelib chiqib, chegirib tashlanadi.

Yer qa'ridan foydalanuvchi tomonidan qazib olishni boshlashdan oldin geologik jihatdan o'rganish, qidirish, foydali qazilmalarni qazib olishga doir tayyorgarlik ishlari uchun amalga oshirilgan xarajatlar, shu jumladan baholashga, jihozlashga doir xarajatlar, shuningdek chegirib tashlanishi lozim bo'lgan boshqa xarajatlar amortizatsiya qilinadigan aktivning alohida guruhini tashkil etadi. Bunda bunday chiqimlar belgilangan normalar doirasida xarajatlar jumlasiga kiritiladi.

Yangi ilmiy yoki texnik bilimlar va g'oyalarni olish maqsadida amalga oshirilgan original hamda rejali tadqiqotlar jumlasiga kiradigan xarajatlar ilmiy tadqiqotlarga doir xarajatlar deb e'tirof etiladi.

Sudning qaroriga ko'ra, bankrotlik, tugatish, qarzdor vafot etganligi tufayli majburiyatlar tugatilganligi oqibatida yoki da'vo muddati o'tganligi oqibatida to'lanishi mumkin bo'lmagan qarz umidsiz qarz deb e'tirof etiladi.

Soliq to'lovchi oldingi hisobot (soliq) davrlarida soliq solinadigan daromadlar olish bilan bog'liq bo'lgan umidsiz qarzlarni chegirib tashlashga haqli.

Sotib olingan tovarlarning (xizmatlarning) qiymatida qo'shilgan qiymat solig'i bo'yicha quyidagi chiqimlar hisobga olinadi:

- hisobga olinmaydigan qo'shilgan qiymat solig'i summasi.
- qo'shilgan qiymat solig'i summasi.

- qo‘shilgan qiymat solig‘iga tuzatish kiritish summasi.

Qo‘shilgan qiymat solig‘I to‘lovchisi hisobga olinmaydigan qo‘shilgan qiymat solig‘I summasini quyidagi hollarda xarajatlar jumlasiga kiritishga haqli:

- ✓ mutanosib usulni qo‘llashda.
- ✓ agar soliqning tuzatish kiritish summasini bunday tuzatish amalga oshirilayotgan sotib olingan tovarlarning (xizmatlarning) qiymatiga kiritish mumkin bo‘lmasa, qo‘shilgan qiymat solig‘iga tuzatish kiritishda.

- ✓ qo‘shilgan qiymat solig‘iga tuzatish kiritishda.

Banklar va bank operastiyalarini amalga oshirishga doir listenziya asosida bank operastiyalarining ayrim turlarini amalga oshiruvchi yuridik shaxslar, shuningdek sug‘urta tashkilotlari qonunchilik talablariga muvofiq zaxira fondlarini tashkil etadi.

Zaxira fondlariga ajratmalar qonunchilikda nazarda tutilgan tartibda, quyidagi normalar doirasida xarajatlar jumlasiga kiritiladi:

- ✓ banklar tomonidan qonunchilikda belgilangan normaning 80 foizidan ko‘p bo‘lmagan miqdorda.

- ✓ bank operastiyalarini amalga oshirishga doir listenziya asosida bank operastiyalarining ayrim turlarini amalga oshiruvchi yuridik shaxslar va sug‘urta tashkilotlari tomonidan qonunchilikda nazarda tutilgan normalardan yuqori bo‘lmagan miqdorda.

Tovarlarni (xizmatlarni) realizastiya qilishni amalga oshiruvchi soliq to‘lovchi kafolatli ta‘mirlash va kafolatli xizmat ko‘rsatish yuzasidan kelgusi xarajatlar uchun zaxira tashkil etishga haqli. Bunday zaxirani shakllantirishga doir ajratmalar chegirmalar jumlasiga kiritiladi. Soliq to‘lovchi bunday zaxirani tashkil etish to‘g‘risidagi qarorni mustaqil ravishda qabul qiladi va soliq solish maqsadlari uchun hisob siyosatida ajratmalarning eng yuqori miqdorini aniqlaydi.

Zaxira xaridor bilan tuzilgan shartnoma shartlariga muvofiq kafolatli muddat davomida xizmat ko‘rsatish va ta‘mirlash nazarda tutilgan tovarlarga (xizmatlarga) nisbatan tashkil etiladi. Mazkur

tovarlarni (xizmatlarni) realizatsiya qilish sanasidagi zaxiraga ajratmalar summasi xarajatlar jumlasiga kiritiladi.

Soliq bazasini aniqlashda chegirib tashlanmaydigan xarajatlar jumlasiga quyidagilar kiradi:

- ❖ qonunchilikka muvofiq vakolatli organ tomonidan belgilangan moddiy qimmatliklarning tabiiy kamayishi normalaridan, ular mavjud bo'lmaganda esa, soliq to'lovchi tomonidan belgilangan normalardan ortiqcha tovarlar yo'qolishi.

- ❖ umumiy ovqatlanish korxonalariga yoki boshqa tashkilotlarga joylarni tekin berish xarajatlari, ushbu korxonalar va tashkilotlar uchun kommunal xizmatlarning qiymatini to'lash.

- ❖ soliq to'lovchining jismoniy shaxsning moddiy naf tarzidagi daromadlari hisoblangan xarajatlari.

- ❖ dala (safar) ta'minoti, xodimning shaxsiy avtotransportidan xizmat maqsadlarida foydalanganlik uchun qonunchilikda belgilangan normalardan ortiqcha to'lovlar.

- ❖ pensiyalarga ustamalar va qo'shimcha to'lovlar.

- ❖ moddiy yordam.

- ❖ xayriya yordamini amalga oshirish uchun xarajatlar, bundan mestenatlik ko'magini ko'rsatish, o'quv-tarbiya muassasalariga yoki etim bolalarga va ota-ona qaramog'idan mahrum bo'lgan bolalarga moddiy yordam ko'rsatish uchun yo'naltirilgan mablag'lar.

- ❖ qonunchilikda nazarda tutilgan normalardan ortiqcha tarzda atrof-muhitni ifloslantirganlik va chiqindilar joylashtirganlik uchun kompensatsiya to'lovlari.

- ❖ loyihalar va qurilish-montaj ishlaridagi kamchiliklarni, obyekt yonidagi omborga tashib keltirilguniga qadar yuz bergan buzilishlar va deformatsiyalarni bartaraf etishga doir xarajatlar, korroziyaga qarshi muhofazadagi nuqsonlar tufayli taftish o'tkazish (asbob-uskunalarni qismlarga ajratish) xarajatlari hamda ushbu xarajatlarning o'rini kamchiliklar, buzilishlar yoki zararlar uchun javobgar bo'lgan mahsulot etkazib beruvchi yoki boshqa xo'jalik

yurituvchi subyektlar hisobidan qoplash imkoni bo'lmagan miqdordagi boshqa shunga o'xshash xarajatlar.

- ❖ aybdorlari aniqlanmagan talon-taroj qilishlar va kamomadlardan yoki aybdor taraf hisobidan zarur summalarning o'rnini qoplash imkoni bo'lmagan taqdirda ko'rilgan zararlar.

- ❖ boshqa shaxslar uchun to'langan soliqlar.

- ❖ soliq tekshiruvlari natijalari bo'yicha qo'shimcha hisoblangan soliqlar va yig'imlar.

- ❖ soliq to'lovchining tadbirkorlik faoliyatini amalga oshirish bilan bog'liq bo'lmagan tadbirlarga (sog'liqni saqlashga oid, sport va madaniy tadbirlar, dam olishni tashkil etish hamda boshqa shunga o'xshash tadbirlarga) doir xarajatlari.

- ❖ kasaba uyushmalari qo'mitalariga yordam ko'rsatish.

- ❖ mahsulot ishlab chiqarish bilan bog'liq bo'lmagan xizmatlar (shaharlarni va shaharchalarni obodonlashtirish bo'yicha xizmatlar, qishloq xo'jaligiga yordamlashish va xizmatlarning boshqa turlari) ko'rsatganlik uchun qilingan xarajatlar.

- ❖ soliq solinmaydigan daromad olish bilan bog'liq xarajatlar.

- ❖ haqiqatda xizmatlar ko'rsatmasdan, tovarlarni jo'natmasdan turib amalga oshirilgan operastiyalar bo'yicha xarajatlar, agar bunday fakt sudning qonuniy kuchga kirgan qarori bilan aniqlangan va unda ushbu xarajatlarni amalga oshirgan soliq to'lovchining nomi ko'rsatilgan bo'lsa.

- ❖ daromad olishga qaratilgan faoliyat bilan bog'liq bo'lmagan xarajatlar, agar qonunchilikka muvofiq bunday xarajatlarni amalga oshirish majburiyati soliq to'lovchining zimmasiga yuklatilmagan bo'lsa.

- ❖ byudjet tizimiga kiritilishi lozim bo'lgan (kiritilgan) penyalar, jarimalar va boshqa sankstiyalar.

- ❖ sotib olishga, ishlab chiqarishga, qurilishga, montaj qilishga, o'rnatishga doir va amortizastiya qilinadigan aktivlarning qiymatiga qo'shiladigan boshqa xarajatlar, shu jumladan qo'shimcha

qurish, qo'shimcha jihozlash, rekonstruktsiya qilish, modernizatsiya qilish, texnik jihatdan qayta jihozlash hollarida amalga oshiriladigan, amortizatsiya chegirmalari vositasidagi xarajatlar jumlasiga kiritiladigan xarajatlar.

- ❖ soliq to'lovchining amortizatsiya qilinmaydigan mol-mulkning boshlang'ich qiymatiga kiritiladigan xarajatlari.

- ❖ chegirmalar jumlasiga kiritish normalari belgilangan xarajatlarning mazkur normalar qo'llanilgan holda hisoblab chiqarilgan chegirmaning eng yuqori summasidan ortiq bo'lgan summa.

- ❖ shakllantirilishi qonunchilik talablarida nazarda tutilmagan zaxiralarga, zaxira fondlari va boshqa fondlarga ajratmalar

- ❖ soliq to'lovchi tomonidan hisoblangan dividendlar summolari.

- ❖ soliq to'lovchi tomonidan boshqa shaxslarning foydasiga to'lanadigan ixtiyoriy sug'urta badallari.

- ❖ soliq to'lovchi tomonidan soliq solish maqsadlarida xarajatlar deb e'tirof etiladigan xarajatlarning summasidan ortiqcha hisoblangan foizlar va ayrim chiqimlar.

- ❖ tekin berilgan mol-mulkning (xizmatlarning) qiymati va bunday berish bilan bog'liq bo'lgan (shu jumladan qo'shilgan qiymat solig'i summasi kiritilgan) xarajatlar.

- ❖ ishonchli boshqaruv muassisining ishonchli boshqaruv shartnomasini bajarish bilan bog'liq bo'lgan xarajatlari, agar ishonchli boshqaruv shartnomasiga ko'ra muassis naf oluvchi bo'lmasa.

- ❖ notijorat tashkilotlariga va xalqaro tashkilotlarga to'lanadigan badallar, yig'imlar va boshqa to'lovlar.

- ❖ soliq to'lovchi tomonidan tashkil etilgan zaxira mablag'lari hisobiga amalga oshirilgan xarajatlar, agar bunday zaxiralarni tashkil etishga doir xarajatlar soliq qonunchiligida yoki boshqa qonunchilikda belgilangan tartibda chegirmalar jumlasiga kiritilgan bo'lsa.

- ❖ mol-mulk narxining pasayish (qadrsizlanish) summolari.

❖ oddiy shirkat shartnomasi doirasida sheriklar (ishtirokchilar) tomonidan shartnoma sheriklarining (ishtirokchilarining) umumiy mulkdagi ulushni qaytarish yoki bunday mol-mulkni bo‘lish chog‘ida ko‘rilgan zararlar.

❖ soliq to‘lovchilarning konsolidastiyalashgan guruhi ishtirokchisi tomonidan ushbu guruhning mas‘ul ishtirokchisiga soliqni (bo‘nak to‘lovlarini, joriy to‘lovlarni, penyalarni, jarimalarni) soliq qonunchiligida soliq to‘lovchilarning konsolidastiyalashgan guruhi uchun belgilangan tartibda to‘lash uchun berilgan pul mablag‘lari, shuningdek soliq to‘lovchilar konsolidastiyalashgan guruhining mas‘ul ishtirokchisi tomonidan shu guruhning ishtirokchisiga ushbu soliq to‘lovchilar konsolidastiyalashgan guruhi bo‘yicha to‘lanishi lozim bo‘lgan soliq (bo‘nak to‘lovlari, joriy to‘lovlar, penyalar, jarimalar) summasi aniqlashtirilishi munosabati bilan berilgan pul mablag‘lari.

❖ tovar-moddiy qimmatliklarni yaroqsizligi sababli (saqlash muddati o‘tganligi, jismoniy va ma‘naviy eskirganligi, shunga o‘xshash boshqa sabablarga ko‘ra) hisobdan chiqarishdan ko‘rilgan zararlar, bundan favqulodda holatlar .

❖ muddati o‘tgan va kechiktirilgan kreditlar (qarzlar) bo‘yicha muddatli qarz uchun kredit shartnomasida nazarda tutilgan stavkalardan ortiqcha foizlar.

❖ xo‘jalik shartnomalari shartlarini buzganlik uchun to‘langan yoki tan olingan jarimalar, penyalar va sankstiyalarning boshqa turlari.

5.4. Foyda solig‘i stavkalari

5.4.1-jadval

Soliq stavkalari quyidagi miqdorlarda belgilanadi:

T/r	Soliq to‘lovchilar	Soliq stavkalari, foizlarda
1	Banklar	20
2	Quyidagi soliq to‘lovchilar:	20

	polietilen granulalar ishlab chiqarishni amalga oshiruvchi. Faoliyatining asosiy turi mobil aloqa xizmatlarini ko'rsatishdan iborat bo'lgan	
3	O'zi ishlab chiqargan o'z qishloq xo'jaligi mahsulotini realizatsiya qilishdan olingan foyda bo'yicha mezonlarga javob beruvchi qishloq xo'jaligi tovar ishlab chiqaruvchilari va baliq xo'jaligi korxonalari	0
4	Ijtimoiy sohada faoliyatni amalga oshiruvchi soliq to'lovchilar	0
5	Qo'shimcha manbalardan daromadlar oluvchi byudjet tashkilotlari	0
6	Tovarlarni (ishlarni) eksportga realizatsiya qilishdan olingan foyda	0
7	Bozor va savdo komplekslarida xizmat ko'rsatishdan olingan foyda	20
8	Tovarlarning (ishlarning, xizmatlarning) elektron savdosini amalga oshiruvchi soliq to'lovchilar	7,5
9	Yagona ishtirokchilari nogironligi bo'lgan shaxslarning jamoat birlashmalari bo'lgan va umumiy xodimlar sonida nogironligi bo'lgan shaxslar kamida 50 foizni tashkil etadigan va nogironligi bo'lgan shaxslarning mehnatiga haq to'lash jamg'armasi mehnatga haq to'lash umumiy fondining kamida 50 foizini tashkil etadigan soliq to'lovchilar	0
10	O'zbekiston Respublikasi Xalq banki tomonidan fuqarolarning shaxsiy jamg'arib boriladigan pensiya hisobvaraqlaridagi mablag'lardan foydalanishdan olinadigan daromadlar	0
11	Dividendlar tarzidagi daromadlar	5
12	Qolgan soliq to'lovchilar	15

Polietilen granulalar ishlab chiqarishni amalga oshiruvchi va faoliyatining asosiy turi mobil aloqa xizmatlarini ko'rsatishdan iborat bo'lgan to'lovchilar faoliyatning barcha turlari bo'yicha belgilangan soliq stavkasini qo'llaydi.

O‘zi ishlab chiqargan o‘z qishloq xo‘jaligi mahsulotini realizastiya qilishdan olingan foyda bo‘yicha mezonlarga javob beruvchi qishloq xo‘jaligi tovar ishlab chiqaruvchilari va baliq xo‘jaligi korxonalari, agar o‘zi ishlab chiqargan qishloq xo‘jaligi mahsulotini realizastiya qilishdan olingan daromadlari jami daromadning 90 foizdan ko‘prog‘ini tashkil etsa, faoliyatning barcha turlari bo‘yicha 0 foiz miqdorida soliq stavkasini qo‘llashga haqlidir.

Ijtimoiy sohada faoliyatni amalga oshiruvchi soliq to‘lovchi belgilangan mezonlarga rioya etmagan taqdirda, mazkur shartlarga rioya etmaganlik ro‘y bergan soliq davrining boshlanishidan e‘tiboran 15 foizli belgilangan soliq stavkasini ilgari o‘tgan soliq davrlari uchun aniqlashtirilgan soliq hisobotini taqdim etgan holda qo‘llaydi.

Tovarlarning (ishlarning, xizmatlarning) elektron savdosini amalga oshiruvchi soliq to‘lovchilar, agar ko‘rsatilgan faoliyat turlarini amalga oshirishdan olingan daromadlar joriy hisobot (soliq) davri yakunlari bo‘yicha jami daromadning kamida 90 foizini tashkil etsa, 7,5 foiz miqdoridagi soliq stavkasini qo‘llashga haqli.

Qo‘shimcha manbalardan daromad oluvchi byudjet tashkilotlari, basharti bo‘shatilayotgan mablag‘lardan qonunchilikda belgilangan tartibda byudjet tashkilotlarining moddiy-texnika va ijtimoiy bazasini mustahkamlash, o‘z xodimlarini moddiy rag‘batlantirish uchun maqsadli tarzda foydalansa, 2023 yilning 1 yanvariga qadar 0 foiz miqdoridagi soliq stavkasini qo‘llaydi.

O‘zida ishlovchilarning umumiy o‘rtacha yillik sonining 3 foizidan ko‘prog‘i nogironligi bo‘lgan shaxslarni tashkil etadigan yuridik shaxslar uchun soliq stavkasi belgilangan normadan ortiqcha ishga joylashtirilgan nogironligi bo‘lgan shaxslarning har bir foiziga soliq stavkasining bir foizi hisobidan kamaytiriladi.

Tovarlarni (ishlarni) eksportga realizastiya qilishdan olingan foyda 0 darajali foiz miqdoridagi soliq stavkasi soliq to‘lovchilar tomonidan, agar tovarlarni (xizmatlarni) eksport qilishdan olinadigan

daromadlar jami daromadning kamida 15 foizini tashkil etsa, qo'llaniladi.

Tovarlar eksport qilinganda, shu jumladan tovar vositachi (ishonchli vakil) orqali realizastiya qilinganda, 0 darajali foiz miqdoridagi soliq stavkasi soliq to'lovchilar tomonidan, tovarlarning eksportini tasdiqlovchi hujjatlar mavjud bo'lganda, qo'llaniladi.

Tovarlar eksport qilinganda, 0 darajali foiz miqdoridagi soliq stavkasi soliq to'lovchilar tomonidan, tovarlarni chet el valyutasida eksport qilish yuzasidan daromadlar tovarlar (xizmatlar) eksportga chiqarilgan kundan e'tiboran bir yuz sakson kalendar kuni ichida kelib tushmagan taqdirda, qo'llanilmaydi.

Ushbu qoidalar quyidagilarga nisbatan tatbiq etilmaydi:

- ❖ ro'yxati O'zbekiston Respublikasi Prezidentining qarori bilan tasdiqlanadigan xom ashyo tovarlar eksportiga.

- ❖ xalqaro tashishlar xizmatlariga.

- ❖ tovarlarni quvurlar orqali va gaz quvurlari orqali tashish bo'yicha xizmatlarga.

Foydali qazilmalarni qazib olish sohasida faoliyatni amalga oshirayotgan ayrim soliq to'lovchilar uchun O'zbekiston Respublikasi Prezidentining qarori bilan oshirilgan soliq stavkalari belgilanishi mumkin.

5.5. Foyda solig'ini hisoblash va to'lash tartibi

Kalendar yil soliq davridir. Yilning choragi hisobot davridir.

Hisobot (soliq) davrining yakunlari bo'yicha soliq summasi soliq to'lovchi tomonidan mustaqil ravishda aniqlanadi.

Hisobot davri yakunlari bo'yicha soliq summasi soliq davrining boshidan oshib boruvchi yakun bilan, soliq bazasining soliq stavkasiga muvofiq bo'lgan foizlardagi ulushi sifatida hisoblab chiqariladi.

Soliq to'lovchi foyda solig'ini yoki chet davlatda to'langan daromadlardan olinadigan xuddi shunday turdagi to'langan soliqni hisobga o'tkazish yo'li bilan soliq summasini kamaytirishga haqli.

Soliq hisoboti barcha soliq to'lovchilar tomonidan har bir hisobot va soliq davri o'tganidan keyin soliq bo'yicha hisobda turgan joyidagi soliq organiga taqdim etiladi.

Soliq hisoboti quyidagi muddatlarda taqdim etiladi:

- hisobot davri yakunlari bo'yicha hisobot davridan keyingi oyning yigirmanchi kunidan kechiktirmay.
- soliq davri yakunlari bo'yicha soliq davri o'tgandan keyingi yilning 1 martidan kechiktirmay.

Byudjet tashkilotlari va nodavlat notijorat tashkilotlari tomonidan soliq bo'yicha soliq hisoboti soliq davri yakunlariga ko'ra taqdim etiladi. Bunda o'tgan soliq davri yakunlari bo'yicha jami daromad mavjud bo'lmagan taqdirda soliq hisobotini taqdim etish talab qilinmaydi.

Soliqni to'lash hisobot (soliq) davri yakunlari bo'yicha, tegishli hisobot (soliq) davri uchun soliq hisobotini taqdim etish muddatlaridan kechiktirmay amalga oshiriladi.

Jami daromadi joriy soliq davridan oldingi soliq davri uchun kiritilgan tuzatishlar hisobga olingan holda besh milliard so'mdan oshadigan soliq to'lovchilar hisoblab chiqarilgan har oylik bo'nak to'lovlarini hisobot davri har bir oyining yigirma uchinchi kunidan kechiktirmay to'laydi.

Joriy soliq davrining birinchi choragida to'lanishi lozim bo'lgan har oylik bo'nak to'lovining summasi o'tgan soliq davrining oxirgi choragida to'lanishi lozim bo'lgan har oylik bo'nak to'lovi summasiga teng etib qabul qilinadi.

Joriy soliq davrining ikkinchi choragida to'lanishi lozim bo'lgan har oylik bo'nak to'lovining summasi joriy yilning birinchi hisobot davri uchun soliq hisoboti bo'yicha hisoblab chiqarilgan foyda solig'i summasining uchdan biriga teng etib qabul qilinadi.

Joriy soliq davrining uchinchi choragida to'lanishi lozim bo'lgan har oylik bo'nak to'lovining summasi yarim yillik yakunlariga ko'ra soliq hisoboti bo'yicha hisoblab chiqarilgan foyda solig'ining summasi va birinchi chorak yakunlari bo'yicha hisoblab chiqarilgan foyda solig'ining summasi o'rtasidagi farqning uchdan biriga teng etib qabul qilinadi.

Joriy soliq davrining to'rtinchi choragida to'lanishi lozim bo'lgan har oylik bo'nak to'lovining summasi to'qqiz oylik yakunlariga ko'ra soliq hisoboti bo'yicha hisoblab chiqarilgan foyda solig'ining summasi va yarim yillik yakunlari bo'yicha hisoblab chiqarilgan foyda solig'ining summasi o'rtasidagi farqning uchdan biriga teng etib qabul qilinadi.

Hisoblab chiqarilgan har oylik bo'nak to'lovining summasi manfiy yoki nolga teng bo'lsa, ko'rsatilgan to'lovlar tegishli chorakda amalga oshirilmaydi.

Soliq to'lovchilar, shu jumladan yangidan tashkil etilgan, jami daromadi joriy hisobot davri mobaynida besh milliard so'mdan oshgan soliq to'lovchilar har oylik bo'nak to'lovlarini bunday oshib ketish sodir bo'lgan to'liq chorak o'tganidan keyin to'laydi.

Bo'lish yoki ajratib chiqarish yo'li bilan qayta tashkil etish natijasida yangidan tashkil etilgan yuridik shaxs, jami daromadining miqdoridan qat'i nazar, har oylik bo'nak to'lovlarini, agar bo'lish yoki ajratib chiqarish yo'li bilan qayta tashkil etilgan yuridik shaxs soliq bo'yicha har oylik bo'nak to'lovlarini bunday qayta tashkil etish amalga oshirilgan soliq davrida hisoblab chiqargan bo'lsa, ikkita kelgusi soliq davri mobaynida to'laydi.

Hisobot (soliq) davri yakunlari bo'yicha hisobot (soliq) davri mobaynida to'langan har oylik bo'nak to'lovlari summasi hisobot (soliq) davri uchun soliq hisoboti bo'yicha hisoblab chiqarilgan soliqni to'lash chog'ida hisobga olinadi.

Har oylik bo'nak to'lovini hisoblab chiqarish soliq organlari tomonidan amalga oshiriladi. Bunda soliq to'lovchi kelgusi chorak birinchi oyining 10 sanasiga qadar joriy chorakda kutilayotgan foyda summasidan kelib chiqqan holda, bo'nak to'lovlari summasi to'g'risida soliq organlariga ma'lumotnoma taqdim etish huquqiga ega. Kutilayotgan foyda summasi asossiz kamaytirib ko'rsatilgan taqdirda soliq organlari soliq to'lovchilar tomonidan taqdim etiladigan soliq bo'yicha bo'nak to'lovlari summasi to'g'risidagi ma'lumotnomaga o'zgartirishlar kiritishga haqli.

Jami yillik daromadning miqdoridan qat'i nazar, soliq hisobotini soliq bo'yicha faqat soliq davri yakunlari yuzasidan taqdim etuvchi soliq to'lovchilar har oylik bo'nak to'lovlarini to'lamaydi.

Soliq to'lovchi tugatilganda soliq tugatish yakunlanguniga qadar to'lanishi lozim.

Yuridik shaxsni tugatish to'g'risida qaror qabul qilingan taqdirda, davlat soliq xizmati organi har oylik bo'nak to'lovlarini hisoblashni ro'yxatdan o'tkazuvchi organdan bunday axborot olingan oydan e'tiboran to'xtatib turadi.

Faoliyat tiklangan va tugatish jarayoni to'xtatilgan taqdirda, har oylik bo'nak to'lovlarini hisoblash ularni hisoblash to'xtatilgan oydan e'tiboran tiklanadi.

Takrorlash uchun savollar

1. Yuridik shaxs tushunchasi qanday ma'noni anglatadi?
2. Biznesni soliqqa tortishda yuridik shaxslardan olinadigan soliqlarni qanday turlari mavjud?
3. Biznesni soliqqa tortishning qanday asosiy prinsiplari mavjud?
4. Foyda solig'ini to'lovchilar bo'lib kimlar hisoblanadi ?
5. Rezidentlar kimlar hisoblanadi?
6. Foyda solig'ida soliq solish obyekti nima hisoblanadi ?
7. Jami daromad tarkibiga nimalar kiradi ?
8. Royalti nimani anglatadi?
9. Soliq solinadigan foydani belgilashda jami daromaddan qanday chegirmalar amalga oshiriladi?
10. Foyda solig'i bo'yicha qanday soliq stavkalari belgilangan?
11. Foyda solig'i bo'yicha qanday soliq imtiyozlari mavjud ?
12. Norezidentlar hamda chet ellik yuridik shaxslarning foydasiga soliq solishning o'ziga xos xususiyatlari nimalardan iborat?
13. Norezidentlar kimlar hisoblanadi?
14. Foyda solig'ini hisobga olish tartibi qanday?
15. Xarajatlarni guruhlash tarkibi qanday?

VI BOB. SANKSTIYALAR

6.1. Moliyaviy sankstiyalar

Moliyaviy sankstiyalar soliqqa oid huquqbuzarlik sodir etganlik uchun javobgarlik chorasidir.

Moliyaviy sankstiyalar soliq qonunchiligida nazarda tutilgan miqdorlarda belgilanadi va pul undirish (jarimalar) tarzida qo'llaniladi.

Javobgarlikni engillashtiruvchi hech bo'lmaganda bitta holat mavjud bo'lgan taqdirda, jarima miqdori soliq qonunchiligida belgilangan miqdorga nisbatan ikki marta kamaytiriladi.

Aniqlangan soliqqa oid huquqbuzarliklardagi aybga iqror bo'linganda va soliq organining soliqqa oid huquqbuzarlik uchun javobgarlikka tortish to'g'risidagi qarori olingan kundan e'tiboran o'n kunlik muddatda moliyaviy sankstiyalar summasi ixtiyoriy ravishda to'langanda jarima miqdori soliq qonunchiligida belgilangan miqdorga nisbatan ikki baravarga kamaytiriladi.

Javobgarlikni engillashtiruvchi va og'irlashtiruvchi holatlar mavjud bo'lgan taqdirda, jarima miqdori ikki barobar oshiriladi.

Bir shaxs tomonidan ikki va undan ortiq soliqqa oid huquqbuzarlik sodir etilgan taqdirda, moliyaviy sankstiyalar har bir huquqbuzarlik uchun alohida tarzda undiriladi.

Yakka tartibdagi tadbirkor bo'lmagan jismoniy shaxsni soliqqa oid huquqbuzarlik sodir etganlik uchun javobgarlikka tortish to'g'risidagi qaror chiqarilganidan keyin tegishli soliq organi mazkur shaxsga nisbatan soliq qonunchiligida belgilangan moliyaviy sankstiya qo'llash haqidagi ariza bilan sudga murojaat qiladi. Moliyaviy sankstiyalarni undirishning suddan tashqari tartibiga yo'l qo'yilmaydigan hollarda moliyaviy sankstiya qo'llashning xuddi shunday tartibidan foydalaniladi.

Sudga murojaat qilingunga qadar soliq organi soliqqa oid huquqbuzarlik sodir etganlik uchun javobgarlikka tortilayotgan

shaxsga moliyaviy sankstiyaning tegishli summasini o'z ixtiyori bilan to'lashni yozma shaklda taklif qilishi shart.

Zarur bo'lgan hollarda, soliqqa oid huquqbuzarlik sodir etganlik uchun javobgarlikka tortilayotgan shaxsdan moliyaviy sankstiya undirish to'g'risida ariza berish bilan bir vaqtda soliq organi qonunchilikda belgilangan tartibda talabnomani ta'minlash haqidagi iltimosnomani sudga yuborishi mumkin.

6.2. Moliyaviy sankstiyalarni undirish to'g'risidagi ishlarni ko'rib chiqish va qarorlarni ijro etish

Soliq organlarining yuridik shaxslarga va yakka tartibdagi tadbirkorlarga nisbatan moliyaviy sankstiyalar qo'llanilishini nazarda tutuvchi qarorlari bo'yicha moliyaviy sankstiyalar summalarini undirish soliq organlari tomonidan mustaqil tarzda amalga oshiriladi.

Soliq organlarining arizasiga ko'ra yakka tartibdagi tadbirkor bo'lmagan jismoniy shaxslarga nisbatan moliyaviy sankstiyalar undirish to'g'risidagi ishlar sud tomonidan ko'rib chiqiladi. Sudlarning moliyaviy sankstiyalarni undirish to'g'risidagi qonuniy kuchga kirgan qarorlarini ijro etish qonunchilikda belgilangan tartibda amalga oshiriladi.

Soliq qonunchiligi maqsadida hisoblab chiqarilgan (hisoblangan) va belgilangan muddatlarda to'lanmagan soliqlarning, shu jumladan ular bo'yicha bo'nak va joriy to'lovlarning summalari, shuningdek soliq qonunchiligida belgilangan muddatda to'lanmagan moliyaviy sankstiyalar va penyalar soliq qarzi deb e'tirof etiladi.

Soliq to'lovchining yoki soliq agentining soliq qarzi barcha soliqlar bo'yicha ham, ularning har biri bo'yicha alohida-alohida ham aniqlanishi mumkin.

Soliq qarzini to'lash, shu jumladan uni soliq organlari tomonidan undirish chog'ida to'lash quyidagi tartibdagi ketma-ketlikda amalga oshiriladi:

- ❖ soliqlar summasi.

- ❖ hisoblangan penyalar.
- ❖ jarimalar.

Soliq to'lovchi soliq to'g'risidagi qonunchilikda belgilangan soliqlarni to'lash muddatini buzgan taqdirda to'lashi lozim bo'lgan pul summasi penyadir.

Tegishli penyalarning summasi to'lanishi lozim bo'lgan soliq summalaridan tashqari va soliqni to'lash bo'yicha majburiyatning bajarilishini ta'minlashga doir boshqa choralar, shuningdek soliq to'g'risidagi qonunchilikni buzganlik uchun javobgarlik choralari qo'llanilishidan qat'i nazar to'lanadi.

Penyalar, soliq to'g'risidagi qonunchilikda belgilangan soliqni to'lash kunidan keyingi kundan boshlab soliqni to'lash bo'yicha majburiyatni bajarish kechiktirilgan har bir kalendar kun uchun hisoblanadi.

Soliqni to'lash bo'yicha kechiktirish (bo'lib-bo'lib to'lash) imkoniyatini berish to'g'risida ariza berilganligi to'lanishi lozim bo'lgan soliq summasiga penyalar hisoblanishini to'xtatib turmaydi.

Soliq to'lovchi, uning bankdagi hisobvaraqlari bo'yicha operastiyalarning to'xtatilishi yoki pul mablag'lariga taqiq qo'yilishi shaklidagi soliq organining undirish to'g'risida ta'minot choralari haqidagi qarori qabul qilinganligi sababli to'lay olmagan soliq qarziga penya hisoblanmaydi. Bunday holda penyalar ko'rsatib o'tilgan holatlarning butun amal qilish davri uchun hisoblanmaydi.

Soliqni hisoblash va to'lash tartibi haqida yoki soliq to'g'risidagi qonunchilikni qo'llashga doir boshqa masalalar bo'yicha moliya yoki soliq organi (uning mansabdor shaxsi) tomonidan o'z vakolatlari doirasida soliq to'lovchiga yoki nomuayyan doiradagi shaxslarga berilgan yozma tushuntirishlarni bajarishi natijasida soliq to'lovchida hosil bo'lgan soliq bo'yicha qarz summasiga penya hisoblanmaydi.

Penyalar soliq monitoringini o'tkazish jarayonida soliq organining soliq to'lovchiga yuborilgan asosli fikrini bajarishi

natijasida soliq to'lovchida hosil bo'lgan soliq bo'yicha qarz summasiga ham hisoblanmaydi.

Ushbu ko'rsatilgan holatlar, shu organning mohiyati va mazmuniga ko'ra soliq qarzi hosil bo'lgan soliq (hisobot) davrlariga taalluqli tegishli hujjat mavjud bo'lgan taqdirda, shunday hujjat qabul qilingan sanadan qat'i nazar, aniqlanadi.

Har bir kechiktirilgan kun uchun penyalar soliqning to'lanmagan summasidan kelib chiqib foizlarda belgilanadi.

Penyaning foiz stavkasi O'zbekiston Respublikasi Markaziy bankining shu davrda amalda bo'lgan qayta moliyalash stavkasining uch yuzdan biriga teng etib qabul qilinadi.

Penyalar tegishli soliq to'lanadigan byudjetga (davlat maqsadli jamg'armasiga) to'lanadi.

Penyalar soliq to'lovchining bankdagi hisobvaraqlaridagi pul mablag'lari hisobidan, shuningdek soliq to'lovchining boshqa mulki hisobidan soliq qonunchiligida nazarda tutilgan tartibda majburiy ravishda undirilishi mumkin.

Yuridik shaxslardan va yakka tartibdagi tadbirkorlardan penyani majburiy ravishda undirish, boshqa jismoniy shaxslardan esa yakka tartibdagi tadbirkor bo'lmagan jismoniy shaxsning soliq qarzini undirish amalga oshiriladi.

Soliq to'lovchining yoki boshqa shaxsning soliq qarzi uning bank hisobvaraqlaridagi pul mablag'lari hisobidan undirish imkoni bo'lmagan qismida boshqa shaxslardan undirilishi mumkin.

Agar soliq to'lovchining tovarlarni (xizmatlarni) realizatsiya qilishdan oladigan tushumi yoki boshqa daromadlari boshqa shaxslarning bankdagi hisobvaraqlariga kelib tushgan bo'lsa, soliq to'lovchining soliq qarzi shu shaxslardan undirilishi mumkin.

6.3. Soliqqa oid huquqbuzarlik tushunchasi, javobgarlikka tortilishi lozim bo'lgan shaxslar va javobgarlikka tortishni istisno etuvchi holatlar

Soliq to'lovchining, soliq agentining yoki boshqa shaxsning soliq qonunchiligida javobgarlik belgilangan g'ayriqonuniy aybli qilmishi soliqqa oid huquqbuzarlik deb e'tirof etiladi.

Yuridik va jismoniy shaxslar soliqqa oid huquqbuzarliklarni sodir etganlik uchun javobgar bo'ladi.

Jismoniy shaxs soliqqa oid huquqbuzarliklar sodir etganlik uchun o'n olti yoshdan boshlab javobgarlikka tortilishi mumkin.

Hech kim soliqqa oid huquqbuzarlikni sodir etganlik uchun soliq qonunchiligida nazarda tutilganidan boshqa asoslar bo'yicha va tartibda javobgarlikka tortilishi mumkin emas.

Hech kim soliqqa oid sodir etilgan ayni bir huquqbuzarlik uchun takroran javobgarlikka tortilishi mumkin emas.

Yuridik shaxsning soliq to'g'risidagi qonunchilikni buzganligi uchun javobgarlikka tortilishiga mazkur huquqbuzarlik sodir etilganligi fakti soliq organining kuchga kirgan qarorida aniqlanganligi asos bo'ladi.

Yuridik shaxsning soliqqa oid huquqbuzarlikni sodir etganlik uchun javobgarlikka tortilishi tegishli asoslar mavjud bo'lgan taqdirda uning mansabdor shaxslarini ma'muriy, jinoiy yoki qonunda nazarda tutilgan boshqa javobgarlikdan ozod etmaydi.

Shaxsning soliqqa oid huquqbuzarlik sodir etganlik uchun javobgarlikka tortilishi uni to'lanishi kerak bo'lgan soliqlar (yig'imlar) va penyalarning summalarini to'lash (o'tkazish) majburiyatidan ozod etmaydi.

Shaxsning aybi qonunda belgilangan tartibda isbotlanmaguniga qadar u soliqqa oid huquqbuzarlikni sodir etishda aybdor deb hisoblanmaydi. Javobgarlikka tortilayotgan shaxs o'zining soliqqa oid huquqbuzarlikni sodir etganlikda aybdor emasligini isbotlashi shart emas.

Soliqqa oid huquqbuzarlik fakti va shaxsning uni sodir etishda aybdorligi to'g'risida dalolat beruvchi holatlarni isbotlash majburiyati soliq organlarining zimmasiga yuklatiladi.

Shaxs soliqqa oid huquqbuzarlikni sodir etganlik uchun quyidagi holatlardan hech bo'lmaganda bittasi mavjud bo'lgan taqdirda javobgarlikka tortilishi mumkin emas:

- ✓ soliqqa oid huquqbuzarlik holatining mavjud emasligi.
- ✓ soliqqa oid huquqbuzarlikni sodir etishda shaxsning aybi mavjud emasligi.
- ✓ soliqqa oid huquqbuzarlikni sodir etganlik uchun javobgarlikka tortish muddatlari o'tib ketganligi.

Soliq qonunchiligida nazarda tutilgan boshqa holatlar mavjud bo'lganda ham shaxs soliqqa oid huquqbuzarlikni sodir etganlik uchun javobgarlikka tortilishi mumkin emas.

6.4. Soliqqa oid huquqbuzarlik sodir etilganda ayb shakllari

G'ayrihuquqiy xatti-harakatni qasddan yoki ehtiyotsizlik oqibatida sodir etgan shaxs soliqqa oid huquqbuzarlikni sodir etganlikda aybdor deb e'tirof etiladi.

Agar soliqqa oid huquqbuzarlik sodir etgan shaxs o'z harakati (harakatsizligi) g'ayriqonuniy ekanligini bilgan bo'lsa, bunday harakatning (harakatsizlikning) zararli oqibatlari yuzaga kelishini istagan yoxud ularning yuzaga kelishiga ongli ravishda yo'l qo'ygan bo'lsa, bunday huquqbuzarlik qasddan sodir etilgan deb topiladi.

Agar soliqqa oid huquqbuzarlik sodir etgan shaxs o'z harakatlari (harakatsizligi) g'ayriqonuniy ekanligini yoxud bunday harakatlar (harakatsizlik) natijasida yuzaga keladigan oqibatlarning zararli ekanligini garchand ularni oldindan ko'rishi lozim va mumkin bo'lgani holda bilmagan bo'lsa, bunday huquqbuzarlik ehtiyotsizlik tufayli sodir etilgan deb e'tirof etiladi.

Yuridik shaxsning soliqqa oid huquqbuzarlikni sodir etganlikda aybdorligi uning mansabdor shaxslarining yoki vakillarining

harakatlari (harakatsizligi) ushbu soliqqa oid huquqbuzarlik sodir etilishini keltirib chiqargan aybiga qarab aniqlanadi.

6.5. Shaxsning soliqqa oid huquqbuzarlik sodir etganlikdagi aybini istisno qiluvchi holatlar

Shaxsning soliqqa oid huquqbuzarlik sodir etganlikdagi aybini istisno qiladigan holatlar deb quyidagilar e'tirof etiladi:

- soliqqa oid huquqbuzarlik belgilari bo'lgan qilmishning tabiiy ofat yoki boshqa favqulodda va bartaraf etib bo'lmaydigan holatlar oqibatida sodir etilganligi. Mazkur holatlar hammaga ma'lum faktlarning mavjudligi, ommaviy axborot vositalarida e'lon qilingan ma'lumotlar va isbotlash uchun maxsus vositalar talab etilmaydigan boshqa usullar bilan aniqlanadi.

- soliqqa oid huquqbuzarlik alomatlari bo'lgan qilmish bunday qilmish sodir etilgan paytda kasallik oqibatida o'z harakatlarini o'z idora etolmaydigan yoki boshqara olmaydigan holatda bo'lgan soliq to'lovchi jismoniy shaxs tomonidan sodir etilganda. Mazkur holatlar mazmuni, mohiyati va sanasi bo'yicha soliqqa oid huquqbuzarlik sodir etilgan o'sha soliq davriga taalluqli bo'lgan hujjatlarni soliq organiga taqdim etish orqali isbotlanadi.

- soliq organining yoki boshqa vakolatli organning (ushbu organ mansabdor shaxsining) soliqni (yig'imni) hisoblab chiqarish, to'lash tartibi to'g'risida yoki soliq to'g'risidagi qonunchilik qo'llanilishining boshqa masalalari bo'yicha o'z vakolatlari doirasida soliq to'lovchiga (yig'im to'lovchiga, soliq agentiga) yoxud noma'lum doiradagi shaxslarga bergan yozma tushuntirishlari soliq to'lovchi (yig'im to'lovchi, soliq agenti) tomonidan bajarilganda. Mazkur holatlar ushbu organning tegishli hujjati mavjud bo'lgan taqdirda belgilanadi, ushbu hujjat ma'nosi va mazmuniga ko'ra, bunday hujjat qabul qilingan sanadan qat'i nazar, soliqqa oid huquqbuzarlik yuz bergan soliq davriga taalluqli bo'ladi.

- soliq monitoringini o'tkazish davrida soliq organining soliq to'lovchiga (yig'im to'lovchiga, soliq agentiga) yuborilgan asoslantirilgan fikri soliq to'lovchi (yig'im to'lovchi, soliq agenti) tomonidan bajarilganda.

Soliq organining yoki boshqa vakolatli organning (ushbu organ mansabdor shaxsining) soliqni (yig'imni) hisoblab chiqarish, to'lash tartibi to'g'risida yoki soliq to'g'risidagi qonunchilik qo'llanilishining boshqa masalalari bo'yicha o'z vakolatlari doirasida soliq to'lovchiga (yig'im to'lovchiga, soliq agentiga) yoxud noma'lum doiradagi shaxslarga bergan yozma tushuntirishlari soliq to'lovchi (yig'im to'lovchi, soliq agenti) tomonidan bajarilganda.

Soliq monitoringini o'tkazish davrida soliq organining soliq to'lovchiga (yig'im to'lovchiga, soliq agentiga) yuborilgan asoslantirilgan fikri soliq to'lovchi (yig'im to'lovchi, soliq agenti) tomonidan bajarilganda, agar soliq organining yozma tushuntirishlari yoki asoslantirilgan fikri soliq to'lovchi (yig'im to'lovchi, soliq agenti) tomonidan taqdim etilgan to'liq bo'lmagan yoki noto'g'ri axborotga asoslangan bo'lsa, qo'llanilmaydi.

Soliqqa oid huquqbuzarlik belgilari bo'lgan qilmishning tabiiy ofat yoki boshqa favqulodda va bartaraf etib bo'lmaydigan holatlar oqibatida sodir etilganligi. Mazkur holatlar hammaga ma'lum faktlarning mavjudligi, ommaviy axborot vositalarida e'lon qilingan ma'lumotlar va isbotlash uchun maxsus vositalar talab etilmaydigan boshqa usullar bilan aniqlanadi va ushbu holatlar mavjud bo'lganida shaxs soliqqa oid huquqbuzarlik sodir etganlik uchun javobgar bo'lmaydi.

6.6. Javobgarlikni engillashtiruvchi, og'irlashtiruvchi holatlar va javobgarlikka tortish muddatining o'tishi

Soliqqa oid huquqbuzarlik uchun javobgarlikni engillashtiruvchi holatlar deb quyidagilar e'tirof etiladi:

- shaxsiy yoki oilaviy sharoitlar og‘ir kechishi oqibatida soliqqa oid huquqbuzarlikni sodir etish.

- tahdid yoki majburlash ta’sirida yoxud moddiy, xizmat yoki boshqa jihatdan qaramlik sababli soliqqa oid huquqbuzarlikni sodir etish.

- sud yoki ishni ko‘rayotgan soliq organi tomonidan javobgarlikni engillashtiruvchi deb topilishi mumkin bo‘lgan boshqa holatlar.

Soliqqa oid huquqbuzarlikning ilgari xuddi shunday huquqbuzarlik uchun javobgarlikka tortilgan shaxs tomonidan sodir etilganligi javobgarlikni og‘irlashtiruvchi holat deb e’tirof etiladi. Agar soliqqa oid huquqbuzarlikni sodir etganlik uchun o‘ziga nisbatan javobgarlik choralari qo‘llanilgan shaxs bu choralar qo‘llanilgan kundan e’tiboran bir yil ichida bunday huquqbuzarlikni qayta sodir etmagan bo‘lsa, u javobgarlikka tortilmagan deb hisoblanadi.

Soliqqa oid huquqbuzarlik uchun javobgarlikni engillashtiruvchi yoki og‘irlashtiruvchi holatlar sud yoki ishni ko‘rayotgan soliq organi tomonidan belgilanadi va moliyaviy sankstiyalar qo‘llanilganda inobatga olinadi.

Agar soliqqa oid huquqbuzarlik sodir etilgan kundan e’tiboran yoki mazkur huquqbuzarlik sodir etilgan soliq davri tugaganidan keyingi kundan e’tiboran va javobgarlikka tortish to‘g‘risidagi qaror chiqarilgan paytga qadar besh yil (o‘tish muddati) o‘tgan bo‘lsa, shaxs soliqqa oid huquqbuzarlik sodir etganlik uchun javobgarlikka tortilishi mumkin emas.

Soliqqa oid huquqbuzarlik sodir etilgan kundan e’tiboran muddatning o‘tishini hisoblab chiqarish barcha soliqqa oid huquqbuzarliklarga nisbatan qo‘llaniladi.

Muddatning o‘tishini tegishli soliq davri tugaganidan keyingi kundan e’tiboran hisoblab chiqarish soliq bazasini yashirish (kamaytirib ko‘rsatish), soliqni (yig‘imni) to‘lamaslik yoki to‘liq to‘lamaslik soliqqa oid huquqbuzarliklarga nisbatan qo‘llaniladi.

Agar soliqqa oid huquqbuzarlik uchun javobgarlikka tortilayotgan shaxs soliq tekshiruvini o'tkazishga faol qarshilik ko'rsatgan bo'lsa va ushbu soliq tekshiruvini o'tkazish hamda byudjet tizimiga to'lanishi lozim bo'lgan soliq summalarini soliq organlari tomonidan aniqlash uchun bartaraf etib bo'lmaydigan to'siqqa aylangan bo'lsa, javobgarlikka tortish muddatining o'tishi to'xtatiladi.

Javobgarlikka tortish muddatining o'tishi soliq organlarining soliq tekshiruvini o'tkazuvchi mansabdor shaxslariga mazkur hududlarga yoki binolarga kirishiga to'sqinlik qilingan taqdirda soliq organining mansabdor shaxsi o'zi va tekshirilayotgan shaxs tomonidan imzolanadigan dalolatnomani tuzadi va dalolatnoma tuzilgan kundan e'tiboran to'xtatilgan deb hisoblanadi. Mazkur holatda javobgarlikka tortish muddatining o'tishi sayyor soliq tekshiruvini o'tkazishga to'sqinlik qiluvchi holatlarning amal qilishi tugagan va muddat o'tishini tiklash to'g'risidagi qaror chiqarilgan kundan e'tiboran qayta tiklanadi.

6.7. Soliqqa oid huquqbuzarliklar va ularni sodir etganlik uchun javobgarlik

Qo'shilgan qiymat solig'ining soliq to'lovchisi sifatida soliq organlarida hisobga qo'yishning belgilangan tartibi soliq to'lovchi tomonidan buzilganda, soliq to'g'risidagi qonunchilikda nazarda tutilgan hisobga qo'yish sanasidan haqiqatda hisobga qo'yilgan sanagacha bo'lgan davrda olgan daromadining besh foizi miqdorida, lekin besh million so'mdan kam bo'lmagan miqdorda jarima solishga sabab bo'ladi.

Soliq to'lovchilarni soliq solish obyekti bo'yicha hisobga qo'yish soliq solish obyekti bo'yicha soliq organlarida hisobga qo'yish muddatlari buzilganda, agar hisobga qo'yishning belgilangan muddatidan o'tishi:

✓ o'ttiz kundan ko'p bo'lmaganda, bir million so'm miqdorida jarima solishga sabab bo'ladi.

✓ o'ttiz kundan ko'p bo'lganda, ikki million so'm miqdorida jarima solishga sabab bo'ladi.

Chet el yuridik shaxsi tomonidan O'zbekiston Respublikasi hududida doimiy muassasasini tashkil etishga olib keluvchi faoliyatning soliq organida hisobga qo'ymasdan amalga oshirilishi bunday faoliyatni amalga oshirish boshlangandan haqiqatda hisobga qo'yilgan sanagacha bo'lgan davrda olingan daromaddan o'n foiz miqdorida, lekin o'n million so'mdan kam bo'lmagan miqdorda jarima solishga sabab bo'ladi.

Jismoniy shaxs tomonidan tadbirkorlik faoliyatini yakka tartibdagi tadbirkor sifatida davlat ro'yxatidan o'tmasdan amalga oshirish, bunday faoliyatdan olingan daromadlarning o'n foizi miqdorida, lekin bir million so'mdan kam bo'lmagan miqdorda jarima solishga sabab bo'ladi.

Soliq hisobotini o'z vaqtida taqdim etmaganlik uchun soliq to'lovchi bo'lgan yuridik shaxsning mansabdor shaxsi yoki soliq to'lovchi bo'lgan jismoniy shaxs ma'muriy javobgarlikka tortiladi.

Nazorat-kassa texnikasining va hisob-kitob terminallarining qo'llanilishi majburiy bo'lgani holda, ularni qo'llamasdan savdoni amalga oshirganlik va xizmatlar ko'rsatganlik, xuddi shuningdek sotib oluvchiga kvitanstiyalar yozib berish, talonlarni, cheklarni yoki ularga tenglashtirilgan hujjatlarni berish majburiy bo'lgani holda bunday hujjatlarni bermasdan tovarlarni realizastiya qilganlik va xizmatlar ko'rsatganlik, shuningdek hisob-kitob terminallari orqali to'lovlarni qabul qilishni rad etganlik besh million so'm miqdorida jarima solishga sabab bo'ladi.

Soliq organlarida ro'yxatga olinmagan nazorat-kassa texnikasini qo'llagan yoki sotib oluvchiga kvitanstiyalar, talonlar, cheklar yoki ularga tenglashtirilgan hujjatlarni bergan holda savdoni amalga oshirganlik va xizmatlar ko'rsatganlik, etti million so'm miqdorida jarima solishga sabab bo'ladi.

Boshqa shaxslar nomiga rasmiylashtirilgan hisob-kitob terminallaridan soliq to'lovchi tomonidan foydalanilishi, yigirma million so'm miqdorida jarima solishga sabab bo'ladi.

Texnik talablarga muvofiq bo'lmagan yoki xizmat ko'rsatish dasturi buzilgan nazorat-kassa texnikalaridan foydalanganlik, yigirma million so'm miqdorida jarima solishga sabab bo'ladi.

Yakka tartibdagi tadbirkor tomonidan daromadlar va xarajatlarni hisobga olish (daromadlar va xarajatlar hisobini yuritish kitobi) qoidalarini buzish besh yuz ming so'm miqdorida jarima solishga sabab bo'ladi.

Soliq bazasini yashirish (kamaytirib ko'rsatish) yashirilgan (kamaytirib ko'rsatilgan) soliq bazasi summasining yigirma foizi miqdorida jarima solishga sabab bo'ladi.

Yashirilgan (kamaytirib ko'rsatilgan) soliq bazasi summasidan soliq qonunchiligiga muvofiq soliqlarni hisoblash amalga oshiriladi.

Soliq bazasini yashirish (kamaytirib ko'rsatish) deb quyidagilar e'tirof etiladi:

- ❖ tovarlarni (xizmatlarni) realizatsiya qilishdan olingan tushum summasini hisobga olish registrlarida aks ettirmaslik.

- ❖ yuklarni tovar-kuzatuv hujjatlarini rasmiylashtirmasdan yoxud soxta hujjatlar bo'yicha tashish.

- ❖ hisobda realizatsiya qilinmagan deb ko'rsatilgan tovarlarning omborda yoki realizatsiya qilish joyida mavjud emasligi.

- ❖ rasmiylashtirilmagan (kirim qilinmagan) tovarlarni saqlash, ulardan foydalanish va realizatsiya qilish.

- ❖ tovarlar (xizmatlar) realizatsiya qilinganligidan dalolat beruvchi hujjatlarni almashtirish, soxtalashtirish yoki yo'q qilish.

- ❖ qalbaki birlamchi buxgalteriya hujjatlaridan foydalanish.

- ❖ nazorat-kassa texnikasining fiskal xotirasi xizmati dasturiga noqonuniy ravishda o'zgartirish kiritish.

- ❖ foydalanilmagan moddiy xarajatlarni foydalanilgan deb, ishlab chiqarish hisobotiga qo'shish.

❖ tovarlarni sotishdan (xizmat ko'rsatishdan) olingan tushumni hisobot davridan keyingi davrga o'tkazish (sotish hajmini va daromadni (foydani) qasddan kamaytirish).

❖ moddiy, yoqilg'i-energetika resurslari xarajatlarini (limitlarni) va amortizatsiya (eskirish) normasini sun'iy ravishda oshirish yoki normativlarni noto'g'ri qo'llash.

❖ ish beruvchi bilan mehnat munosabatlarida bo'lgan xodimlarning haqiqiy ish haqi summasi soliq hisobotida aks ettirilmaganligi.

❖ mehnat faoliyatini amalga oshiruvchi xodimlarning soliq hisobotida aks ettirilmaganligi.

❖ realizatsiya qilingan tovarlar qiymatini hisob hujjatlarida haqiqatda realizatsiya qilingan qiymatidan pasaytirilgan narxlar bo'yicha aks ettirish.

❖ qazib olingan foydali qazilmalar hajmining soliq hisobotida to'liq aks ettirilmaganligi.

Ushbu ko'rsatilgan soliqqa oid huquqbuzarliklar bo'yicha yashirilgan soliq bazasi summasi oxirgi o'n ikki oy uchun aniqlanadi.

Hisobvaraqa-fakturalarda yoki nazorat-kassa texnikasi cheklarida olingan tovarlar (xizmatlar) nomenklaturasiga yoxud faoliyatning o'ziga xos xususiyatlariga va amalga oshiriladigan turlariga muvofiq bo'lmagan identifikatsiya kodlarini aks ettirish hisobvaraqa-fakturalarda yoki nazorat-kassa texnikasi cheklarida ko'rsatilgan realizatsiya qilingan tovarlar (xizmatlar) qiymatining bir foizi miqdorida jarima solishga sabab bo'ladi.

Soliqni (yig'imni) noto'g'ri hisoblab chiqarish yoki boshqa g'ayriqonuniy harakatlar (harakatsizlik) natijasida soliq (yig'im) summasini to'lamaslik yoki to'liq to'lamaslik, agar bunday qilmish soliqqa oid huquqbuzarliklar alomatlarini o'z ichiga olmagan bo'lsa, to'lanmagan soliq (yig'im) summasining yigirma foizi miqdorida jarima solishga sabab bo'ladi.

Qo'shilgan qiymat solig'idan ozod qilingan tovarlarni (xizmatlarni) realizatsiya qilishda, shuningdek qo'shilgan qiymat solig'ini to'lovchilar

bo'lmagan mahsulot etkazib beruvchilar tomonidan tovarlarni (xizmatlarni) realizastiya qilishda qo'shilgan qiymat solig'ini hisobvara-q-fakturada aks ettirganlik, mahsulot etkazib beruvchilarga hisobvara-q-fakturada ko'rsatilgan qo'shilgan qiymat solig'I summasining yigirma foizi miqdorida jarima solishga sabab bo'ladi. Bunda mahsulot etkazib beruvchi hisobvara-q-fakturada ko'rsatilgan soliq summasini byudjetga to'lashi shart.

Nazorat qilinadigan bitimlarda soliq solish maqsadida mustaqil shaxslar o'rtasidagi bitimlarning tijorat va moliyaviy shartlari bilan solishtirib bo'lmaydigan tijorat va moliyaviy shartlar qo'llanilishi natijasida soliq summalarini soliq to'lovchi tomonidan to'lamaganlik yoki to'liq to'lamaganlik, to'lanmagan soliq summasining qirq foizi miqdorida jarima solishga sabab bo'ladi.

Nazorat qilinadigan chet el kompaniyasining yuridik yoki jismoniy shaxs bo'lgan nazorat qiluvchi shaxslari tomonidan mazkur kompaniya foydasining ulushi soliq bazasiga kiritilmaganligi natijasida soliq summalarini to'lamaganlik yoki to'liq to'lamaganlik, nazorat qilinadigan chet el kompaniyasining soliq bazasiga kiritilishi lozim bo'lgan foydasiga nisbatan tegishincha foyda solig'I bo'yicha yoki jismoniy shaxslardan olinadigan daromad solig'I bo'yicha to'lanmagan soliq summasining yigirma foizi miqdorida, lekin o'n million so'mdan kam bo'lmagan miqdorda jarima solishga sabab bo'ladi.

Fiskal belgilarni aks ettirish yoxud avtomatlashtirilgan hisobga olish o'lchov vositalari bilan jihozlash yoki soliq organlarining axborot tizimlari bilan integrastiya qilinishini ta'minlash bo'yicha qonunchilikda belgilangan talablarni yoki tartibni buzish, shuningdek tovarlarni (mahsulotlarni) ishlab chiqaruvchilar, import qiluvchilar va sotuvchilar tomonidan identifikastiya vositalari orqali majburiy raqamli markirovkalash qoidalarini buzish realizastiya amalga oshirilgan oxirgi hisobot choragida olingan sof tushum miqdorida jarima solishga sabab bo'ladi.

Soliq (yig'im), bo'nak to'lovi, penyalar va jarimalarni o'tkazish to'g'risidagi topshiriqnomalarni bajarish muddatlarini buzish bank tomonidan soliq (yig'im), bo'nak to'lovi, penya va jarima summasini

o'tkazish to'g'risidagi soliq to'lovchining topshiriqnomasini, soliq organining inkasso topshiriqnomasini bajarmaslik (bajarilishini kechiktirish) O'zbekiston Respublikasi Markaziy banki qayta moliyalashtirish stavkasining bir yuz ellikdan bir qismi miqdorida, lekin kechiktirilgan har bir kalendar kun uchun o'tkazilmagan summa bir foizining beshdan bir qismidan ko'p bo'lmagan miqdorda jarima solishga sabab bo'ladi.

Banklarning soliq nazoratini amalga oshirish bilan bog'liq bo'lgan majburiyatlari nazarda tutilgan ma'lumotnomani (ko'chirmalarni) bank tomonidan soliq organiga taqdim etmaslik, shuningdek ma'lumotnomalarni (ko'chirmalarni) belgilangan muddatni buzgan holda yoki noto'g'ri ma'lumotlar bo'lgan ma'lumotnomalarni (ko'chirmalarni) taqdim etish, ikki million so'm miqdorida jarima solishga sabab bo'ladi.

Takrorlash uchun savollar

1. Moliyaviy sankstiyalarni tushuntirib bering ?
2. Moliyaviy sankstiyalarni undirish to'g'risidagi ishlarni ko'rib chiqish va qarorlarni ijro etish nimalardan iborat ?
3. Soliqqa oid huquqbuzarlik tushunchasi, javobgarlikka tortilishi lozim bo'lgan shaxslar va javobgarlikka tortishni istisno etuvchi holatlar nimalardan iborat?
4. Soliqqa oid huquqbuzarlik sodir etilganda qanday ayb shakllari belgilangan?
5. Shaxsning soliqqa oid huquqbuzarlik sodir etganlikdagi aybini istisno qiluvchi holatlar nimalardan iborat?
6. Javobgarlikni engillashtiruvchi, og'irlashtiruvchi holatlar va javobgarlikka tortish muddatining o'tishi qanday amalga oshiriladi?
7. Soliqqa oid huquqbuzarliklar va ularni sodir etganlik uchun qanday javobgarlik mavjud?

VII BOB. QO‘SHILGAN QIYMAT SOLIG‘I

7.1. Qo‘shilgan qiymat solig‘ini to‘lovchilar va soliq solish obyekti

O‘zbekiston Respublikasida tadbirkorlik faoliyatini amalga oshiruvchi va tovarlarni (xizmatlarni) realizatsiya qiluvchi quyidagilar qo‘shilgan qiymat solig‘ini to‘lovchilar deb e’tirof etiladi:

- ❖ O‘zbekiston Respublikasining yuridik shaxslari.
- ❖ tovarlarni (xizmatlarni) realizatsiya qilishdan olingan daromadi soliq davrida bir milliard so‘mdan oshgan yoxud ixtiyoriy ravishda qo‘shilgan qiymat solig‘ini to‘lashga o‘tgan yakka tartibdagi tadbirkorlar.
- ❖ O‘zbekiston Respublikasi hududida tovarlarni (xizmatlarni) realizatsiya qiluvchi chet el yuridik shaxslari, agar tovarlarni (xizmatlarni) realizatsiya qilish joyi deb O‘zbekiston Respublikasi e’tirof etilsa.
- ❖ faoliyatni O‘zbekiston Respublikasida doimiy muassasalar orqali amalga oshiruvchi chet el yuridik shaxslari.
- ❖ oddiy shirkat shartnomasi (birgalikdagi faoliyat to‘g‘risidagi shartnoma) doirasida amalga oshiriladigan faoliyat bo‘yicha oddiy shirkatning ishlarini yuritish vazifasi zimmasiga yuklatilgan ishonchli shaxs – oddiy shirkatning ishtirokchisi.
- ❖ O‘zbekiston Respublikasining bojxona chegarasi orqali tovarlarni olib o‘tuvchi shaxslar. Mazkur shaxslar bojxona to‘g‘risidagi qonunchilikka muvofiq qo‘shilgan qiymat solig‘ini to‘lovchilar deb e’tirof etiladi.

Qo‘shilgan qiymat solig‘I bo‘yicha soliq majburiyatlari soliq agentlari tomonidan bajariladi.

Quyidagilar soliq to‘lovchilar deb hisoblanmaydi:

- davlat hokimiyati va boshqaruvi organlari – o‘z zimmasiga yuklatilgan vazifalarni bajarish doirasida.
- aylanmadan olinadigan soliqni to‘lovchi shaxslar.

Soliq to'lovchilar O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi tomonidan belgilangan tartibda soliq organlarida qo'shilgan qiymat solig'ini to'lovchi sifatida maxsus ro'yxatdan o'tkazish hisobida turadi.

Quyidagilar soliq solish obyektidir:

- ✓ realizastiya qilish joyi O'zbekiston Respublikasi bo'lgan tovarlarni (xizmatlarni) realizastiya qilish bo'yicha aylanma.

- ✓ O'zbekiston Respublikasi hududiga tovarlarni olib kirish.

Faoliyatni O'zbekiston Respublikasida doimiy muassasa orqali amalga oshiruvchi chet el yuridik shaxslari tovarlarni (xizmatlarni) realizastiya qilish bo'yicha aylanmani bunday doimiy muassasaning faoliyatidan kelib chiqqan holda belgilaydi.

Quyidagilar soliq solish obyektini hisoblanmaydi:

- ✓ yakka tartibdagi tadbirkor tomonidan o'z tadbirkorlik faoliyatini amalga oshirish bilan bog'liq bo'lmagan shaxsiy (oilaviy) mol-mulkni realizastiya qilish.

- ✓ yuridik shaxs qayta tashkil etilayotganda uning mol-mulkini huquqiy vorisga (huquqiy vorislarga) o'tkazish.

- ✓ ishonchli boshqaruvning muassisi tomonidan mol-mulkni ishonchli boshqaruvchiga berish va ishonchli boshqaruv shartnomasining amal qilish muddati tugagan taqdirda, ishonchli boshqaruvchining o'zi ishonchli boshqaruvga berilgan mol-mulkni qaytarishi.

- ✓ milliy valyuta yoki chet el valyutasi muomalasi bilan bog'liq operastiyalarni amalga oshirish.

Tovarlar (xizmatlar)ni realizastiya qilishda soliq bazasi soliq to'lovchi tomonidan o'zi ishlab chiqargan yoki olgan tovarlar (xizmatlar)ni realizastiya qilishning o'ziga xos xususiyatlariga qarab aniqlanadi.

Tovarlar O'zbekiston Respublikasi hududiga olib kirishda soliq bazasi soliq to'lovchi tomonidan bojxona to'g'risidagi qonunchilikka muvofiq aniqlanadi.

Soliq bazasini aniqlash chog'ida tovarlarni (xizmatlarni) realizastiya qilishdan olingan tushum soliq to'lovchining ushbu tovarlarga (xizmatlarga) pulda va natura shakllaridagi to'lov, shu jumladan qimmatli qog'ozlar bilan haq to'lash sifatida olingan barcha daromadlaridan kelib chiqqan holda hisobga olinadi.

Soliq bazasini aniqlash chog'ida soliq to'lovchining chet el valyutasida ifodalangan tushumi (xarajatlari) belgilangan tovarlarni (xizmatlarni) realizastiya qilish bo'yicha aylanma amalga oshirilgan sanada O'zbekiston Respublikasi Markaziy banki tomonidan belgilangan kurs bo'yicha milliy valyutada qayta hisoblab chiqiladi.

Agar sotuvchi va xaridor o'rtasidagi shartnomada tovarlarga (xizmatlarga) chet el valyutasida belgilangan summaga teng bo'lgan summadagi milliy valyutada haq to'lash nazarda tutilgan bo'lsa hamda bunda realizastiya qilingan tovarlarga (xizmatlarga) haq to'langan sana ularni realizastiya qilish bo'yicha aniqlanadigan aylanma amalga oshirilgan sanaga to'g'ri kelmasa, mazkur sanalarda chet el valyutasi kurslaridagi farq tufayli yuzaga kelgan tushum summasidagi ijobiy yoki salbiy farq soliq bazasini belgilashda hisobga olinmaydi. Bunday ijobiy yoki salbiy farq boshqa daromadlar yoki boshqa xarajatlar tarkibida sotuvchi tomonidan hisobga olinishi lozim.

O'z ehtiyojlari uchun soliq solish obyekti deb e'tirof etiladigan tovarlar berilgan (xizmatlar ko'rsatilgan) taqdirda, soliq bazasi soliq to'lovchi tomonidan aniqlanadi.

Soliq bazasi akstiz solig'ini (akstiz to'lanadigan tovarlar, xizmatlar uchun) hisobga olib, unga soliqni kiritmagan holda, bitim taraflari tomonidan qo'llanilgan narxdan (tarifdan) kelib chiqqan holda realizastiya qilinadigan tovarlarning (xizmatlarning) qiymati sifatida aniqlanadi.

Xaridorlarga realizastiya qilish bo'yicha aylanmani amalga oshirish sanasida chegirmalar (boshqa tijorat bonuslari) bergan soliq to'lovchi soliq bazasini bunday chegirmalar (tijorat bonuslari) chegirib tashlangan holdagi narxdan (tarifdan) kelib chiqqan holda aniqlaydi.

Tovarlarni O‘zbekiston Respublikasi hududiga olib kirishda soliq bazasi quyidagilarni qo‘shgan holda hisoblab chiqarilgan ushbu tovarlarning qiymati sifatida aniqlanadi:

✓ tovarlarning bojxona to‘g‘risidagi qonunchilikka muvofiq aniqlanadigan bojxona qiymatini.

✓ tovarlar O‘zbekiston Respublikasiga olib kirilayotganda to‘lanishi lozim bo‘lgan akstiz solig‘i va bojxona boji.

7.1.1- jadval

2021 yil uchun O‘zbekiston Respublikasi Davlat byudjeti daromadlari prognozi

mlrd so‘m

T/r	Ko‘rsatkichlar	Summa
Jami — daromadlar		147 202,3
1.	Bevosita soliqlar	46 845,2
1.1	Foyda solig‘i	27 779,4
1.2	Aylanmadan olinadigan soliq	2 160,0
1.3	Jismoniy shaxslardan olinadigan daromad solig‘i	16 905,8
2.	Bilvosita soliqlar	62 526,7
2.1	Qo‘shilgan qiymat solig‘i	46 955,4
2.2	Akstiz solig‘i	11 820,1
2.3	Bojxona boji	3 751,2
3.	Resurs soliqlari va mol-mulk solig‘i	19 426,8
3.1	Mol-mulk solig‘i	2 510,3
3.2	Yer solig‘i	2 941,0
3.3	Yer qa‘ridan foydalanganlik uchun soliq	13 588,2
3.4	Suv resurslaridan foydalanganlik uchun soliq	387,3
4.	Boshqa daromadlar va soliq bo‘lmagan boshqa tushumlar	18 403,6

Manba. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020 yil 30 dekabrda O‘zbekiston Respublikasining «2021 yil uchun O‘zbekiston Respublikasining davlat byudjeti to‘g‘risida»gi qonuni ijrosini ta‘minlash chora-tadbirlari to‘g‘risidagi PQ-4938-son qarori

7.1.2- jadval

**2022 yil uchun O‘zbekiston Respublikasi Davlat byudjeti
daromadlari prognozi**

mlrd so‘m

T/r	Ko‘rsatkichlar	Summa
Jami — daromadlar		200 000,0
1.	Bevosita soliqlar	63 330,5
1.1	Foyda solig‘i	38 557,2
1.2	Aylanmadan olinadigan soliq	2 728,3
1.3	Jismoniy shaxslardan olinadigan daromad solig‘i	22 045,0
2.	Bilvosita soliqlar	73 164,9
2.1	Qo‘shilgan qiymat solig‘i	53 300,0
2.2	Akstiz solig‘i	15 038,3
2.3	Bojxona boji	4 826,6
3.	Resurs soliqlari va mol-mulk solig‘i	22 740,5
3.1	Mol-mulk solig‘i	3 173,8
3.2	Yer solig‘i	4 253,3
3.3	Yer qa‘ridan foydalanganlik uchun soliq	14 403,5
3.4	Suv resurslaridan foydalanganlik uchun soliq	910,0
4.	Boshqa daromadlar va soliq bo‘lmagan boshqa tushumlar	40 764,1

Manba. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2021 yil 30 dekabrda O‘zbekiston Respublikasining «2022 yil uchun O‘zbekiston Respublikasining davlat byudjeti to‘g‘risida»gi qonuni ijrosini ta‘minlash chora-tadbirlari to‘g‘risida»gi PQ-73-son qarori

O‘zbekiston Respublikasining bojxona hududidan tashqarida qayta ishlash bojxona tartib-taomiliga muvofiq O‘zbekiston Respublikasi hududidan ilgari olib chiqilgan tovarlarning qayta ishlash mahsulotlari ushbu hududga olib kirilayotganda soliq bazasi bunday qayta ishlashning qiymati sifatida aniqlanadi.

Soliq bazasi O‘zbekiston Respublikasi hududiga olib kiriladigan bir nomdagi, turdagi va markadagi tovarlarning har bir guruhi bo‘yicha alohida aniqlanadi.

7.1.3- jadval

**2022 yil uchun O‘zbekiston Respublikasining respublika byudjeti
daromadlari prognozi**

mlrd so‘m

T/r	Ko‘rsatkichlar	Summa
O‘zbekiston Respublikasining respublika byudjeti daromadlari		162 587,0
1.	Bevosita soliqlar	44 342,0
1.1.	Foyda solig‘i	35 448,6
	<i>shundan</i> , «Navoiy kon-metallurgiya kombinati» va «Olmaliq kon-metallurgiya kombinati» akstiyadorlik jamiyatlari bo‘yicha	22 886,2
1.2.	Jismoniy shaxslardan olinadigan daromad solig‘i	8 893,4
2.	Bilvosita soliqlar	69 814,4
2.1.	Qo‘shilgan qiymat solig‘i	53 300,0
2.2.	Akstiz solig‘i	11 687,8
2.3.	Bojxona boji	4 826,6
3.	Resurs to‘lovlari	13 760,3
3.1.	Yer qa‘ridan foydalanganlik uchun soliq	13 760,3
4.	Dividendlar (dividendlar ko‘rinishidagi daromadlardan olinadigan foyda solig‘ini hisobga olmagan holda)	30 222,3
	<i>shundan</i> , «Navoiy kon-metallurgiya kombinati» va «Olmaliq kon-metallurgiya kombinati» akstiyadorlik jamiyatlari bo‘yicha	27 031,9
5.	Boshqa daromadlar va soliq bo‘lmagan boshqa tushumlar	4 448,0

Manba. O‘zbekiston Respublikasining 2021 yil 30 dekabrda
2022 yil uchun O‘zbekiston Respublikasining davlat byudjeti
to‘g‘risidagi O‘RQ-742-son Qonuni

Agar O‘zbekiston Respublikasining bojxona hududiga olib kiriladigan tovarlarning bir turkumi tarkibida bir vaqtning o‘zida ham akstiz to‘lanadigan, ham akstiz to‘lanmaydigan tovarlar mavjud bo‘lsa, soliq bazasi mazkur tovarlarning har bir guruhiga nisbatan alohida aniqlanadi.

Agar O‘zbekiston Respublikasining bojxona hududiga olib kiriladigan tovarlar turkumi tarkibida bojxona hududidan tashqarida qayta ishlash bojxona tartib-taomiliga muvofiq O‘zbekiston Respublikasi hududidan ilgari olib chiqilgan tovarlarning qayta ishlash mahsulotlari mavjud bo‘lsa, soliq bazasi xuddi shunday tartibda aniqlanadi.

7.2. Qo‘shilgan qiymat solig‘i solishdan ozod etish

Quyidagilarni realizatsiya qilish bo‘yicha aylanma soliq solishdan ozod etiladi:

- ❖ maktabgacha ta‘lim tashkilotlarida bolalarga qarash bo‘yicha xizmatlarni.

- ❖ bemorlar va keksalarni parvarish qilish bo‘yicha xizmatlarni.

- ❖ dafn etish byurolari va qabristonlarning marosim xizmatlarini, diniy ashyolarni, diniy tashkilotlar hamda birlashmalar tomonidan udumlarni va marosimlarni o‘tkazishga doir xizmatlarni.

- ❖ protez-ortopediya buyumlarini, nogironligi bo‘lgan shaxslar uchun inventarni, shu jumladan ushbu buyumlar va inventarni ishlab chiqaruvchilar tomonidan realizatsiya qilinadigan buyumlar va inventarni, shuningdek nogironligi bo‘lgan shaxslarga ortopedik protezlash, nogironligi bo‘lgan shaxslar uchun mo‘ljallangan protez-ortopediya buyumlarini va inventarni ta‘mirlash hamda ularga xizmat ko‘rsatish bo‘yicha ko‘rsatiladigan xizmatlarni.

- ❖ davolash muassasalari huzuridagi davolash-ishlab chiqarish ustaxonalarining mahsulotlarini ushbu muassasalar tomonidan realizatsiya qilish.

- ❖ ishlovchilari umumiy sonining kamida 50 foizi nogironligi bo‘lgan shaxslardan iborat bo‘lgan hamda nogironligi bo‘lgan shaxslar mehnatiga haq to‘lash fondi umumiy mehnatga haq to‘lash fondining kamida 50 foizini tashkil etadigan, yagona ishtirokchisi nogironligi

bo'lgan shaxslarning jamoat birlashmalari hisoblangan yuridik shaxslar tomonidan realizatsiya qilinadigan tovarlar va xizmatlarni.

- ❖ pochta markalarini (kollektsiya qilinadiganlaridan tashqari), markali otkritkalarini, konvertlarni.

- ❖ pensiyalar va nafaqalar to'lashga doir xizmatlarni.

- ❖ byudjet mablag'lari hisobidan bajariladigan ilmiy-tadqiqot va innovatsiya ishlarini. Mazkur soliq solishdan ozod etish tegishli moliya organining byudjetdan mablag'lar ajratish to'g'risidagi xulosasi mavjud bo'lgan taqdirda qo'llaniladi.

- ❖ o'qitish (ta'lim) sohasidagi xizmatlarni, shu jumladan test sinovlari va imtihonlar o'tkazishni tashkil etish xizmatlarini, xususan:

boshlang'ich, o'rta, o'rta maxsus, texnik va kasb-hunar, oliy ta'lim va oliy o'quv yurtidan keyingi ta'lim sohasidagi ta'lim xizmatlarini.

Ta'lim muassasalari (tashkilotlari), shuningdek kadrlarni qayta tayyorlash va ularning malakasini oshirishni amalga oshiradigan tashkilotlar tomonidan ko'rsatiladigan qo'shimcha ta'lim berish bo'yicha xizmatlarni.

Maktabgacha ta'lim va tarbiya dasturlari doirasida ta'lim va tarbiyalash faoliyatini amalga oshiruvchi tashkilotlarda bolalarga qarash va ularni parvarishlash bo'yicha xizmatlarni, to'garaklarda, sekstiyalarda (shu jumladan sport sekstiyalarida) va studiyalarda voyaga etmagan bolalar bilan mashg'ulotlar o'tkazish bo'yicha xizmatlarni.

- ❖ tibbiy xizmatlar. Tibbiy xizmatlar jumlasiga, xususan, quyidagilar kiradi:

- ✓ tibbiy yordamga va sanitariya xizmati ko'rsatishga doir xizmatlar.

- ✓ tashxis qo'yish, profilaktika va davolash bo'yicha xizmatlar.

- ✓ stomatologik xizmatlar, shu jumladan tishlarni protezlash bo'yicha xizmatlar.

- ❖ veterinariya xizmatlarini. Veterinariya xizmatlari jumlasiga, xususan, quyidagilar kiradi:

✓ veterinariyaga oid xizmatlar ko'rsatish, hayvonlarga tashxis qo'yish va ularni davolash bo'yicha xizmatlar.

✓ hayvonlar va inson uchun umumiy bo'lgan kasalliklardan aholini himoya qilish.

✓ O'zbekiston Respublikasi hududini hayvonlarning yuqumli kasalliklari kirib kelishidan himoya qilish.

✓ davlat veterinariya xizmati nazorati ostidagi tovarlarning veterinariya va veterinariya-sanitariya xavfsizligini ta'minlash.

❖ dori vositalarini, veterinariya dori vositalarini, tibbiyot va veterinariya uchun mo'ljallangan buyumlarni.

❖ sanatoriy-kurort, sog'lomlashtirish xizmatlarini, shuningdek byudjet tashkilotlari tomonidan ko'rsatiladigan jismoniy tarbiya va sportga doir xizmatlarni. Ushbu bandning maqsadida:

a) sanatoriy-kurort va sog'lomlashtirish xizmatlari jumlasiga sanatoriylar, shifoxonalar, profilaktoriylar, kurortlar, pansionatlar, dam olish uylari va zonalari, bolalar dam olish oromgohlari hamda boshqa dam olish tashkilotlari tomonidan ularning asosiy faoliyati doirasida ko'rsatiladigan, ular yuridik shaxslar yoki yuridik shaxslarning tarkibiy bo'linmalari tomonidan ko'rsatilishidan qat'i nazar, yo'llanmalar yoki joysiz davolanish uchun beriladigan hujjatlar bilan rasmiylashtirilgan xizmatlar kiradi.

b) byudjet tashkilotlari tomonidan ko'rsatiladigan jismoniy tarbiya va sport xizmatlari jumlasiga, xususan, sport inshootlarida, maktablarda, klublarda sport turlari bo'yicha o'quv guruhlari hamda jamoalarida sog'lomlashtirish yo'nalishidagi jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlarini o'tkazishga oid xizmatlar, umumjismoniy tayyorgarlik xizmatlari, sport musobaqalarini yoki bayramlarini, sport-tomosha tadbirlarini o'tkazish bo'yicha xizmatlar, shuningdek mazkur tadbirlarga tayyorgarlik ko'rish va ularni o'tkazish uchun sport inshootlarini ijaraga berish kiradi.

❖ yo'lovchilarni yagona tariflar bo'yicha tashish xizmatlarini ko'rsatish:

a) umumiy foydalanishdagi yo‘lovchi tashish shahar transportida va yo‘lovchi tashish avtomobil transportida (bundan taksi, shu jumladan yo‘nalishli taksi mustasno) mahalliy davlat hokimiyati organlari tomonidan belgilanadigan tariflar bo‘yicha.

b) shahar atrofidagi yo‘nalishda temir yo‘l transportida.

❖ uy-joy fondini saqlash va ta‘mirlash yuzasidan aholiga ko‘rsatilayotgan xizmatlar. Uy-joy fondini saqlash va ta‘mirlash yuzasidan ko‘rsatiladigan xizmatlar jumlasiga lift xo‘jaliklari, O‘zbekiston Respublikasi Davlat soliq qo‘mitasi huzuridagi Kadastr agentligi Davlat kadastrlari palatasining hududiy boshqarmalari va bo‘limlari, uy-joy fondidan foydalanish, uni saqlash va ta‘mirlash boshqarmalari hamda bo‘limlarining bevosita aholi tomonidan haq to‘lanadigan xizmatlari, shu jumladan ushbu xizmatlarga uy-joy mulkdorlari shirkatlari orqali haq to‘lash kiradi.

Boshqaruvchi tashkilotlar yoki ko‘p kvartirali uylarni boshqaruvchilar tomonidan umumiy mol-mulknı boshqarish, unga texnik xizmat ko‘rsatish va uni ta‘mirlash, shuningdek ko‘p kvartirali uylarga tutash er uchastkalarini obodonlashtirish bo‘yicha ko‘rsatilayotgan xizmatlar hamda bajarilayotgan ishlar.

❖ tovarlarni (xizmatlarni), agar tovarlarni berish (xizmatlar ko‘rsatish) O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining yoki O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining qarori asosida bepul amalga oshirilsa.

❖ qimmatbaho metallardan ishlangan bank va o‘lchovli quymalarini, qimmatbaho metallardan ishlangan quyma (investitsiya) tangalarni (numizmatika maqsadlari uchun foydalaniladigan tangalardan, shuningdek qimmatbaho metallardan ishlangan chet el tangalaridan tashqari), zargarlik buyumlarini, qimmatbaho metallarni ishlab chiqarish jarayonida hosil bo‘ladigan parchalarni va chiqindilarni, qimmatbaho metallarning o‘lchov plastinalari va granulalarini, qimmatbaho va yarim qimmatbaho toshlarni, shuningdek qimmatbaho metallardan va qimmatbaho toshlardan yasalgan yarim tayyor mahsulotlarni.

- ❖ bojsiz savdo bojxona tartib-taomiliga joylashtirilgan tovarlarni.
- ❖ yuridik va jismoniy shaxslarga muayyan huquqlar berilganda fuqarolarning o'zini o'zi boshqarish organlari va vakolatli organlar, tashkilotlar tomonidan ko'rsatiladigan xizmatlarni, agar bunday xizmatlar ko'rsatish shart ekanligi qonunchilikda belgilangan bo'lsa, faoliyatning muayyan sohasida ushbu organlar va tashkilotlarning zimmasiga yuklatilgan alohida vakolatlarni bajarish doirasida davlat boji yoki boshqa to'lovlar undiriladi.
- ❖ byudjet mablag'lari hisobidan bajariladigan er-kadastr, er tuzish, tuproqqa oid va geobotanika ishlarini.
- ❖ byudjet mablag'lari hisobidan har yillik mineral xom ashyo bazasini rivojlantirish va qayta tiklash davlat dasturlari doirasida ko'rsatiladigan geologiya xizmatlari.
- ❖ xalqaro moliyaviy institutlarning qarzlar va hukumat tashkilotlarining xalqaro qarzlar hisobidan olinadigan tovarlarni (xizmatlarni), agar ularni soliqdan ozod etish qonunda nazarda tutilgan bo'lsa.
- ❖ O'zbekiston Respublikasi Milliy gvardiyasining qo'riqlash bo'linmalari xizmatlarini.
- ❖ telekommunikatsiya tarmoqlarida operativ-qidiruv tadbirlari tizimining texnik vositalari, shuningdek mazkur vositalardan foydalanishga hamda ularga xizmat ko'rsatishga doir xizmatlar.
- ❖ mestenatlik ko'magi tarzida beriladigan (ko'rsatiladigan) tovarlarni (xizmatlarni).
- ❖ moliyaviy xizmatlarni.
- ❖ hayotni sug'urta qilish xizmatlarini va boshqa sug'urta xizmatlarini.

Tovarlarni (xizmatlarni) realizatsiya qilishga doir aylanma soliq to'lovchilarda bunday faoliyatni amalga oshirish uchun tegishli listenziyalar va boshqa ruxsat etuvchi hujjatlar mavjud bo'lgan taqdirda, agar uning amalga oshirilishini listenziyalash lozim bo'lsa yoki ruxsat

etuvchi hujjatlar talab etsa, qonunchilikka muvofiq soliq solishdan ozod etiladi.

Quyidagi moliyaviy xizmatlar soliq solishdan ozod etiladi:

1. Bank operastiyalari, bundan qiymati qat'iy summada belgilangan xizmatlar mustasno, xususan:

- ✓ yuridik va jismoniy shaxslarning pul mablag'larini omonatlarga jalb etish.

- ✓ yuridik va jismoniy shaxslarning jalb etilgan pul mablag'larini banklar nomidan hamda ularning hisobidan joylashtirish.

- ✓ yuridik va jismoniy shaxslarning bank hisobvaraqlarini, shu jumladan bank kartalari bo'yicha hisob-kitoblar uchun xizmat qiluvchi bank hisobvaraqlarini yuritish, shuningdek bank kartalariga xizmat ko'rsatish bilan bog'liq operastiyalar.

- ✓ yuridik va jismoniy shaxslarning, shu jumladan vakil banklarning topshirig'iga ko'ra ularning bank hisobvaraqlari bo'yicha hisob-kitoblarni amalga oshirish.

- ✓ yuridik va jismoniy shaxslarga kassa xizmatlarini bank kassalari yoki maxsus asbob-uskunalar (bankomat, avtomatik depozit mashinalar va hokazo) orqali ko'rsatish.

- ✓ chet el valyutasining naqd puldagi va naqd pulsiz oldi-sotdisi (shu jumladan chet el valyutasining oldi-sotdi operastiyalariga doir vositachilik xizmatlari ko'rsatish).

- ✓ bank kafolatlarini bajarish (bank kafolati bo'yicha to'lov).

- ✓ majburiyatlarning pul shaklida bajarilishini nazarda tutuvchi uchinchi shaxslar uchun kafillik berish.

- ✓ akkreditivlar bo'yicha hisob-kitoblar va to'lovlar.

- ✓ to'lov tizimlari, dasturlaridan va uskunalaridan foydalangan holda hisob-kitoblarni (to'lovlarni) amalga oshirish.

2. Hisob-kitoblar ishtirokchilari o'rtasida axborot va texnologik hamkorlikni, shu jumladan hisob-kitoblar ishtirokchilariga bank kartalari bilan amalga oshiriladigan operastiyalar bo'yicha axborotni to'plash, unga

ishlov berish va uni taqdim etish yuzasidan xizmatlar ko'rsatilishini ta'minlovchi tashkilotlar tomonidan amalga oshiriladigan operastiyalar.

3.Yuridik shaxslarning ustav fondidagi (ustav kapitalidagi) ulushlarini, kooperativlarning pay fondlaridagi va investitsiya pay jamg'armalaridagi paylarni, qimmatli qog'ozlarni hamda hosila moliyaviy vositalarni realizatsiya qilish, bundan soliq solinishi lozim bo'lgan hosila moliyaviy vositalarning asos aktivini realizatsiya qilish mustasno. Hosila moliyaviy vositani realizatsiya qilish deganda uning asos aktivini realizatsiya qilish, shuningdek kontrakt bo'yicha mukofotlar summalarini, variatsiyaga oid marja summalarini to'lash, hosila moliyaviy vositalar shartlariga muvofiq asos aktiv to'lovi bo'lmagan hosila moliyaviy vosita taraflarining boshqa davriy yoki bir martalik to'lovlari tushuniladi.

4.Realizatsiya qilinishi soliq solishdan ozod etiladigan hosila moliyaviy vositalar asosida yuzaga keladigan majburiyatlar bo'yicha huquqlardan (talablardan) boshqa shaxs foydasiga voz kechish (ularni boshqalarga berish).

5.Forfeyting va faktoring operastiyalari.

6.Zayomlarni pul shaklida berishga doir shartnomalardan va kredit shartnomalaridan kelib chiqadigan majburiyatlar yuzasidan kreditorning huquqlaridan (talablaridan) boshqa shaxs foydasiga voz kechish (ularni boshqalarga berish, olish) bo'yicha, shuningdek boshqa shaxs foydasiga voz kechish shartnomasi asosida dastlabki shartnoma yuzasidan qarz oluvchining har bir yangi kreditor oldidagi majburiyatlarining bajarilishga doir operastiyalar.

7.Kreditlarni, zayomlarni pul shaklida va qimmatli qog'ozlar bilan berish, shu jumladan ular bo'yicha foizlar bilan birga berish, shuningdek REPO operastiyalari, shu jumladan REPO operastiyalari bo'yicha qimmatli qog'ozlar berilganligi uchun to'lanishi lozim bo'lgan pul summolari.

8.Mol-mulkni moliyaviy ijaraga (lizingga) berishga doir xizmatlarning ushbu xizmatlar bo'yicha foizli daromadlar olishga taalluqli qismi bo'yicha.

9.Qimmatli qog‘ozlar (akstiyalar, obligastiyalar va boshqa qimmatli qog‘ozlar) bilan bog‘liq operastiyalar. Qimmatli qog‘ozlar bilan bog‘liq operastiyalar jumlasiga qimmatli qog‘ozlarni saqlash, qimmatli qog‘ozlarga bo‘lgan huquqni hisobga olish, qimmatli qog‘ozlarni o‘tkazish hamda ularning reestrini yuritish, qimmatli qog‘ozlar savdosini tashkil etish bo‘yicha operastiyalar kiradi.

10.Tranzakstiyalarni bir vaqtning o‘zida to‘lov ishtirokchilari o‘rtasida vositachilik haqlarini taqsimlagan holda amalga oshirish bilan bog‘liq to‘lov tizimlarining moliya xizmatlari.

O‘zbekiston Respublikasi Moliya vazirligi O‘zbekiston Respublikasi Davlat soliq qo‘mitasi bilan birgalikda O‘zbekiston Respublikasi Markaziy banki va qimmatli qog‘ozlarga taalluqli qism bo‘yicha qimmatli qog‘ozlar bozorini rivojlantirish bo‘yicha vakolatli organ bilan kelishilgan holda, shu jumladan ayrim aylanmalarni batafsil aniqlashtirish bo‘yicha tushuntirishlar berishga haqli.

Sug‘urta qilish, birgalikda sug‘urta qilish va qayta sug‘urta qilish xizmatlari bo‘yicha sug‘urta bozorining professional ishtirokchilari tomonidan amalga oshiriladigan sug‘urta qilish bo‘yicha xizmatlar bu xizmatlar natijasida:

1.Sug‘urta bozorining professional ishtirokchisi quyidagilarni olsa, qo‘shilgan qiymat solig‘idan ozod qilinadi:

✓ sug‘urta qilish, birgalikda sug‘urta qilish va qayta sug‘urta qilish shartnomalari bo‘yicha sug‘urta mukofotlari.

✓ qayta sug‘urta qilishga topshirilgan shartnomalar bo‘yicha vositachilik haqi va tantemalar.

✓ sug‘urta agenti, sug‘urta va qayta sug‘urta brokeri, syurveyer hamda sug‘urta bozorining boshqa professional ishtirokchilarining xizmatlari uchun vositachilik haqi.

✓ sug‘urta bozorining professional ishtirokchilari (aktuariylar, ajasterlar, syurveyerlar, assistans xizmatlari va shu singarilar) ko‘rsatgan xizmatlardan olinadigan daromadlar.

✓ qonunchilikka muvofiq sug'urtalovchiga o'tgan, sug'urta qildiruvchining (naf oluvchining) etkazilgan zarar uchun javobgar shaxslardan talab qilish huquqini realizastiya qilishdan olinadigan mablag'lar.

✓ qayta sug'urta qilish shartnomalari muddatidan ilgari tugatilgan taqdirda, ular bo'yicha sug'urta mukofotlarining qaytarib berilgan qismi summalari.

✓ bevosita sug'urta faoliyatini amalga oshirishdan olinadigan boshqa daromadlar.

2.Sug'urta qildiruvchi (naf oluvchi) quyidagilarni olsa, qo'shilgan qiymat solig'idan ozod qilinadi:

✓ sug'urta to'lovi (sug'urta to'voni).

✓ preventiv tadbirlar o'tkazish uchun beriladigan mablag'lar.

✓ sug'urta qilish shartnomasi zararsiz amal qilishi uchun sug'urtalovchi to'laydigan mablag'lar.

✓ sug'urta qilish shartnomasiga muvofiq boshqa mablag'lar.

O'zbekiston Respublikasi Moliya vazirligi O'zbekiston Respublikasi Davlat soliq qo'mitasi bilan birgalikda ayrim aylanmalarni batafsil-lashtirgan xolda, tushuntirishlar berishga haqli.

Quyidagilarni O'zbekiston Respublikasi hududiga olib kirish soliq solishdan ozod etiladi:

1.Jismoniy shaxslar tomonidan tovarlarni bojsiz olib kirishning bojxona to'g'risidagi qonunchilikda tasdiqlangan normalari doirasida olib kirilayotgan tovarlar.

2.O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi tomonidan belgilanadigan tartibda insonparvarlik yordami sifatida olib kirilayotgan tovarlar.

3.Davlatlar, hukumatlar, xalqaro tashkilotlar, shuningdek O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining qarorlarida nazarda tutilgan hollarda — boshqa tashkilotlar va shaxslar yo'nalishlari bo'yicha xayriya yordami maqsadlarida, shu jumladan texnik yordam ko'rsatish (grantlar) uchun olib kiriladigan tovarlar.

4.Chet el diplomatik vakolatxonalari va ularga tenglashtirilgan vakolatxonalar rasmiy foydalanishi uchun, shuningdek ushbu vakolatxonalarning diplomatik va ma'muriy-texnik xodimlari, shu jumladan ularning o'zlari bilan birga yashayotgan oila a'zolari shaxsiy foydalanishi uchun mo'ljallangan tovarlar.

5.Qonunchilikka muvofiq alohida qimmatga ega madaniy meros obyektlari jamoasiga kiritilgan, davlat madaniyat muassasalari tomonidan olingan yoki ular tomonidan sovg'aga olingan madaniy qimmatliklar. Ushbu soliq solishdan ozod etish O'zbekiston Respublikasi Madaniyat vazirligining tegishli tasdiqnomasi mavjud bo'lgan taqdirda qo'llaniladi.

6.O'xshashi O'zbekiston Respublikasida ishlab chiqarilmaydigan, tasdiqlangan ro'yxat bo'yicha O'zbekiston Respublikasi hududiga olib kiriladigan texnologik asbob-uskunalar.

7.Xalqaro kitob almashinuvi bo'yicha davlat kutubxonalari va muzeylari tomonidan olinadigan bosma nashrlarning barcha turlari, shuningdek xalqaro notijorat almashinuvini amalga oshirish maqsadida ixtisoslashtirilgan davlat tashkilotlari tomonidan olib kiriladigan kinematografiya asarlari.

8.Milliy valyuta va chet el valyutasi, qonuniy to'lov vositalari bo'lgan banknotlar, shuningdek qimmatli qog'ozlar.

9.Xalqaro moliya institutlarining qarzlar va hukumat tashkilotlarining xalqaro qarzlar hisobidan olib kiriladigan tovarlar, agar ular olib kirilayotganda soliqdan ozod etilishi qonunda nazarda tutilgan bo'lsa.

10.Vakolatli davlat organining yozma shakldagi tasdig'i mavjud bo'lgan taqdirda, telekommunikastiyalar operatorlari va tezkor-qidiruv tadbirlari tizimining texnik vositalarini sertifikatlashtirish bo'yicha maxsus organ tomonidan olinadigan tezkor-qidiruv tadbirlari tizimining texnik vositalari.

11.Dori vositalari, veterinariya dori vositalari, tibbiyot va veterinariya uchun mo'ljallangan buyumlar, shuningdek dori vositalarini, veterinariya dori vositalarini, tibbiyot va veterinariya uchun mo'ljallangan

buyumlarni ishlab chiqarish uchun qonunchilikda belgilanadigan ro'yxat bo'yicha olib kiriladigan xom ashyo. Mazkur norma O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi tomonidan tasdiqlanadigan ro'yxat bo'yicha O'zbekiston Respublikasida ham ishlab chiqariladigan, olib kiriladigan tayyor dori vositalariga, veterinariya dori vositalariga, tibbiyot va veterinariya uchun mo'ljallangan buyumlarga nisbatan tatbiq etilmaydi.

7.3. Qo'shilgan qiymat solig'i stavkalari va nol darajali stavka bo'yicha soliq solinadigan aylanma

Qo'shilgan qiymat solig'i stavkasi 15 foiz va 0 foiz miqdorida belgilanadi. Bir oy soliq davridir.

Nol darajali stavka bo'yicha soliq solish quyidagilar realizatsiya qilinganda amalga oshiriladi:

1.O'zbekiston Respublikasi hududidan eksport bojxona tartib-taomiliga olib chiqilgan tovarlar.

2.Ilgari O'zbekiston Respublikasi bojxona hududida qayta ishlash bojxona tartib-taomiliga joylashtirilgan, O'zbekiston Respublikasi hududidan olib chiqilgan tovarlar va O'zbekiston Respublikasi hududidan bojxona hududida qayta ishlash bojxona tartib-taomiliga joylashtirilgan tovarlarni qayta ishlash natijasida olingan (hosil bo'lgan) tovarlar (qayta ishlash mahsulotlari, chiqindilar va qoldiqlar).

3.O'zbekiston Respublikasi hududidan olib chiqilgan g'amlab qo'yilgan narsalar. Havo kemalaridan risoladagidek foydalanilishini ta'minlash uchun zarur bo'lgan yoqilg'i va yonilg'i-moylash materiallari g'amlab qo'yilgan narsalar deb e'tirof etiladi.

4.Chet eldan keltirilgan tovarlarni tashish chog'ida bojxona tranziti bojxona tartib-taomiliga joylashtirilgan tovarlarni bevosita O'zbekiston Respublikasi hududiga etib kelish joyidagi bojxona organidan O'zbekiston Respublikasi hududidan chiqib ketish joyidagi bojxona organigacha tashish yoxud transportda tashish bilan bevosita bog'liq bo'lgan xizmatlar.

5.Xalqaro tashishlar bilan bevosita bog'liq bo'lgan xizmatlar.

Nol darajali stavkani qo'llash huquqini tasdiqlovchi hujjatlar soliq hisoboti bilan birga taqdim etiladi.

Tovarlar eksport qilinganligini tasdiqlovchi hujjatlar quyidagilardan iborat:

- ✓ kontrakt (kontraktning belgilangan tartibda tasdiqlangan ko'chirma nusxasi).

- ✓ tovarlarni chiqarishni amalga oshiruvchi bojxona organining tovarlarni O'zbekiston Respublikasi bojxona hududidan olib chiqish uchun belgisi qo'yilgan bojxona yuk deklarastiyasi.

- ✓ O'zbekiston Respublikasining bojxona hududidan o'tkazish punktida joylashgan bojxona organining tovarlar belgilangan mamlakatga jo'natilganligini tasdiqlovchi belgisi qo'yilgan, tovarga ilova qilinadigan hujjatlar.

Tovarlar eksportga vositachi (ishonchli vakil) orqali vositachilik (topshiriq) shartnomasi bo'yicha realizastiya qilinganda eksportni tasdiqlash uchun komitent (ishonch bildiruvchi) tomonidan qo'shimcha tarzda soliq to'lovchining vositachi yoki ishonchli vakil bilan tuzilgan vositachilik shartnomasi yoki topshiriq shartnomasi (shartnomaning ko'chirma nusxasi) taqdim etiladi.

Tovarlar eksport qilinganligini tasdiqlash uchun amalga oshirilayotgan faoliyatning turiga qarab boshqa hujjatlar taqdim etilishi mumkin. Soliq to'lovchining amalga oshiriladigan faoliyat turiga qarab nol soliq stavkasini qo'llash huquqini tasdiqlash uchun zarur bo'lgan hujjatlar ro'yxati hamda ularni taqdim etish tartibi O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi tomonidan tasdiqlanadi.

Bojxona to'g'risidagi qonunchilikka muvofiq O'zbekiston Respublikasining bojxona hududida qayta ishlash bojxona rejimiga joylashtirilgan tovarlarni qayta ishlash bo'yicha xizmatlarga qayta ishlash mahsulotlarini O'zbekiston Respublikasining bojxona hududidan tashqariga olib chiqish sharti bilan nol stavka bo'yicha soliq solinadi.

O‘zbekiston Respublikasining bojxona hududida qayta ishlash bojxona rejimiga joylashtirilgan tovarlarni qayta ishlash bo‘yicha xizmatlarga qayta ishlash mahsulotlarini keyinchalik bojxona to‘g‘risidagi qonunchilikka muvofiq erkin muomalaga chiqarish rejimiga joylashtirgan holda belgilangan soliq stavkasi bo‘yicha soliq solinishi lozim.

Nol stavka bo‘yicha soliq solish quyidagilarni realizatsiya qilish chog‘ida amalga oshiriladi:

- ❖ tovarlarni xalqaro tashish bo‘yicha xizmatlarni. Tovarlarni xalqaro tashish deganda tovarlarning jo‘natish punkti yoki belgilangan punkti O‘zbekiston Respublikasi hududidan tashqarida joylashgan taqdirda tovarlarni havo kemalari, temir yo‘l transporti va avtotransport vositalari orqali tashish tushuniladi.

- ❖ chet eldan keltirilgan tovarlarni tashish chog‘ida bojxona tranziti bojxona tartib-taomiliga joylashtirilgan tovarlarni O‘zbekiston Respublikasi hududiga etib kelish joyidagi bojxona organidan to O‘zbekiston Respublikasi hududidan chiqib ketish joyidagi bojxona organigacha tashish yoki transportda tashish bilan bevosita bog‘liq bo‘lgan xizmatlarni.

- ❖ tashishlar yagona xalqaro tashish hujjatlari asosida rasmiylashtirilgan taqdirda, basharti yo‘lovchilarni, pochtani va bagajni jo‘natish punkti yoki belgilangan punkti O‘zbekiston Respublikasi hududidan tashqarida joylashgan bo‘lsa, yo‘lovchilarni, pochtani va bagajni tashish bo‘yicha xizmatlarni.

- ❖ O‘zbekiston Respublikasi hududidan tashqariga eksport qilinadigan tovarlarni tashish yoki transportda tashish, shuningdek O‘zbekiston Respublikasi hududidagi qayta ishlash mahsulotlarini O‘zbekiston Respublikasi hududidan olib chiqish bo‘yicha O‘zbekiston Respublikasining yuridik shaxslari bo‘lgan tashuvchilar tomonidan ko‘rsatiladigan xizmatlarni. Ushbu bandning qoidalari, basharti tashish hujjatlarida bojxona organlarining belgilari qo‘yilgan bo‘lsa, qo‘llaniladi.

❖ havo kemalariga bevosita O'zbekiston Respublikasi aeroportlarida va O'zbekiston Respublikasining havo hududida ko'rsatiladigan xizmatlarni, shu jumladan aeronavigatsiya xizmatini.

Tovarlarni (xizmatlarni) realizatsiya qilish aylanmasi to'langan soliqni qoplash (qaytarish) yo'li bilan nol darajali stavkasi bo'yicha tortiladi, agar ushbu tovarlar (xizmatlar) quyidagicha olinsa:

✓ chet el diplomatik vakolatxonalarining va ularga tenglashtirilgan vakolatxonalarning rasmiy foydalanishi uchun, shuningdek ushbu vakolatxonalar diplomatik va ma'muriy-texnik xodimlarining (shu jumladan ular bilan birga yashaydigan oila a'zolarining) shaxsiy foydalanishi uchun.

✓ Mahsulot taqsimotiga oid bitim doirasida tovarlarni (xizmatlarni) sotib olayotgan soliq to'lovchilar tomonidan, agar bitimda nol darajali stavka qo'llanilishi nazarda tutilgan bo'lsa.

Agar tegishli chet davlatning qonunchiligida O'zbekiston Respublikasining diplomatik vakolatxonalariga va ularga tenglashtirilgan vakolatxonalarga, ushbu vakolatxonalarning diplomatik hamda ma'muriy-texnik xodimlariga (shu jumladan ular bilan birga yashaydigan oila a'zolariga) nisbatan xuddi shunday tartib belgilangan bo'lsa yoxud bunday norma O'zbekiston Respublikasining xalqaro shartnomasida nazarda tutilgan bo'lsa, nol darajali stavkani qo'llash amalga oshiriladi.

Suv ta'minoti, kanalizatsiya, sanitariya jihatdan tozalash, issiqlik ta'minoti bo'yicha aholiga ko'rsatiladigan xizmatlarni realizatsiya qilishga doir aylanmaga, shu jumladan bunday xizmatlarni uy-joy mulkdorlari shirkatlari tomonidan aholi nomidan, shuningdek idoraviy uy-joy fondi uylarida yashayotgan aholi uchun O'zbekiston Respublikasi Mudofaa vazirligining va O'zbekiston Respublikasi Milliy gvardiyasining bo'linmalari tomonidan olishga, nol darajali stavka bo'yicha soliq solinadi.

Nol darajali stavka qimmatbaho metallarni ishlab chiqaruvchilar tomonidan qimmatbaho metallarni olish bo'yicha vakolatli organga realizatsiya qilinadigan bunday metallarga nisbatan qo'llaniladi.

7.4. Qo'shilgan qiymat solig'ini hisoblash va to'lash tartibi

Qo'shilgan qiymat solig'i bazasini aniqlashda soliq summasi soliq bazasining soliq stavkasiga muvofiq bo'lgan foizli ulushi sifatida hisoblab chiqariladi.

Soliq summasi tovarlarni (xizmatlarni) realizatsiya qilishga doir operatsiyalarning soliq bazasidan, tegishli soliq davriga taalluqli bo'lgan aylanmalarni amalga oshirish sanasidan kelib chiqqan holda, tegishli soliq davrida soliq bazasini ko'paytiradigan yoki kamaytiradigan barcha o'zgartishlar hisobga olingan holda har bir soliq davrining yakunlariga ko'ra hisoblab chiqariladi.

Tovarlarni O'zbekiston Respublikasi hududiga olib kirishda soliqning umumiy summasi hisoblab chiqarilgan soliq bazasining soliq stavkasiga mos keladigan foizli ulushi sifatida hisoblab chiqariladi.

Soliq bazasi O'zbekiston Respublikasi hududiga olib kiriladigan tovarlarning har bir guruhi bo'yicha alohida aniqlansa, soliq summasi mazkur soliq bazalarining har biri bo'yicha alohida hisoblab chiqariladi. Bunda soliqning umumiy summasi bunday soliq bazalarining har biri bo'yicha alohida hisoblab chiqarilgan soliq summalarini qo'shish orqali hisoblab chiqariladi.

Byudjetga to'lanishi lozim bo'lgan soliq summasini aniqlashda soliq to'lovchi haqiqatda olingan tovarlar (xizmatlar) bo'yicha to'langan (to'lanishi lozim bo'lgan) soliq summasini hisobga olish orqali hisoblab chiqarilgan soliqning umumiy summasini kamaytirishga, quyidagi shartlarni bir vaqtda bajargan taqdirda, haqli bo'ladi:

- soliq to'lovchining tovarlarni ishlab chiqarish va realizatsiya qilish (xizmat ko'rsatish) bilan bog'liq faoliyatini amalga oshirish

chogʻida tovarlardan (xizmatlardan), foydalanilganda realizatsiya qilish boʻyicha aylanmasiga soliq solinishi, shu jumladan nol stavka boʻyicha soliq solinishi lozim boʻlganda.

- olingan tovarlarga (xizmatlarga) soliq toʻlovchi tomonidan hisobvara-q-faktura yoki etkazib beruvchi tomonidan taqdim etilgan soliq summasi alohida ajratib koʻrsatilgan boshqa hujjat olinganda hamda tovarlarni (xizmatlarni) etkazib beruvchi soliq toʻlovchi sifatida roʻyxatdan oʻtkazilganda.

- tovarlar olib kirilgan (import qilingan) taqdirda soliq byudjetga toʻlanganda.

- soliq qonunchiligida nazarda tutilgan hollarda soliq byudjetga toʻlanganda.

- nol darajali stavka boʻyicha soliq solinadigan tovarlar eksportida chet ellik sotib oluvchi (toʻlovchi) tomonidan eksport qilinayotgan tovarlar uchun haq toʻlanganligini tasdiqlovchi bank hujjatidan koʻchirma mavjud boʻlsa.

Nol darajali stavka boʻyicha soliq solinadigan tovarlarni eksportga realizatsiya qilish aylanmasi maqsadida foydalaniladigan, haqiqatda olingan tovarlar (ishlar, xizmatlar) boʻyicha toʻlanishi lozim boʻlgan (toʻlangan) soliq tovarlar eksportidan soliq toʻlovchining Oʻzbekiston Respublikasidagi bank hisobvaragʻiga kelib tushgan valyuta tushumining ulushida hisobga olinadi.

Agar soliq toʻlovchi oxirgi bir yil davomida valyuta tushumlarini oʻz vaqtida taʼminlab kelayotgan va eksport shartnomalari boʻyicha muddati oʻtgan debitor qarzdorligi boʻlmagan intizomli soliq toʻlovchilar toifasiga kiritilgan boʻlsa, eksport qilinadigan tovarlar uchun ishlatilgan, haqiqatda olingan tovarlar (xizmatlar) boʻyicha toʻlanishi lozim boʻlgan (toʻlangan) soliq summasi soliq toʻlovchining Oʻzbekiston Respublikasi banklaridagi hisobvaraqlariga chet el valyutasi tushumi kelib tushishidan qatʼi nazar hisobga olinadi. Tovarlar «eksport» bojxona rejimi ostida chiqarilgan kundan eʼtiboran bir yuz sakson kalendar kuni ichida valyuta tushumi yoki uning bir

qismi soliq to'lovchining O'zbekiston Respublikasi banklaridagi hisobvaraqlariga kelib tushmagan taqdirda, hisobga olingan soliq summasi yoki uning tegishli qismi belgilangan tartibda hisobdan chiqariladi.

Nol darajali stavka bo'yicha tortiladigan tovarlar eksporti vositachilik, topshiriq shartnomasi bo'yicha vositachi, ishonchli vakil orqali amalga oshirilgan taqdirda, soliq vositachining, ishonchli vakilning yoki soliq to'lovchining hisobvarag'iga kelib tushgan valyuta tushumining summasi ulushida hisobga olinadi.

O'zbekiston Respublikasi hududi realizastiya qilish joyi deb e'tirof etilmaydigan xizmatlarni ko'rsatuvchi yakka tartibdagi tadbirkorlar va O'zbekiston Respublikasining yuridik shaxslari belgilangan tartibda haqiqatda olingan tovarlar bo'yicha to'langan (to'lanishi lozim bo'lgan) soliq summasini hisobga olish huquqiga ega. Bunday xizmatlarni realizastiya qilish bo'yicha aylanmadan olinadigan soliq solinadigan aylanmaga tenglashtiriladi.

Soliq to'lovchi tomonidan asosiy vositalar (shu jumladan o'rnatiladigan asbob-uskunalar), nomoddiy aktivlar va ko'chmas mulk obyektlari, shu jumladan qurilishi tugallanmagan obyektlar sotib olinganda, shuningdek kelgusida o'z asosiy vositalari sifatida foydalanish uchun mo'ljallangan aktivlarni yaratish uchun tovarlar (xizmatlar) sotib olinganda sotuvchi tomonidan soliq to'lovchiga taqdim etilgan soliq summasini hisobga olish to'liq hajmda amalga oshiriladi. Soliq to'lovchi O'zbekiston Respublikasi hududiga bunday tovarlarni olib kirish chog'ida ushbu soliq to'lovchi tomonidan to'langan soliq summasini hisobga olish xuddi shunday tartibda amalga oshiriladi.

Mol-mulk ustav fondiga (ustav kapitaliga) hissa sifatida olingan taqdirda, oluvchi mol-mulkni ustav fondiga (ustav kapitaliga) berish chog'ida ishtirokchi tomonidan to'langan soliq summasini hisobga olish huquqiga ega. Ustav fondiga (ustav kapitaliga) hissa sifatida olingan asosiy vositalar, nomoddiy aktivlar va ko'chmas mol-mulk

obyektlari, shu jumladan qurilishi tugallanmagan obyektlar bo'yicha ishtirokchi ularni berish chog'ida to'lagan soliq soliq qonunchiligida nazarda tutilgan tartibda berilgan aktivlarni oluvchi soliq to'lovchida hisobga olinadi.

Soliq to'lovchi bo'lmagan shaxs soliq to'lovchi sifatida soliq qonunchiligida muvofiq maxsus ro'yxatga olish hisobiga qo'yilganda, shuningdek soliq to'lashdan ozod etish bekor qilingan taqdirda soliq to'lovchi maxsus ro'yxatga olish hisobiga qo'yish (ozod qilishni bekor qilish) sanasida o'z balansida mavjud bo'lgan tovar-moddiy zaxiralar qoldiqlarining va uzoq muddatli aktivlarning balans qiymatida hisobga olingan soliq summasini soliq qonunchiligida belgilangan shartlarga rioya etilgan taqdirda, hisobga olish huquqiga ega.

Hisobga olinadigan soliq summasi:

➤ tovar-moddiy zaxiralarning qoldiqlari bo'yicha shaxs ro'yxatdan o'tkazish hisobiga qo'yilgan sanadan oldingi so'nggi o'n ikki oy ichida olingan, soliq to'lovchida uni ro'yxatdan o'tkazish hisobiga qo'yish (ozod etishni bekor qilish) sanasida mavjud bo'lgan tovar-moddiy zaxiralar qoldig'iga to'g'ri keladigan tovarlarning (xizmatlarning) haqiqiy qiymati bo'yicha.

➤ uzoq muddatli aktivlar bo'yicha mazkur obyektlarning shaxs soliq bo'yicha ro'yxatdan o'tkazish hisobiga qo'yilgan (ozod etish bekor qilingan) sanadagi qayta baholanishi hisobga olinmagan, soliqning tegishli summasini o'z ichiga olgan balans (qoldiq) qiymatidan kelib chiqqan holda aniqlanadi.

Agar soliq to'lovchi sifatida hisobda turmaydigan chet el yuridik shaxsi komitent (ishonch bildiruvchi) bo'lsa, tovar tegishli vositachilik (topshiriq) shartnomasiga muvofiq shartlar asosida vositachi (ishonchli vakil) tomonidan realizatsiya qilingan taqdirda, ushbu tovar O'zbekiston Respublikasi hududiga olib kirilganda to'langan soliq summasi tegishli soliq davrida vositachi (ishonchli vakil) tomonidan realizatsiya qilingan tovarlar ulushiga to'g'ri keladigan ulushda

vositachi (ishonchli vakil) tomonidan hisobga olish uchun qabul qilinadi.

O'zbekiston Respublikasining yuridik shaxsi yoki yakka tartibdagi tadbirkor bo'lgan komitentning (ishonch bildiruvchining) topshirig'iga ko'ra olingan tovar O'zbekiston Respublikasi hududiga vositachi (ishonchli vakil) tomonidan olib kirilgan taqdirda, import qilingan tovarning bojxona rasmiylashtiruvi chog'ida vositachi (ishonchli vakil) tomonidan to'langan soliq komitentda (ishonch bildiruvchida) hisobga olinishi lozim.

Transport ekspedistiyasi shartnomasi bo'yicha majburiyatlarni bajarish chog'ida ekspeditor tomonidan tashuvchidan va boshqa etkazib beruvchilardan olingan xizmatlarga doir soliq summasi bunday shartnoma bo'yicha ekspeditorning mijozi bo'lgan tarafda hisobga olinadi.

Sotuvchilar tomonidan O'zbekiston Respublikasining soliq to'lovchisi bo'lmagan chet ellik shaxsga ushbu chet ellik shaxs tomonidan O'zbekiston Respublikasida tovarlarni (xizmatlarni) olish chog'ida taqdim etilgan yoki ushbu chet ellik shaxslar tovarlarni ishlab chiqarish va realizastiya qilish maqsadlari uchun O'zbekiston Respublikasi hududiga olib kirishi chog'ida ular tomonidan to'langan soliq summalari hisobga olinishi lozim. Soliqning mazkur summalari soliq qonunchiligida muvofiq soliq agenti tomonidan ushbu chet ellik shaxsning daromadlaridan ushlab qolingani soliq byudjetga to'langanidan keyin, ushbu shaxs olgan (olib kirgan) tovarlardan (xizmatlardan) faqat soliq agenti qiymatidan soliqni ushlab qolgan tovarlarni ishlab chiqarish va realizastiya qilish maqsadida foydalanilgan qismi bo'yichagina hisobga olinishi yoki ushbu chet ellik shaxsga qaytarilishi lozim. Bunda soliqning mazkur summalari, basharti chet ellik shaxs soliq qonunchiligida muvofiq soliq to'lovchi sifatida maxsus ro'yxatdan o'tkazish hisobiga qo'yilgan bo'lsa, hisobga olinishi yoki ushbu shaxsga qaytarilishi lozim.

Agar soliq to'lovchi realizatsiya qilish bo'yicha aylanmasiga soliq solinishi lozim bo'lgan tovarlarni (xizmatlarni), shuningdek realizatsiya qilish bo'yicha aylanmasi soliq solishdan ozod etiladigan tovarlarni (xizmatlarni) realizatsiya qilsa, hisobga olinishi lozim bo'lgan soliq summasi soliq qonunchiligida belgilangan tartibda aniqlanadi.

Agar hisobga olish huquqi tovarlarni (xizmatlarni) olish bo'yicha qalbaki yoki ko'zbo'yamachilik uchun tuzilgan bitim natijasida vujudga kelganligiga oid dalillar mavjud bo'lsa, soliq organlari hisobga olishni bekor qilishni yoki unga tuzatishni amalga oshirishga haqli.

Soliq to'lovchilar soliq hisobotini o'zlari soliq hisobida turgan joydagi soliq organlariga o'tgan soliq davridan keyingi oyning yigirmanchi kunidan kechiktirilmagan muddatda taqdim etishlari shart.

Hisoblab chiqarilgan soliqni to'lash soliq hisobida turilgan joy bo'yicha har bir soliq davrining yakunlariga ko'ra, soliq hisoboti taqdim etishlari muddatidan kechiktirmay amalga oshiriladi.

O'zbekiston Respublikasi hududiga tovarlarni olib kirish chog'ida soliq hisobga olingan holda, bojxona to'g'risidagi qonunchilikda belgilangan tartibda va muddatlarda byudjetga to'lanadi.

Soliq agentlari soliqni o'zi soliq hisobida turgan joy bo'yicha to'laydi. Soliq to'lovchilar bo'lmagan soliq agentlari o'zi soliq hisobida turgan joydagi soliq organlariga tegishli soliq hisobotini soliq qonunchiligida muvofiq to'lash amalga oshirilgan o'tgan soliq davridan keyingi oyning yigirmanchi kunidan kechiktirmay taqdim etishi shart.

Soliq hisobotiga soliq to'lovchining xaridlar reestrda va sotuvlar reestrda ko'rsatilgan ma'lumotlar kiritiladi.

Vositachilik (topshiriq) va transport ekspeditsiyasi shartnomalari asosida boshqa shaxsning manfaatlarni ko'zlab tadbirkorlik faoliyatini amalga oshiruvchi shaxslar olingan va taqdim etilgan hisobvaraqq-fakturalar daftarlaridagi ma'lumotlarni ham belgilangan shakl bo'yicha

taqdim etishi shart. Agar bunday shaxslar soliq to'lovchilar bo'lmasa, ular soliq hisobotiga faqat soliq agenti sifatida operastiyalarni yoki vositachilik (topshiriq) shartnomasi asosida komitentning (ishonch bildiruvchining), transport ekspedistiyasi shartnomasi asosida yukni oluvchining (yukni jo'natuvchining) manfaatlarini ko'zlab vositachilik operastiyalarini amalga oshirish chog'ida olingan hamda taqdim etilgan hisobvara-q-fakturalarni hisobga olish daftarlarida aks ettiriladigan ma'lumotlarni kiritadi.

Xaridlar va sotuvlar reestrlarini, shuningdek kelib tushgan va taqdim etilgan hisobvara-q-fakturalarni hisobga olish daftarlarini yuritish shakllari va tartibi O'zbekiston Respublikasi Davlat soliq qo'mitasi va Moliya vazirligi tomonidan belgilanadi.

Tovarlarni O'zbekiston Respublikasi hududiga olib kirishda soliq solish tanlangan bojxona rejimiga qarab, quyidagi tartibda amalga oshiriladi:

- ✓ tovarlar erkin muomalada bo'lish (import) uchun chiqarish bojxona rejimiga joylashtirilganda soliq to'liq hajmda hisoblanadi.

- ✓ tovarlar reimport bojxona rejimiga joylashtirilganda soliq to'lovchi ushbu Kodeksga muvofiq tovarlar eksport qilinganda to'lashdan ozod etilgan soliq summalarini yoxud unga tovarlar eksport qilinganligi tufayli qaytarib berilgan summalarni to'laydi. Sanab o'tilgan summalarni to'lash bojxona to'g'risidagi qonunchilikda nazarda tutilgan tartibda amalga oshiriladi.

- ✓ tovarlar tranzit, bojxona ombori, reeksport, boj olinmaydigan savdo, erkin bojxona hududi, yo'q qilish, davlat foydasiga voz kechish bojxona rejimiga, shuningdek g'amlab qo'yilgan narsalar bojxonada deklarastiya qilinganda soliq to'lanmaydi.

- ✓ tovarlar O'zbekiston Respublikasi bojxona hududida qayta ishlash bojxona rejimiga joylashtirilganda, basharti qayta ishlash mahsulotlarini muayyan muddatda O'zbekiston Respublikasining bojxona hududidan olib chiqilsa, soliq to'lanmaydi.

✓ tovarlar vaqtincha olib kirish bojxona rejimiga joylashtirilganda bojxona to'g'risidagi qonunchilikda nazarda tutilgan tartibda soliq to'lashdan to'liq yoki qisman ozod etish qo'llaniladi.

✓ bojxona hududidan tashqarida qayta ishlash bojxona rejimiga joylashtirilgan tovarlarni qayta ishlash mahsulotlari olib kirilgan taqdirda, soliq to'lovi bojxona to'g'risidagi qonunchilikda nazarda tutilgan tartibda amalga oshiriladi.

✓ tovarlar ichki iste'mol uchun qayta ishlash bojxona rejimiga joylashtirilganda soliq to'liq hajmda to'lanadi.

Tovarlar O'zbekiston Respublikasi hududidan olib chiqilayotganda soliq solish quyidagi tartibda amalga oshiriladi:

❖ tovarlar O'zbekiston Respublikasi hududidan eksport bojxona tartib-taomilida olib chiqilayotganda soliq to'lanmaydi. Mazkur qoida tovarlarni keyinchalik eksport bojxona tartib-taomiliga muvofiq olib chiqish maqsadida ushbu tovarlar bojxona ombori tartib-taomiliga joylashtirilganda ham qo'llaniladi.

❖ tovarlar O'zbekiston Respublikasi hududidan tashqariga reeksport bojxona tartib-taomilida olib chiqilayotganda soliq to'lanmaydi, O'zbekiston Respublikasi hududiga olib kirish chog'ida to'langan soliq summaları esa soliq to'lovchiga bojxona to'g'risidagi qonunchilikda nazarda tutilgan tartibda qaytariladi. Mazkur qoida tovarlar reeksport bojxona tartib-taomiliga muvofiq keyinchalik olib chiqish maqsadida bojxona ombori bojxona tartib-taomiliga joylashtirilganda ham qo'llaniladi.

❖ maxsus bojxona tartib-taomilini tugallash maqsadida g'amlab qo'yilgan narsalar, shuningdek tovarlar O'zbekiston Respublikasi hududidan olib chiqilayotganda soliq to'lanmaydi.

❖ tovarlar O'zbekiston Respublikasi hududidan tartib-taomillarga muvofiq olib chiqilayotganda, agar bojxona to'g'risidagi qonunchilikda boshqacha qoida nazarda tutilmagan bo'lsa, bojxona tartib-taomillari bilan soliq to'lashdan ozod etish va to'langan soliq summalarini qaytarish amalga oshirilmaydi.

Jismoniy shaxslar tomonidan shaxsiy, oilaviy, uy-ro'zg'or ehtiyojlari va tadbirkorlik faoliyatini amalga oshirish bilan bog'liq bo'lmagan boshqa ehtiyojlar uchun mo'ljallangan tovarlar olib o'tilayotganda, tovarlar O'zbekiston Respublikasining bojxona chegarasi orqali olib o'tilayotganligi munosabati bilan soliq to'lash tartibi bojxona to'g'risidagi qonunchilikda belgilanadi.

Takrorlash uchun savollar

1. Davlat byudjetini daromadlarini shakllantirishda qo'shilgan qiymat solig'i bilan to'ldirish g'oyasi qachon vujudga kelgan?
2. Qo'shilgan qiymat solig'i ilk bor qaerda va kim tomonidan qanday nom bilan joriy etilgan?
3. Bu soliq turi ilk bor qo'shilgan qiymat solig'i nomi bilan kim tomonidan qachon taklif qilingan?
4. Qo'shilgan qiymat solig'i ilk bor qachon va qaysi mamlakat soliq tizimiga soliq turi sifatida kiritilgan?
5. O'zbekiston Respublikasida qo'shilgan qiymat solig'i qachon joriy etilgan?
6. Mustaqil Davlatlar Xamdo'stligi davlatlarida qachondan boshlab qo'shilgan qiymat solig'i joriy etilgan?
7. Qo'shilgan qiymat solig'ini to'lovchilar bo'lib kimlar hisoblanadi?
8. Qo'shilgan qiymat solig'i nimani ifodalaydi?
9. Qo'shilgan qiymat solig'i solish obyektiga nimalar kiradi?
10. Qo'shilgan qiymat solig'i stavkalari qanday aniqlanadi?
11. Qo'shilgan qiymat solig'ini hisoblash va to'lash tartibi qanday ?
12. Qo'shilgan qiymat solig'i bazasi qanday aniqlanadi?

VIII BOB. AKSTIZ SOLIG'I

8.1. Akstiz solig'ini to'lovchilar va soliq solish obyekti

Akstiz solig'ini to'lovchilar deb quyidagi shaxslar e'tirof etiladi:

- ❖ O'zbekiston Respublikasi hududida akstiz solig'I solinadigan tovarlarni (akstiz to'lanadigan tovarlarni) ishlab chiqaruvchilar.

- ❖ tabiiy gazni iste'molchilarga realizatsiya qilishni amalga oshiruvchilar.

- ❖ benzin, dizel yoqilg'isini yakuniy iste'molchilarga realizatsiya qilishni, shu jumladan avtomobillarga yoqilg'I quyish shoxobchalari orqali, shuningdek gazni gaz to'ldirish stanstiyalari va gaz to'ldirish punktlari orqali realizatsiya qilishni amalga oshiruvchilar. Yakuniy iste'molchilar deganda o'z ehtiyojlari uchun benzin, dizel yoqilg'isi hamda gaz oluvchi yuridik va jismoniy shaxslar tushuniladi.

- ❖ oddiy shirkat ishtirokchisi bo'lgan, oddiy shirkat shartnomasi doirasida amalga oshiriladigan akstiz to'lanadigan tovarni ishlab chiqarish bilan bog'liq bo'lgan faoliyat bo'yicha oddiy shirkat ishlarini yuritish vazifasi zimmasiga yuklatilgan ishonchli shaxs.

O'zbekiston Respublikasining bojxona hududi orqali akstiz to'lanadigan tovarlarni olib o'tuvchilar. Bojxona to'g'risidagi qonunchilikka muvofiq mazkur shaxslar soliq to'lovchilar deb e'tirof etiladi.

Quyidagilar ham soliq to'lovchilar deb e'tirof etiladi:

- ✓ telekommunikatsiya mobil aloqa xizmatlarini (akstiz to'lanadigan xizmatlarni) ko'rsatadigan O'zbekiston Respublikasi yuridik shaxslari.

- ✓ O'zbekiston Respublikasida faoliyatni doimiy muassasa orqali amalga oshiradigan, akstiz solig'I solinadigan tovarlarni ishlab chiqaruvchi yoki shunday tovarlarni olib kirishni amalga oshiruvchi chet el yuridik shaxslari.

Akstiz solig'I solinadigan obyektlar quyidagilardan iborat:

1. Akstiz to'lanadigan tovarlarni realizatsiya qilish, shu jumladan akstiz to'lanadigan tovarlarni boshqa tovarlarga (xizmatlarga) ayirboshlash uchun berish:

- ✓ tovarga bo'lgan mulk huquqini berish.
- ✓ garov bilan ta'minlangan majburiyat bajarilmagan taqdirda, garovga qo'yilgan akstiz to'lanadigan tovarlarni garovga qo'yuvchi tomonidan berish.
- ✓ akstiz to'lanadigan tovarlarni bepul berish.
- ✓ akstiz to'lanadigan tovarlarni (xizmatlarni) jismoniy shaxslarning mehnatiga haq to'lash yoki dividendlar to'lash hisobidan berish.

2. Akstiz to'lanadigan tovarlarni yuridik shaxsning ustav fondiga (ustav kapitaliga) hissa sifatida yoxud oddiy shirkat shartnomasi (birgalikdagi faoliyat to'g'risidagi shartnoma) bo'yicha sherikning (ishtirokchining) hissasi sifatida berish.

3. Akstiz to'lanadigan tovarlarni:

✓ ishtirokchiga (muassisa) u yuridik shaxs tarkibidan chiqqan (chiqib ketgan) taqdirda yoxud yuridik shaxsda ishtirok etish ulushi kamayganda yoki yuridik shaxs tomonidan ishtirokchidan ushbu yuridik shaxsda ishtirok etish ulushi (ulushning bir qismi) qaytarib sotib olinganda ishtirokchiga berish.

✓ yuridik shaxs bo'lgan emitent tomonidan akstiyadordan ushbu emitent chiqargan akstiyalar qaytarib sotib olingan taqdirda akstiyadorga berish.

✓ yuridik shaxsni tugatishda akstiyadorga yoki ishtirokchiga berish.

4. Akstiz to'lanadigan tovarlarni qaytarish sharti bilan qayta ishlash uchun topshirish, shuningdek qaytarish sharti bilan berilgan xom ashyo materiallarni qayta ishlash mahsuli bo'lgan, shuningdek akstiz to'lanadigan shunday xom ashyo materiallarning mahsuli bo'lgan, akstiz to'lanadigan tovarlarni qaytarish sharti bilan berilgan

xom ashyo materiallarning mulkdoriga ishlab chiqaruvchi tomonidan topshirish.

5.Akstiz to'lanadigan tovarlardan o'z ehtiyojlari uchun foydalanish.

6.Akstiz to'lanadigan tovarlarni O'zbekiston Respublikasining bojxona hududiga olib kirish.

7.Benzinni, dizel yoqilg'isini va gazni yakuniy iste'molchilarga realizatsiya qilish yoki ulardan o'z ehtiyojlari uchun foydalanish.

8.Akstiz to'lanadigan xizmatlar ko'rsatish.

9.O'zbekiston Respublikasi hududida ishlab chiqarilgan va O'zbekiston Respublikasining bojxona hududiga import qilinadigan akstiz to'lanadigan tovarlarning buzilishi, yo'qotilishi, bundan favqulodda vaziyatlar natijasida yuzaga kelgan hollar mustasno. Aybdor tomonidan tovarning qiymati sug'urta orqali to'langan yoki uning o'rnini qoplangan taqdirda, akstiz solig'I sug'urta orqali to'lash (o'rnini qoplash) ulushida to'lanadi.

Quyidagilar soliq solish obyekti hisoblanmaydi:

- akstiz to'lanadigan tovarlarni eksportga (eksportning bojxona tartib-taomillarida) realizatsiya qilish.

- bojxona hududida qayta ishlash bojxona tartib-taomiliga joylashtirilgan tovarlardan ishlab chiqarilgan, qayta ishlash mahsuli bo'lgan akstiz to'lanadigan tovarlarni keyinchalik O'zbekiston Respublikasining bojxona hududidan olib chiqib ketish sharti bilan berish.

- ixtisoslashtirilgan gaz ta'minoti korxonalari orqali aholiga suyultirilgan gazni maishiy ehtiyojlar uchun realizatsiya qilish.

O'zbekiston Respublikasining bojxona hududiga quyidagi akstiz to'lanadigan tovarlarni:

- ✓ O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi tomonidan belgilanadigan tartibda insonparvarlik yordami sifatida olib kirish.

✓ davlatlar, hukumatlar, xalqaro tashkilotlar orqali xayriya yordami maqsadida, shu jumladan texnik ko‘mak ko‘rsatish maqsadida olib kirish.

✓ agar ular olib kirilayotganda soliqdan ozod etilishi qonunda nazarda tutilgan bo‘lsa, xalqaro moliya institutlarining qarzlar va hukumat tashkilotlarining xalqaro qarzlar hisobidan olib kirish.

○ akstiz to‘lanadigan tovarlarni O‘zbekiston Respublikasining bojxona hududiga soliq solinmaydigan tovarlarni olib kirish normalari doirasida jismoniy shaxslar tomonidan import qilish. O‘zbekiston Respublikasi hududiga soliq solinmaydigan tovarlarni jismoniy shaxslar tomonidan olib kirishning eng yuqori normalari qonunchilikda belgilanadi.

○ vakolatli davlat organining yozma shakldagi tasdig‘I bo‘lgan taqdirda, telekommunikastiyalar operatorlari hamda tezkor-qidiruv tadbirlari tizimining texnik vositalarini sertifikatlashtirish bo‘yicha maxsus organ tomonidan olinadigan tezkor-qidiruv tadbirlari tizimining texnik vositalari.

○ ishlab chiqaruvchilar tomonidan turistik yo‘nalishlarda tashkil etilgan degustasiya hududlarida (joylarida) realizasiya qilinadigan tabiiy vino (shisha idishdagilardan tashqari) mahsulotlariga.

Soliq bazasi belgilangan soliq stavkalariga qarab akstiz to‘lanadigan tovarlarning (xizmatlarning) har bir turi bo‘yicha alohida aniqlanadi.

Akstiz to‘lanadigan tovarlarga (xizmatlarga) nisbatan soliq stavkalari mutlaq (qat’iy) summada belgilangan bo‘lsa, soliq bazasi akstiz to‘lanadigan tovarlarning (xizmatlarning) naturada ifodalangan hajmidan kelib chiqqan holda aniqlanadi.

Ishlab chiqarilayotgan akstiz to‘lanadigan tovarlarga (xizmatlarga) soliq stavkalari foizlarda (advalor) belgilangan bo‘lsa, soliq bazasi bo‘lib realizasiya qilingan akstiz to‘lanadigan tovarlarning (xizmatlarning) qiymati, biroq ularning haqiqiy tannarxidan past bo‘lmagan qiymati hisoblanadi.

Jismoniy shaxslar mehnatiga haq to'lash, hisoblab chiqarilgan dividendlar hisobiga bepul yoki boshqa tovarlarga (xizmatlarga) ayirboshlash uchun beriladigan akstiz to'lanadigan tovarlar bo'yicha soliq bazasi aniqlanadi.

Qaytarib berish sharti bilan qayta ishlangan xom ashyo materiallardan ishlab chiqarilgan akstiz to'lanadigan tovarlar bo'yicha soliq bazasi akstiz to'lanadigan tovarlarni ishlab chiqarishga doir ishlarning qiymatini hamda qaytarish sharti bilan qayta ishlangan xom ashyo materiallarning qiymatini o'z ichiga oladi.

Akstiz to'lanadigan tovarlarga nisbatan qat'iy belgilangan va advalor soliq stavkalaridan iborat bo'lgan aralash soliq stavkalari belgilangan bo'lsa, soliq bazasi, akstiz to'lanadigan tovarlarning naturada ifodalangan hajmidan hamda realizastiya qilingan akstiz to'lanadigan tovarlarning qiymatidan kelib chiqqan holda aniqlanadi.

Chetdan olib kirilayotgan akstiz to'lanadigan tovarlarga nisbatan foizlardagi (advalor) soliq stavkalari belgilangan bo'lsa, soliq bazasi bojxona to'g'risidagi qonunchilikka muvofiq belgilanadigan bojxona qiymati asosida aniqlanadi.

Olib kirilayotgan akstiz to'lanadigan tovarlarga nisbatan qat'iy belgilangan soliq stavkalari belgilangan bo'lsa, soliq bazasi import qilingan akstiz to'lanadigan tovarlarning natura holidagi hajmidan kelib chiqqan holda aniqlanadi.

Olib kirilayotgan akstiz to'lanadigan tovarlarga nisbatan qat'iy belgilangan va advalor soliq stavkalaridan iborat bo'lgan aralash soliq stavkalari belgilangan bo'lsa, soliq bazasi bojxona qonunchiligiga muvofiq belgilanadigan, akstiz to'lanadigan tovarlarning naturada ifodalangan hajmidan va akstiz to'lanadigan tovarlarning bojxona to'g'risidagi qonunchilikka muvofiq belgilanadigan bojxona qiymatidan kelib chiqqan holda aniqlanadi.

Benzinni, dizel yoqilg'isini va gazni yakuniy iste'molchilarga realizastiya qilish chog'ida realizastiya qilingan va shaxsiy ehtiyojlar

uchun foydalanilgan benzinning, dizel yoqilg'isi va gazning naturada ifodalangan hajmi soliq bazasi hisoblanadi.

Olib kirilayotgan akstiz to'lanadigan tovarlar bo'yicha soliq solish operastiyalarini amalga oshirish sanasi ularni bojxonaning import tartib-taomilidan chiqarish sanasi hisoblanadi.

Soliq bazasiga tuzatish kiritish soliq to'lovchi tomonidan amalga oshiriladi.

Akstiz to'lanadigan tovarlar eksportini tasdiqlovchi hujjatlar quyidagilardan iboratdir:

- ✓ eksport qilinadigan akstiz to'lanadigan tovarlarni etkazib berishga doir kontrakt (kontraktning belgilangan tartibda tasdiqlangan ko'chirma nusxasi).

- ✓ tovarlarni eksport rejimida chiqarishni amalga oshiruvchi bojxona organining belgisi qo'yilgan bojxona yuk deklarastiyasi.

- ✓ O'zbekiston Respublikasining bojxona chegarasidagi o'tkazish punktida joylashgan bojxona organining tovarlar tayinlangan mamlakatga jo'natilganligini tasdiqlovchi belgisi qo'yilgan, tovarga ilova qilinadigan hujjatlar.

- ✓ chet ellik sotib oluvchi (to'lovchi) tomonidan eksport qilinayotgan tovarlar uchun haq to'langanligini tasdiqlovchi bank hujjatidan ko'chirma.

Tovarlarni chet el valyutasida eksport qilish yuzasidan daromadlar tovarlar eksport rejimiga chiqarilgan kundan e'tiboran bir yuz saxon kalendar kuni ichida kelib tushmagan taqdirda, tovarlarni eksportga realizastiya qilish soliq solishning obyekti deb e'tirof etiladi.

Tovarlar eksportga vositachi (ishonchli vakil) orqali vositachilik (topshiriq) shartnomasi bo'yicha realizastiya qilingan taqdirda eksportni tasdiqlash uchun komitent (topshiriq beruvchi) tomonidan soliq to'lovchining vositachi yoki ishonchli vakil bilan tuzilgan vositachilik shartnomasi yoki topshiriq shartnomasi (shartnomaning ko'chirma nusxasi) qo'shimcha ravishda taqdim etiladi.

8.1.1- jadval

2022 yil uchun O‘zbekiston Respublikasi Davlat byudjeti daromadlari prognozi

mlrd so‘m

T/r	Ko‘rsatkichlar	Summa
	Jami — daromadlar	200 000,0
1.	Bevosita soliqlar	63 330,5
1.1	Foyda solig‘i	38 557,2
1.2	Aylanmadan olinadigan soliq	2 728,3
1.3	Jismoniy shaxslardan olinadigan daromad solig‘i	22 045,0
2.	Bilvosita soliqlar	73 164,9
2.1	Qo‘shilgan qiymat solig‘i	53 300,0
2.2	Akstiz solig‘i	15 038,3
2.3	Bojxona boji	4 826,6
3.	Resurs soliqlari va mol-mulk solig‘i	22 740,5
3.1	Mol-mulk solig‘i	3 173,8
3.2	Yer solig‘i	4 253,3
3.3	Yer qa‘ridan foydalanganlik uchun soliq	14 403,5
3.4	Suv resurslaridan foydalanganlik uchun soliq	910,0
4.	Boshqa daromadlar va soliq bo‘lmagan boshqa tushumlar	40 764,1

Manba. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2021 yil 30 dekabrda O‘zbekiston Respublikasining «2022 yil uchun O‘zbekiston Respublikasining davlat byudjeti to‘g‘risida»gi qonuni ijrosini ta‘minlash chora-tadbirlari to‘g‘risida»gi PQ-73-son qarori

8.2. Akstiz solig‘i stavkalari

Soliq stavkalari tovarning yoki xizmatning qiymatiga nisbatan foizlarda (advalor), naturada ifodalangan o‘lchov birligiga nisbatan mutlaq summada (qat’iy belgilangan), shuningdek advalor va qat’iy belgilangan soliq stavkalarini o‘z ichiga olgan aralash stavkada belgilanadi.

Tamaki mahsulotlariga nisbatan soliq stavkalari quyidagi miqdorlarda belgilanadi:

8.2.1-jadval

T/r	Tamaki mahsulotlari turlari	Soliq stavkalari	
		import qilinganda	ishlab chiqariladigan
1.	Filtrli, filtrsiz sigaretalar, papirosalar, sigarillalar (sigaritlar), bidi, kretek	360 000 so‘m/1000 dona + 10 foiz	2022 yil 1 yanvardan: 185 000 so‘m/1000 dona + 10 foiz 2022 yil 1 iyundan: 203 500 so‘m/1000 dona + 10 foiz
2.	Sigara	5 200 so‘m/1 dona	
3.	Chilim uchun tamaki	310 000 so‘m/kg*	
4.	Chekiladigan, o‘rama tamaki	310 000 so‘m/kg	
5.	Chaynaladigan, hidlanadigan, shimiladigan tamaki	310 000 so‘m/kg	
6.	Qizdiriladigan tamaki tayoqchasi, qizdiriladigan tamakili kapsula va tarkibida tamaki bo‘lgan o‘xshash tamoyil bilan foydalaniladigan boshqa mahsulotlar	310 000 so‘m/kg	
7.	Nikotinli tamakisiz snyus	125 000 so‘m/kg	
8.	Tarkibida nikotin mavjud bo‘lgan suyuqlik (kartridjlarda, rezervuarlarda va elektron sigaretlarda foydalanish uchun boshqa konteynerlarda)**	550 so‘m/ml	

* Belgilangan soliq stavkasi bo‘yicha soliq chilim uchun tamakisiz aralashmani olib kirishda ham to‘lanadi.

** Tarkibida nikotin mavjud bo‘lgan suyuqlikni (nikotinni) uni iste‘mol qilish tizimlarida (elektron va boshqalar) olib kirishda soliq

mazkur suyuqlik tarkibidagi nikotin miqdoridan kelib chiqqan holda to‘lanadi.

Soliq qonunchiligida akstiz solig‘ining qat’iy belgilangan stavkasi natura ifodalangan akstiz to‘lanadigan tovarlar hajmiga nisbatan qo‘llaniladi, akstiz solig‘ining advalor soliq stavkasi ishlab chiqaruvchining akstiz solig‘I va qo‘shilgan qiymat solig‘I qo‘shilmagan holda sotilgan tovarlar qiymatiga nisbatan qo‘llaniladi. Tovar importida advalor soliq stavkasi bojxona to‘g‘risidagi qonunchilikka muvofiq aniqlanadigan bojxona qiymatiga nisbatan qo‘llaniladi.

Soliq qonunchiligida soliq stavkasi tamaki mahsulotidagi tamaki xom ashyosi massasiga nisbatan tamaki xom ashyosi massasi to‘g‘risidagi axborotni iste‘mol qadog‘ida (idishda) ko‘rsatish sharti bilan qo‘llaniladi. Agar chilim uchun tamaki bo‘yicha tamaki xom ashyosi massasi netto og‘irligining 20 foizdan kamni tashkil etgan taqdirda, u holda akstiz solig‘I netto og‘irligining 20 foizidan hisoblab chiqariladi. Iste‘mol qadog‘ida (idishida) tamaki xom ashyosining og‘irligi to‘g‘risida axborot mavjud bo‘lmagan taqdirda, soliq stavkasi netto og‘irligiga nisbatan qo‘llaniladi.

Soliq qonunchiligida soliq stavkasi tovarning netto og‘irligiga nisbatan qo‘llaniladi, bunda iste‘mol qadog‘ining (plastic bankaning, karton qutisining va shu kabilarning) og‘irligi hisobga olinmaydi. Iste‘mol qadog‘ida (idishida) tovarning og‘irligi to‘g‘risida ma’lumot mavjud bo‘lmagan taqdirda, soliq stavkasi iste‘mol qadog‘ini (idishini) hisobga olgan holda netto og‘irligiga nisbatan qo‘llaniladi.

Alkogol mahsulotlariga nisbatan soliq stavkalari quyidagi miqdorlarda belgilanadi:

Soliq qonunchiligida soliq stavkalari O‘zbekiston Respublikasida ishlab chiqariladigan (ko‘rsatiladigan) akstiz to‘lanadigan tovarlarga (xizmatlarga) belgilangan, va mazkur tovarlarni olib kirishda qo‘llanilmaydi.

8.2.2-jadval

T/r	Alkogol mahsulotlari turlari	Soliq stavkalari		
		import qilinganda	ishlab chiqariladigan (1 dal tayyor mahsulot uchun)	
			2022 yil 1 yanvardan	2022 yil 1 iyundan
1.	Oziq-ovqat xom ashyosidan rektifikastiyalangan etil spirti, rektifikastiyalangan va efiroaldegidli frakstiyadan texnik etil spirti va etil spirtining boshlang'ich frakstiyasi	70%	13 500 so'm	14 900 so'm
2.	Aroq, konyak va boshqa alkogol mahsulotlari	45 000 so'm/1 litr uchun	125 100 so'm	138 000 so'm
	hajmiy ulushda spirt 40 foizdan ko'p bo'lgan aroq, konyak va boshqa alkogol mahsulotlari	63 000 so'm/1 litr uchun	206 700 so'm	228 000 so'm
3.	Vino:			
	tabiiy ravishda achitilgan tabiiy vinolar (etil spirti qo'shilmagan holda)	31 500 so'm/1 litr uchun	1 so'm	
	boshqa vinolar, shu jumladan vermut	45 000 so'm/1 litr uchun	18 000 so'm	19 800 so'm
4.	Pivo	50%, biroq 1 litr uchun/13 500 so'mdan kam bo'lmagan	12 600 so'm	13 800 so'm

Neft mahsulotlari va boshqa akstiz to'lanadigan tovarlar va xizmatlarga nisbatan soliq stavkalari quyidagi miqdorlarda belgilanadi:

8.2.3-jadval

T/r	Tovarlar (xizmatlar) nomi	Soliq stavkasi	
		2022 yil 1 yanvardan	2022 yil 1 iyundan
1.	Neft mahsulotlari:		
	Ai-80	240 000 soʻm/tonna	275 000 soʻm/tonna
	Ai-90 va undan yuqori	275 000 soʻm/tonna	275 000 soʻm/tonna
	aviakerosin (sintetikdan tashqari)	200 000 soʻm/tonna	220 000 soʻm/tonna
	dizel yoqilgʻisi (sintetikdan tashqari)	240 000 soʻm/tonna	264 000 soʻm/tonna
	EKO dizel yoqilgʻisi (sintetikdan tashqari)	216 000 soʻm/tonna	237 600 soʻm/tonna
	dizel yoki karbyurator (injektor) dvigatellari uchun motor moyi	340 000 soʻm/tonna	374 000 soʻm/tonna
2.	Polietilen granulalar	10%	
3.	Tabiiy gaz, bundan Oʻzbekiston Respublikasiga olib kirilgan gaz mustasno	20%	
4.	Yakuniy isteʼmolchiga sotiladigan:		
	benzin	1 litr uchun 350 soʻm/1 tonna uchun 465 530 soʻm	1 litr uchun 385 soʻm/1 tonna uchun 512 000 soʻm
	dizel yoqilgʻisi	1 litr uchun 350 soʻm/1 tonna uchun 425 918 soʻm	1 litr uchun 385 soʻm/1 tonna uchun 468 000 soʻm
	suyultirilgan gaz	1 litr uchun 350 soʻm/1 tonna uchun 665 493 soʻm	1 litr uchun 385 soʻm/1 tonna uchun 730 000 soʻm
	siqilgan gaz	1 kub metr uchun 500 soʻm	1 kub metr uchun 550 soʻm
5.	Mobil aloqa xizmatlari	15%	
6.	Xushboʻylashtiruvchi yoki rang beruvchi qoʻshimchalarsiz oq shakar	20%	

Soliq qonunchiligida nazarda tutilgan olib kirilgan (import qilingan) akstiz to'lanadigan tovarlarni o'z ehtiyojlari uchun ishlatilganda, soliq to'lovchilari bo'lib ushbu tovarlarni o'z ehtiyojlari uchun olib kirishni amalga oshirgan shaxslar e'tirof etiladi.

Soliq qonunchiligida belgilangan soliq stavkasi O'zbekiston Respublikasi hududiga olib kiriladigan xushbo'ylashtiruvchi yoki rang beruvchi qo'shimchalarsiz oq shakarga qo'llaniladi. Bunda O'zbekiston Respublikasi hududiga shakar xom ashyosini olib kirishga akstiz solig'i solinmaydi.

8.3. Akstiz solig'ini hisoblab chiqarish va to'lash tartibi

Soliqni hisoblab chiqarish soliq solinadigan bazadan va soliqning belgilangan stavkalaridan kelib chiqqan holda amalga oshiriladi.

Import qilingan, akstiz to'lanadigan, o'ziga nisbatan aralash advalor va qat'iy belgilangan soliq stavkalari belgilangan tovarlar bo'yicha soliq soliq bazasi va advalor stavkadan kelib chiqqan holda hisoblab chiqariladi. Bunda soliq summasi qat'iy belgilangan stavka qo'llanilgan holda hisoblab chiqarilgan summadan kam bo'lishi mumkin emas.

Bir oy soliq davridir. Soliq hisoboti soliq bo'yicha hisobda turilgan joydagi soliq organlariga har oyda, soliq davridan keyingi oyning o'ninchi kunidan kechiktirmay taqdim etiladi.

Benzin, dizel yoqilg'isi va gaz avtomobillarga yoqilg'I quyish shoxobchalari orqali realizastiya qilingan taqdirda, soliq hisoboti avtomobillarga yoqilg'I quyish shoxobchalari joylashgan yerdagi soliq organlariga har oyda, soliq davridan keyingi oyning o'ninchi kunidan kechiktirmay taqdim etiladi.

Soliqni to'lash soliq hisobotini taqdim etish muddatidan kechiktirmay amalga oshiriladi.

Import qilinadigan tovarlar bo'yicha soliqni to'lash bojxona to'g'risidagi qonunchilikda belgilangan muddatlarda amalga oshiriladi. Akstiz markalari bilan tamg'alanishi lozim bo'lgan olib kiriladigan

akstiz to'lanadigan tovarlar bo'yicha soliq akstiz markalari olinguniga qadar to'lanadi.

Takrorlash uchun savollar

1. Akstiz tushunchasi qanday ma'noni anglatadi?
2. O'zbekiston Respublikasida akstiz solig'i qachon joriy etilgan?
3. Akstiz solig'ini to'lovchilar bo'lib kimlar hisoblanadi?
4. Akstiz solig'I solish obyektiga nimalar kiradi?
5. Akstiz solig'i bo'yicha qanday soliq imtiyozlari mavjud?
6. Akstiz solig'i stavkalari va hisoblash tartibi qanday?
7. Akstiz solig'i summasi byudjetga qanday muddatlarda to'lanadi?
8. Akstiz solig'ini respublika byudjetiga o'tkazish tartibi qanday?

XULOSA

O‘zbekiston Respublikasida zamonaviy xorijiy tajriba asosida soliq siyosati va biznesni soliqqa tortishni takomillashtirish bo‘yicha va soliq to‘lovchilarning soliq organlari bilan o‘zaro munosabatlarida shaffoflikni ta‘minlash uchun kompleks soliq sohasida islohatlar amalga oshirildi.

Soliq maslahati sohasini rivojlantirish va isloh etish, soliq to‘lovchilarning soliq organlari bilan o‘zaro munosabatlarida shaffoflikni ta‘minlash samaradorligini oshirish va rivojlanishi bo‘lgan «raqamli iqtisodiyot»ni shakllantirish, shuningdek, soliq maslahati sohasidagi umume’tirof etilgan xalqaro norma va standartlarni milliy qonunchilikka implementastiya qilishni jadallashtirish lozim.

Kichik biznes va xususiy tadbirkorlikka keng yo‘l ochib berilayotgani, ilg‘or axborot-kommunikastiya texnologiyalarini qo‘llagan holda soliq maslahatini hayotimizga izchillik bilan joriy etilayotgani erishilayotgan samarali yutuqlarimizning mustahkam poydevorini tashkil etmoqda. Soliq maslahati sohasida amalga oshirilayotgan keng qamrovli islohatlar natijasida mamlakatimiz iqtisodiyoti barqaror su‘ratlar bilan rivojlanib ishbilarmonlik muhitini yanada yaxshilanishiga zamin yaratmoqda.

O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020 yil 24 yanvardagi Oliy Majlisga Murojaatnomasi va 2017-2021 yillarda O‘zbekiston Respublikasini rivojlantirishning beshta ustuvor yo‘nalishi bo‘yicha Harakatlar strategiyasini «Ilm, ma‘rifat va raqamli iqtisodiyotni rivojlantirish yili»da amalga oshirishga oid davlat dasturida belgilangan vazifalar ijrosini va hayot sifatining barqaror yaxshilanishini ta‘minlash hamda tadbirkorlik faoliyatini yuritish va «raqamli iqtisodiyot»ni rivojlantirish uchun qulay muhit yaratish belgilab olindi.

O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoevning 2020 yil 24 yanvardagi Oliy Majlisga Murojaatnomasida yaqinda qabul qilingan yangi Soliq kodeksiga muvofiq, bu yildan boshlab ko‘plab yangiliklar amaliyotga joriy etilishi ta’kidlab o‘tildi:

«Yaqinda qabul qilingan yangi Soliq kodeksiga muvofiq, bu yildan boshlab ko‘plab yangiliklar amaliyotga joriy etilmoqda. Jumladan, soliq turlari 13 tadan 9 taga kamaytirildi. Soliqlarni to‘lash muddatini uzaytirish yoki bo‘lib-bo‘lib to‘lashga ruxsat berish bo‘yicha engillashtirilgan mexanizmlar kiritildi.

Soliq kodeksi normalarini har bir soliq xodimi, tadbirkorlar va soliq to‘lovchilar puxta o‘zlashtirishi, buning uchun ularni muntazam ravishda o‘qitish zarur.

Soliq xizmati xodimlari dunyoqarashini tubdan o‘zgartirish va malakali kadrlarni tayyorlash maqsadida Davlat soliq qo‘mitasi qoshida Fiskal institutini tashkil etishni taklif qilaman. Bu jarayonga katta tajribaga ega bo‘lgan nufuzli xorijiy ekspertlarni jalb etish zarur»²

Davlatning samarali soliq sohasidagi islohatlarni amalga oshirishda soliq tizimini rivojlantirish dasturlari ijrosi amaliyotining jahondagi ilg‘or tajribalari hamda bu borada O‘zbekistondagi mavjud imkoniyatlarning tadqiqi asosida biznesni soliqqa tortish mexanizmini takomillashtirishda mamlakatda va uning hududlarida, iqtisodiyot tarmoqlarida, biznesni soliqqa tortishning samarali vositalarini shakllantirish lozim.

²2020 yil - «Ilm, ma’rifat va raqamli iqtisodiyotni rivojlantirish yili» O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoevning 2020 yil 24 yanvardagi Oliy Majlisga Murojaatnomasi “Xalq so‘zi”, 2020 yil 25 yanvar, № 19 (7521).

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

I. O‘zbekiston Respublikasi Qonunlari

1.O‘zbekiston Respublikasi Konstitustiyasi. –T. : O‘zbekiston NMIU.2019 y. 40 b.

2.Ўзбекистон Республикасининг 2021 йил 30 декабрдаги 2022 йил учун Ўзбекистон Республикасининг давлат бюджети тўғрисидаги ЎРҚ-742-сон Қонуни

3.O‘zbekiston Respublikasining 2019 yil 9 dekabrdaги “2020 yil uchun O‘zbekiston Respublikasining davlat byudjeti to‘g‘risida”gi O‘RQ-589-son qonuni

4.O‘zbekiston Respublikasining Soliq Kodeksi. (yangi tahriri). Qonun hujjatlari ma’lumotlari milliy bazasi, 31.12.2019 y.

5.O‘zbekiston Respublikasining Byudjet Kodeksi. O‘zbekiston Respublikasi qonun hujjatlari to‘plami, 2018 y.,1-son

6.O‘zbekiston Respublikasining 1997 yil 29 avgustdaги “Davlat soliq xizmati to‘g‘risida”gi qonuni. 474-I-son. Qonun hujjatlari ma’lumotlari milliy bazasi, 30.12.2017 y

O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti farmonlari va qarorlari, Vazirlar Mahkamasining qarorlari

7. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019 yil 30 dekabrdaги “O‘zbekiston Respublikasining «2020 yil uchun O‘zbekiston Respublikasining davlat byudjeti to‘g‘risida»gi qonuni ijrosini ta’minlash chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi PQ-4555-son qarori

8. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020 yil 30 dekabrdaги O‘zbekiston Respublikasining «2021 yil uchun O‘zbekiston Respublikasining davlat byudjeti to‘g‘risida»gi qonuni ijrosini ta’minlash chora-tadbirlari to‘g‘risidaги PQ-4938-son [qarori](#)

9. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2021 йил 30 декабрдаги Ўзбекистон Республикасининг «2022 йил учун Ўзбекистон Республикасининг давлат бюджети тўғрисида»ги

қонуни ижросини таъминлаш чора-тадбирлари тўғрисида»ги ПҚ-73-сон қарори

10. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020 yil 30 oktyabrdagi “Yashirin iqtisodiyotni qisqartirish va soliq organlari faoliyati samaradorligini oshirish bo‘yicha tashkiliy chora-tadbirlar to‘g‘risida”gi PF-6098-son Farmoni

11. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020 yil 5 oktyabrdagi «Raqamli O‘zbekiston 2030» strategiyasini tasdiqlash va uni samarali amalga oshirish chora-tadbirlari to‘g‘risidagi PF-6079-son Farmoni

12. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020 yil 30 sentyabrdagi “Soliq maslahati sohasini yanada rivojlantirish chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi PQ-4846-son qarori

13. O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoevning 2018 yil 29 iyundagi “O‘zbekiston Respublikasining soliq siyosatini takomillashtirish konstepstiyasi to‘g‘risida”gi PF-5468-son Farmoni

14. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017 yil 18 iyuldagi «Soliq ma‘muriyatchiligini tubdan takomillashtirish, soliqlar va boshqa majburiy to‘lovlarning yig‘iluvchanligini oshirish chora-tadbirlari to‘g‘risida»gi PF-5116-son Farmoni

15. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2018 yil 13 fevraldagi «Soliq qonunchiligini tubdan takomillashtirish bo‘yicha tashkiliy chora-tadbirlar to‘g‘risida»gi F-5214-son farmoyishi

16. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2018 yil 22 yanvardagi «2017-2021 yillarda O‘zbekiston Respublikasini rivojlantirishning beshta ustuvor yo‘nalishi bo‘yicha harakatlar strategiyasini «Faol tadbirkorlik, innovastion g‘oyalar va texnologiyalarni qo‘llab-quvvatlash yili»da amalga oshirishga oid davlat dasturi to‘g‘risida»gi PF-5308-son Farmoni

17. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2018 yil 11 apreldagi «Tadbirkorlik faoliyati sohasidagi listenziyalash va ruxsat berish tartib-taomillarini yanada qisqartirish va soddalashtirish,

shuningdek, biznes yuritish shart-sharoitlarini yaxshilash chora-tadbirlari to‘g‘risida»gi PF-5409-son Farmoni

18. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017 yil 29 dekabrda­gi «O‘zbekiston Respublikasining 2018 yilgi asosiy makroiqtisodiy ko‘rsatkichlari prognozi va davlat byudjeti parametrlari to‘g‘risida»gi PQ-3454-sonli qarori

19. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2018 yil 26 dekabrda­gi “O‘zbekiston Respublikasining 2019 yilgi asosiy makroiqtisodiy ko‘rsatkichlari prognozi va Davlat byudjeti parametrlari hamda 2020-2021 yillarga byudjet mo‘ljallari to‘g‘risida”gi PQ-4086-son qarori

20. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017 yil 7 fevralda­gi «O‘zbekiston Respublikasini yanada rivojlantirish bo‘yicha harakatlar strategiyasi to‘g‘risida»gi PF-4947-son Farmoni

O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti asarlari:

21. 2021 yil - «Yoshlarni qo‘llab-quvvatlash va aholi salomatligini mustahkamlash yili» O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoevning 2020 yil 29 dekabrda­gi Oliy Majlisga Murojaatnomasi “Xalq so‘zi”, 2020 yil 30 dekabr, № 276 (7778)

22. 2020 yil - «Ilm, ma’rifat va raqamli iqtisodiyotni rivojlantirish yili» O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoevning 2020 yil 24 yanvarda­gi Oliy Majlisga Murojaatnomasi “Xalq so‘zi”, 2020 yil 25 yanvar, № 19 (7521).

23. 2019 yil – «Faol investistiyalar va ijtimoiy rivojlanish yili» O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoevning 2018 yil 28 dekabrda­gi Oliy Majlisga Murojaatnomasi “Xalq so‘zi”, 2018 yil 29 dekabr

24. Mirziyoev Sh.M.Tanqidiy tahlil, qat’iy tartib-intizom va shaxsiy javobgarlik–har bir rahbar faoliyatining kundalik qoidasi bo‘lishi kerak. O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2016 yil yakunlari va 2017 yil istiqbollari­ga bag‘ishlangan majlisidagi

O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining nutqi. // Xalq so‘zi gazetasi. 2017 yil 16 yanvar, №11.

25. Mirziyoev Sh.M. Erkin va farovon, demokratik O‘zbekiston davlatini birgalikda barpo etamiz. – Toshkent : O‘zbekiston, 2016. – 56 b.

26. Mirziyoev Sh.M. Qonun ustuvorligi va inson manfaatlarini ta’minlash–yurt taraqqiyoti va xalq farovonligining garovi. Toshkent: “O‘zbekiston”, 2017. – 48 b

27. Mirziyoev Sh.M. Buyuk kelajagimizni mard va olijanob xalqimiz bilan birga quramiz. – Toshkent: : “O‘zbekiston”, 2017. – 488 b.

IV. Asosiy adabiyotlar:

28. E.Gadoev, N.Kuzieva. Jismoniy shaxslarni soliqqa tortish. Oliy o‘quv yurtlari talabalari uchun darslik. TDIU, Iqtisodiyot. 2019 y. 430 b.

29. Xudoyqulov S. Soliq nazariyasi. Darslik. T: Iqtisodiyot. 2019.-320 b.

30. Jo‘rayev A.S., Safarov G‘.A., Meyliyev O.R. Soliq nazariyasi. O‘quv qo‘llanma. T.: Iqtisodiyot-Moliya. 2019.-358 b.

31. A.Jo‘rayev va b. Jismoniy shaxslarni soliqqa tortish. Darslik. T.: Iqtisodiyot-Moliya. 2019.-350 b.

32. A.Jo‘rayev va b. Yuridik shaxslarni soliqqa tortish. Darslik. T.: Iqtisodiyot-Moliya. 2019.-350 b.

33. Vahobov.A.V, Jo‘rayev.A.S. Soliq va soliqqa tortish. Darslik. T.: Iqtisodiyot-Moliya. 2018.-408 b.

34. Niyazmetov I.M. Soliq tizimi. T: Akademiya. 2018.-162 b.

V. Qo‘shimcha adabiyotlar:

35. Alimardonov M.I., Xudoyqulov S.K., Yusupov O.A., Agzamov A.T. Yuridik shaxslarni soliqqa tortish: Darslik. – T.:

TDIU, 2013. – 320 b.

36. Миляков Н.В. Налоги и налогообложение-М:Инфра-М, 2018-227 с.

37. Vahobov A.V, Jo‘raev A.S. Soliqlar va soliqqa tortish. Darslik. T.: Sharq, 2009. 448- bet.

38. Yahyoev Q.A. Soliqqa tortish nazariyasi va amaliyoti. Darslik (qayta ishlangan)- T.: Fan va texnologiyalar markazi, 2003.-247 bet.

39. Vahobov A.V., Malikov T.S. Moliya. Darslik/Toshkent moliya instituti.- Toshkent: “Noshir”, 2012. 712-bet.

40. Vahobov A.V., Malikov T.S. Moliya. Darslik / Toshkent Moliya Instituti. – Toshkent: “Noshir”, 2011. 712-bet.

41. Zavalishina I.A. Soliqlar: nazariya va amaliyot.-Toshkent: «Iqtisodiyot va huquq dunyosi», 2005.-300-bet.

VI. Davriy nashrlar, statistik to‘plamlar va hisobotlar:

42. «Soliqlar va bojxona xabarlar» moliyaviy iqtisodiy gazetasi 2019-2021 yillar

43. “O‘zbekiston Respublikasida audit, buxgalteriya hisobini rivojlantirish va MHXSni qo‘llashning dolzarb masalalari” mavzusidagi Respublika onlayn ilmiy-amaliy konferensiya materiallari to‘plami (xorijiy qatnashchilar ishtirokida) – T.: TDIU, 2020. – 527 b.

44. O‘zbekistonda raqamli iqtisodiyotni rivojlantirishning ustuvor yo‘nalishlari. Respublika ilmiy-amaliy anjumani ilmiy maqola va ma’ruzalar to‘plami (2020 yil 3 dekabr). – T.: TDIU, 2020. – 928 b.

45. O‘zbekiston moliya bozorini rivojlantirishda investisiya fondlarining jozibadorligini oshirish. Respublika ilmiy-amaliy konferensiya ilmiy maqola va tezislar to‘plami (2020 yil 29 aprel). – T.: TDIU, 2020. – 622 bet.

46. O‘zbekiston Respublikasi Moliya Vazirligi ma’lumotlari

47. O‘zbekiston Respublikasi Davlat Soliq Qo‘mitasi ma’lumotlari

48. O‘zbekiston Respublikasi Davlat statistika Qo‘mitasi ma’lumotlari

VII. Internet saytlari:

49. www.gov.uz – O‘zbekiston Respublikasi hukumat portali.

50. www.lex.uz–O‘zbekiston Respublikasi Qonun hujjatlari ma’lumotlari milliy bazasi.

51. www.soliq.uz–O‘zbekiston Respublikasi Soliq Qo‘mitasi sayti.

52. www.mf.uz– O‘zbekiston Respublikasi Moliya vazirligi sayti.

53. www.norma.uz –Elektron huquqiy sayti.

54. www.stat.uz –O‘zbekiston Respublikasi Statistika Qo‘mitasi sayti.

ILOVA

**Foyda solig'i to'liqligicha O'zbekiston Respublikasi respublika
byudjetiga yo'naltiriladigan yirik soliq to'lovchilar ro'yxati**

T/r	Soliq to'lovchilarning nomi	Soliq to'lovchining identifikatsiya raqami (STIR)
1.	«Andijon gidroelektrstansiya» UK	200248365
2.	«Angren issiqlik elektr stansiyasi» AJ	200595949
3.	«Asia trans gas» MChJ	206948470
4.	«Baraka holding» MChJ	305162024
5.	«Bekobodsement» AJ	200459808
6.	«Buxoro neftni qayta ishlash zavodi» MChJ	202080378
7.	«Chirchiq gidroelektrstansiyalar kaskadi» UK	200942018
8.	«Chirchiq transformator zavodi» AJ	200941525
9.	«Coca-cola ichimligi Uzbekiston, Ltd» MChJ	200798458
10.	«Coscom» MChJ	201788904
11.	«Epsilon development company» MChJ	305922787
12.	«Ertoshsoy gidroelektrstansiya» UK	207151221
13.	«Farg'ona issiqlik elektr markazi» AJ	200202146
14.	«Fargona neftni qayta ishlash zavodi» MChJ	200202099
15.	«Farg'onaazot» AJ	200202240
16.	«Farhod GES» UK	202256591
17.	«Gissarneftgaz» MChJ	205678302
18.	«GM O'zbekiston» AJ Xorazm filiali	207228908
19.	«Nisorak gidroelektrstansiya» UK	206976058
20.	«International beverages Tashkent» MChJ	301975029
21.	«Islom Karimov nomidagi Toshkent xalqaro aeroporti» MChJ	200640719
22.	«Issiqlik elektr stansiyalari» AJ	306349304
23.	«JV MAN Auto-Uzbekistan» MChJ	301305243
24.	«Ketrin» MChJ	201676062
25.	«Ko'kdumaloqgaz» MChJ	205222807
26.	«Maxam-Chirchiq» AJ	200941518
27.	«Jarkurgonneftqaytaishlash» MChJ	204917978
28.	«Muborak issiqlik elektr markazi» AJ	200698044
29.	«Natural gas-stream» MChJ	207245357
30.	«Navoiy issiqlik elektr stansiyasi» AJ	200850647
31.	«Navoiy kon-metallurgiya kombinati» AJ	308425864
32.	«Navoiyuran» DK	201204514

33.	«Navoiy xalqaro aeroporti» MChJ	200003243
34.	«Navoiyazot» AJ	200002933
35.	«O‘ztemiryo`lkonteyner» AJ	203607858
36.	«Ohangaronsement» AJ	200463344
37.	«Olmaliq kon-metallurgiya kombinati» AJ	202328794
38.	«O‘zaeronavigatsiya» markazi» DUK	201052000
39.	«O‘zavtosanoat» AJ	201053918
40.	«Andijon gidroelektrstansiya-2» UK	207068774
41.	«Katta Farg‘ona kanalidagi kichik gidroelektrostansiyalar kaskadi» UK	305909492
42.	«O‘rta Chirchiq gidroelektrstansiyalari kaskadi» UK	200439436
43.	«Ohangaron gidroelektrstansiya» UK	301266689
44.	«Tuyabo‘g‘iz kichik gidroelektrstansiya» UK	305916113
45.	«Tuyamo‘yin gidroelektrostansiyasi» UK	200209151
46.	«Qodiriya gidroelektrstansiyalar kaskadi» UK	200605332
47.	«O‘zbekgidroenergo» AJ	304952767
48.	«O‘zbekiston metallurgiya kombinati» AJ	200460222
49.	«O‘zbekiston milliy elektr tarmoqlari» AJ	306347741
50.	«O‘zbekiston Respublikasi tovar-xom ashyo birjasi» AJ	200933985
51.	«O‘zbekiston temir yo‘llari» AJ	201051951
52.	«O‘zbekneftgaz» AJ	200837914
53.	«O‘zbektelekom» AJ	203366731
54.	«O‘zelektroapparat-electroshield» AJ	201052167
55.	«O‘ztransgaz» AJ	200626188
56.	«Perfect plast profil» AJ	303431839
57.	«Qizilqumsement» AJ	200002878
58.	«Quvasoycement» AJ	200124805
59.	«Quy-Bo‘zsuv gidroelektrstansiyalar kaskadi» UK	200588275
60.	«Rubicon wireless communication» MChJ	201501439
61.	«Samarqand avtomobil zavodi» MChJ QK	202137344
62.	«Samarqand gidroelektrstansiyalari kaskadi» UK	205240509
63.	«Samarqand xalqaro aeroporti» MChJ	200791776
64.	«Shahrixon gidroelektr stansiyalar kaskadi» UK	205244122
65.	«Sho‘rtan gaz kimyo majmuasi» MChJ	203195074
66.	«Sirdaryo issiqlik elektr stansiyasi» AJ	201169179
67.	«Tahiyatosh issiqlik elektr stansiyasi» AJ	200366401
68.	«Talimarjon issiqlik elektr stansiyasi» AJ	201284979
69.	«Tashkent tobacco» MChJ	205442074
70.	«To‘palang gidroelektrstantsiya» UK	206695638

71.	«To‘raqo‘rg‘on issiqlik elektr stansiyasi» UK	306455520
72.	«Toshkent gidroelektrstansiyalari kaskadi» UK	200796373
73.	«Toshkent issiqlik elektr stansiya» AJ	200605388
74.	«Toshkent issiqlikelektrmarkazi» AJ	200624673
75.	«Toshkentvino kombinati» AJ	200547634
76.	«Unitel» MChJ	201838002
77.	«Universal mobile systems» MChJ	303020732
78.	«Uzauto motors» AJ	200244767
79.	«Uzauto trailer» MChJ	302320834
80.	«Uzbat» AJ	200987017
81.	«Uzbekistan airways» AJ	306628114
82.	«Uzbekistan airways technics» MChJ	200640797
83.	«Uzbekistan GTL» MChJ	207041936
84.	«VL Galperin nomidagi Toshkent truba zavodi» MChJ	200897524
85.	«Yangi Angren issiqlik elektr stansiyasi» AJ	200595838
86.	«Sanoat energetika guruhi» MChJ	304936120
87.	«Nududgazta'minot» AJ	306605769
	33 ta tijorat banklari	

Manba. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2021 yil 30 dekabrda O‘zbekiston Respublikasining «2022 yil uchun O‘zbekiston Respublikasining davlat byudjeti to‘g‘risida»gi qonuni ijrosini ta’minlash chora-tadbirlari to‘g‘risida»gi PQ-73-son qarori

Ro‘yxatda qayd etilgan korxonalar boshqa korxonalar tarkibiga kirganda va boshqa korxona bilan birlashganda yoki qayta tashkil etilgan holatlarda ushbu ro‘yxatga to‘g‘ridan-to‘g‘ri kiritiladi.

M U N D A R I J A

Kirish	3
1-bob «Bilvosita, davlat va bandlik uchun soliqlar» faniga kirish.....	4
1.1. «Bilvosita, davlat va bandlik uchun soliqlar» fanining maqsadi va vazifasi.....	4
1.2. «Bilvosita, davlat va bandlik uchun soliqlar» fanining predmeti va o‘rganish usullari.....	5
1.3. «Bilvosita, davlat va bandlik uchun soliqlar» fanining boshqa fanlar bilan bog‘liqligi.....	7
1.4 Bilvosita, davlat va bandlik uchun soliqlarning asosiy prinsiplari.....	8
Takrorlash uchun savollar.....	11
2-bob Soliqqa tortishning asoslari.....	12
2.1. O‘zbekiston Respublikasi soliqlar va yig‘imlar tizimi	12
2.2. Soliq to‘lovchilarning huquqlari.....	16
2.3. Soliq to‘lovchilarning majburiyatlari.....	19
2.4. Soliq agentlari va soliq to‘lovchining vakillari.....	21
2.5. Soliqlarning elementlari.....	23
2.6. Soliqlar va yig‘imlarni hisoblash va to‘lash tartibi....	25
2.7. Soliq hisobi va soliq hisobotlari.....	27
2.8. Soliq majburiyatini bajarish.....	30
2.9. Soliqlar va yig‘imlarni to‘lash.....	33
Takrorlash uchun savollar.....	38
3-bob Yirik korxonalarni soliqqa tortishning o‘ziga xos xususiyatlari.....	39
3.1. Yuridik shaxslarni yirik soliq to‘lovchilar toifasiga kiritishning mezonlari.....	39
3.2. Moliyaviy hisobotning xalqaro standartlariga o‘tish tartibi.....	41
3.3. Yirik soliq to‘lovchilar bo‘yicha hududlararo davlat soliq inspekstiyasining asosiy vazifalari va funkstiyalari.....	42

3.4.	Yirik soliq to'lovchilar bo'yicha hududlararo davlat soliq inspeksiyasining huquqlari va majburiyatlari.....	47
	Takrorlash uchun savollar.....	60
4-bob	Soliq to'lovchi jismoniy shaxslarni ishdan bo'shatish va to'lovlar. Jismoniy shaxslardan olinadigan daromad solig'i.....	61
4.1.	Ishga joylashish huquqi va ishga qabul qilish vaqtida talab qilinadigan hujjatlar.....	61
4.2.	Ishga qabul qilishni rasmiylashtirish tartibi.....	63
4.3.	Mehnat shartnomasining tushunchasi va mazmun.....	65
4.4.	Mehnat shartnomasini bekor qilish asoslari.....	68
4.5.	Mehnat shartnomasini bekor qilishni rasmiylashtirish.....	76
4.6.	Jismoniy shaxslardan olinadigan daromad solig'ini to'lovchilar tarkibi va soliq solish obyekti.....	79
4.7.	Jami daromad va uning tarkibi.....	82
4.8.	Jismoniy shaxslardan olinadigan daromad solig'i bo'yicha imtiyozlar va soliq stavkalari.....	96
4.9.	Jismoniy shaxslardan olinadigan daromad solig'ini hisoblash va to'lash tartibi.....	107
4.10.	Jami yillik daromad to'g'risidagi deklaratsiya asosida daromadlarga soliq solish tartibi.....	113
4.11.	Qat'iy belgilangan miqdorda soliq to'lashning xususiyatlari.....	119
4.12.	Qat'iy belgilangan miqdordagi soliq stavkalari.....	121
4.13.	Ijtimoiy soliqni to'lovchilar va soliq solish obyekti.....	123
4.14.	Ijtimoiy soliq stavkalari.....	125
4.15.	Ijtimoiy soliqni hisoblash va to'lash tartibi.....	125
4.16.	Ayrim toifadagi jismoniy shaxslar tomonidan ijtimoiy soliqni hisoblash va to'lashning o'ziga xos xususiyatlari...	126
	Takrorlash uchun savollar.....	129
5-bob	Foyda solig'i.....	131
5.1.	Foyda solig'ini to'lovchilar va soliq solish obyekti...	131

5.2.	Jami daromad tarkibi.....	135
5.3.	Xarajatlarni guruhlash.....	138
5.4.	Foyda solig‘i stavkalari.....	153
5.5.	Foyda solig‘ini hisoblash va to‘lash tartibi.....	156
	Takrorlash uchun savollar.....	159
6-bob	Sankstiyalar.....	160
6.1.	Moliyaviy sankstiyalar.....	160
6.2.	Moliyaviy sankstiyalarni undirish to‘g‘risidagi ishlarni ko‘rib chiqish va qarorlarni ijro etish.....	161
6.3.	Soliqqa oid huquqbuzarlik tushunchasi, javobgarlikka tortilishi lozim bo‘lgan shaxslar va javobgarlikka tortishni istisno etuvchi holatlar.....	164
6.4.	Soliqqa oid huquqbuzarlik sodir etilganda ayb shakllari..	165
6.5.	Shaxsning soliqqa oid huquqbuzarlik sodir etganlikdagi aybini istisno qiluvchi holatlar.....	166
6.6.	Javobgarlikni engillashtiruvchi, og‘irlashtiruvchi holatlar va javobgarlikka tortish muddatining o‘tishi.....	167
6.7.	Soliqqa oid huquqbuzarliklar va ularni sodir etganlik uchun javobgarlik.....	169
	Takrorlash uchun savollar.....	174
7-bob	Qo‘shilgan qiymat solig‘i.....	175
7.1.	Qo‘shilgan qiymat solig‘ini to‘lovchilar va soliq solish obyekti.....	175
7.2.	Qo‘shilgan qiymat solig‘i solishdan ozod etish.....	181
7.3.	Qo‘shilgan qiymat solig‘i stavkalari va nol darajali stavka bo‘yicha soliq solinadigan aylanma.....	191
7.4.	Qo‘shilgan qiymat solig‘ini hisoblash va to‘lash tartibi..	195
	Takrorlash uchun savollar.....	203
8-bob	Akstiz solig‘i.....	204
8.1.	Akstiz solig‘ini to‘lovchilar va soliq solish obyekti.....	204
8.2.	Akstiz solig‘i stavkalari.....	210
8.3.	Akstiz solig‘ini hisoblab chiqarish va to‘lash tartibi	215

Takrorlash uchun savollar.....	216
Xulosa.....	217
Foydalanilgan adabiyotlar	219
Ilova.....	225

**BOZOR KARIMOVICH TUXLIYEV,
SHAVKAT ISLAMOVICH ILXAMOV,
ODIL AMANOVICH YUSUPOV**

BILVOSITA, DAVLAT VA BANDLIK UCHUN SOLIQLAR

Oliy o‘quv yurtlari talabalari uchun darslik

**Toshkent – «INNOVATSION RIVOJLANISH
NASHRIYOT-MATBAA UYI» – 2022**

Muharrir:	S. Alimbayeva
Texnik muharrir:	A. Moydinov
Musavvir:	A. Shushunov
Musahhih:	L. Ibragimov
Kompyuterda sahifalovchi:	M. Zoyirova

**E-mail: nashr2019@inbox.ru. Tel.: +99899920-90-35
№ 3226-275f-3128-7d30-5c28-4094-7907, 10.08.2020.**

Bosishga ruxsat etildi 02.08.2022.

Bichimi 60x84 $\frac{1}{16}$. «Timez Uz» garniturası.

Ofset bosma usulida bosildi.

Shartli bosma tabog‘i: 15,0. Nashriyot bosma tabog‘i 14,5.

Tiraji: 50. Buyurtma № 158

«INNOVATSION RIVOJLANISH NASHRIYOT-MATBAA UYI»

bosmaxonasida chop etildi.

100174, Toshkent sh, Olmazor tumani,

Universitet ko‘chasi, 7-uy.